ښځه
کورنۍ
او ټولنه

پوهاند رازقي نړیوال

۱۳۹۴ لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه، کورنۍ او ټولنه

پوهاند رازقي نړیوال

۱۳۹۴ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب پېژندنه:

د کـتاب نـــوم: ښځه، کورنۍ او ټولنه

لـــيـــکـــوال: پوهاند رازقي نړيوال

خـــپرونـدی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنګي څانګه

ويـــبـپـــاڼـــه: www.melitahrik.com

کمپوزګر: عبدالواسع تره خېل

ډيــزايــنګر: ضياء ساپی

پښتی ډيزاين: فياض حميد

چـــاپشمېـــر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـــاپـــکـــال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۳۵)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوليت ليکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

ګڼه	عنوان	مخ
۱	تقریظ	
۲	سریزه	۱
۳	د مور د ګرانښت په وړاندې د هغې درنښت	۵
۴	دمور د حقوقو درناوی اسلامي فریضه ده	۷
۵	د کورني تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت وده دی	۹
۶	د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی اوسنی نه، بلکې پخوانۍ پدېده ده	۱۱
۷	د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه	۱۴
۸	د ښځو په مقابل کې د تاوتریخوالی د څرنګوالی بررسي	۱۹
۹	د سواد له نعمت څخه زموږ د ټولنې د ښځینه قشر بې برخې توب	۲۵
۱۰	د ښځې په ژوند کې د سولې اغیزمنتوب	۲۷
۱۱	په هرات کې په نشه ایزو توکو د ښځو روږدیتوب	۳۰
۱۲	په افغانستان کې پر ښځو د تاوتریخوالي بعدونه او رقمونه	۳۳
۱۳	د هېواد په یو لړ سیمو کې په ښځو د ډول ډول تاوتریخوالي څو بېلګې	۳۸
۱۴	په غرنیو کلیو (بانډو) کې د ښځو د ژوندانه د ښه والی چارې	۴۱
۱۵	د خپلواکۍ د بېرته اخېستلو په جګړو کې د افغاني میرمنو ویاړلې ونډه	۴۵
۱۶	د امیدوارۍ په وخت کې د ښځو خواړه	۴۸
۱۷	د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ	۵۱
۱۸	د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه	۵۲
۱۹	د واده یو شمېر ناوړه دودونه	۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰	مور د پوهانو له نظره	۵۷
۲۱	په لویه جرګه کې د ښځو ونډه	۵۹
۲۲	د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه	۶۲
۲۳	په لویه جرګه کې د ښځینه استازو ویاړلی ګډون	۶۴
۲۴	ښځه او ټولنه	۶۶
۲۵	په کورني ژوند کې په سهوی قانع کېدل	۶۹
۲۶	د امیدوارو میرمنو په عضویت کې د © ویټامین کمښت	۷۰
۲۷	ښځه او عصبانیت	۷۲
۲۸	ښځه د عالمانو له نظره	۷۴
۲۹	د نړۍ دود پر دربمه برخه ړندې ښځې دی	۷۵
۳۰	په تخار کې ښځې د زور زیاتې په لمبو کې	۷۶
۳۱	د مور عاطفي مقام	۷۹
۳۲	په هرات کې د یوې نجلۍ وژنه	۸۲
۳۳	په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه	۸۳
۳۴	په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه	۸۶
۳۵	په بشري تاریخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلګه	۸۹
۳۶	د ښځې اجتماعي مقام	۹۰
۳۷	په راتلونکو انتخاباتو کې د زموږ د ټولنې د ښځو ونډه	۹۲
۳۸	د تاریخ د پاڼو په هیندارو کې د ښځو ټولنیزو ونډه	۹۴
۳۹	د ځان وژنې لاملونه او ډولونه	۹۷
۴۰	د ښځو او نارینه عاطفي مسایل	۹۹
۴۱	مور د ټولنې او حماسو جوړونکې	۱۰۰
۴۲	ښځه او دسترخوان	۱۰۳
۴۳	هوښیاره ښځه	۱۰۵
۴۴	ښځه د مېړه د شخصیت بشپړونکې	۱۰۸
۴۵	مقام مادر از نگاه دین مقدس اسلام	۱۱۱
۴۶	د ښځو اقتصادي خپلواکي	۱۱۲
۴۷	د مېړه او ښځې د ګډ ژوند د بري راز	۱۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۸	د نارينه له خوا پر ښځو، او د ښځو له خوا پر ښځو تاوتريخوالى	۱۱۷
۴۹	په افغانستان کې پر ښځو تاوتريخوالى، د يوې لويې زيان رسوونکې پديدې په توګه	۱۲۱
۵۰	پر ښځو تاوتريخوالى يوه ناولې عمومي پديده	۱۲۳
۵۱	د مور ملکوتي مقام	۱۲۶
۵۲	دناموسي وژنو او جنسي تېريو د لاملونو بررسي	۱۲۸
۵۳	پر ښځو د جنسي تيرى يو ډېر زړه بوږونکى شکل	۱۳۴
۵۴	د کورنۍ د سالمې فضا په تامين کې د ښځې ونډه	۱۳۷
۵۵	ښځې او سوالګري	۱۳۹
۵۶	د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه	۱۴۱
۵۷	په ښځينه پښتو لنډيو کې د هغوئ ځينې حماسې او رزمي بېلګې	۱۴۵
۵۸	زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې	۱۵۰
۵۹	ښځې او رواني ناروغۍ	۱۵۸
۶۰	د نورستان د ښځو د ژوند ځورونکى حالت د يو رپوټ په حاشيه کې	۱۶۴
۶۱	په ټولنيز ژوند کې د ښځينه قشر فعاله ونډه	۱۶۶
۶۲	په کورنۍ کې د تند خويي د شتون علتونه	۱۶۷
۶۳	د هلکانو زيږونه سخته ده	۱۶۸
۶۴	دوه احساسه	۱۶۹
۶۵	کورني اقتصاد د کور د ښځې دچلند پورې اړه لري	۱۷۱
۶۶	ميرمنو ته نه ښايي چې په بې فرصته توګه	۱۷۳
۶۷	د ښځو پر خلاف غوسه او تند خويي	۱۷۸
۶۸	دمور او پلار ترمنځه غير منطقي دخالت	۱۷۹
۶۹	له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل	۱۸۰
۷۰	ښځه په پښتو لنډيو کې	۱۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۱	پر ښځو باندې تاوتریخوالي	۱۸۴
۷۲	د کورني ژوند رمزونه	۱۸۹
۷۳	د کونړ په ولایت کې د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی	۱۹۴
۷۴	تپل شو میني	۱۹۷
۷۵	سلیقه	۱۹۸
۷۶	ښځه یا د طبعیت یو نازولی او غښتلی مخلوق	۲۰۰
۷۷	په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې	۲۰۴
۷۸	مور په کلیو کې	۲۰۸
۷۹	د ماندینې نقش د میړه د شخصیت په تکوین کې	۲۱۱
۸۰	د ښځو د نړیوالې ورځې د را رسېدلو په ویاړ	۲۱۴
۸۱	خشونت که وحشت	۲۱۵
۸۲	د بنولۍ حساسیت	۲۱۸
۸۳	د کوچیانو د ژوندیو کوچنی انځور	۲۲۲
۸۴	پر ښځو د تاوتریخوالی د کرکجنې پدېدې له منځه وړل مهم ضرورت دی	۲۲۴
۸۵	مور د ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان	۲۲۸
۸۶	زموږ ټولنه او بشري حقوق	۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې د دې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ددې اثر د کمپیوټر شوو مطالبو تر اصلاح کولو د مخه ما فکر نه کاوه چې به مې د «ښځه، کورنۍ او ټولنه» د اثر په اړه دومره علمي - څېړنيز او معلوماتي معلومات ليکلي وي، مګر کله چې مې دا اثر تصحيح کړ نو وپوهېدلم چې په واقعي توګه مې په خپلو بېلا بېلو مقالو کې په هر اړخيز ډول د افغانستان د محکوم، مظلوم او محروم ښځينه قشر روڼ انځور ايستلی دی. او د هغوئ د ژوندانه، څه د کورني او څه د ټولنيز ژوند په ټولو برخو کې پراخه رڼا اچولې او ليکنې پرې شوي دي.

په عمومي توګه د «ښځه، کورنۍ او ټولنه» په دې اثر کې ټول محتويات په متفرقو مقالو کې تر بحث نيولي شوي دي.

په لومړۍ سر کې د ښځې مقام څه د مور او څه د يوې ميرمنې په صفت، څه د لوی خدای د لاربښودنو او څه د پوهانو او څه د تاريخ په پاڼو کې جوت او د پوره درناوی او ستاينې وړ بلل شوی دی.

په افغانستان کې په بشري، اسلامي او په مدني قوانينو او ميثاقونو په تېره بيا د افغانستان د اساسي قانون په مندرجاتو کې د ښځو هر اړخيز حقونه په ګوته شوي او د عملي کېدو په برخه کې پرې تاکيد شوی په دې اثر کې په دې موضوع سربېره دا خبره هم څرګنده شوی چې تر کومه حده، افغان ښځو په دغو حقونو لاسرسي پيدا کړی او برخمنې شوې او برعکس له دغو اړوندو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونو څخه د ښځو د بې خبرۍ او بې برخې توب او له دې کبله د ور څېرمه ستونزو په باب بحث شوی دی.

کومه موضوع چې افغان ښځې د تل لپاره د هېواد په هره لیریو او نژدې سیمو کې د تاوتریخوالي د کرکجنې او تباه کوونکي پدېدې له ناوړو لاملونو، اغېزمینو او پایلو څخه قرباني کېږي په دې حتی په مکرر ډول په څو مقالو کې مستند معلومات وړاندې شوي دی.

د زرو زیاتي پراخ او بېلا بېل شکلونه او لاملونه په پوره وضاحت ښودل شوي دي.

کورنی ژوند چې د انسانانو د ژوندانه لومړنې هوسا او له نیکمرغۍ ډک کانون دی، د اولادونو د ښوونې او روزنې، او پالنې خورا په زړه پورې عافطي مدرسه ده. په دې کانون کې ښځه د یوې غورې سرپرستې، او د یو څراغ غوندی سوزي او خپل چاپېریال ته رڼا ورکوي غړیو ته هر اړخیز هوسایي او نیکمرغي ور په برخه کوي او ښځه د مور په دریز کې د هغې له غیرې او له دې لومړنۍ روزنیزې مدرسې څخه بیخې زیات وتلي او نومیالي تاریخي شخصیتونه ټولنې ته وړاندې شوي دي، ددې اثر د محتویاتو غوره برخه هم په دغه تړاو لیکنې تشکیلوي.

ښځه د وطن د مور، د یو رښتیاني اولاد، د ټولنې د یو اصیل غړي په توګه د تاریخ په اوږدو کې په څومره وتلې فداکارۍ او اتلولۍ، دخپلې خاورې، ازادۍ، ملي نوامیسو او پتمنۍ څخه د دفاع او ساتلو په لار کې تاریخي ونډه اخیستلې او حتی د هېواد د ازادۍ او دفاع په جګړو کې یې خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

قهرمانی ښودلې ده، په دې اثر کې د افغان ښځو د دا ډول ملي رسالتونو په سرته رسولو کې د هغوئ شجاعانه ونډه په ګوته شوې ده.

ښځه نه یوازې د کورنۍ په ټولو اړوند چارو کې فعالانه او مسؤولانه برخه اخلي بلکې د کورنۍ په اقتصادي چارو کې ددې برخه اخستنه هم د پوره اهمیت وړ ده او دغه اهمیت هم په دې اثر کې په ډاګه شوی دی.

د افغان ښځې د خپلې ټولنې او هېواد د برخه لیک د ټاکلو په برخه کې د دموکراسۍ د ارزښتونو په رڼا کې هغوئ د خپلو ورکړ شوو حقونو څخه باید ګټه واخلي خپل دغه ونډې اخېستنې ته یې د هېواد د لویو جرګو او د ټول ټاکنو په بېلا بېلو پروسو کې په دې اثر کې مستندې لیکنې شوي دي.

د مور او بیا ښځې عاطفي مشخصات څه د اولادونو په اړه او څه د کورنۍ او ټولنې د غړو په تړاو په دې اثر کې په ګوته شوی دي.

په دې کې هیڅ شک نشته چې د انسان د شخصیت جوړېدنې لومړنی کانون، دمور غېږه کورنۍ او ټولنه ده خو په ځانګړي توګه د یو انسان د شخصیت په تکوین کې، دهغه د هوښیارې او مدبرې ښځې نقش پوره څرګند دی، ددې اثر په محتویاتو کې دې موضوع ته هم ځانګړې ځای ورکړ شوی دی.

ښځه چې د بشري ټولنې د جوړښت مهم جوړنیز غړی دی، طبیعي ده چې د تاریخ په جوړولو کې د هغې نقش هم پوره څرګند دی او له دې ځایه په تاریخ ددې د مقام په اړه معلومات په دې اثر کې یادونې راغلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اثر کې زموږ په ملي فرهنګ کې په ځانګړې ډول په پښتو لنډیو او متلونو کې د ښځې یادونې ته ځای ورکړ شوی دی په دې مفهوم چې یوه ښه ښځه او بده ښځه د هغو د اخلاقو په اعتبار زموږ په ټولنه څه د ریز لری هم لیکنه شوې ده.

د معمول له مخې د ښځې د صفتونو جالبه اړخ د هغې د صورت ښکلی توب ګڼل کیږي، مګر دا ښکلا هغه مهال ارزښمنه وي چې د سیرت ښکلا ورسره یو ځای وي په دې باب په دې کتاب هم یادونې شته دی د دې اثر په محتویاتو کې د کورني ګډ ژوند رمزونه، نزاکتونه او حساسیتونه، په کورني ژوند کې په زړه پورې او صمیمانه فضا د تاملینولو په لارو چارو کې د یوې میرمنې په اغېزمنې برخې اخېستنې هم بحث شوی دی.

لنډه دا چې په دې اثر کې د ښځو او څه د نارینه لپاره خورا ګټورې لارښوونې او سپارښتنی وړاندې شوی دی. هیله من یم چې لوستونکي به ترې لازمه ګټه واخېستلای شي.

ومن الله التوفیق

څېړنپوه رازقي نړیوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور د ګرانښت په وړاندې د هغې درنښت

د قرآن مجید په څو مبارکو آیتونو کې اولاد دښمن بلل شوی او د فتنې نسبت ورته شوی دی، بې له شکه په دې موضوع بحث، شانزول او یزداني فلسفې ته مراجعه غواړي، خو دومره ویل په کار دي چې د دې مبارکو ایتونو په ارشاداتو کې بیخې او انکار نه منونکي واقعیت دادی چې د اولاد په نسبت د مور و پلار په تېره بیا د مور مینه، ګرانښت او عاطفي احساسات هېڅ پوله او سرحد نه لري، دا ځکه کله چې یې اولاد ته څه درد رسېږي او یا د ناخوالیو سره مخامخ کېږي د دې پېښو د اغېزمنتوب په وجه تر حده زیاته د دغې اغېزمنې لاندې راځي.

خوښي او ارام یې له منځه ځي او د ډول ډول اندېښنو سره لاس او ګریوان کېږي. څومره به ښه وي چې د اولاد سره د مور د دې عاطفانه تړاو جاج له هغه مهال و اخېستل شي چې یې ماشوم لا نړۍ ته سترګې غړولې نه وي او په نس کې یې د فزیکي تشکل مرحلې تیروي. مور د امیدوارۍ په دې حساسو او حسابي مرحلو کې په ناخودآګاه توګه د خپل نازېږیدلي ماشوم په نسبت د څومره ژور او دلسوزانه مسوولیت احساس کوي، په خپلو حرکاتو سکناتو کې له پوره احتیاط څخه کار اخلي چې ګوندې ماشوم ته یې کوم زیان ور څېرمه نه شي.

هیڅوک په دې کې شک کولای نه شي چې مور یو ماشوم د نهو او یا کمو زیاتو میاشتو په اوږدو کې په خپل نس کې لکه خوږ لاس ګرزوي او سالمتوب ته یې پوره پاملرنه کوي تر هغې چې یې د زېږیدلو شېبې را رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشوم د زېږېدلو یاني د دوارو د ژوند د سرنوشت تاکونکي شېبې د دردونو تېرولو د ماشوم په نسبت د هغې د زښته زیات ګرانښت باوري ثبوت دی. چې یې د ژوند په اوږدو کې یوه سخته تکرارېدونکي پېښه بلل کېږي.

د ماشوم تر زېږېدلو وروسته د ماشوم د سلامتیا او له زیانونو څخه د خوندي ساتلو په خاطر د مور کلکه څارنه او پاملرنه د هغې د ناپایه مینې او ګرانښت بل څرګند مثال دی. تر هغې چې ماشوم د خپلې ودې پرله پسې ارګانیکي پړاوونه وهي او په هر پړاو کې دده په نسبت د مور د مینې په کچه کې هېڅ ډول کمي بدلون نه راځي. تر څو چې ماشوم د خبرو کولو، خاپوړو، د شعوري ودې د پړاوونو پېښې تجربه کوي او د تکامل لوړو مدارجو ته رسېږي، د ځوانۍ او پېغلتوب مرحلې ته ور پورته کېږي او د عمر راتلونکې مرحلې تیروي.

په دې تولو تدریجي پړاوونو کې د اولاد په نسبت د مور مینه او ګرانښت په هماغسې حالت کې پاتې کیږي.

لنډه دا چې همدغه ماشوم د مور په مخکې په خپله، مور او پلار ګرځي.

البته د اولاد په نسبت د مور دغسې بېخې ګرانښت او مینې په شتون کې د لوی خدای حکمت او طبیعي رمزونه پټ دي.

په قرآني ارشاداتو کې لوی خدای د یوې مور د اولاد په نسبت دغه مینه او ګرانښت او پرله پسې اوږدې زیار ایستنې، کړاوونه او دردونه یې ارزښته او بې اجراه نه پرېږدي او پر اولاد یې هغومره حقداره ګرځوي چې دا هم هېڅ حد او پوله نه لري او کچه یې ټاکل کېدای نه شي. لکه چې په دې اړه په قران مجید کې د مور دغه حق او ددې په وړاندې د اولاد د مکلفیت سپارښتنه په څومره زیات تاکید سره شوې ده، چې فرمایي، ژباړه: د مور په مقابل اوف

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدرې هم مه کوئ، په غوسه کېږئ ورته مه او په رحیمانه ډول ورسره خبرې کوئ. لکه چې د «سلام» کلمه د لوی خدای رحیمانه قول دی.

نبوي لارښوونه ده چې د مور ملکوتي لوړ مقام پکې په ځومره ځرګند او عیني توګه ښودل شوی دی او هغه دا چې که څوک جنت غواړي، نو جنت د مور تر پښو لاندې دی او دا ددې مانا لري چې د لوی خدای د رضا او رضامندۍ د حاصلولو لپاره لاره ده چې د ژوند په ټولو چارو او حالاتونو کې د مور رضا ترلاسه شي.

دلته نو هېڅ ډول پوښتنې مطرح کولو ته اړتیا نه پیدا کېږي چې د اولاد په نسبت د مور د مینې او عاطفانه احساساتو په اړه شک وشي او د هغې کوم حقونه چې لوی خدای په قرآن مجید کې ښودلي دي ناپېژندلي پاتې شي، او د مور په مقابل کې د اولاد د مکلفیت او حتی د زړه د ښو ساتلو په مورد کې تردې یعنې د هغې په مقابل کې «اوف قدرې کول» لا ښه مفهوم وښودل شي.

بختور، نېکبخت او صالح به هغه اولاد وي چې د مور زحمتونه او فداکارۍ هېرې نه کړي، حقونو ته یې د یزداني حکمونو سره سم درناوی او اطاعت وکړي زړه یې لکه د ګل غوندې تازه وساتي، او د هغې د زړه له ناآګانه دعا څخه برخمن شي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ګڼه، ۱۳۹۰کال جوزا

د مور د حقونو درناوی، اسلامي فریضه ده :

په اسلامي، مذهبي او مدني ټولو قوانیو کې چې د کوم بشري حقونو په لړ کې ورته خورا زیات ارزښت ورکړ شوی دی، هغه د مور ستر مقام ته د درناوي په خاطر حقونه دي، او دا ځکه چې په نړۍ کې هېڅ یو بشري مخلوق لیدل کېدای نه شي چې مور دې ونه لري لکه چې له یو عادي انسان څخه تر پیغمبرانو پورې، له یو فقیر څخه تر ستر واکانو، له ناپوهه شخص څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوابغو، فیلسوفانو مخترعینو او متبحرینو پورې، له بې زړه او بې شهامته ځخه تر اتلانو او دا ټول د یوې مور درلودونکي دي.

په همدې ترتیب د یو ماشوم د لومړنۍ روزنې، پالنې او شخصیت موندنې پړاو دده تر زېږېدنې دمخه پرته له موره یوه ناشونې موضوع او تر زېږېدنې وروسته هم د هغه د روزنې او پالنې د ودې د پړاوونو تېرولو اغېزمنه مرجع د مور غېږ ده، په پورتنیو دواړه (تر زېږېدنې دمخه او وروسته) حیاتي مرحلو کې تر هغې چې یو ماشوم، د خپل ماشومتوب مرحله تېروي او په خپلو پښو ودرېږي، په دغه موده کې مور د بېخي زیاتو او تر وسې پورته ځورېدنې او رنځونه ګالي او په دې برخه کې بې ساري فداکارۍ له ځانه ښیي او ددې دغه بې سارې او سترې فداکارۍ دي چې یې پر اولاد حقونه په فردي او ټولنیزه کچه بېخي زیات دي.

اولادونه پردې مکلف ګرځول شوي دي چې د یوې اسلامي فریضې او انساني وجیبې په عنوان د مور ټول متل شوي حقونه په کلکه توګه رعایت کړي.

همدا به کافي وي چې په اسلامي ارشاداتو کې اولاد ته ددې مجال نه دی ورکړ شوي چې د مور په مقابل کې حتی اوف قدري ډېر کوچنی عکس العمل له ځانه وښايي. او یا د حضرت محمد (ص) د لارښوونې په بنا که کوم مسلمان وغواړي چې یې چنت په برخه شي نو هغه دې د خپلې مور په رضایت کې ولټوي.

ښایي یو څوک له ځانه پوښتنه وکړي، کومه زیاتر ابستنه او سربښندنه چې یې مور دده د ژوندانه په پړاوونو کې په پوره صبر او حوصله له ځانه ښیي.

آیا یو اولاد یې بالمقابل د مور په مقابل کې د هغو حق ادا کولای شي؟

زما په عقیده به یې ځواب دا وي: چې نه، هېڅکله نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو چې داسې ده، طبعاً پر اولاد باندې دا بیخې زیاته حقداره ګڼل شوې ده.

بله موضوع چې د یادونې وړ ده هغه دا ، کوم مکلفیت چې یې یوه مور د خپل اولاد په وړاندې لري، هغه پرته د کومې تطبیقونکې قوې په لاره عاطفانه او مشتاقانه ډول سرته رسوي.

له دې ځایه پر اولاد او له هغو نه په جوړه شوې ټولنه لازم دی چې د مور د مقام درناوی وکړي، حتی په ګل یې ونه ولي او د پوره رضایت په خاطر یې ځان د هغې د پښو خاورې کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ګڼه، جوزا ، ۱۳۹۱کال.

د کورنۍ تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت ودونه دي:

په زور او د هلک او نجلۍ له رضایته پرته ودونه هغه ناوړه پدېده ده چې په ټولنه کې د ناوړو ودونو او رواجونو څخه سرچینه اخلي او بیا د دا ډول ودونو یو شمېره د کورنیو جنجالونو او ناخوالیو په رامنځته کېدلو سره د کورنۍ تاوتریخوالي او زیاتره پر ښځو د تاوتریخوالي د کچې او څرنګوالي له مخې خورا ځورونکې پېښې رامنځته کوي چې زموږ په دودیزه ټولنه کې یې خورا زیاتې بیلګې لیدل کېږي، چې یوه بېلګه به یې دلته د افغانستان د مدني ټولنې د مجتمع د یوې خپرونې په حواله په دې ډول وړاندې شي:

یو هلک پرته له دې چې د یوې نجلۍ په باب معلومات ولري، مور یې ورته خوښه کړې وه، هلک چې لا واده ته تیار نه و او غوښتل یې چې خپلې لوړې زده کړې پای ته ورسوي، نابېره مور یې مجبور کړ په هر ډول چې کېږي د خپلې مور انتخاب ومني. هلک ورته زیات دلیلونه راوړل چې اوس د ده د واده وخت نه دی او له بلې خوا نجلۍ یې هم په سترګو لیدلې نه ده او د مور له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولې کوچنۍ او قانوني عمر ته لا نه ده رسيدلې، خو برخلاف مور يې په خپل انتخاب ټېنګار کاوه چې له همدې نجلۍ سره کوژده وکړي.

بيا هم هلک د مور له خبرو سره موافقه نه کوي او بالاخره خبره يې پلار ته رسوي، د هلک پلار هم دده د مور غوندې ورته زيات دليلونه راوړي او ورته وايي چې دده واده يې په ژوند کې يو ارمان دی او غواړي چې په ژوند کې يې د واده مراسم وګوري او همدارنګه د مور غوښتنه يې هم داده. له بلې خوا نه زموږ د خواستګارۍ موضوع هم د نجلۍ د پلار کره مطرح شوې ده، دا کار زموږ د دواړو کورنيو د ابرو او عزت خبره ده او ددې تر څنګه که واده مو ونه شي بيا يو ډول خواشيني، بدبيني او حتی دښمني رامنځته کېږي، تر څو چې هلک له ډېر مجبوريته ددې لپاره چې د پلار او مور ازار وانخلي او خپه يې نه کړي، هغوی ته خپل رضايت ور څرګند او په پټهو سترګو يې د خپل ژوند سرنوشت نامعلومې راتلونکې ته وسپاره.

د مور او پلار په خوښه د هلک کوژده او واده کېږي، چې دغه واده د مور او پلار د ژوند ارمان دی. څرنګه چې واده د دواړو خواوو په رضا او رغبت نه دی شوی، نو داده چې د هلک او نجلۍ ترمنځه نزاکتزنه رامنځته کېږي او وروسته په حساسيتونو بدلېږي، تردې چې له يو بل نه په بيزارۍ پای ته رسېږي او د دوی په کورني ژوند کې د تاوتريخوالي تخم را زرغونېږي، وده کوي او خبره وهلو ټکولو يانې د نورو تاوتريخوالو په خوا کې فزيکي تاوتريخوالي ته رسېږي.

ددې لپاره چې د هلک ښځه چې کوچنۍ نجلۍ وه، د مور او پلار کره د تګ په پلمه به يې کور پرېښود او هر څه چې به يې مېړه ورته ويل چې هر کار خپل غواړي دا بايد هم به خپل لازم وخت د پلار کور ته لاړه شي، خو اوس د هغې عادت ګرځېدلی و چې د مېړه له اجازې پرته دغه عادت ته دوام ورکړي. خو هلک له ډېر زغم او حوصلې نه کار واخيست او هغه يې د موروني ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرایطو او د رمزونو پوهېدلو ته رابلله، خو اوس او به له ورځه تیرې شوې وې او د دوی په کورنیو کې «تا ویلې ما ویلې» ناندرۍ هم رامنځته شولې، نجلۍ چې یې پلار ته شکایت کاوه، دا چې پلار به یې حق په جانب نه ګاڼه او هلک یې ملامتولای نه شو، نو یې پلار ته د هغې شکایت څه ګټه نه درلوده.

خو ده فکر کاوه چې د نجلۍ ددې کار یوائنې علت د دوی د عمر نااندولتوب و چې د هلک د کورني ژوند غوښتنو ته یې لازم ځواب نه شوای ورکولای چې په پای کې یې د دواړو کورنیو ترمنځ یو لوی ګواښ رامنځته کړ او د دوی ژوند هم له یو لوی خطر سره مخامخ شو.

له نوموړي پېښې دا سې څرګندېږي چې په دې جرم کې که هلک یو څه دخیل دی، نو ډېره ګناه یې د پلار او مور ده او یو څه د نجلۍ کورنۍ په دې ملامتېږي چې ولې یې د ماشومې لور په واده کې رضایت ښوده او موافقه یې کوله.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب۱۳۹۱کال.

د ښځو پر وړاندې تاوتریخوالي اوسنۍ نه، بلکې پخوانۍ پدیده ده :

دا یو بیخې تجربه شوی او عیني واقعیت دی چې پر ښځو د تاوتریخوالي رېښې پدېده په بېلا بېلو شکلونو یانې د کورنۍ د ناوړو چلندونو هغه چې د کورنۍ د یو غړي په توګه یې حقونه تر پښنو لاندې او شخصیت یې تر سپکاوي لاندې راولي لکه د مور او پلار او نږدې خپلوانو کور ته او بهر ته له وتلو څخه مخنیوي کول، لفظي تاوتریخوالي چې د سپکو سپورو له ویلو، رټنې، پېغورورکونې او ښکنځاوو څخه عبارت دي، رواني او جسمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تــاوتریخوالي چــې وهــل ټکــول، د وېښــتانو شــکول، د غوږونــو او پــوزې غوڅول، په شاقه او اجباري چارو ګمارل پکې شامل دي او داسې نورو خورا ځورونکو مـواردو کې عملي کېږي، زمـوږ پـه افغـاني ټولنـه کې ډېـر زيـات عموميت او لرغونتيا لري.

ددې هر اړخيزه تاوتريخوالو اساسي لاملونه او سببونه ډېر زيات دی چې يو شمېر يې په دې ډول ښودل کېدای شي:

- د ټولنې وروسته پاتې والی
- د ناپوهۍ او بې سوادۍ حاکميت
- د نرواکي اغېزمني
- د ناوړو عنعنو او زړو رواجونو واکمني
- د نرو او ښځو له خوا د هغوی د طبيعي، اسلامي ، مدني او قـانوني حقونو څخه د آګاهي نه درلودل
- اقتصادي کمزورتيا
- په کورنيو کې د معتصبو غړيو شتون
- په ودونو کې د دوه اړخيزو توافقاتو او رضا رغبت ته اهميت نه کول
- تر وخت دمخه يا اجباري ودونه
- د نارينه اولاد نه درلودل
- د رقابتي ودونو او زياتې شتمنۍ له مخې د څو ښځو ودول
- د پور په بدل او بدلي ودونه کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ملاتړ د پیدا کولو په منظور او د پخوانۍ خپلوۍ د ټینګولو او نوي کولو په خاطر ودونه
- د نجلۍ د کورنۍ له خوا د هلک له کورنۍ د زیات ولور اخیستل
- د نجلۍ د کورنۍ په ټیټ طبقاتي دریځ کې شتون او داسې نور...

پر ښځو د تاوتریخوالي موضوع څه نوې خبره نه ده. ځکه ښه مې په یاد دي چې له نن څخه شپېته او یا پنځه شپېته کاله دمخه چې زه په خپل اصلي پلرني ټاټوبي کونړ کې اوسېدم. هلته پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د بېخې زیاتو پېښو د رامنځته کېدو په وجه زما سره زیاتې ترخې خاطرې را پاتې دي.

- په زور او یا تحمیلي ډول د نجونو کوژده او واده کېدل.
- په زور او تحمیلي ډول به کونډې ښځې د مېړه د کورنیو غړیو لکه لېور، وراره او یا نورو ته نکاح کېدلې.
- په بدل کې به لوڼې او هلکان د دوه کورنیو له خوا د یو او بل په نامه کېدلې او ودېدلې.

او داسې یو لړ موارد به وو چې د هغو له پایلو څخه د ځان ژغورنې په خاطر به ښځو پر ځان مړینه منله، ځان به یې سیند ته غورځاوه، زهري مواد به یې خوړل، ځانته به یې اور او زندۍ اچوله، له کوره به تښتېدلې او داسې نورو پېښو ته به یې لاس اچاوه.

او له کوره د تېښتې په پېښه کې به یې د سیمې یو شمېر معتبرو کورنیو ته چې له دوی څخه به یې په لیریو کلیو کې استوګنه درلوده، پناه وروړله او د یتیمي په نامه به یې د هغوی په کورونو کې خدمت کاوه او د ښو اخلاقو او د یوې کارګرې ښځې په شان به یې په دغه کورنیو کې د کورنۍ د ډېر نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي په توګه خپل ژوند ته دوام ورکاوه. او چې کله به یې د مېړه کورنۍ په دې پته راغله، نو کومې کورنۍ ته چې به نجلۍ پناه ور وړې وه، پرته له تضمین ورکولو، هغوی ته نه تسلېموله.

لنډه دا چې پر ښځو د تاوتریخوالي پدېده نه یوازې او سنۍ کرکجنه پدیده نه ده، بلکې د پېښو بېلګې او ریښې یې ډېره پخوانیو وختونو ته ورغزېږي او دا ناوړه پدیده نن سبا نه یوازې په کلیو کې عمومیت لري، بلکې په ښارونو کې که څه هم تر ډېره حده پکې د هغو د پیدا ېښت لاملونه دومره زیات شتون نه لري، هم له پخوانیو وختونو څخه عمومیت درلود.

که څه هم چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي کچه را ټېټه شوې او تر ممکنه حده یې مخنیوي شوی دی، خو بیا هم دې ته جدي اړتیا ده چې د هېواد ټول هغه وګړي چې د خدای په وړاندې د مسوولیت احساس کوي او هم په هېواد کې د یو سوله ییز ژوند غوښتونکي دي، یو بل ته د مرستې لاسونه ورکړي، تر څو چې د ښځو په وړاندې د تاوتریخوالي ناوړه پدېده له منځه لاړه شي او په پای کې افغانان د یو نېکمرغه ژوند خاوندان شي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب۱۳۹۱.

د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه :

کورنۍ د هرې ټولنې لومړنۍ بنسټېزه خښته او ډېره ده هغه چې د ټولنیز ژوندانه په پراخو او هر اړخیزو بعدونه او استقامتونو کې پرې د ټولنو ودانۍ جوړېږي په هره اندازه چې کومه کورنۍ سالمه، ګټوره او بې عیبه وي په هماغه کچه ترې صالحې او ګټورې ټولنې رامنځته کېدای شي، کنه د نا سالمو او بې ګټې کورنیو څخه تشکیلې شوې کورنۍ د پوره ټولنیزو نېمګړتیاوو لرونکې ټولنې شمېرل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې سببه رسالتمندې، هوښیارې او هدفمنې کورنۍ هڅه کوي چې یې غړي د راتلونکې ټولنې وتلي، ګټور او د ویاړنې وړ غړي رامنځته شي.

نو دلته چې ډېره مهمه او ارزښتناکه موضوع مطرح کېږي هغه د مېړه او ماندینې ترمنځه نه شلیدونکې، صادقانه اړیکه ده چې ددې اړیکې د مثبتو او منفي خواوو اغېزه د دوی پر اولادونو هم پوره اغېزمنه تمامېږي او بیا د دوئ ترمنځه د واده پر بنسټ دا اړیکه د یوې او دوو ورځو خبره هم نه ده ځکه دوئ د ژوند د همیشنیو ملګرو په توګه د خپل راتلونکی برخه لیک او مقدراتو په وړاندې طبیعي او ټولنیز مسؤولیت لري.

د مېړه او ښځې په منځ کې ددې رابطی همیشنی ټېنګښت زیات معیارونه لري چې دلته یوازې په یو څو اساسي بنسټیزو معیارونو باندې سرسري بحث ته اړتیا ده.

حضرت جعفر (رض) وایي:

«ښځه د مراد غاړکۍ ده، دقت وکړه چې څنګه غاړکۍ په غاړه کړې.»

له دې وینا څخه دا حقیقت په ډاګه کېږي چې ښځه د مراد او د انتخاب هغه غاړکۍ ده تر څو چې سړی ژوندی وي نو په غاړه کې به یې پرته وي.له دې ځایه مېړه باید ډېر غور او پام وکړي او هغسې غاړکۍ په غاړه کې واچوي چې نه یوازې پرې بیا تنګ نشي بلکې ښه پرې ښکاره هم شي. چې دلته د معقول او منطقي انتخاب او روحي توافق د ټولو په سر کې ځای لري، کله چې انتخاب علمي جامه واغوندي او د واده له لیارې د ښځې او مېړه تر منځ اړیکه ټېنګه شي. نو دلته مېړه او ښځې ته په کار دي چې د ګډ ژوند غوښتنو، خپل منځونو حقونو او د کورني د مناسباتو پرنسیبونو ته ځانګړې پاملرنه وکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دې تر څنګه د مېړه او ښځې له خوا د متقابلې، ژورې پېژندنې په احساس، مفکورې او عقيدې پوهېدنه ډېر بنيادي او مهم ټکي دي، چې د دې په کلک رعايت سره مېړه او ښځه کولای شي. خپل منځيني اړيکې په زړه پورې او خوږې وساتي او د کوم تصادفي سو تفاهم په تورتم اړولی وي په ډېره اسانۍ سر له منځه يوسي سره له هماغې ورځې چې ښځه او مېړه يوه کورنۍ جوړه وي وايې فريضه ده چې د کورنۍ د ودې او پراختيا لړۍ متقابلې ژورې پېژندنې څخه پيل کېږي.

ښځه بايد چې د خپل مېړه په مفکوره او عقيده ځان پوه کړي، د هغه احساس او رواني ځانګړتياوې درک کړي، د خوی، عادت، ذوق او سليقې په مشخصاتو يې ځان ښه وپوهوي مثبت او منفي اخلاقي اړخونه يې ځانته جوت کړي او داسې نور...

او بيا وروسته دغه هر يو د يوې برجسته کليشې او غټ عنوان په توګه په خپل ذهن کې نقش کړي او د کورنۍ چارو په چلندونو کې له هغوئ اغېزمنه ګټه واخلي. د کومو سره چې د مېړه په روحياتو او روان ناوړه اغېزه کوي ځان ببخې لېرې وساتي. او پوه هغه شي چې د هغوئ په تړاو د مېړه د خواشينۍ، کرکې لاملونه را منځته نه کړي.

مېړونو ته ښايي له هماغسې متقابل پرنسيب څخه کار واخلي. د موضوع د لا ډېر کافي روښانولو په منظور لاندې يو مثال کافي دی.

« ... يو مېړه د خپلې ماندينې د ځينې وخت د پخلي سره طبع نه لګيد له او نه يې خوښېده تر دې وخته پورې نو موړې ته دا موضوع معلومه نه وه چې ماندينه يې په سپکو سپورا او نورو ګواښونو دومره نه اغېزمنه کېږي لکه چې ورته وويل شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن دی دا خواړه خواړه نه دي پاخه کړي، نو یوه ورځ په دسترخوان ورته هغسې خواړه په مخ کې کېښودل شول، هغه په ناآګاهانه توګه د هغو له خوړلو څخه ډډه وکړه او بې له ځنډه د خپلې ماندینې له سخت غبرګون سره مخامخ شو، هغو مره چې تردې وخته یې ترې طمعه نه درلوده، نو کله چې د موضوع په حساسیت وپوهېده د عمر تر اخره یې دغسې چلند له تکرار یدو څخه ډډه وکړه او د ماندینې له خوا یې دغسې ناوړه غبرګون هم ونه لیده».

په همدې توګه ښځې ته هم په کار دي چې دغه اصل ته خاصه پاملرنه وکړي د مثال په توګه:

یو مېړه ددې خبرې سره حساسیت لري کوم شي چې یې ماندینې ته ورکړی وي چې یې ورته وساتي او د اړتیا پر مهال یې ورته په لاس ورکړي، مګر د ماندینې څخه یې د هغه د ایښودلو ځای هېر وي او ونه شي کړای چې په خپل وخت کې هغه د مېړه په واک کې ورکړي، په دې توګه د مېړه د قهر او غوسې سبب کېږي او د سخت عصبانیت زمینه ورته برابروي.

نو که ښځه د مېړه دغه حساسیت په جدي توګه په پام کې وساتي او هېڅکله یې پورتنۍ پېښه په کورنۍ کې تکرار نه شي. نو بې له شکه د هغوئ ترمنځه هېڅکله شخړه او خوابدي نه پېښېږي په کورني ژوند کې د داسې پېښو غوندې زیاتې پېښې شته دي چې مېړه او ښځه هغوئ ته په کلکه پاملرنه مجبور او مکلف کرځول کېږي.

بله موضوع چې په کورني ژوند کې د ځانګړې اهمیت درلودونکې ده، د مېړه او ښځې له خوا د یو لړ موضوعګانو مطرح کولو د وخت او زمان په پام کې نیول دي چې باید وپېژندل شي د بېلګې په توګه:

ښځه په دې ټکي ښه پوهېږي چې مېړه یې وظیفې ته د تګ پر مهال کله چې له کوره وځي په دې خپه کېږي او د عصبانیت حالت غوره کوي. چې ماندینه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ووايي سړيه ! نن له بازاره پلاني او پلاني شيونه راوړه ... او يا چې يې کله مېړه ستړى ستومانه له وظيفې کور ته راستون شي. پر ته له دې چې د هغه دمه جوړه شي په وره کې ورته پيره کوي تر څو د ځينو ناخواليو د پېښېدو رپوټ ورکړي. يعنې داسې وشول ... داسې او داسې ... طبيعي ده چې په دې شېبو کې د ځينو موضوعګانو يادونه ناوړه او بې ځايه چال چلند ګڼل کېږي ميرمنې کولاى شي چې لازم فرصت کې د دغسې پېښو سره تماس ونيسي.

د مېړه او ښځې د يو او بل ښه پېژندنه، په احساس او حساسيت پوهېدنه دومره سخته خبره نه ده، بلکې دا ټولې ډېرې اسانې او عادي موضوعګانې دي، مګر يو څه تامل، غور، منطق او ځان پرې رووږدى کول غواړي.

که چېرته مېړه او ښځه دغه پورتني او داسې نور اصلونه له پامه وغورځوي او اهميت ورنه کړي او خبره ددې سرحد ته را ورسوي چې، په خپلو منځونو کې له خبرو ډډه وکړي او يا هغوئ ترمنځه دعوې او دنګلې، تاکړي ما کړي... رامنځته کړي. يو يې ځان حق په جانب او مقابل طرف ملامت وبولي او يوازې د خپلو کړو وړو څخه په دفاع تکيه وکړي او ددې پر ځاى چې ځان په مقابل دريز کې وګڼي په خپلو نيمګړتياوو او تېروتنو سترګې پټې کړي نو په کورني ژوند کې دا ټول شيان د کورنۍ فضا تر ډېره حده ګډوډوي او د ګډ ژوند صميمانه او عاطفانه اړيکو ته پوره زيان رسوي.

ددغه شانې برخوردونو په صورت کې په کورنۍ کې د مېړه او ښځې تر منځه نزاکتونه او حساسيتونه په حسادت او په عداوت بدلېږي او بالاخره په کورنۍ کې مينه او پيرزوينه له منځه وړي مېړه او ښځې ته په کار دي چې د هميشه لپاره د يو او بل د ژور پېژندلو او د درک کولو له لپارې د دواړو خوا او د نيمګړتياوې په نظر کې ونيسي، اعتراف پرې وکړي متقابل اړخ حق په جانب وګڼي او له ټولو ناوړو چلندونو څخه په کلکه ډډه وکوي نو په دې توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې د كورنۍ خوشاله، نيكمرغه او هوسا ژوند په برخه شوي وی د صالحو او نافعو اولادونو مور و پلار شوي به وي.(۱)

(۱) ايلبند مجله.

د ښځو په مقابل كې د تاوتريخوالي د څرنګوالي بررسي:

لكه چې نن سبا زموږ په دوديزه ټولنه كې پر ښځو باندې تاوتريخوالي د هغه د بېلا بېلو شكلونو د عملي كېدلو سره نه يوازې كمښت نه مومي بلكې د هرې ورځې په تېريدول سره، تر نورو زيات د هېواد په يو لړ سيمو كې صعودي قوس وهي، او حتی زموږ د ټولنې ښځينه قشر د تاوتريخوالي ډېر كركجن او كرغيجن لاملونه تجربه كوي.

د تاوتريخوالي مهم لاملونه په كوټلي توګه په دې ډول ښودل كېدای شي:

د قدرت واكي په وجه ودونه:

طبيعي ده چې دا اجباري ودونه پر ښځو د تاوتريخوالي ډېرې زياتې دردونكي پايلي لري.

همدارنګه د پېسو په زور د نجلي كورنۍ مجبوروي چې خپلې لوڼې پرته له دې چې د چا عمر، روغتيايي حالت او يا يې ناوړه روږديتوب ته وګوري، هغوئ ته وركړي په ټولنو كې د ناوړو دودونو د واكمني له مخې ودونه چې له دې دودونو څخه عبارت دي.

- د هلك او نجلي له انتخاب او رضايت پرته د مور او پلار په خوښه ودونه. په دې ډول ودونو كې يا د هلك د مور او پلار د انتخاب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه کېږي او ځينې مهال د نجلي د مور او پلار د خوښې له مخې ترسره کېږي.

- هغه دودونه چې هلک او يا نجلي او يا دواړه قانوني عمر بشپړ کړي نه وي او د کوچينوالي په مرحله کې صورت نيسي، دا سې هم شوي دي چې د هلک او نجلي تر زيږيدلو دمخه مور پلار هلک او نجلي سره يو د بل په نوم کوي.

- د زيات ولور په مقابل کې ودونه:

دا ودونه په دا سې صورت کې کېږي چې د هلک کورنۍ پوره شتمنه وي او يا دا چې د نجلي کورني د زيات ولور د اخېستلو په مقابل کې د غسې ودونه خوښوي.

- **بدلي ودونه:**

- د پور د تاديې په مقابل کې:

- ځينې کسان چې د چا پوروړي او د پوروركولو وسه ونه لري، نو د پور د وركولو مقابل کې ديږي کې. ځينې مهال د دې کورني خپلې لوڼې يو بل په بدل کې وركوي.

- **د بدو په مقابل کې :**

دا هغه ډول ودونه دي، چې د دو دښمنو کورنيو ترمنځه د دښمني د پای ته رسولو په موخه چې ګوندي د دوئ خپلوليو په وجه يې دښمني په دوستي تبديله شي، صورت نيسي.

- **ناليدلي ودونه :**

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هغه ودونه دي چې د مور او پلار له خوا د هلک او نجلي کوژده په داسې حال کې کېږي چې يو بل يې ليدلي نه وي او له يو بله په ليرې ملکونو ژوند کوي.

- **ندري ودونه :**

ډېرې کمې کورني د احتمالي مصيبت څخه د نجات موندنو په خاطر خپلې لوڼي په نذر ورکوي چې دا ډول ودونه نذرې ودونه بلل کېږي.

- **د ملاتړ پيدا کولو په خاطر ودونه :**

ځينې کورني ددې لپاره چې يې په کلي او سيمه کې يې اعتبار لوړ او قوي ملاتړ پيدا کړي نو خپلې لوڼي معتبرو کورنيو ته ورکوي.

- **د تاوتريخوالي ډولونه او څرنګوالي :**

تاوتريخوالي هر هغه چلند ، حرکت او وينا ته ويل کېږي چې د انساني لوړو ارزښتونو سره توپير ولري او نفي کوونکي يې وګرځوي او د يو شخص د وروسته پاتې توب، ګوښه کېدلو ، سرخوږي رواني ناروغي، ځان وژني، ځانته اوراچونې، سين ته ځان غورځوني او د مړينې يو لامل ښايي په يو بل تعريف کې تاوتريخوالي له هغو اعمالو ، ذهنيتونو او سيستمونو څخه عبارت دي چې د خلکو د سترو وړتيا ګانو په لار کې خنډ ګرځي او ډول ډول زيانونه رامنځته کوي.

په عمومي ډول پر ښځو باندې د تاوتريخوالي شکلونو په فزيکي يا جسمي شکل او روحي يا رواني او د ټولنيز تاوتريخوالي په بڼو تطبيقېږي.

دفزيکي تاوتريخوالي څرنګوالي :

د ښځې سره بده رويه کول، هغه وهل ټکول، د ويښتانو راکښل او شوکول، په لغتو ، څپېړه، په لرګي کمربند او يا داسې نورو شيانو وهل، پښې لاسونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترل، ګوابښېدل، له وسي په پورته چارو ګمارل، د غوږونو يا پزې پرې کول او داسې نور.

د رواني تاوتريخوالي شکلونه :

ګوابښېدل او قارېدل، بدچلند کول، بدې ردي ويل، ښکنځل، سپکاوي کول او د نورو په مخکې سپکول، د ښځې کورني سره مناسبه رويه نه کول په خوړو کې فرق کول.

د ټولنيز تاوتريخوالي شکلونه :

دا ډول تاوتريخوالي پر ښځو باندې د کور په دننه او يا د باندې چاپېريال کې په دې ډول تطبيقېږي.

د ښوونځي او روغتيايي مرکز او روغتون ته له تګه مخنيوي کول، د پلار او مور کور ته نه پرېښودل همدارنګه د ښوونځي څخه کور ته د راتګ په لار کې د يو شمير بد اخلاقو کسانو له خوا تعقيبدل، او د دوئ په وړاندې ناوړه حرکتونه او اشاري کول، په ښوونځي کې، د يو لړ شاګردانو او ښوونکو له خوا د وجود د يوې برخې لګول، په زوره لاس ورکول، او مبتذلې خبرې کول کنايې ويل.

پايلې :

په هېواد کې پر ښځو د تاوتريخوالي د پورتنيو شکلونو اغېزمنو ښودلې ده چې ښځې په لومړي سر کې ګوښه ييزې کېږي، د ټولنې سره له ناستې ولاړې بيزارېږي، د ډول ډول توهماتو سره مخامخ کېږي، د ګيجې په ناروغي اخته کېږي هميشه د ستړيا احساس کوي، رواني بې حسي احساسوي، په افسرده ګي او اضطراب اخته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونځي له تګه د ډډې کولو له امله له تحصیله محرومیږي او روغتیایي مرکزونو او روغتون ته د نه مراجعې له کبله یې روغتیایي حالت زیانمنې کیږي.

او د جسمي تاوتریخوالي د شدت او حدت په صورت کې لکه چې د مخه وویل شول له دې تاوتریخوالي د ځان ژغورني په خاطر د ځان وژني یو شکل او یا له کوره تېښتې ته لاس اچوي.

حتی له ژونده د بیزاري په صورت کې ځان سیند ته غورځوي، ځان زندي کوي، او یا زهر خوري، او داسې نور موارد شته چې له یادوني یې صرف نظر کیږي.

وړاندیزونه :

- ښځې باید د تحصیله له حقه بې برخې نه شي، تر څو چې په خپلو طبیعي، اسلامي او میثاقي حقوقو پوره آګاهي پیدا کړای شي.
- د ودونو د هغه ډول د عملي کولو څخه کلکه ډډه وشي چې تر مخه ترې یادونه وشوه.
- د کاري ظرفیتونو د برابرولو له لیارې، د اقتصادي پیاوړتیا له مخې پر ځان متکي شي.
- د عمومي آګاهي په خاطر د ښځو د حقونو د پوهېدنې پراخ تبلیغي او ترویجي کار وشي.
- ډېره مهمه داده چې په لومړي ګام کې مور او پلار او بیا د ښځې د مېړه کورني د اخلاقي موازینو او اسلامي ارشاداتو له مخې د ښځې مقام ته د درناوي په روحیه د ښځو د تاوتریخوالي د لاملونه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځته کېدو انګیزو ته پیشبین او مخکې له مخکې یې په کلکه مخنیوي او ډډه ترې وکړي.

- د سیمو نفوذ لرونکي شخصیتونه، روحانیون او عالمان دغه ټولنیزه ناوړه پدیده وغندي او د ډېرو ناوړو پایلو په باب د عامه پوهاوي خاطر همیشنی هڅې وکړي.

- دولتي اجراییوي ارګانونه په تېره بیا پولیس او امنیتي چارواکي پر ښځو باندې له تاوتریخوالي څخه په کلکه مخنیوي وکړي او د تطبیقېدلو په صورت کې عاملینو ته سخته قانوني سزا ورکړ شي.

- حقوقي او عدلي ارګانونه دي په پوره زړه سوي او د انساني مکلفیت د پر ځای کولو په منظور د ښځو له حقوقو پریکونې دفاع وکړي، او د دوئ د حق د خوندي ساتنې څخه دي ملاتړ وکړي، او تیرې کوونکي دي چې په هر مقام کې وي په سخته سزا ورسوي تر څو د نورو عبرت شي.

- دا چې د زور او زرو لرونکي یعنې ټوپک لرونکي او یا د هر اړخیز قدرت لرونکي کسان مور، خور او لور لري، نو دوی ته د یو انسان په توګه په کار دي، چې د مور ، ماندیني او په مجموع کې د ښځې مقام ته درناوی په خاطر د ښځو په وړاندې له هر ډول تاوتریخوالي او د هغوی له لاملونه د رامنځته کولو څخه په کلکه ډډه وکړي.(۱)

(۱) انیس ورځپاڼه، ۱۷۲ ګڼه، ۱۱/۹ ، ۱۳۹۱ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سواد له نعمت څخه زموږ د ټولنې د ښځينه قشر بې برخې توب :

سواد يعنې د ليک لوست زده کړه د هر انسان، انساني، مدني او ميثاقي حق دی، د اسلامي لارښوونو او د نبوي ارشاد له مخې په هرې مسلمانې ښځې او نارينه د علم حاصلول فرض دی او دا ځکه چې بې له علمه د خدای(ج) پېژندنه کېدای نشي، او له دې ځايه د ليک لوست زده کړه هم له اسلامي فريضو څخه ګڼل کېږي.

د سواد زده کړه په واقعيت کې يوه بينايي ده، د مفاهيمو او کلمو په تعبيرونو پوهېدنه ده، بې سواده انسان که څه هم جسماً بينا او هر څه ليدلای شي خو کلمې او مفاهيم د خپل شکل او ماهيت په اعتبار چې د شعور دوهمه علامه ده که په ظاهر کې يې ګوري خو تشخيصولای يې نه شي.

خبره په خبرو کولو او ګړېدلو کې نه ده، دا ځکه چې طوطي او مينا هم په يو ډول خبرې کولای شي، خو علم ښودلې ده چې د انسان شعور د هغو د مغزو ډېره پرمختللې او پېچلې وده ده او دا په دې مانا که ګوندی حيوان يو شی د هغه د ظاهري څېرې او شکل له مخې پېژني او د ليدلو په مهال د هغو په نسبت غبرګون ښيي؛ د بېلګې په توګه که يو څاروی، ليوه او يا بل څېروونکی حيوان وګوري نو ترې تښتي، خو د ليوه او يا بل څېروونکي حيوان د نوم په يادولو سره له ځانه هيڅ ډول غبرګون نه ښيي او دا ځکه چې د ليوه او بل حيوان دويمه علامه يا مفهوم دی. خو انسان ته لوی خدای(ج) د شعور د ډېر ارزښتناک نعمت په ورکولو سره د دې وړتيا او پياوړتيا ورکړې ده؛ که څېرته زيان رسوونکي حيوان او يا کومه پدېده په خپلو سترګو ګوري، هماغومره يې له زيانمنې څخه ځان ژغوري لکه چې څوک ورته د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم یاد کړي، خو بیا هم دلته د یو انسان شعوري تکامل د علم حاصلول دي او په حقیقت کې دا موضوع په یو ډول بینایي ده او بیا لیک لوست د یو هغسې پولادي کلي مثال لري چې د هر علم د خزانې ورونه پرې پرانېستل کېږي.

نن سبا زموږ په هېواد کې د بې سوادۍ کچه نږدې مخ په لوړتیا او پراختیا ده چې د پخواني وخت سره د مقایسې وړ نه ده، خو په زیاتي خواشینۍ سره ښایي وویل شي چې بیا هم زموږ د ټولنې ښځې د ښارونو په نسبت په عمومي ډول په لیریو کلیو، قشلاقونو او بانډو کې له پخوا نه لا تر اوسه پورې د سواد له حقه بې برخې دي. زما ښه په یاد دی چې د کونړ په ټول ولایت کې په یو څو محدودو کورنیو کې هغه هم د کورنیو معلمانو په برکت ښځو یو څه سواد درلود او د ځینو لویو کورنیو ښځو قرآن مجید تلاوت کولای شو.

او که په اوس مهال کې یوازې په هغو سیمو کې چې ښځینه ښوونځي شتون لري، نو ښځینه نوی نسل د سواد او تحصیل له حقه برخمن کېږي او وخت په وخت ددې ناوړه دود کمپله مخ په ټولیدلو ده چې د ښځو تحصیل او د سواد زده کړې لوی عار بولي. خو دا موضوع بیا هم اوس یو عیني واقعیت دی چې د هېواد په لیریو پرتو کلیو او قشلاقونو په تېره بیا بانډو او غرنیو برخو کې چې کوچیاني کورنۍ هم په دې ډله کې شاملې دي، چې د ښځینه ښوونځیو د تاسیسېدلو امکانات لا نه دي برابر شوي، په عمومي توګه ښځې بې سواده او د تحصیل له حقه محرومې دي او نجونو ته د تعلیم او تربیې په پروسې لاسرسي یوه ډېره ستونزمنه موضوع ګڼل کېږي او په همدې وجه نه یوازې ددغو سیمو ښځینه قشر د سواد له حقه بې برخې دي بلکې د خپلو اسلامي او انساني پراخو حقونو څخه د محرومیت ناخوالې ګالي، چې له دې جملې نه د ناوړو دودونو او ضد بشري رواجونو د پایلو قربانۍ کېږي، د تاوتریخوالي په سرو لمبو کې سوزي، د یو څاروي او متاع په څېر خرڅېږي، پراخ او هر اړخیز مظالم پرې تحمېلېږي، د ځان زندۍ کولو، اور ته د ځان اچونې څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان سوزوني پورې ځان وژنو ته مجبوربږي او حتی له کوره تښتـه يې د دغـو مرګونو مظالمو څخه نجات ورکولای نه شي.

نو له دې ځايه د ښځو په فردي او ټولنيز ژوند کې بې سوادي او لـه علم څخه بې برخې توب د دوئ د ټولو بدبختيو لوی لامل ګڼل کېږي او کېدای شي چې په ډېرې جدي پـاملرنې سره د دوی پـه ژونـد کې نيمګړتيـا لـه منځه يـوړل شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان، ۷۹ګڼه.

د ښځې په ژوند کې د سولې اغېزمنتوب :

د لوي خدای (ج) پـه نزد چې د سولې د سپېڅلي مفهوم مقام د خيريـه غـوره کلمو تعبير شوی دی په حقيقت کې يوه بې سارې ښېګڼه او يزداني پېرزوينـه ده چې د هر انسـان لـه لومړنيو حقونو څخـه ګڼل کېږي، او هر څوک او حتـی حيوانات او الوتونکي او نور ساکښ مخلوقات د سولې بختـورو شـرايطو تـه اړتيا لري.

خو د دې ټولـو پـه سر کې پـه اخص ډول د سولې سره مينـه او تـړاو درلـودل د ښځينه په خټه او خلقت کې يوه اخښل شوې پديده ده او هره ښځه اړتيـا لـري چې په يوه سوله ايزه فضـا کې ژونـد وکړي او دا لـه دې امله چې ښځې د يـو عاطفي مخلوق او لطيف جنس پـه توګه لـه شخړو، جګړو، تـاوتريخوالو او داسې نـورو نـاوړو پېښـو څخه کرکـه کوي چې پـه شـکل د شـکلونو يې تـر زهرجنې اغېزمنـې لانـدې راولـي او بـې لـه شـکه د نارينـه پـه نسـبت ښـځې د سولې سره ژوره مينه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په عمومي ډول سوله يوه رڼا ده چې د سوکالۍ او پرمختيا رانه افق ته لارې پرانيزي او د يو ټاکونکي لامل په توګه په بشري ژوند کې، د هر اړخيزو برياوو، پرمختګونو او نوو ښتونو زيري راوړنکې ده، خو ددې تر څنګه د ښځو ټاکونکې برخه ښخې زياته ده او دا له دې امله چې په سوله ييزو شرايطو کې يوه ښځه په مطلوب ډول د کورني ژوند د ټولو اړونده چارو په سرته رسولو لاسرسي لري. ښځه چې د کورنۍ د هستې او د ټولنې جوړونکې ده او حتی په بشري ټولنه کې ويا ړلې برخه اخښستلی شي، او دا تاريخي رسالتونه يوازې او يوازې هغه مهال ترسره کولای شي چې د سالمې کورنې، سالمې ټولنې په ايجادولو کې يې برياليتوب ور په برخه شي او ددې برياوې د سوله ييزو شرايطو په شتون پورې تړاو لري.

يو څه به وړاندې لاړ شو، د يو انسان حقونه د هغه د ماشومتوب او حتی تر زيږندنې دمخه شرايطو سره غوټه کېږي او سالمه او مطلوبه روزنه او پالنه يې هم له دغه مهال څخه پېل کېږی او بيا دا ټول د سوله ايزو شرايطو سره نه شليدونکي تړاو لري.

په دې مفهوم چې د يوې مودې اميدوارۍ په مرحله کې مور کولای شي چې جسمي او رواني روغتيا څخه برخمنه وي او تجربو ښودلې ده چې په جګړه ايزو ناورينونو او له هغې څخه د را پيدا شوو لاملونو لکه د سپکو او درنو ګوليو د ويشتلو او لګيدلو هيبت ناک غږونه، د دوړو، اور او لوګيو زړه بوګنوونکې صحنې، له ژوبلې او مړينې څخه خبريدنې او په مستقيم ډول په دې يو ډول د کورني اخته کېدنې د يوې اميدوارې مور رواني روغتيا ته پوره زيان ور رسوي او بيا پر مور دغه ناوړه حالت اغېزه کوي، ددغه ماشوم لومړی سالم فزيکي تشکل او د سالمې ودې بهير ته پوره زيان رسوي او د ماشوم د زيږيدنې په وروستيو پړاوو کې هم جګړه ايز کړکجن حالات د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشوم راتلونکې سالمې ودې ته زيان رسوي او د شخصيت د سالم توب مخه يې نيسي.

او دا مور له وسې پورته ده چې په دغسې ناوړو شرايطو کې خپل رسالت سرته ورسوي.

خو برعکس د سولې په شرايطو کې که له يوې خوا د مور د جسمي او رواني سلامتيا په وجه سالم ماشوم نړۍ ته راځي، نو تردې وروسته په ډاډمنو سوله ايزو شرايطو کې د سالم شخصيت که جسمي او يا معنوي وي په متکامل ډول بنسټ ايښودل کېږي.

که د بشري تاريخ لرليد ته وکتل شي ډېر کم به وليدل شي چې ښځو جګړې پيل کړي وي او يا د جګړو لامل ګرځېدلي وي او دا ځکه چې د ښځې فطري خلقت د جګړې سره په هېڅ ډول جوړښت نه لري او که فرضاً په کومه جګړه کې يې برخه اخېستې وي هغه هم په خپل هېواد کې د سولې د تامين او ملي نواميسو د دفاع او هېواد پورې اړوندو حقونو د ترلاسه کولو لپاره به وي.

ډېره مهمه موضوع چې د يادونې وړ ده ښځه د نارينه په نسبت د جګړې د زهرجنو لاملونو څخه زياته اغېزمنه کېږي که څه هم اوس چې په هېواد کې د ډاډمنې سولې او امن بشپړ لمنه لا خپره شوې نه ده، او هره ورځ او هره ګړۍ د هېواد په هره ګوښه او ګوټ کې د وينو، د اور د لمبو، د ويجاړېدنو د دوړو زړه را لړزونکې صحنې لا ليدل کېږي او دا ټولې هغه تراژيدۍ دي چې نورې د ګاللو وړ نه دي او په تېره بيا د هېواد ښځې نورې د تحمل وس نه لري، دا ځکه چې د جنګ د ناورينونو په وجه مور کونډه کېږي، بوره کېږي، مور بې سرپرسته کېږي او د کورنۍ ناخوالې ورته ور په غاړه کېږي، نو داده چې زموږ د هېواد د هرې کورنۍ او ټولنې د هرې ښځې لوی ارمان دادي چې کله به په هېواد کې ډاډمنه سوله او امن تامين شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی به وکولای شي چې په لومړي سر کې د خپلو ماشومانو د مطلوبې ودې او روزنې د دروند مسؤولیت له عهدې څخه ووځي او ورسره جوخت د هېواد د ودانۍ، د خلکو د سوکالۍ او د ټولنې د پرمختیا او هراړخیزو بریاوو په خاطر په پراخو فعالیتونو کې په ډاډمن زړه کار او پیکار وکړي او د نارینه وو سره څنګ په څنګ په ټولو کارونو کې برخه واخلي او په خلص مفهوم یوه بختوره او پرمختللې ټولنه رامنځته کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۹ګڼه سنبله، ۱۳۹۱کال.

په هرات کې په نشه يیزو توکو د ښځو روږديتوب:

روږدېتوب یوه ټولنیزه کړکجنه پدېده ده چې له بدمرغه د افغانستان زیات شمېر کسان یې په دې ستونزه اخته کړي دي او د هرې ورځې په تېرېدلو سره یې لمنه پراختیا مومي. هرات د افغانستان لویديځ ولایت په دغسې ستونزو اخته دی او ددې معتادانو شمیر ورځ په ورځ زیاتېږي او هرات ته د مهاجرینو راستنیدنې دغه شمېر ته لا زیاتښت ورکوي.

د مخدره توکو سره د مبارزې د هرات ولایت رییس د وینا له مخې د هغو څېړنو پر بنسټ چې د مخدره توکو سره د مبارزې وزارت له خوا تر سره شوي دي په اوسمهال کې د هېواد تر یو میلیون زیات کسان په مخدره توکو معتادانې شته دي چې په سلو کې د ۱۳ رقم تشکیلوی که څه هم دغه ریاست هڅه کوي چې ددغه شوم عمل د لاودی مخنیوي بالخاصه د ښځو په منځ کې وکړي.

په دې عمل د روږدو ښځو د درملنې د کلنیک (شهامت سنتر) مسؤولې ډاکتري منیژې واحدي به په دې اړه د خپل تشویش د څرګندونې په ترڅ کې ویلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وروستيو کې په لويديځه حوزه په تيراه بيا د هرات په ولايت کې به نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر مخ په زياتښت دی چې د پوره انديښنې وړ دی. ددې د څرګندونې له مخې په هرو ۴۵ ورځو کې تر ۳۵ تنو زياتې معتادې ښځې او ماشومان په دې مرکز کې بستري کېږي او په وړيا توګه يې درملنه صورت مومي. چې تراوسه پورې د زيات شمېر ښځو او ماشومانو درملنه شوې او له دغه ناوړې عمل څخه ژغورلې شوې دي.

د ښوول شوو رقمونو کې مخې چې په دې ولايت کې د مسؤولو نهادونو له خوا چې وړاندې شوي، په او سمهال کې په نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر له پنځو زرو تنو زياتو ته رسيدلی دی، دا په داسې حال کې دي چې د همدې رقمونو له مخې په هرات کې د معتادانو شمېر د ۲۰ زرو تنو په شاوخوا کې اټکل کېږي.

د هرات د ښځو د چارو د رياست د کارمندې محبوبې اسامی په وينا هغه بررسي چې په دې اړه ترسره شوي دي په سلو کې (۱۵) تنه معتادانې ښځې دي نو که چېرته ددې څرګندونه دقيقه وي په هرات کې د روږدو ښځو شمير په مراتبو سره بايد له (۵۰۰۰) تنو لا زيات وي.

په هرات کې د روږدو ښځو د شمېر زياتښت د کورنيو په منځ کې پراخې انديښنې رامنځته کړي دي، په عين حال کې دکتور معروف رحيمي د څلويښت بستريز روغتون سلاکار د هرات ولايت د معتادانو درملنه د نګراني وړ بللې ده. او وايي چې ددې وضعيت ادامه په ددې لامل شي چې د روږدو ښځو په ليدلو سره، دا روږديتوب د هغو ښځو په منځ کې چې د کورنيو ستونزو سره مخامخ دي او د حل بله لياره نه ويني، پراختيا ومومي.

په دې توګه په هرات کې کارپوهان که څه هم په دغه ولايت کې ټولنيزې او اقتصادي ستونزې د روږدېتوب د پراختيا لاملونه بالخاصه د ښځو په منځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ګڼي، خو د ایران سره هم سرحد توب یې اصلي لامل دي چې ښځې یې په دغه ناولې عمل روږدي کړي دي.

په هرات کې د ښځو له ټولنیزو فعالانو څخه یوې تنې میرمنې فوزیه نسیم وایي: په دې ولایت کې د ښځو د روږد ښتوب پد بده زیاتره د هغه ښځو په واسطه له ایران څخه را وړل کېږي چې هلته مهاجري دي ددې چاروا کو د څرګندونو پر بنسټ په داسې حال کې چې د هېواد په ځینو ولایتونو کې د ښځو د روږد ښتوب شمېر د هرات په پرتله بیخې زیات دی خو هلته د معتادو ښځو شمېر بیا بېخې کم دي.

یو شمېر روږدې ښځې اعتراف کوي چې د دوئ د مېړونو د روږد ښتوب او د ټولنیزو او اقتصادي ستونزو په سبب یې په نشه ایزو توکو روږد ښتوب ته مخه کړې ده. په داسې حال کې چې ددې عمل د کمښت لپاره په هېواد کې هلې ځلې روانې دي، د روغتیا وزارت او د مخدره توکو په مقابل کې د مبارزې وزارت او یو شمیر نورې موسسې او نړیوال نهادونه په دې تړاو فعالیتونه ترسره کوي خو بیا هم په او سمهال کې د معتادانو شمېر مخ په زیاتوالی دی.

د هرات په ولایت کې په مخدره توکو د روږدو شمېر په داسې حال کې مخ په زیاتښت دی چې د کار پوهانو په عقیده تر اوسه پورې د هېڅ نهاد له خوا د روږد ښتوب د پد بدې د کمښت په خاطر هېڅ ډول اغېزمن کار نه دي تر سره شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې پر ښځو د تاوتریخوالي بعدونه او رقمونه :

په افغانستان کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي ناولې پدېده هېواد شموله بعدونه لري او د هېواد هېڅ یوه داسې سیمه او ګوښه او حتی کورنۍ به ونه لیدل شي چې په شکل د شکلونو په کې د تاوتریخوالي د دردونکی اغېزمنې تجربه شوي نه وي، چې په دې اړه د بشر د حقونو د خپلواک کمیسیون د اړوندو څانګو له خوا مطالعې، څېړنې، بررسي او ارزونې ترسره شوي دي او په رپوټونو کې ورته انعکاس ورکړ شوی دی، چې په دې لړ کې «د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنیز نهاد» هلې ځلې د پوره یادونې وړ دی، چې په افغانستان پر ښځو د تاوتریخوالي د هر اړخیز اړخونو په باب د هېواد په کچه د یو شمېر اړوند د دولتي ارګانونو په همکارۍ څېړنې، بررسۍ او ارزونې ترسره کړې او په ترتیب شوو شمېر او جدولونو کې یې د هغو پایلې وړاندې کړې دي، چې دادی په دې لیکنه کې ددې نهاد له خوا «په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتریخوالي» ترسرلیک لاندې له رپوټ څخه ګټه اخېستل شوې ده.

او تردې دمخه په کار دي چې ښځو باندې د تاوتریخوالي د لاملونو او شکلونو له نومونو څخه یادونه کېږي.

۱. اجباري ودونه

۲.بې سوادي

۳.اقتصادي نیستي

۴.د ناوړو رواجونو تسلط

۵.په زیات لګښت واده

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د ښځو په تعداد

او داسې نور موارد .

❖ چې له دې جملې نه به د هغه رپوټ نه په ګټې اخېستنې د اجبارې ودونو د شمې یوه ګوښه وړاندې شي چې « په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتریخوالي» په اړه د ښځو او ماشومانو د حقونو د څېړنیز نهاد له خوا په ۱۳۸۷هـ کال کې برابر او چاپ شوی دی.

❖ د بدل ودونه چې د اجباري ودونو یو شکل دی په سلو کې ۳۰/۳ ودونه بدلي ودونه او د ۷۵ ودونو له منځه په سلو کې ۱۷/۲ ودونه په بدو کې ودونه او پرته د هلک او نجلۍ له رضایت نه د مور او پلار او یا د کورني دنورو واکمنو په خوښه په ۲۴ ودونو کې په سلو کې ۱۹/۳ ، او د پور په بدل کې په ۵۵ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۲ او د مور و پلار په خوښه په ۵۴ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۳ ودونه تشکیلوی له دې ارقامو څخه پوره جوته ده چې په افغاني ټولنه کې د هلک او نجلۍ له خوښې پرته د اجباري ودونو د پور تنیو شکلونو فیصدی ډېره لوړه ده.

❖ په دولتي قوانینو او بشري قوانینو کې د واده عمر د هلک او نجلۍ لپاره ټاکل شوی دی خو لکه چې په افغاني ټولنه لیدل کېږي، دا ډول ودونه د قانوني عمر څخه دمخه او یا د دواړو خواوو عمر د نه انډول توب په صورت کې ترسره کېږي چې د پورتني رپوټ له مخې د واده د قانوني عمر په اړه په ۳ نمبر جدول کې په دې ډول رقمونه ښودل شوي دي.

❖ د زیات مهر اخېستل هم پر ښځو باندې د تاوتریخوالي هغه لامل دی چې نن سبا زموږ په ټولنه په تېره د هېواد په لېرې پرتو سیمو کې پوره عمومیت لري چې د پورتني رپوټ په ۴ نمبر چوکاټ کې رقمونه داسې ښودل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سلو کې	نمبر	جزییات
۴۲,۹	۲۴۷	رسم او رواج
۱,۹	۱۱	هر کله چې مې طلاق واخېست، راکړ شو
۲,۳	۳۲	خلک فکر کوي چې د مهر په اخېستلو سره خپل طلاق غواړم
۲,۲	۱۵	نه پوهېږم
۲,۴	۱۴	کورنۍ مې مهر واخېست
۱,۰	۲	بدله یم مهر نه لرم
۳۸,۹	۲۲۴	مېړه د هغه د تادیه کولو وسه نه لري
۱۰۰	۵۷۲	ټول

له پورتنۍ جدول څخه پوره جوته ده چې په مجموع کې د **۵۷۲**تنو ښځو سره چې د مهر په اړه مرکې شوي دي د فیصدي له مخې یې په جدول کې خپل نظر ښکاره کړی دی، او څرګند ده چې د مهر ورکولو او اخېستلو په تړاو هم په حالاتو کې پوره توپیر لېدل کېږي.

❖ پر ښځو باندې د مېړه او یا مېړه له کورنۍ له خوا د کوره له وتلو د بې ځایه بندیز لګول هم پر ښځو د تاوتریخوالي یو بل لامل دي.

لکه چې په دې تړاو هم په پورتني رپوټ کې ویل شوي دي. تر واده وروسته د مېړه او ښځې په مناسباتو کې د یادونه له وړ پایلو څخه په دوو اړخیز اړیکو کې د مېړه توافق غوښتنه ده په زیاترو کورنیو کې ښځه له کوره د باندې د هر ډول فعالیتونو د سرته رسولو لپاره باید له مېړه څخه اجازه واخلي او د دې تر څنګه پر دې فعالیتونو سربېره چې ښځه پکې بوختیا لري د بندیزونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خنډونو رامنځته کېدل تر واده وروسته پيل کېږي په سلو کې ۵۸,۷مرکه کېدونکي هغه ښځې ښودل شوي دي چې د واده ترمخه په يوه طريقه يې د (کارمند ، زده کوونکی، محصلی) مصروفيت درلود او له دې منځه په سلو کې ۲۷,۸ ښځو ځرګنده کړه چې تر واده وروسته يې بيا هم وظيفو ته دوام ورکړي دی خو په سلو کې ۷۱,۹ له دې ښځو څخه تر واده وروسته وظيفې پريښې دي. دا چې ځوک له کوره د وتلو اجازه نه ورکوي په دې جدول کې به يې فيصدی وګورو :

مېړه يې اجازه نه ورکوی له ۵۴۳ ښځو له منځه په سلو کې ۹۳,۹ د مېړه کورنۍ يې اجازه نه ورکوي له ۱۲ تنو ښځو څخه په سلو کې ۲,۱ ، په بدو کې ورکړی شوي ښځې ته اجازه نه ورکول د ۲ تنو له جملې نه په سلو کې ۱,۴ او دا چې سواد نه لري په ۱۵ تنو کې په سلو کې ۲,۲ تنه.

لکه چې ليدل کېږي په دې رقمونو کې پر ښځو له کوره د وتلو د بنديز لګوونکو په منځ کې مېړه لوی رقم تشکيلوی.

❖ پر ښځو فزيکي تاوتريخوالي په بېلا بېلو ځورونکو او دردونکو شکلونو عملي کېږي زموږ په هېواد کې کومه نوی پدېده نه ده. او د پورتنې ريپوټ د ارزيابي له مخې چې د مرکه شوو ښځو په پايله کې ترې يادونه شوې ده، په سلو کې ۴۶,۹ ښځو ويلي دي چې په کورني کې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا تر فزيکي تاوتريخوالي لاندې راغلي دي چې د دې ريپوټ په ۲ نمبر جدول کې يې د فزيکي تاوتريخوالي پايلې په دې ډول ښودل شوي دي. د هغو ښځو له ۷۲ تنو ښځو چې د بدن غړی يې مات شوی دی په سلو کې ۱۲,۵ او هغه شمېر ښځې چې له ۳۸ رقم تشکيلوي په سلو کې ۲,۲ هميشنۍ دی په ۲۲,۲ او ۳۳۸ تنه ښځې چې د وهلو ډبلو په وجه يې زخمونو شين توب رامنځته شوی دی په سلو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۸٫۷ رقم تشکیلوي او حتی د دې فزیکي تاوتریخوالي په پایلو کې یو شمېر د جنینو د سقطیدلو سره هم مخامخ شوي دي.

- د ښځو تعدد یو بل لامل دی چې د مېړه له خوا د نفقې په برابرولو کې لکه کالی، خواړه، استوګنځای درمل او د اسې نورې اړتیاوې د ښځو ترمنځه پکې نابرابري او تبعیض موجودی دی او یا هم دې چارو ته د رسیدلی وسه نه لري په مجموع کې په سلو کې ۲۷٫۵ لومړنی ښځه په سلو کې ۲۷٫۱ دوهمه ښځه او په سلو کې ۱۸٫۲ دریمه ښځه تشکیلوي ښايي وویل شي چې پر نجونو زده کوونکو باندې له کوره تر ښوونځي او د بېرته را ستیندنې په لار کې، د نامنظمې حاضري او د زده کړې د لازمو امکاناتو، د بریالیتوب او نه بریالیتوب د لاملونو، په ښوونځي کې د فزیکي او رواني تاوتریخوالي او حتی جنسي ځورونې په اړه معلومات وړاندې کېدای شي.

او د ډېرې خواشینې خبره داده چې پر ښځو باندې په روغتیا د لاسرسي په ډګر کې ډول تاوتریخوالي هم عملي کېږي چې به دې رپوټ کې یې په بېلا بېلو جدولونو کې فکتورونه او رقمونه ښودل کېدای شي.

او د ښځو د امیدواری په مهال په روغتیا، په روغتیایي مرکزونو د هغوئ په لاسرسي او د جنینو د سقط والي د لاملونو په برخو کې او بالاخره د کار په چاپیریال کې هم پر ښځو د تاوتریخوالي د عملي کېدو په باب مستند رپوټونه وړاندې کېدای شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو د حقوقو د څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد به یو لړ سیمو کې پر ښځو د ډول ډول تاوتریخوالي څو بېلګې :

تاوتریخوالي لکه د یو لړ ناروغیو غوندې او سني ناولې پدیده نه ده، بلکې له ډېرې پخوانې زمانې څخه چې بشري ټولنو کې یې شتون درلود، چې له دې جملې نه په افغاني ټولنې کې یې په شکل د شکلو ریښې درلودلې دی. هغه چې د زورواکې زیاتې شتمنۍ درلودلو، علمي نیستي، له خپلو حقونو له نا آګاهي، ناوړو دودونو، پر ښځو او نارینه د برترۍ درلودلو، تبعیضونو، د مور و پلار خود کامګیو، او داسې نورو څخه یې سر چینې اخیستلې دي، چې دادي په دې لیکنه کې به د عیني او د مطبوعاتي اثارو د ریسرچ له مخې یې د هېواد په یو لړ سیمو کې څو بېلګې وړاندې شي:

د تخار په ولایت کې :

د انیس ورځپاڼې د ۱۳۸۴ کال د ۸/۱۷ نېټې په ۱۹ ګڼه کې د تالقانو د ښځینه لومړۍ نمبر لیسې د مدیرې اغلې نازیه عادلیار سره د مرکې په ترڅ کې راغلي دي:

زموږ په هېواد کې د وروستیو جګړو داوږدو کلونو ناوړینونو زموږ د ټولنې ښځې تر ټولو زیاتې زیانمنې کړي دي او له حده وتلي او له داسې پورته مصیبتونو یې تحمیل کړي دي چې په دې موده کې تر اندازې بېخي زیات د ښځو حقونه تر پښو لاندې شوي دي.

د تخار په ولایت کې د یو عیني واقعیت په توګه لکه چې اسلامي قوانین او بشري قوانین ایجابوي د ښځو حقونه تر پښو لاندې کېږي یوازې د ښځو یوه ناڅېزه فیصدي چې کافي نه شمېرل کېږي په ناڅېز او نسبي ډول له خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقو څخه برخمني دي هغه هم د دې ولايت ښاري ښځې په دې دله کې شمېرل کېدای شي خو د کليو او قشلاقونو ښځې له خپلو حقونو څخه بالکل محرومې او په خواشينوونکو او ځورونکو شرايطو کې ژوند کوي او د کورنيو له خوا د ډول ډول تاوتريخوالي لکه د تعليم او تربيې، روغتيا او داسې نورو حقونو څخه بې برخې کول يې مثال را وړلای شو.

دا يو ځرګند واقعيت دی چې د تخار ولايت په کليو او قشلاقونو کې د ښځو په وړاندې تاوتريخوالي او د بشري حقونو پر ضد چال چلند په ډېره بې رحمانه توګه عملي کېږي چې له دې جملې څخه اجباري ودونه، د ماشومانو او قانوني عمر ته د نارسېدلو نجونو ودونه، پر ښځو باندې هر اړخيز مظالم، وهنه، ټکونه تر فشار او شکنجې لاندې نيول، له ښوونې او روزنې، روغتيا، طبيعي او مدني حقونو څخه بې برخې توب جنسي تيرې، ځان وژنې او ځان سوزونې هغه بېلګې دي چې زموږ په ټولنه کې په تېره بيا زموږ د هېواد په لېريو پرتو سيمو او له دې جملې نه د تخار په ولايت کې په لوړه کچه او پوره پراختيا لېدل کېږي.

د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۸ کال د ۲۹ / ۱۱ نېټې د ۱۸۲۷ پرله پسې ګڼې د رپوټ په يوه برخه کې داسې راغلي دي:

آقای زيد الله پيوند ، رييس دفتر ساحوی کميسيون مستقل حقوق بشر، در زون شمال شرق توضيح داد که:« در کندز، تخار و بغلان در سال روان ۱۳۸۸ هـ ش با رويکرد امار موارد مختلف پايمال شدن حقوق بشر و ايکسر برملا ساخت و ګفت تا اين تاريخ ۲۲۴ موارد تحميل خشونت های عمده را که در سطح بغلان، تخار و کندز پديده آمده است که از جمله در تخار ۱۵۲ مورد تحميل خشونت عمده بوقوع پيوسته است».

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه په بدخشان کې د یو ښځې د سنګسار کېدو په اړه د ۱۳۸۴ د ثور د ۷ نېټې د یوې ورځپاڼې په حواله چې یادداشت مې ترې نه و اخېستلی او د انترنت دویچه ویلی له صفحې څخه په اقتباس شوی لیکنه کې راغلي دي.

د افغانستان پولیسو د یکشنبې په ورځ د ثور په څلورمه نېټه اعلان وکړو چې په دې هېواد کې یوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوی ده...

دا پېښه د بدخشان د لېرې پروت ولایت، د مرکز فیض آباد د لویدیځ د « ارغو» په سیمه کې رامنځته شوی ده او د دې حکم د صادرولو مرجع هم معلومه نه ده، خو د پولیسو یو افسر جنرال شاه جهان د فرانسې یو خبرنګار ته ویلي دي، چې سنګسار د جمعې په ورځ شوی. ده وویل چې ده ته خبر ورکړ شو چې د جمعې په ورځ یوې ښځې د زنا په تور د ملا محمد یوسف په نوم د یو ملا له خوا د سنګسار په جزا محکومه او په ارغو کې یې حکم عملي شو له بلې خوا نه د فرانسې د خبر ورکولو مرجع د رپوټ له مخې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د ویندوی له خولې یو ځانګړې هییت د پېښې ځای ته لېږل شوی او ویل شوی دی چې دا ښځه سنګسار شوی نه ده بلکې د مېړه له خوا د دغه نامشروع تور په وجه وژل شوی ده.

د رویټر د اژانس یو خبریال د عیني شاهد له قوله ویلي دي چې ښځه د دولتي چاروکو او د مېړه له خوا د پلار له کوره په زور ایستل شوی او بیا سنګسار شوې ده او هغه سړي چې دا جرم یې کړی تر سلو دورو وهلو وروسته ازاد شوی دی.

د پولیسو او د بشري حقونو د کمیسیون د استازو په وینا د نوموړې ښځې مېړه چې تر پنځو کلونو وروسته نوی له ایران څخه را ستون شوی و او ښځې ترې د نفقې نه ورکولو په وجه طلاق غوښتي و خو مېړه او کورنۍ یې متوجه کېږي چې خبره په نفقه کې نه بلکې د ناوړې اړیکې په ټېنګولو کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر صورت په دې سيمه کې د دولت نماينده حاجي شمس الرحمن ويلي و که دې تور واقعيت درلودلای نو دا د عدلي ارګانونو دنده ده نه د يو ملا چې د غسې غير قانوني اقدام وکړي.

او دا هم د خوست په ولايت کې په سپو د ښځې او ماشومانو د خوړولو د پېښې په باب د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د لومړۍ نېټې په ګڼه کې د ښاغلي حيات الله حليم د ليکنې څخه څو برخې:

پورتنې عنوان څخه پروپاګند نه دي بلکې هغه واقعيت دي چې د څو شپو را په دې خوا يې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توګه خبرونه خپروی او د هېواد ولسمشر حامد کرزي هم د دې پېښې غندنه کړې او د پراخې پلټنې حکم يې ورکړی دی. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون د بشري سر غړونو د څارنې او پلټنې امر شمس الدين احمدزی په دې اړه ويلي دي:

دا د هر ډول انساني کرامت څخه لرې خبره ده او هېڅوک دی ته روا او موجه دلايل نه شي وړاندې کولای.

نوموړي په خوست کې دا پېښه د هغه چا کار وباله چې انساني کرامت او عاطفه ونه لري ماشومان ساتنې او عاطفې ته اړتيا لري نه دا چې په سپو وخوړل شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو څېړنيز نهاد خپرونه.

په کونړونو کې د ښځو د ژوندانه د ښه والي چارې :

لکه څنګه چې د کونړونو ولايت د هېواد يوه غرنې، له مرکزه لېرې او يوه وروسته پاتې سيمې ده نو طبيعي ده چې يې د او سيدونکو د ژوند کچه ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېتمه او بالخاصه ښځینه قشر یې زیاتو حقونو څخه یې برخې دي، چې له دې جملې نه د ښځو د سواد او علمي پوهې کچه ډېره زیاته ټېټه او د ناوړو دودونو تسلط یې په شکل د شکلونو د ژوندانه په زیاتو اړخونو ناوړه اغېزې ښندې او په واقعیت کې د کونړ ښځینه قشر ته د ژوند په ټولو زمینو کې خدمت کول او د پراخو ستونزو لېرې کولو ته پاملرنې ته پوره اړتیا ده.

هلته په لېریو کلیو، او د غرونو په بانډو کې ښځې حتی په بد حالت کې ژوند کوي ښځې له ټولو اسلامي، طبیعي، میثاقي او قانوني حقونو څخه محرومې چې حتی په مفهوم یې هېڅ خبرې نه دي، نو هغوی ته خدمت کول تر بلې هرې سیمې زیات محسوس او تجسم یې ځلانده دي.

د کونړو د ښځو چارو ریاست چې دولت په اداري تشکیل ورته په ۱۳۸۲هـ ل کال کې ځای ورکړ شوی او په کال ۱۳۸۴ هـ ل د یوې ازادې سیالۍ (PRR) له لارې یې ټول پرسونل ټاکل شوی دی د ښځو چارو وزارت د پالیسې په رڼا کې د هغه ریاست له خوا یې رهبري کېږي.

اغلې نسیمه شفیق سادات چې د کونړونو د ښځو چارو د ریاست مشري ور په غاړه ده د ریاست د تشکیل په باب وویل:

ددې ریاست په تشکیل کې لس تنه رسمي کارمندان او څلور تنه اجیران دي او د اداري او مالي، جنسي، اقتصاد، د فرهنګي چارو، د حقوقو، جندر د زده کړې د نشراتو، روغتیا او ټولنیزو چارو په مدیریتونو کې خپلې دندې تر سره کوي چې د ټولو په سر کې د یوې کلیې په مفهوم د مطروحه ستراتیژۍ په رڼا کې د ښځو د حقونو په ښځو د تاوتریخوالي له منځه وړلو، د ښځو د ژوندانه د ښه والي، د لیک لوست، د زده کړې د ښځو د ظرفیتونو د لوړولو په برخو کې خپل فعالیتونه متمرکز کوي.

اغلې نسیمې سادات وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د ښځو چارو د ریاست د مقام له خوا ، د پرسونل لاربښوونه او اداره، د مالي او اقتصادي چارو څارنه او د ښځو د ژوندانه د ښه والي په خاطر د دونرانو جذبولو ته لومړی ځای ورکړي، په اقتصادي برخه کې ولایت د مقام د انجوګانو د مرستو جلبول، د ولایت د مقام او یونیسیف (WFP) د موسسو په همکارۍ لویانو ښځو ته په مرکز او ولسوالیو کې د سواد د زده کړې د کورسونو جوړول، د ښځو، د پوهاوي لپاره او د ښځو د ظرفیتونو د لوړلو په خاطر، د یو لړ موسسو په مرسته سیمینارونو ورکشاپو جوړول ددې ریاست له مهمو دندو څخه ګڼل کېږي چې یې سرته رسوي.

د ښځو چارو رییسې په هغه ولایت کې د تاوتریخوالي په اړه وویل:

تر کومه ځای چې معلومه ده. نن سبا زموږ په هېواد پر ښځو تاوتریخوالی یو هېواد شموله ناوړه پدېده ده چې لاملونه یې په بیخې زیاته کچه کېدل کېږي او زموږ ټولنې دا محکوم مظلوم او محروم قشر په هر اړخیزه توګه ځوروي، د کمبختیو سره یې مخامخ کوي کورني پیوندونه ورته شلوي، څرنګه چې د کونړونو خلک مسلمان، مدین او علم دوست وګړي دي او د دوئ په مرسته او ملاتړ په کومه کچه چې د هېواد په نورو ولایتونو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي تجربې په پراخه کچه عملي کېږي په دې ولایت کې دا شومه پدېده بیا په هغو مره اندازه نه ده.

ښایي وویل شي چې د ولایت په لېریو سیمو کې د تاوتریخوالي یو څه شکلونه لکه په بدو کې د نجونو ورکول، په بدل کې دودنه، د زیات ولور اخېستنه، پر ښځو باندې د شاقه چارو سرته رسول، د ناوړو دودونو شتون او نفوذ تر یوه حده د تاوتریخوالي د رامنځته کېدو له لاملونو څخه دي. د هغې احصاییې له مخې چې زموږ سره ده په ۱۳۹۰ کال کې د تاوتریخوالي کچه را ټېټه شوی او یوازې ۱۲ پېښې یې زموږ سره ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمن نسیمي سادات د ولایت د اړوندو ادارو په مرسته د دې ریاست په اړوندو چارو کې د همکارۍ او همغږۍ په اړه وویل:

موږ په هره میاشت کې د ښځو چارو په ریاست کې د ولایت د مقام، ولایتي شورا، څارنوالي ریاست، ملي راډیو تلویزیون، عدلي ریاست، د یوناما دفتر، د حقوقو بشر آمریت، امنیه قوماندانی، حج او اوقافو ریاست د استازو په ګډون میاشتنې نوبتي غونډه او د میډیا سره ګردې میز جوړوو.

همدارنګه د تاوتریخوالي په اړه برنامې ترتیب او د مختلفو اخبارونو له لیارې یې خپروو.

په ولسوالیو او نورو محلاتو کې د جامع جوماتونو د ملا امامانو سره همغږي رامنځته کوو او په دې برخه کې د هغوئ ملاتړ را جلبوو.

میرمن نسیمي سادات په اخر کې د ریاست د اړوند ستونزو په باب وویل: ریاست ترانسپورتیشن نلري، په کافي اندازه بودجه مو نشته، د پرسونل کمښت موجود دی، په ریاست او ولسوالیو کې وظیفو ورکشاپونه نشته، زموږ وړاندیز دادی چې د دې ستونزو د لرې کولو لپاره په کار دي چې دې ګوښه ولایت ته له هره بابته دلسوزانه پاملرنه وشي تر څو د دې سیمې مظلومو او محرومو ښځو ته مو د هغوئ د ژوند د ښه والي په اړه د یو خدمت مصدر وګرځېدلای شو.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د بېرته اخیستلو په جګړو کې د افغاني مېرمنو ویاړلې ونډه :

ښځینه قشر د ټولنو د نیمايي برخې په توګه د ژوندانه په ټولو ټولنیزو ډګرونو کې فعاله او حتی وتلې برخه اخیستلای شي، که زموږ د لرغونې تاریخ سندونو او مدارکو ته مراجعه وشي او یا دا چې سیمه ییزې فلکوریکې کیسې وکتل شي نو په داسې بیخې زیاتې ببلګې په ګوته شي چې حتی له آریایي دورې راهیسې ښځو د نارینه وو سره خوا په خوا قهرمانانه برخه اخیستلې ده په فرهنګي، علمي ټولنیزو، په رزمي، پوځي، سیاسي، اقتصادي، مذهبي او داسې نورو اړوندو ډګرونو کې یې له ځانه حماسې او تلپاتې یادګارونه په ودیو پریښې دي. چې د دې ټولو له منځه د افغان – انګلیس په لومړۍ جګړه کې او تر هغې د مخه د میوند په اورجنه سره دښته کې د انګلیسي دښمن په مقابل کې هغه هم په ډېرو حساسو او سرنوشت ټاکونکو شیبو کې یعنې د ماتې او برې په حسابي مهال کې چې د یو ملت د مرګ او ژوند مساله پکې مطرح وه د پښتنې پیغلې ملالې تاریخي قهرماني په هېڅ مهال د تاریخ له پاڼو محوه او زموږ د ملي فرهنګ له ذهنه به هیره نه شي.

هو کې د ماتې خوړونکې افغاني لښکر او پر مځکه باندې د ټپي شوي بیرغچي له لاسه د لویدونکي توغ په ډېرو نازکو شیبو کې د غازیانو له منځه هغې قهرماني ملالې ورودانګل او په خپلو نازکو لاسونو یې خپل ملي توغ را پورته کړ او پر غازیانو باندې یې په مهیج او غیرت پاروونکي اواز داسې غږ وکړ.

که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه! بې ننګۍ نه دې ساتینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته دا یوه افغاني غوره عنعنه ده چې د همیشه لپاره افغاني مېړمنو په تېره بیا پښتني پیغلو د نارینه وو سره ځنګ په ځنګ د جګړو په ډګرونو کې سرښندونکی او قهرمانانه ګډون کړی دی.

دا خبره هم د یادونې وړ ده که افغاني ښځو ټوپک او نوره وسله نه کارولـه دا بیله موضوع ده خو کومه خبره چې په جبهه کې د هغې پیاوړتیا ده هغه د جبهې شانه د لوژستیکي خدمتونو سرته رسول او د تامیناتو رسول دي چې دغه عقبي خدمتونه د عسکري فن له مخې د جګړې په دوه اړخیز سرنوشت ټاکلو کې خورا زیات اهمیت لري په دې مانا که دا خدمتونه د مطروحه پلان له مخې په خپل وخت او زمان او په دقیقه توګه عملي شي بې له شکه په جګړه کې د بریالیتوب ضمانت کوي، برعکس په جګړه کې د ماتې لاملونه رامنځته کوي چې د دوهمې نړیوالې جګړې په ترځ کې د الماني قواوو لپارد د اکمالاتي کرښو اوږدوالي او د عقبي خدمتونو په ټپه ودرېدل یې ډېره ښه بېلګه راوړل کېدای شي.

د هېواد د استقلال په جګړه کې دا عقبي خدمتونه او یا لوژستیکي تامینات هغه هم د افغاني مېرمنو لپاره د ډوډۍ پخول او د اوبو په شمول هر غازي ته په مرچلونو کې له ورسولو څخه عبارت وو.

په عنعنوي توګه په ټولو جګړو کې چې د انګریزانو په مقابل کې شوې دی افغاني مېرمنو دغه قهرماني کړي او د مردکیو په باران او د اور او لوګیو په منځ کې یې په خورا وتلي سرښندنه خوراکي توکي هر غازي ته رسولې دی چې تاریخ به دوئ دا شهکاري هېڅکله له یاد ونه باسي په همدې نږدې کابل کې د جګړو په مهال چې انګریزې دښمن په وړاندې شوي زیات شمېر افغاني قهرمانو ښځو نه یوازې دغه لوژستیکي خدمتونه ترسره کړي حتی یو شمېر په جګړو کې سماسم ګډون کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د تاریخ په پاڼو کې دا په عیني توګه د بي بي مهرو(ع) د زیارت شتون هغه تلپاتې بېلګه ده چې حماسوي یادګارونه به یې هېڅکله هیر نه شي.

د خپلواکۍ په جګړه کې به د کونړ د ارنوۍ د جګړې یعنې محاذ چې په ځلورمه جبهه هم شهرت لري د پښتنو مېرمنو د فعالې برخې اخېستني ځخه یادونه هم کیدای شي.

د کونړ په دې جبهه کې چې چترال ته نږدې پرته وه ملېشه لښکرو چې شمېر یې زرګونو تنو ته رسېده او د کونړ هغې خوا ودې خوا د سرحدي سیمو یو شمېر روحانیونو، ساداتو، قومي مشرانو او داوطلبو غازیانو پکې ګډون درلود هغوئ ته د ډوډۍ، اوبو او نورو خوراکي توکو پخول مرچلو ته رسول د پښتني مېرمنو په غاړه وو.

هغوې د کلیوالي شرایطو سره سم دغه ډوډۍ په تنورونو او نغریو کې پخولې او په شکریو او خواړه به یې په دیګونو کې او له اوبو ځخه یې ډکو لوښې یې د غازیانو ډلو ته رسول البته دا عادي خبره نه ده د خوراکي موادو پخول خو پر ځای پرېږده چې د یو لښکر لپاره خورا ستونزمن کار دی مرچلونو ته د هغوی وړل خورا قهرمانانه عمل دی ځکه چې د مړینې تر پولې پورې قربانیو ته ځان ورکول دي.

باید زیاته شي چې د ښځو په دې جانانه ګډون سره د نوموړي دندې تر ځنګه هلته د دوئ په ورتلو د غازیانو پر احساساتو او معنوی قوت سماسه اغېزه کوله.

که له یوې خوا د پښتني مېرمنو په دې قهرماني کې د ملي جذبې، رزمي احساساتو د ازادۍ سره د مینې د جذباتو او که د دښمن په نسبت د سختي کرکې د احساساتو ځخه کار اخېستل کېدای شي او له بلې خوا د دغو احساساتو له امله د ښځو حضور هم پر غازیانو سماسمه اغېزه کوله. داوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په دغه جبهه کې انګریزي قوتونه که څه هم د زیات شمېر او مدرنو وسلو لرونکي وو پـه ډېـره بـې شـرمۍ تـر چترالـه وزغلـول شـو او تـاریخي بـری د غازیانو په برخه شو. او یو ځل بیا ثابته شوه چې پښتني مېړمنې هم پـه جګړو کې د بری لپاره لازمي زمینې برابرولای شي.

د امیدوارۍ پر وخت د ښځو خواړه :

وایي چې: ښایي د ماشوم روزنـه نهـه میاشـتې د هغـه د زېږېدنې څخـه دمخـه پیل شي دا یو ډېر لوړ ذهنیت دی چې کلکه پاملرنه ورته په کار ده.

زموږ په هېواد کې چې له یوې خوا په ډېره ټېټه اقتصادي سـویه کـې پـراتـه یـو او له بلې خوا د هېواد ډېرې ښځې د سواد څخه محرومې پاتې دي او دا دواړه ددې سبب کېږي چې زموږ د ټولنې ډېر زیـات ماشـومان لکـه د سـارا ګـلان را زرغونېږي او په تصادفي توګه د هر اړخیزو رنځوریو او افتونو څخه پـه امـان پاتې کېږي، او بیا دا ماشومان هم ډېر کم د پوره سلامتیا او روغتیا څښـتنان کېږي.

اوس چې نړۍ د نور په چټکتیا الوتل غواړي نو په دغه لاره کې د ښـځو طبقـه هـم ورسـره ملګـري ده او ورځ پـه ورځ د ښـځو لـه غـاړو څخـه د غلامـي او محرومـې ځنځېرونـه شـلېږي او وینـو چـې همـدا اوس د ژوندانـه پـه چـارو او ټولنیزو فعالیتونو کې فعاله ګډون کوي.

زموږ په ګران هېواد کې د بختوره جمهوري نظام په راتګ به چې د جمهوریت موسس زموږ ملي لارښود ښـاغلي محمد داود پـه افغانسـتان کـې د ښـځو د نهضت منځته راوړونکي دي ډېر ژر دغه ډله د خپلو انسـاني حقـونو لرونکـي شي.

زموږ ماشومان چې زموږ د هېـواد او تـاریخ ربښـتیانې وارثـان دي هـم پـه پـوره روغـتیا نړۍ ته راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي لپاره چې د ماشوم روزنه مو د پورتني اصل له مخې چې (ماشوم روزنه ښايي نهه مياشتې د هغه د زېږيدنې د مخه پيل شي) پيل کړې وي په کار دی چې د نورو خبرو سره جوخت خواړو ته توجه وشي.

د حاملګي په وخت کې د ښځو خواړه د اهميت وړ دي او غوره داده چې دا خواړه مکلف او بشپړ وی او د سره لازمي اندازې څخه تيری ونه کړي.

اميدواری ښځې په ورځ کې کولای شي چې د ليوالتيا په صورت څو کرته خواړه وخوري په داسې حال کې چې له ميوې او سبو څخه هم ګټه واخېستل شي.

ميوې او سابه ښايي تازه او پاک وي نه دا چې اصلي اوصاف يې له منځه تللی وی. دا ځکه چې د ګټې پر ځای ضرر پېښوی او د پيچش سبب کېږي او دا ناروغي د اميدواری ميرمنې لپاره ډېر خطرناکه ده که چېرته دا پيچش له حده زيات او دوامداره شي نو په نتيجه کې اميدواری ښ ميرمنې ته دوه ضرره ور رسوي.

يو يې د جنينو د سقط سبب کېږي او دوهم يې ترټاکلي مودې د مخه د زيږېدنې عامل ګرځي.

د اميدواری په وخت کې که د مېرمنې روغتيا ښه وی نو ښايي چې خپل عادي خواړه ژر ژر بدل کړای شي که چېرته اميدواری ميرمنې پرهيز کولو ته اړ شي نو داسې پرهيز دی ونه کړي چې د هغې د غذا اندازه کمه کړي کومه چې د يوې اميدواری ښځې لپاره ضروري ده د ماشوم په نورماله وده کې که اميدواره ښځه تازه ميوې، سابه او پروتين لرونکي مواد وخوري ښه رول لوبوي.

البته کوچ، شيدی، مستې او پيروی په زياته اندازه د پروتين درلودونکی دی د غوښو او کبانو خوړل هم د اميدواری ښځې لپاره زياته ګټه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیدوارۍ په دوی نیمې برخه کې ښايي د چرګ او يا د غوښو ښورو او خوړل شي هغې ميرمنې چې له غوښې پرهيز وي په کار دي چې د سبو او حبوباتو ښوروا او د وريجو اوړه استعمال کړي.

د اميدواري ښځې لپاره شکره او کليسم هم پوره ضروري دي بايد په شپه او ورځ کې دا مواد تر ټاکلې اندازې کم نه شي په سبو کې د ګازرې، لبلبو او سلاتي خوړل زيات اهميت لري.

د اميدواري ښځې د وچې ډوډۍ اندازه ښايي ۴۰۰ ګرامه وي چې ۲۰۰ ګرامه يې نشايسته او ۲۰۰ ګرامه يې سبوس وي.

په دې مرحله کې د تازه او وچې ميوی او به هم ډېر ګټه لري.

د اميدوارۍ په وروستني مياشت کې ښايي مربا باب او شکره کمه استعمال شي، او ډېر غوړي هم ښه نه دي او که خوړل کېږي د غوا شيدی، پيروی او کوچ ډېره فايده لري په دې موده کې ښايي د مايعاتو استعمالول تر دوه ليترو زيات نه شي.

ښکاره ده چې ويټامين د هر انسان لپاره حياتي ارزښت لري خو په خاص ډول د اميدوارو او يا هغو ميرمنو لپاره چې ماشومانو ته شيدی ورکوي ډېر زيات اهميت لري، او دا ددې لپاره چې د زيږيدنې دمخه او يا وروسته د ميندو وجود مختلفو مرضونو په مقابل کې تقويه کړي او معافيت ورکوي.

لکه چې پروتين لرونکي خواړه دا ميدوارو ښځو لپاره ضروري دي همدا شان اولاد لرونکو ميندو ته د هغو استعمال زياته ګټه لري په داسې موسم کې چې تازه ميوې او سابه نه پيدا کېږي ميندي کولای شي چې د ډاکټر د لارښوونې په اساس مربوط ويټامين له درملتونونو څخه لاسته راوړي.(۱)

(۱) دانجمن رهنمايی خانواده د خپرونې ۴۹ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ :

هر کله چې د مارچ د اتمې نېټې څخه یادونه کېږي، نو خامخا د هغه چا په ذهن کې چې په دې اړه یې مطالعه کړې وي، د ۱۸۵۷م د مارچ د هغې ورځې تراژیدیکه پېښه په عین حال کې په مېړانه او اتلولۍ د حق غوښتنې د غږ د پورته کولو د خاطرې یاد ګرځي چې په بشري تاریخ کې یې د لومړي ځل لپاره د یوې تلپاتې حماسي بنه پیدا کړه.

البته دا یو له تعجبه ډکه حادثه او فاجعه د امریکا د نیویارک د ښار د اوسیدونکو د پوره پاملرنې وړ وګرځېدله.

پېښه په داسې ډول وه چې د یوې فابریکې کارګرو ښځو په داسې حال کې چې کارګرې کالې یې اغوستي وو د ښار له واټونو د دې شعارونو په ویلو چې موږ مناسب مزد غواړو په یوه ورځ کې لس ساعته کار عادلانه نه دي، په مارشونو تېرېدل او چې بیا کله د ښار مرکز ته ورسېدل د پولیسو د غیر انساني مقاومت سره مخامخ شول.

د دوی سوله ییزه مظاهره په وحشیانه توګه وټکول شوه او د یو شمېر یې ونیول شول، که څه هم د حکومت دا ډول بې رحمانه چلند د نارینه کارګرانو د اعتراض وړ وګرځید خو واکمنو مقامانو ورته هېڅ ډول اعتنا ونه کړه البته دا هغه انګېزه شوه چې د څو کلونو په تېرېدلو د دې ورځې د یادولو په ترځ کې د ټولې نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې عنوان پیدا کړ او د دې مفکورې د ایجادیت او عملي کېدو افتخار په لومړي سر کې، د الماني، « کلارا زتګین» یعنې د المان د کارګري غورځنګ د ډېر پیاوړي رهبري، او د ښځو د نړیوال نهضت د بنسټ ایښودونکې د نوم سره سما سم انتساب لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلارا زتګین تر زیاتو هلو ځلو او مبارزو وروسته په ۱۹۰۷ د سوسیالستو ښځو په لومړني کنفرانس او په ۱۹۱۰ م د سوسیالستو ښځو په دوهم کنفرانس کې په ګډون سره چې د نړۍ د اوو هېوادونو د سلو تنو په شاوخوا ښځو په کې برخه اخېستلې وه، ددې په وړاندیز د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ په رسمیت وپېژندل په یو لړ نورو هېوادونو کې د مارشونو او مظاهرو په ترڅ کې ولمانځل شوه او تر اوسه پورې د نړۍ په زیاترو هېوادونو کې د خورا پرتمینو مراسمو په ترڅ کې نمانځل کېږي ښایي وویل شي چې په دې مبارزه کې د نوموړې په خوا کې د الماني «روز لوکزامبورګ» نه ستړې کېدونکې هلې ځلې هم د ښځو په نړیوال تاریخ کې د لوړ مقام لرونکې دي.

مبارک دې وي د نړۍ ټولو ښځو ته د دوی د پیوستون دا بختوره ورځ.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼه‌ و د ۱۳۸۷کال د حوت ۱۹ مه نېټه.

د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه :

کورنۍ د ټولنې د بنسټیزې پخې ډېرې حیثیت لري، چې غړي یې د جوړښتي توکو په توګه او ښځینه غړي یې خورا مهم توکي تشکیلوي او دا یو انکار نه منونکي واقعیت دي چې بې له ښځو د شتون څخه هیڅ یوه کورنۍ جوړېدای نه شي، ښځه که په کورنۍ کې مور، خور، لور او یا انګور او مېرمن ده او هر یو یې د خپل فامیلي دریز په اعتبار د کورني په چارو کې مناسبه برخه لري، خو د دوئ په منځ کې ښځه د مور په عنوان او که مور نه وي هره ښځینه مشره د کورنۍ د سرته رسولو او سنبالښت په غاړه لري، چې له دې منځه یې اقتصادي چارې ډېر مهمې ګڼل کېږي.

ځکه چې که ښځې ته په یوه تاریخي دوره کې د موروا کي او مادرسالارۍ د مقام درلودلو افتخار ور په برخه شوی دي، خو ددې واکمني سره سره یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ مشرتوب په غاړه درلودلی او د اقتصادي چارو په سنبالښت کې يې فعالانه او اغېزمنه برخه اخېستلې ده او د يوې عنعنې په توګه يې تر اوسه پورې دغه مسؤوليت په غاړه دي.

ښه مې په ياد دي چې يو مهال يو مامور د خپلو هم مسلکانو او همرديفانو په منځ کې د ټاکلي معاش په درلودلو د يوې مدبرې مېرمنې او د کورنۍ چارو مديريت چلوونکې په توګه د ښار په يوه سيمه کې د کور خاوند شوی و ددې سبب دا و چې ماندينې دده معاش د يو ټاکلي او سنجول شوي حساب له مخې کاوو او د کورنيو اړتيا وو د پوره کولو په خوا کې د عاقبت انديشۍ له مخې يې د معاش يوه اندازه روپۍ پس اندازيه کولې، د پورتنۍ موضوع له يادونې څخه دا نتيجه ترلاسه کېداى شي چې که د کور مېرمن د ورځنې او يا مياشتنې خرڅ په لګولو کې فضول خرچي ونه کړي او د معاش او يا له نورو سرچينو ترلاسه شوی روپۍ بيځايه ونه لګوي هېڅکله به د اقتصاد ستونزه سره مخامخ نه شي.

دا يوه منطقي خبره ده چې وايي هغه لګښت چې د کورنۍ عايد په سنجول شوی لګښت کې ترلاسه کېږي په بله لاره، لاس ته نه شي راتلای.

په کورنيو چارو کې د ښځو له خوا د عايد د لګولو له لياري د پانګې د درلودلو مانا داده چې ښايي ښځې بايد فضول خرچي ونکړي، د لباس په برابرولو او د خوراکي توکو په رانيولو او لګولو کې له زياتې خرڅې څخه ډډه وکړي.

څرنګه يو شمېر ښځې د خپلوانو او يا ګاونډيو ښځو سره د خوراک او پوښاک په برخو کې له رقابتۍ او هم چشمۍ له چلندونو څخه کار اخلي او دا دوئ اقتصادي حالت ته سخت زيانمن تمامېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله موضوع چې په کورنۍ اقتصاد کې د ښځو د اغېزمنې ونډې درلودلو اهمیت په ډاګه کوي هغه د شغلونو د لرلو له لیارې، په تشبثاتو کې ګډون کول دي هغه ښځې چې له کوره بهر کوم رسمي ماموریت ونه لري، نو دوی کولای شي چې د خیاطۍ، خامک دوزۍ او یا نورو شغلونو په وجه په کورنۍ په اقتصاد کې خپلې ونډې اخېستلو ته تبارز ورکړي.

لکه چې څرګنده ده په کلیو او قشلاقونو کې ښځې د نارینه سره د بزګرۍ چارې پر مخ بیایي، یا شپون توب کوي او یا د قالینو او ټغرو د اوبدلو له لیارې د یادونې وړ عاید ترلاسه کوي که پر موضوع بحث راونغاړل شي نو څرګنده ده چې د کورنۍ د اقتصادي څرخ په ګرځولو کې د ښځو برخه اخېستنه پوره برجسته او اغېزمنه ده او ښایي چې په هېڅ صورت کې ترې سترګې پټې نه شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان جریده، ۲۴ ګڼه د ۱۳۹۰ کال د ثور میاشت.

د واده یو شمېر نور ناوړه دودونه :

ښځینه جنس یا قشر د بشري ټولنې نیمايي مهمه برخه تشکیلوي او د یو انسان په صفت له ټولو هغو حقونو درلودونکې ده چې یو نارینه یې لري که طبیعي حقونه دي اسلامی او یا میثاقي حقونه دي حتی د اسلام په مقدس دین کې د نارینه په نسبت ښځې له څه زیاتو حقونو لرونکي ګڼل شوي دي. چې د میراث او مهر حق په اړه یې بېلګه جوته ده خو له بده مرغه نه یوازې د نړۍ په وروسته پاتې ټولنو کې بلکې په پرمختللو ټولنو کې ښځې د یو متاع او بازیچې په عنوان ګڼل کېږي.

دا یو څرګند واقعیت دي چې په هره ټولنه کې ښځه د هغې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا په شکل د شکلونو تر تاوتریخوالي او ظالمانه حاکمیت لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، او ددې تر څنګه یې ټول طبیعي، اسلامي او میثاقي حقونه یې تر پښو لاندې کېږي او حتی د اخلاقي موازینو پر خلاف چلند ورسره کېږي.

چې ددې ناوړه پدېده د لاملونو په منځ کې د زیاترو پېښو، سندونو او څېړنېزو مدارکو په شهادت ناوړه دودونه ستره برخه لري او د ښځو او ماشومانو دحقونو څېړنیز نهاد له خوا د څېړنیزو رپوټونو په ترڅ کې پرې تر بلې هر یو نهاد، پراخ تحقیقاتي کار شوي او د عیني شواهدو له مخې ترې په هیڅ صورت انکار کېدای نه شي او بیا ددې ناوړه او د کورنیو د پیوندونو د پاشونکو او بربادونکو دودونو له جملې نه د اجباري ودونو زیات ډولونه دي لکه په زور سره او داسې نور ودونه یې ببلې راوړل کېدای شي خو دلته به د ناوړه دودونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو د دونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو ودونو څخه یادونه وشي چې تراوسه پورې پرې هیڅ بحث شوی دي چې په لاندنې ډول دي:

نذرانه ودونه :

دا ډول ودونه هغه دي چې لور یا خور له یو مصیبت څخه د کورنۍ د یو غړي په امان او خوندي پاتې کېدنې په وجه تر هغې دمخه نذرانه کېږي او په لاندینیو پېښو کې یې ببلې وړاندې کېدای شي:

۱.له یو مصیبت څخه د نجات موندنې په خاطر :

ښه مې په یاد دي زموږ په کلي کې د کونړونو ولایت په نرنتهک کې چې په پخوانیو وختونو کې د توت ونو عمومیت درلود او کلیوال به ونو ته ختل او پاس په ونو کې یې توت خوړل، یوه نجلۍ هم چې له عمره کوچنۍ وه د توب ونې ته ختلې وه او د را کوزېدو په مهال په کې بنده پاتې شوه په دې وخت کې د کلي یو هلک چې هلته و، نوموړي نجلۍ یې له ونې را کوزه کړه، د نوموړي نجلۍ مور پلار چې هلته ولاړ و، دا چې لور یې له ونې څخه د را لوېدو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه له صدمې څخه وژغورل شوه، دا وه چې د هلک د مور و پلار په مخکې يې نجلۍ د هغه زوی ته نذرانه او په نامه کړه بيا وروسته چې لويه شوه سره واده شول او همدا اول دواړه نيکه او نيا شوي دي.

په همدې توګه په ځينو کورنيو کې چې يې نازولي غړي ناروغه وي او يا په خپله يوه نجلۍ ناروغه وي او يا دا چې يې اولادونه کېږي، نو دناروغ د روغېدو او يا چې يې نجلۍ په کور کې وزېږېږي هغه نذرانه کوي او هر څوک چې يې خوښ شي د هغه په نامه کوي يې او په عامه اصطلاح سره دغې نجلس ته نذرې ويل کېږي.

۲.د ميراث په خاطر د نجلي نومول :

دا ډول ودونه هم په بېلا بېلو مواردو کې ترسره کېږي.

«که دوه ورونه وي او د يو نارينه اولادونه شي او د بل په کور کې نارينه اولاد پيدا شي، د زوی نه لرونکي ورور ته او يا د تره زوی ته ميراث ورکوي، نو ددې لپاره چې د ميراث ورور، يا د تره زوی ته ورسېږي، ميراث ورور خپله لور د زوی لرونکي ورور زوی يا د زامنو په نوم کوي او ودوي يې دا ډول ودونو مواردو هم زيات دي چې يوه ځرګندنه بېلګه يې په دې ډول وړاندې کېږي.

زموږ په کلي کې دوه سکه ورونه وو چې د يوه درې زامن او بل چې مشر و درې لونې يې شوي، کله چې د دواړو اولادونه غټېدل سره ودونه يې کول، داوه چې د ميراث ورور د ميراث د مستحق کېدو په خاطر درې واړه لونې د کشر ورور درې زامنو ته واده شولي.

زه په خپله د همدې رواج قرباني يم زما کاکا چې ميراث و او ددې لپاره چې د هغه له ميراثه زما د کاکا نور زامن مستحق نه شي، نو پلار يې د هغه لور په بيخې زيات کوچنيوالي کې چې زه هم بيخې کوچنی وم حتی په خاړپوځو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نامه کړه او کله چې موږ لوی شو دهغې سره زما واده وشو ، ما په کابل کې تر لوړو تحصیلاتو پورې زده کړې پای ته ورسولې، خو ماندینه مې بې سواده وه او نه یوازې په سواد کې مو سره تفاوت درلود ددې تر څنګه زما د ښاري کلتور سره مینه وه او د هغه یو کلیوالي فرهنګ لرونکې وه.

ددې دواړه د توپیر په شتون سره دا چې ما د ښځو د حقوقو د رعایتولو سره خاصه مینه درلوده او ملاتړ کاوه نوم مې خپله ځوانۍ په دې خاطر یوې بې سوادې او کلیوالې ښځې د نیکمرغې لپاره قرباني کړه او ددې په ژوند کې مې دوهم واده ونه کړ.(۱)

(۱) د واقعیت مجله، د ۱۳۸۷کال د ۱۱-۱۴ میاشت.

مور د پوهانو له نظره :

له کومه وخته چې بني آدم د حضرت آدم صفی الله او بي بي حوا په وجود کې د خاورې له جنسه نړۍ ته راغلی دی له هغه دمه، تردې دمه او تر څو چې انسان د ځمکې پر مخ خلیفه او موجود وي، تر هغه مهال به مور په بشري تاریخ کې لوړ مقام او د نمانځنۍ او ستاینې سپېڅلې دربځ ولرلای شي، دا ځکه چې مور ته د هغې د خلقت له وخته لوی خدای د احسن التقویم د مقام په څوا کې لاهوتي او ناسوتي خورا لوړ مقام ور په برخه کړی دی.

دا ځکه له یوې خوا انساني مفهوم د مور د مفهوم سره نه شلېدونکې اړیکې لري له بلې خوا نه د بشري نسلونو د نه غوځېدونکې تسلسل د مور د شتون پورې طبیعي تړاو لري، او همدا دلیل دی چې مور د تاریخ په بېلا بېلو پړاوونو کې د خپل دغه خورا ارښتناک مقام د لرلو له مخې د ټولو نسلونو او د بیلګې په توګه د دوئ له منځه د پوهانو ، فیلسوفانو ، سترو پاچهانو او د تاریخ د غورو شخصیتونو له خوا په غورو لقبونو او مفاهیمو یاده شوې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ببلګې په توګه به یې د نړۍ د یو څو تنو وتلیو شخصیتونو په ویناوو او نظریو د مور د ستاینې او نمانځنې لوړ مقام جاج وښودل شي: د «مور» تعریفونکې کلمه هغومره پاکه او سپېڅلې ده چې د بشر د ژبې په قاموس کې یې ساری نه لیدل: «هاوف» وايي:

ای د مور مینې چې له ډېرو زښتو زیاتو سپېڅلو مینو څخه یې، ستا د آسماني برم له ستاینې څخه زما ژبه عاجزه ده.

اناتول فرانس وايي:

ای مهربانې مورې! هر کله چې د خپل عمر د دفتر پاڼې د خپلو خاطرو په ګوتو اړوم او چې څومره نور هم ورپسې ورځم نو ستا نوم زیات ګورم او حتی هغسې ځای ته رسېږم چې پرته ستا له نوم څخه نور هېڅ نه لیدل کېږي.

نومړي بیا د مور د رضایت د یزداني ارزښمندۍ په اړه وايي:

مور د حق جلوه او ځلا ده، ددې رضایت د خدای رضایت دی، نو په کار دی چې ددې د رضایت له لیارې د لوی خدای رضایت حاصل کړو.

و مستر یو بل عالم مور آسماني پرېښته بولي په دې توګه دا مفهوم افاده کوي. مور آسماني پرېښته ده چې لوی خدای په موقتي ډول په رعایت سره ورته جسم ورکړی دی.

شامیسو یو بل عالم وايي چې په دوست درلودلو او نېکمرغه کېدلو باندې یوازې او یوازې مور پوهېږي نه بل څوک او د هغه نارینه په حال افسوس کوي چې په دې راز نه پوهېږي دا مفهوم به د نوموړي په دې وینا کې ګورو.

یوازې یوه مور د مینې درلودلو او نیکبختۍ په مفهوم پوهېدای شي چې دا څه دي؟ زړه مې د نارینه په حال سوزېږي چې د یوې مور نیکمرغۍ حس کولای نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبه ګورو چې ګوته یو پېژندل شوی عالم د ماشوم او د هغې تر منځه د روحي پیوستون په اړه څه ښه وايي:

هېڅوک د مور غوندې د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی، او هېڅ شی د مور د درناوی او سپېڅلتیا حس، د مور غوندې چې د خپلو بچو غوندې یې را نغښتلی ده پیدا کولای نه شي.

او د یو بل عالم کلویچ له نظره چې وايي:

مور حتی د هغې تر مړینې وروسته هم د نړۍ د ژوند یو موجوداتو له ډېرو سپېڅلو څخه ده.(۱)

(۱) ارشاد النسوان جریده، د ۱۳۹۰ کال د جوزا میاشت، ۲۵ ګڼه.

په لویه جرګه کې د ښځو ونډه:

د افغانستان ددې وروستیو دوولسیزو د جګړو تداوم ته یوازې د بن د تاریخي کنفرانس د پایلو او د هغې فیصلو ته د پای ټکی کېښود په دې مانا چې ددې کلیدي پرېکړو پر بنسټ د افغانستان موقتي اداري ته دولتي واکمني وسپارل شوه او ورسره جوخت په هېواد کې د ملي اضطراري لویې جرګې چې په عنعنوي شکل زموږ د ټولنې د را خېرمه ستونزه د حل کولو اغېزمنه نسخه ده د جوړېدو مسله د خپل اهمیت له مخې تجویز شوه چې دادی له نیکه مرغه د هغې د راغونډېدو پروسه د خپل تکامل وروستني پړاوونه وهي او ښایي په پوره صراحت سره وویل شي چې ددې تاریخي جرګې چې په ماهیت کې لومړۍ جرګه ده مطلوبو نتیجو ته په ملي او نړیوال کچ هر څوک په پوره خوشبیني سترګې په لار دي.

خو ددې ټولو په سر کې د افغانستان جګړو ځپلې، مظلومې، محرومې او محکومې کورنۍ ددې جرګې مطلوبو نیتجو ته زښته زیاته امیدواري لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ځکه چې د دوئ راتلونکي سرنوشت په واقعي ډول د جرګې د فیصلو سره نه شلیدونکي غوټې خوړلي دي او بیا تر هر چا زیات په عمومي صورت چې د ګردو جنګ ځپلو قشرونو او طبقو په منځ کې چې د بن د فیصلو څخه په ملاتړ او د هغو پر مبنا د لویې تاریخي جرګې پریکونې او ټاکونکې نقش ته خاص قیمت ورکوي هغه زموږ د هېواد ډېرې ځورېدلې او رنځېدلې ښځینه قشر دی او دا له دې کبله چې تر بل هر چا د تنظیمي جګړو د غمیزو درانده بارونه د دوئ په اوږه بار و د جګړو ناتارونو له دوئ څخه مېړونه، اولادونه ورونه، خویندې او عزیزان اخېستي په شکل د اشکالو یې مادي شتمني له لاسه ورکړي او حتی په پت او آبرو یې ناوړه لوبې شوي دی په تېره بیا زموږ د هېواد هغه ښځې چې له هېواد څخه یې د وتلو وس نه درلود او یا یې نه غوښتل چې خپل سرنوشت د خپلې مورنۍ خاورې سره وشلوي دوئ وو چې د هر اړخیزو بیوسیو، محرومتیاوو، رنځونو او جګړو مظالم یې ګاللي دي.

او لا د طالبانو د دورې د منځنیو پېړیو ژوند ته ورستنېدنو د دوی حقوق په جابرانه توګه تر پښو لاندې کړي وو د تحصیل کار او په ټولنیزو چارو کې یې له ګډون څخه منع کړې او د کورنۍ د سرپرستۍ بار یې ورته لا درونډ او کمر ماتوونکی کړی و.

یا په خلص مفهوم زموږ د هېواد ښځې دلته د جګړو له ناتارونو او بې امنیتیو څخه تر بل هر چا زیاتې زیانمنې شوې دي.

او دا چې ښځه مور ده ښځه ماندینه ده او خور ده نو د ظریفانه عاطفي احساس په بنا دوئ د راتلونکې ملي جرګې څخه زیات توقعات لري او بېدریغه ملاتړ ترې کوي او تر هر چا زیات د هېواد د راتلونکي بختور برخه لیک سره خاصه علاقمندي لري لکه چې د ښځو د پورتنیو ملحوظاتو ته په قیمت ورکولو د بن د فیصلو په رڼا کې د افغانستان د راتلونکي سرنوشت په ټاکلو کې د ښځې نقش ته زیات اهمیت ورکړل شوی دی خو اساسي موضوع

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ده چې د دوئ د مظلومتیا او محکومتیا آواز هر څوک جګولی نشی او د دوئ د حقوقو د دفاع په منظور هر څوک جوګه کېدای نشي لا چې زموږ د هېواد د مدني ساحې نه لیرې په یوه ګوښه کې د یوه محکوم او مظلوم انسان په حیث ژوند کوي او په همدې توګه لکه چې لازمه ده هغې ښځې چې هېواد ته راستنېږي د یو اوږده وخت لپاره د هېواد د ښځو د ژوند سره د عاطفي رابطې په شلیدو سره په هېڅ صورت نشي کولای چې د دوئ واقعي حالات درک کړي او همدا شان هغه ښاري ښځې هم د خپلو کلیوالو او بانډوالو ښځو د ځورونکې بدوي ژوند څخه په کافي اندازه آګاهي نلري نو دلته دا پوښتنه رامنځته کېږی چې دا سې ده نو څوک به د هېواد د ښارو څخه د هغوئ د حقوقو د دفاع آواز پورته کړي او زمه واري به یې په غاړه واخلي زما په عقیده چې لویې جرګې ته ښایي هغه ښځې ځان کاندید کړي او انتخاب شي چې له یوې خوا ورسره انساني عالي احساس او افغاني عنعنوي درونـد کرکټر موجود وي او د بلې خوا د جګړو ځپلو کورنیو څخه دې او یا ورته انتساب ولري، هېڅ ډول عقیدوي، تنظیمي، سمتي، نژادي او ژنبي ... نور تعصب ونه لري، یا په دې مفهوم چې یوازې د خپلو انفرادي ګټو په خاطر په ملي ګټو خاورې را واړوي او د ښځو د حقوقو د دفاع په آواز پورته کولو او په کاذبانه او دروغجنو وعدو ځان سیاسي مدارجو ته ورسوي.

له نیکه مرغه زموږ ټولنې د تاریخ په اوږدو کې تاریخي نامتو او اتلې ښځې درلودلې دي او همدا نن د هغوی څه کمي نشته دی، خو دلته وجداني قضاوت په کار دی چې څنګه دوئ د خپلې ټولنې په منځ کې تثبیت او حق ورکړو چې په لویه جرګه کې ګډون وکړي.

باید ووایو چې ښځې زموږ د ټولنې نیمایي برخه ده، د هېواد په سرنوشت کې سره شریکې دي او دوئ کولای شي چې د خپلو مېندو او خوېندو واقعي نمایندګې وکړي نو دا یو زماني ضرورت دي چې په لویه جرګه کې د هېواد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو له منځه هغه ښایسته د لسوزي، د انساني عالي احساس لرونکي با اعتباره او دافغاني کرکتر خاوندی ښځې ګڼه‌ون وکړي چې د جګړو قربانې یې ورکړي وي دردمني شوی او د هېواد د پرګنو د ښځو سره کلک او عاطفي پیوندونه لري او په واقعي ډول دهغو له حقوقو نه د دفاع غږ پورته کولای شي او د راتلونکي برخه لیک ټاکلو کې نقش لوبولای شي.(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۱ کال ۴ ګڼه.

د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه :

د افغانستان هر تبعه که ښځې وي که نر د موضوعه قوانینو په وړاندې مساوي حقوق لري او د هېواد په سرنوشت سازو پرېکړو کې د ارادې، نظر یې او غوښتنو د څرګندلو او د رای ورکولو د حق لرونکي دي.

له دې ځایه ښځه هم د نارینه غوندې دا حق لري چې په جرګو او لویو جرګو کې ځان کاندید کړي او یا دا چې بل چاته خپله رای ورکړي.

مګر اساسي موضوع دلته داده چې آیا له دې ټولنیز او مدني حق څخه افغاني ښځې ګټه اخېستلای شي که نه؟ البته زمونږ په هېواد کې د ښځو د ټولنیز او مدني حالت په څېړلو کې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب ورکول کېدای شي که زمونږ د هېواد د ښځینه قشر حالت وڅېړل شي نو د دوئ دا حالتونه یو له بله بیخي متفاوت دی په دې مانا چې په کومه اندازه چې ښاري ښځې له خپلو حقوقو څخه دفاع او ګټه ترلاسه کولای شي بیا په هماغه اندازه د کلیو او بانډو ښځې نه یوازې د مدني او ټولنیزو حقوقو څخه محرومې دي بلکې د خپلو انساني حقونو څخه هم بې برخې او بې خبرې دي او حتی په ځینو مواردو کې د یو ښاروي او یوې متاع او یا د ژوند د یوې وسیلې په توګه ورڅخه استفاده کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه شخصاً د دې عيني حالت شاهد يم چې زموږ د کونړ په غرنيو او د نورستان په سيمو کې ښځې د نارينوو درندې چارې لکه دهقاني او شپونتوب او له غرونو د لرګيو راوړل په غاړه لري او په مقابل کې نارينه د کور د ننه سپکې چارې ترسره کوي.

دا يوه طبيعي خبره ده په دغسې سيمو کې چې نارينه د سواد او علم څخه آګاهي ونلري نو ښځې خو هېڅکله له دغه حياتي نعمت څخه برخمنې کېداى نه شي، د هوارو سيمو ښځې هم د سواد او زده کړې څخه ډېرې ليرې پاتې دي.

ممکن ښاغلي لوستونکي به را سره هم عقيده وي چې حتا د کابل په ښار کې چې هېواد د ټولو نورو سيمو په پرته يې زياتو ښځو تعليم او تربيه ليدلې او د تحصيلاتو لرونکې دي او د نارينوو سره يو ځاى په ښوونځيو، روغتونونو او دفترونو کې دندې لري بيا هم داسې کورنۍ شته چې د ښځو د ژوندانه مدني حالت يې د کليو د ښځو د ژوندانه سره دومره توپير نه لري.

نو د پورتنۍ لنډې څېړنې له مخې په باوري توګه ويل کېداى شي چې آيا زموږ د ټولنې ښځې څنګه کولاى شي چې د هېواد په انتخاباتي پروسو کې فعاله برخه واخلي په دولتي ارګانونو او لوړو دولتي بستونو کې د ښځو او نارينوو د ترکيب له مخې پوهېداى شو چې په دې ترکيب کې د ښځو برخه بيخې کمه او يا ناڅيزه ده، چې خبره داسې ده نو څنګه کېداى شي چې د نارينوو په تناسب ښځې په انتخاباتو کې برخه واخلي. او يا کوم شمېر ښځې چې د ملت د استازو او د ښځينه قشر په وکالت ځان کانديدوي هغه هم د ګوتو په شمار دي او ددې تر څنګ هغوئ د دريځ له مخې د نورو محرومو ښځو د ژ،ندانه د ځورونکي حالت ستونزې او ناخوالې هېڅکله احساسولاى هم نه شي پاتې د هغوى د ګټو او ارادو انعکاسولو ته پورتنۍ ناخوالې او نيمګړتياوې ددې خبرې ستر لامل دي چې د هېواد په ليريو سيمو کې او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښار په ځينو کورنيو کې ښځې نه يوازې ځان کانديد ولاى نه شي بلکې نورو کانديدانو ته راى هم ورکولاى نه شي البته دا هغه تاريخي تريخ واقعيت دي چې د حل لپار يې اوږده او خورا پېچلې ده، او تر هغې حل کېداى نه شي تر ځو چې د کلونو کلونو وروسته د متوازن معارف د اهدافو په تطبيقېدلو سره د هېواد ټولې ښځې د تعليم و تربيې له نعمته برخورداره او په خپلو حقوقو وپوهېږي.

خو په اوسني وخت کې ددې لپاره چې په نسبي توګه ښځو د انتخاباتو په پروسه کې برخه اخېستلې وي نو له يو ې خوا دې داسې زمينه مساعده شي چې ښځې د نارينه په اندول دومره کمې انتخاب نه شي او له بلې خوا نه، کومې ښځې چې انتخابېږي هغه دې لږ تر لږه د هېواد د ځورېدلو، محرومو او مظلومو ښځو د حالت سره هم حساسه وي او د هغوئ دردونو او آرزوګانو ته يو څه انعکاس ورکړ شي. نه دا چې د هغوئ په نامه او مدني ځورونکي حالت سوداګري وکړي او دا ځکه چې زماني واقعيتونو په ډاګه کړې ده، چې يو شمېر ښځو په دې نامه او د خپلو هم ځينو ښځو پر سرونو ځانونو لوړو دريزونو ته رسولې او حتى د هغوى حقوق يې د پښو لاندې کړې دي چې د ځينو حساسيتونو په وجه يې مثال راوړلو ته ضرورت نه وينم.(١)

(١) زن و قانون مجله، دوهم کال، شپږمه ګڼه.

په لويه جرګه کې د ښځينه استازو وياړلى ګډون :

زموږ د ګران هېواد د لويو جرګو په لړ کې دادى د افغانستان د اساسي قانون د تصويب لپاره تاريخي مهال يعنې د لويې جرګې له پېچلتيا او له تاوتريخوالى ډک بهير تېر شو.

زموږ هېوادوال او نړيوال ددې لويې جرګې د جرياناتو پوره شاهدان وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلته نه غواړم چې د دې لويې جرګې د جرياناتو او پايلو ارزونه وکړم ځکه چې دا ډېر اوږد بحث ايجابوي، کومه موضوع چې دلته پرې غواړم يو څه بحث وکړم هغه داده چې په دې لويه جرګه کې د ښځو ګډون يعنې د هغو د استازو مشارکت په لنډه توګه وارزول شي.

د جرګې جرياناتو په ډاګه کړه چې زموږ د ټولنې ښځې هم کولای شي چې د خپل هېواد د راتلوونکي سرنوشت په ټاکلو کې فعاله او اغېزمنه برخه واخلي.

د مثال په توګه د جرګې د مشرتابه په ترکيب کې دوو مېرمنو ته هم ګډون ومنل شو، ومو ليدل چې د دغو مرستيالانو ښځو د خپلو ورونو تر څنګه په ځومره ښايستګۍ او پياوړتيا برخه واخېستله، هغه چې د ډېرو لپاره د انتظار خلاف ده همدا شان موږ وليدل چې په دې لويه جرګه کې د بيانيه ورکوونکو وکيلانو په ډله کې ښځينه استازو هم خپل افغاني شهامت او وتلې ښايستګي او پوره نوو ښتونه وښودل چې حتی په نړيوال کچه ترې تود هر کلی او ملاتړ وشو.

کومه خبره چې حتی په دې تاريخي او د پوره ځانګړتياوو لرونکې جرګه کې د ښځو ګډون او فعاله برخې اخېستنې ته ځانګړې او ممتاز خصوصيت ورکړ هغه دا ؤ چې د دوی په منځ کې لکه د ځينو نارينه و وکيلانو غوندې چې ملي يووالی، افغاني او اسلامي ورورولۍ ته يې د يادونې وړ زيات زيان ورساوه او د خپلو ګروپي، تنظيمي، سمتي، ژبني او تبعيضي غوښتنو، پيشنهادونو، ګوته نيونو او د مفکورو په وړاندې کولو سره د لويې جرګې فضا چې نړيوال ورته پوره په ځار وو، بيخي زيات کړکيچن حالت او بحراني مرحلې ته ورسوله او د دې پر ځای چې د ملي مصالحو ملي يووالي، د جګړو ځپلې ولس ځوربدلی ژوند، کنډواله شوی هېواد په پام کې ونيسي او د غم ځپلو هېوادوالو په زخمونو پټۍ کېږدي، په هېواد کې د ډاډمن امنيت،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثبات، ټېنګولو د بیارغاونو او نوی ټولنې د جوړونې چارو ته ارجحیت ورکړي، په ناندریو، طعنو ورکولو او د تېرو ترخو واقعیتونو په تکرارولو او په داسې ناوړو چلندونو سره یې یو له بله د لیرې والی زمینه رامنځته کړه، د ملي اتفاق پر ځای کې د عمومي نفاق اچونې زمینه برابره کړه.

مګر ښایي په پوره ویاړ سره وویل شي چې زموږ خویندو وکیلانو چې تر هر وطنوال زیات یې ددې دوو وروستیو کلونو د جګړو د تراژیدیو، مصیبتونو او افتونو آثار په غوښه او پوستکې احساس کړي دي په هېڅ صورت یې په دغه زهرجنه تخریبي او سبوتاژي او نفاق اچونې په پروسه کې ګډون ونه کړ.

کوم شهامت، پښتني متانت او معقولیت چې ښځینه استازو په دې جرګه حتی د ځان تېریدنې تر سرحد پورې په اثبات ورساوه بیخې بې ساری او د پوره افتخار وړ دی.

په دې جرګه کې د افغاني ښځو دا قهرمانانه، مبتکرانه، فداکارانه او وړتیا لرونکی ګډون یو ځل بیا موږ ته دا راکوي چې دوی د ګران هېواد د سرنوشت په ټاکلو کې خپله ملي او تاریخي دنده اخېستلی شي، د هېواد د بیارغاونه او د نوی ټولنې د جوړونو ګردو چارو ته په پوره وړتیا او پیاوړتیا اوږې ورکولای شي او له دې ملي مکلفیت او تاریخي رسالت له عهدې څخه بریالی او سرلوړی راوتلی شي.(۱)

(۱) مجله زن و واقعیت، دوهم کال، اوومه ګڼه.

ښځه او ټولنه :

په بشري ټولنو کې د ښځې مقام ډېر لوړ او له ویاړونو ډک دی او بیا مورد ستاینې او نمانځنې وړ مخلوق دی تر آدم(ع) نه تر دې مه پورې ښځه په همدغسې لوړ مقام کې ویاړلی پاتې شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه نه یوازې په نړۍ کې د سترو مادي او معنوي ارزښتونو هستوونکې ده بلکې د هغو ساتونکې، پالونکې او د یوې تاریخي ودیعې په توګه تاریخ ته د هغې سپارنکې ده.

د بشري نسلونو د تسلسل هره کړۍ د ښځې یعنې مور په پستو لاسونو سره تړل کېږي ښځه د انساني تاریخ جوړونکې، د حماسو او کارنامو ایجادوونکې ده د انسان مفهوم د مور د ویاړلې نوم سره نه شلیدونکی تړاو لري که مور نه وای نو هېڅ یوې انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ شتون نه درلودلای، علمي ودیعې فرهنګي او معنوي ارزښتونو او هنري ښېګڼې او د دا ډول شتمنیو لرونکې میراثونه به هم له « پرون» ځخه«نن» او له نن ځخه « سبا» ته ونه سپارل شي که مور هر ماشوم زیږوي او روزنه ورکوي هغه له ذاته او له فطرته د یو نیک بختور انسان دی او دا چې بیا وروسته تري څه ډول انسان رامنځته کېږي دا د مور اراده او نیت نه دي.

د یو حدیث شریف مفهوم دی چې وایي هېڅ یو انسان له موره بد بخت، او شریر نه دی پیدا شوی بلکې د هغه ټولنه ده چې له هغه ځخه بد بخت، مریې او شریر انسان جوړوي.

مور تر بل هر یو انسان ځخه یوه مهربانه، با عاطفه، دلسوزه، بردباره او فداکاره انسان دیښځه یوه مور، ښځه یعنی د ژوند وفاداره او همکاره ملګرې، ښځه یعنې پیرزوناکه همشینی په زړه پورې تمثال، ښځه یعنې په ټولنه کې یو هغسې نازولی مخلوق چې انساني ژوند ته هر اړخیز خوند او رنګ وربخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه يعنې کور، کور ودانې او د کورنۍ وريښمين پيوند هغه کور ودانې او د کورنۍ پيوند چې د بشري ټولنو د ايجاديت او تکامل پخه تېږه او بنسټ بلل کېږي.

د تاريخ په اوږدو کې او د زمانې په بېلا بېلو پړاوونو کې ښځه د لوړو او ژورو منزلونو وهلو وروسته، بيا هم د انساني ټولنو کې د لوړ مقام درلودونکې ده د ښځې تاريخي رسالت نه يوازې د کورنۍ په پولو کې بلکې د ټولنو او حتی په نړيوالو بشري تولنو کې زښته زيات ارزښتناکه او غير محدود اهميت لري.

همدا ده چې ښځه د فرهنګ او تمدن په ايجادولو او تکامل کې د حماسو او وياړونو په هستونو کې او بالاخره د تاريخ او د تاريخي ارزښتونو په منځ ته راتللو کې فعاله برخه لري تر څو پورې چې دا نړۍ ودانه وي ښځه به ژوندۍ او مور به تلپاتې قهرمانه وي نوم به يې پرتمين او د مقام به يې لا لوړ او ځليدونکی وي.

تر څو چې تاريخ وي د هغه په پاڼو کې به د ښځې په تېره بيا د مور نوم او کارنامې به په زرينو کرښو ليکل کېږي.

او تر هغې پورې چې انساني زړه وي په هغه کې به د ښځې مينه او د مور ګرانښت موجود وي او تر څو چې د انسان په رګونو کې وينه بهېږي په هغې کې به ددې نازولي انسان د مينې او ګرانښت تودوخه وي. هغه مينه چې د انساني ژوند د بقا او پايښت يوازينې عالم پاتې وي.

د اسلام سپېځلي دين چې يو پوره مکمل او کافي بشپړ دين دي ښځې ته په ډېر لوړ مقام او حيثيت قايل دی او د درناوي وړ مخلوق يې بولي، هوکي د اسلام سپېڅلې دين ښځې ته زيات حقونه ور په برخه کړي. د موروالۍ لوړ تاج يې ددې پر سر اېښودلی او جنتونه يې ددې تر پښو لاندې ګڼلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنۍ ژوند کې په سهوې قانع کېدل :

په مطلقه توګه هېڅ مېړه او ښځه بې سهوې او خطا نه وي ځکه چې د کورني ژوند زيات مسؤوليتونه او مکلفيتونه هر اړخيز او پراخ دي او د لا پيچلو خصوصيتونو لرونکې دي، نو خامخا د هغوئ د ترسره کولو په بهير کې په شکل د اشکالو د يو لړ نيمګړتياوو سره مخامخ کېږي خو د دې لپاره چې د مېړه او ښځې په خپل منځنی مناسباتو يې ناوړه اغېزه کړې نه وي او د هغوئ د مينې، پيرزوينې، او ګرانښت د فضا خړ پړتيا عوامل يې نه وي برابر کړي ښايي چې په دې برخه کې د سالم چلند او معقولو برخوردونو څخه ګټه واخېستل شي.

که موضوع ته يو څه وضاحت ور کړ شي هغه به داسې وي. کېداى شي چې د کورنۍ ژوند په اوږدو کې که له مېړه او ښځې له يوه، په کوم مورد کې اشتباه او فراموشکاري وشي يعنې ماشومان بې سببه تهديد کړي، د يو بل په مقابل کې غير دوستانه او په بې تفاوتی برخورد وکړي. يو شي مات کړي. يو کار چې مېړه ورته ويلي وي ترې هېر شي، يا په يو شي کې سهل انګاري وکړي او داسې نور...

نو په کار دي چې هغوئ په خپلو دغو اشتباهګانو او نيمګړتياوو اعتراف وکړي او پرې قناعت ولري او ملامتيا پر ځان ومني.

بې له شکه چې دا ټول يو ډول اخلاقي شهامت دي او هغه خصيصه ده چې هره ښځه او مېړه يې لرونکې نه دي. په تېره بيا په کورنۍ ژوند کې دا يو شريفانه عمل دي او که په متقابل او دوه اړخيزه توګه ورته جدی پاملرنه وشي او رعايت شي هېڅکله به د مېړه او ښځې په خپل منځنی روابطو کې د ناوړو اغېزو عوامل رامنځته نه شي او که معموليت ولري نو کله چې د ښځې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمګړتیا او یا اشتباه سره وهي او پرې قانع کېږي او له مېړه معذرت غواړي، نو خامخا ترې هغه ګذشت کوي او هیڅ ارزښت ورته نه ورکوي.

خو که چېرته له یوه نه مثلاً له ښځې نه یوه اشتباه وشي او یا ناوړه چلند وکړي او بیا یې ارتکاب پر ځان ونه مني او یا ځان حق په جانب وګڼي او پرې ټینګار وکړ یاو که مېړه یې ورته متوجه کړي. خو هغه بیا هم په خندا سره د معذرت غوښتلو پر ځای له عصبانیت څخه کار اخلي. نو طبیعي ده چې د مېړه حساسیت راپاروي او مجبورېږي چې د هغې په شوي ناوړه عمل ګوته نیونه وکړي، او بیا هم د هغې د شله توب او انکار په صورت کې خبره مشاجرو او ترخو او حتي د کورني ژوند د متقابلو حقوقو په نه مراعاتولو پای ته رسېږي او په نتیجه کې د یوه بل صمیمانه احساسات زیان مومي او جریحه دار کېږي نو که خبره لنډه شي، ممکن دا به ومنو چې د ډېرې کوچنۍ موضوع څخه لویې خو ناوړې موضوعګانې رامنځته کېږي او دا د یو مېړه او ښځې لپاره عیب دي چې ولې په خپل لاس د خپلې کورنی د خوښۍ او نیکمرغۍ نه ډکه فضا په کرکه او بدبینۍ ککړوي.

په کورنۍ ژوند کې په اشتباه اعتراف او قانع کېدل عیب څه، لکه چې د مخه وویل شول د هغوی غوره صفت او اخلاقي شهامت دی.(۱)

(۱) هېوادورځپاڼه، ۲۳۷ګڼه د ۱۳۸۱ کال د جدی ۱۴ نېټه.

په امیدوارو مېرمنو کې د ویتامین سی کمښت :

په امیدوارو ښځو کې د © ویتامین کمښت د بې وخته زیږېدنې سبب کېږي هغه ښځو چې د امیدوارۍ په وخت کې او تر هغې د مخه په بشپړه توګه د © له ویټامین څخه ګټه نه وي اخېستلې نو د بې وخته زیږېدنې او د جنینو د پردې د شلیدو د خطر له زیادښت سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د ناروغيو يو طبيبه وايي: د سي ويټامين د کلاژن په جوړښت کې د جنينو په پرده کې ونډه لري او د هغه نشتوالي د جنينو د پردې د لا زياتو کمزورتيا لامل ګرځي.

هغه ښځې چې د دې ويټامين کمه اندازه لګوي زياتره ورته د جنينو سره د تړلې پردې څيرېدل پيښيږي چې په بې وخته زيږېدنې پای ته رسيږي.

پوهانو د سي ويټامين د جذبولو په اړوند او د جنينو د پردې د څيرېدلو او د بې وخته زيږېدنې په باره کې په زياتو ښځو کې ارزونه کړې ده، له دې ښځو څخه د اميدوارۍ نه د مخه او د هغې په دوهمه او دريمه مياشت کې د د ډول ډول خوړو په باب پوښتنې شوې وې چې په نتيجه کې يې په خوړو کې د دې ويټامين د کمښت اغېزه او د جنينو د پردې د څيرولو د خطر موضوع کشف کړه.

هغه ښځې چې د اميدوارۍ په دوهمو درې مياشتو کې يې ډېره کم د سي ويټامين مصرف کړي و يعنې په ورځ کې يې له ۶۰ ملي ګرامو څخه په کمه اندازه مصرف کړي و ۷۰ فيصده د جنينو د پردې د څيريدلو او د بې وخته زيږيدنې له خطر سره مخامخ شوي وې.

همدا شان يو بل عامل چې په دې برخه کې يې پوره برخه لرلي وه هغه د نشه يي موادو استعمال، عمر او د نژاد مساله ده په دغه څېړنه کې وليدل شول چې يوازې په سلو کې ۲۸ ښځو تر اميدوارۍ د مخه د سي ويټامين په بشپړه توګه مصرف کړي دي او په سلو کې ۸۰ ښځو تر ډېرشمې اونۍ پورې مولتي ويټامين ترلاسه کړی دی.

د دې څېړنې پايلې ښايي چې تر اميدوارۍ وروسته د ويټامينونو مصرفول د جنينو د پردې د څيرېدلو او د بې وخته زيږېدنې د خطر د مخنيوي لپاره بسنه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې پوهان په اتفاق سره ښځو ته دا سپارښتنه کوي چې ښايي تر زيږېدنې نهه مياشتې د مخه خپلې مطلوبې زيږېدنې او د سالم ماشوم زيږېدنې ته په غور سره پاملرنه وکړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۱۳۸۱کال د جدی دريمه نېټه.

ښځه او عصبانيت :

ښځه په طبيعي خلقت کې د عاطفي خصوصيتونو او غريزو يوه په زړه پورې بېلګه ده کله چې د ښځې نوم اخېستل کېږي د سړی سترګو ته د هغې د مقبوليت تر څنګه د هغې ښځينه مظاهر لکه مينه، مهرباني، ګرانښت، دلسوزي او په زړه پورې خوږوالی نيغ ودرېږي. همدا وجه ده چې زشتې او بد خلقه څېره د هغې ښځينه زړه وړونکی ارزښت له منځه وړي.

بد خلقي، عصبانيت او تر يو تندي د هغې ظريفانه صبغه په ګردونو پټوی د ښځې عصبانيت هغه اور ته پاتې کېږي چې په يوه شيبه کې د کورني سالمې فضا ښېګڼې سيزی او د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، بدبينې، خواشينۍ، نوميدۍ او بېزارۍ زهر شندي.

دا د هوښياري ښځې خاصه نه ده چې په کوچنی خبره محترقه شي، د مرچو په څېر کښېنی او په ژبه زهر واچوی او د کورني وچ او لامده له يوې مخې لولپه کړي. زما په نظر کې کومه ښځه چې له عصبانيته کار واخلي، محترقه شي، د کورنۍ غړو ته په بدو ردو پيل وکړي.

يو شی پر بل ووهي، خپل ماشومان په وهلو، ټکوولو ويده کړي، بالاخره پيريان پر ځان راولی، خپل سر له ډاګي ډاګي ووهي، خپل وېښتان وشکوی بې له شکه پرته له دې چې په يوه شېبه کې يې د کورنۍ عادي وضع ګډه وډه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بحراني کړي وي بل څه به نه يې نه وي کړي. او طبيعي ده چې ښځه په کورنۍ کې په دې محشر جوړولو سره د خپل ميړه په ذهن د قهر او غوسې غشي ورولي، د هغه عواطف جريحه دار کوي او په زړه کې ورته د کرکې او بيزارۍ احساس ايجادوي او که د ميړه له خوا د هغې ارامول کومه نتيجه ور نه کړي او هغه خپل ليونتوب ته دوام ورکړي، بې له شکه ددې حادثې عواقب به ډېر ناوړه او خطرناک وي. نو د کورنۍ ژوند سپارښتنې حکم کوي چې ښځه بايد تر هر چا برد باره، حوصله منده او مهربانه وي او هېڅکله د پېښو سره په غير مسوولانه برخورد سره د خپل عصبانيت په وجه د کورنۍ د نيکمرغې درمن ته اور وانچوي او د کورنۍ سرنوشت برباد نه کړي.

نويو ميندو شويو ته څو مشورې :

که چېرې ستاسې تيونه « سيني» د زيږېدنې په لومړيو ورځو کې شيدې ونه لري او يا ستاسې ماشوم له شيدو خوړلو ډډه کوي، نو مه نا اميده کېږئ، په دې مرحله کې له يو سلاکار سره مشوره وکړئ ځکه تجربو ښودلې چې د شيدو ورکولو او شيدو خوړلو په اړه د سالمو مشورو د عملي کولو په صورت کې دا نيمګړتياوې ليرې شوي دي په دې مرحله کې مور او ماشوم دوه ډوله ستونزې لري.

يا دا چې د مور د تيو سرونه هوار وي.

او يا خو د ماشوم ژبه په کافي اندازه لوړه نه وي تر څو د مور سينه پرې ورودلی شي.

دلته ښايي تيو ته پوست پوښ ورواغوښتسل شي چې د تيو سرونه را پورته کړي شي او ماشوم ته بايد د سيني رودل هم ورزده کړي شي. بې له شکه تر يوې مياشتې به دا تجربه مثبته نتيجه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثرګندہ دہ چې پہ ټولہ نړۍ کې لہ یوې تر ځلورمي برخې پورې میندې د زیږیدنې پہ لومړي اونۍ کې خپلو ماشومانو تہ د شیدو ورکولو پہ برخہ کې ستونزہ لري او زیاترہ شکایتونہ یې د سینې د سر لہ خوږو د ماشوم د تې د نہ ردولو ، د ماشوم د وزن د کمښت او د مور د شیدو ورکولو د څنګ لہ املہ دي، خو طبي سلاکارانو د میندو او ماشومانو ددغو ستونزو د لیرې کولو لپارہ لازمي مشورې وړاندې کړي دي بې لہ شکہ ددې ډول میندو لپارہ ډېرہ نږدې او اغېزمنې سلاکاري، هغہ زړې میندې دي چې پہ دې او نورو برخو کې زیاتې ګټورې تجربې لري او د میندو سرہ ددې ډول ستونزو پہ لیرې کولو کې پہ زړہ پورې مشورې وړاندې کولای شي.(۱)

(۱) هېواد ، ۵۷ ګڼہ، ۱۲۸سد ، ۱۳۸۱ کال.

ښځہ د پوهانو لہ نظرہ :

هېڅ ژوندي مخلق بې لہ مور او پلار نہ پیدا کېږي خو د مور مقام ځکہ لوړ دی چې د اولاد پہ زیږولو او روزلو کې یې ډېر زیارونہ او دردونہ ګاللي دي.

همدا وجہ دہ چې پہ ټولو ادیانو کې د مور مقام تہ سر ټیټ شوی ستاینہ او درناوی یې شوی دی.

د انجیل پہ مقدس کتاب کې د مور او پلار درناوي تہ داسې ارزښت ورکړل شوی دی. « د مور او پلار درناوی وکړئ پہ هغہ ځمکہ کې چې پاک خدای ستاسو پہ برخہ کړې دہ ستا عمر بہ زیات شي».

مور د انسان د شخصیت جوړوونکي دہ لکہ چې جان راسکین وایي:

زما مور زما د شخصیت پہ جوړولو کې د بادونې وړ اغېزہ لري.

هېڅ اولاد باید د مور د ناپایہ احسان کفران ونہ کړي او د هغې حق ادا کړي پہ دې باب نیکلسن وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر هغه څه چې مې هڅه او هيله ده هغه دا چې بايد د پرښتې صفتي مور د احسان پور وړی يم.

د مور په لاس د ماشوم د زانګو زنګول د جهان خوزول دي، دا علمي خبره: د زياتو پوهانو له خولې د عباراتو په کم تو پير سره راوتلې ده لکه چې د «د بليو او آر والاس» هم وايي هغه لاس چې زانګو زنګوي، په نړۍ واکمني کوي.

د مور مينه او محبت او ګرانښت بې پايه دي، توصيف او تعريف يې هم ډېر ګران دی همدا ده چې د مور مقام په زړونو کې دی لکه چې وايي:

مور د ماشومانو د شونډو پر سر او د هغوی په زړونو کې ځای لري (ويليام. ام. تاکري).

هر ساز ډېر خوږ دی خو هغه ترنم چې د مور په للو للو کې دي ساري نه لري او د خوب جهان ته يې بيا يې لکه چې يو عالم هنري وارد بيچر وايي: د مور په للو ماشوم په زانګو کې په زړه پورې خوږه فضا کې قرار لري او يا دا چې اليبرابت چيپس وايي:

زانګو مې وزنګوه مورې تر څو چې ويده شم زانګو وزنګوه !(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۲ کال د وري مياشت، ۲ګڼه.

د نړۍ دوه پر دريېم ړانده ښځې دي :

د نړي پر کچه د نړيوالو څېړنو مقايسه ښايي چې د ړوند والی اخته توب په ښځو کې تر نارينه وو زيات دي او د کليو او سيدونکی هم د ښاريانو په پرتله زياتره په ړوند والی اخته کېږي.

د ښځو په هکله دا سې خيال کېږی چې د هغوئ ډېر زيات ټيټ ټولنيز موقعيت په بېلا بېلو ټولنو کې د نرانو په انډول د هغو تر سلو زيات ړوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

والی پورې تړاو لري د یوې نړیوالې څېړنې پر بنسټ په ګوته شوې ده چې ړوند توب له نېستي سره سماسمي اړیکې لري.

د بېلګې په توګه د امریکا په هېواد کې د شتمنو پر نسبت بېوزلی خلک په سلو کې د برش په ړوندوالی اخته کېږي همدا شان په زیاترو وروسته پاتې هېوادونو کې ښځې په سلو کې ۴۰ تر نرانو زیاتي په ړوندوالی اخته دي.

البته په صنعتي هېوادونو کې هم احتمال شته چې په سلو کې تر ۳ زیاتې ښځې د نرانو په انډول په ړوند والی اخته شي.

له بلې خوا نه د ښځو د ژوند ډېر ټيټ شرايط او نيمګړې زده کړه هم د ړوند والی د خطر د يوه عامل په توګه مطرح ده. په سلو کې زيات ړوند والی په چين – هند او افريقا کې ليدل کېږي چې په دې منځ کې يې کليوال د ښاريانو پر نسبت دوه برابره د ړوند والی سره مخامخ کړی دی.(۱)

(۱) هېواد ، ۳ګڼه، ۱۳۸۲/۱/۵ کال.

په تخار کې ښځې د زور زياتی په لمبو کې :

افغاني ټولنه د نړۍ وروسته پاتې ټولنې په توګه د بشري حقونو د رعايت په برخه کې يو لړ زياتې ستونزې لري چې دغه ستونزې د اقتصادي پلوه د هېواد د وروسته پاتي والي، د ښوونې او روزنې او د علم له نعمت څخه د بې برخې توب، د ناوړو او ناغورو عنعنو او رواجونو د پريکونې حاکميت او اغېزمن، د انسان د طبيعي، مدني او بشري حقونو څخه د نارينو او ښځو د خبرتيا د ټيټې سطحې څخه سرچينه اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید وو ایو چې د بشري حقوقو نه رعایت او نه درناوی په ټول هېواد کې په یوه کچه نه دي، ځینې ولایتونه او سیمې تر نورو څخه په لوړه درجه کې قرار لري.

د ښځو په وړاندې د زورزیاتی کرکجنه او ناولي پدېده چې په پوره اندازه پکې بشري حقونه تر پښو لاندې کېږي او د انسان لوړ مقام او خدای بخښلی کرامت ته سپکاوی کېږي چې نن سبا یې په ټول هېواد کې بېلګې لیدلای شو، چې دلته دد غو پېښو یو څو بېلګې د تخار په ولایت کې ګورو، هغه چې د یوې مرکې په ترځ کې د تخار ولایت د ښځو چارو ریيسې محترمې رزم ارا حواش یې معلومات ورکړي دي.

د ښځو چارو محترمې ریيسې د یوې پوښتنې په ځواب کې وویلې:

لکه چې څرګندده ده په افغانستان کې د تباه کوونکو جګړو د ناورینونو له کبله د ښځو پر حقوقو باندې ډول ډول تیری سرته رسېدلی او د هغوی انساني مقام او پتمنی ته د یادونې ور سپکاوي اړول شوي دي، لکه چې د نږدې یو کال په اوږدو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او د هغوی پر حقوقو د لیریو په اړوند تر ۲۰۰ زیاتې فقرې د عریضو په توګه د تخار ولایت د ښځو چارو ریاست ته وړاندې شوي دي چې ډېر لوړ رقم ښایي.

محترمې رزم آرا حواش د خپلې ادعا د ثبوت لپاره یو څو یې د مثال په ډول داسې معرفي کړې؟

- «ګ» نومې یوه ۶ کلنه نجلۍ چې په اجباري ډول یو ۳۰ کلن سړي ته واده شوې او اوس چې د ژوند په چارو پوه شوې نو د کورنۍ د تاوتریخوالي له امله د خپل مېړه سره د ژوند دوام نه غواړي.
- «ف» نومې یوه ۱۳ کلنه نجلۍ چې ۳۵ کلن سړي ته په زور واده شوې چې اوس د هغه سره ګډ ژوند نه غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ۱۲ کلنی (ر) نومې نجلۍ د کورنۍ د زور زياتې او له تحمله پورته فشار په وجه له کوره تېښتې ته مجبوره شوه او د ښځو چارو رياست ته يې پناه راوړې ده.
- (م) نومې يوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ايز ډول تر جنسي تيري لاندې راغلې ده.
- يوه نهه کلنه نجلۍ چې د يو خپل سره واده کېږي که څه هم مېړه يې له خپلوانو څخه ؤ بيا هم د دوئ د نه توافق له مخې ورځ په ورځ پرې د مېړه له خوا تاوتريخوالى زياتېږي تر څو چې څلور کاله وروسته پرې بن راولي او د هغې ژوند له بده بتره کېږي او داسې حالت ته رسېږي چې په کور کې د يو بې ارزښي متاع بڼه نيسي. له ډېرو شکنجو او فشارونو په وجه ولسوالۍ ته عارضه کېږي، ولسوالي يې له مېړه تعهد اخلي چې نور به ددې په نسبت له تاوتريخوالي لاس اخلي، مګر له هغه ځايه د راوتلو سره سمه يې په ردو بدو ويلو او وهلو شروع کوي.

دا چې ګواکې د ناوړې عنعنې خلاف عارضه شوې ده، نو د کورنۍ ټول غړي پرې د ډول ډول شکنجو نظريې ورکوي، پښې او لاسونه يې تړي او په سره کړي سيخ يې داغوي او غوږونه يې ورته په امبور رانيسي، درندې چارې پرې اجرا کوي، څو ځلې يې د ځان وژنې هڅه کړېده. خو بريالۍ شوې نه ده، تر اوسه پورې د اولاد مور شوې هم نه ده، له کوره يې بهر هم نه پرېږدي، نوموړې وايي که د مور د عريضې په واسطه چې د ښځو چارو رياست ته يې مراجعه کړې د مېړه له خوا طلاق ورنه کړ شي نو پرته د ځان وژنې بله لاره ورته نه ده پاتې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخار د ښځو چارو رییسی محترمی رزم ارا حواش په ډېره خواشینۍ سره په هغه ولایت کې د ښځو په نسبت د اسلامي او انساني ضد د یو ډېر کرکجن او شرمناک عمل په باب داسې وویل:

- یوه ۵۵ کلنه ښځه د یوې نهایت جانې ډلې په واسطه له کوره ایستل کېږي او ۱۳ تنه پرې جنسي تیری کوي، نوموړې دوې ورځې بې هوښه وه او تر ۸ ورځو پورې د خوځېدو نه وه، تر هغې چې د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه، له معاینې او درملنې وروسته خپلې کورنۍ ته ستنه شوه، یوه اونۍ لا تېره نه وه چې بیا د هماغو جنایتکارانو ۱۲ کسیزی ډلې پرې جنسي تیري وکړو ... او بیا د مرګ تر پولې ووهل شوه. ۸ ورځې وروسته روغتون ته یو وړل شوه او له هغه ځایه د ښځو چارو ریاست ته راوستل شوه.

که څه هم ددې پېښې په اړوند قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده، خو زما په عقیده هغو جانیانو ته به هیڅ سزا ورنه کړ شي.

په پای کې محترمې رزم ارا حواش وویل:

چې تر خپلې وسې پورې به په هر وسیله چې کېږي د ښځو په وړاندې د بې شمېره تاوتریخوالي او په دې ولایت کې د بشر دحقونو د تیرو پېښو لاندې کولو د مخنیوي په لار کې په خپلو هلو ځلو ته دوام ورکړي.(۱)

(۱) دحقوق بشر مجله، دریېم کال، اتمه ګڼه، د رازقي نړیوال مرکه.

د مور عاطفي مقام:

هر انسان چې کله نړۍ ته سترګې وغړوي او په نړۍ کې د دوهم پړاو ژوند ساه واخلي نو تر هر چا چې لومړی څوک وپېژني هغه یوازې او یوازې مور ده او نه یوازې دا مور خپل نازېږیدلی ماشوم د نهو میاشتو په اوږدو کې په خپل نس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د ګرځولو ډېرې زیاتې ستونزې ګالي بلکې په دغه موده کې یې د خپل وجود د وینې په یوې برخې تغذیه کوي... نو حق لري چې مور ته د مینې او ګرانښت د مجسمې، د مهربانۍ، پیرزوینې او خوا خوږۍ د تمثال او ناپایه ښیګڼو د سرچینې نوم ونه ورکړ شي.

همدا لامل دی چې د یو واقعي انسان په توګه د مور مقام هغو مره لوړ دی چې ستاینه یې اسانه خبره نه ده او انسان یې له پالنې څخه عاجز دی، تر هغې چې اولاد پر ښو بدو پوهېږي د خپلې جسمي ودې او ذهنۍ تکامل پړاوونه تیروي مور یې یوه زړه خوږې ملاتړې او رښتینې مدرګاره ده. مور ته له دې پرته چې د لوی خدای له خوا ملکوتي مقام ورکړ شوی د هغې رضا د خدای رضا او جنت د مور تر پښو لاندې بلل شوی. د نړۍ د پوهانو او سترو شخصیتونو له خوا ددې د ډېر ستر شخصیت او ښته لوړ مقام په باب نظر یې وړاندې شوې دي چې هر یوه یې، په دې اړه لکه د ناپلیون خبره «مور په یوه لاس زانګو زنګوی او په بل لاس نړۍ» په بشري حافظه کې لکه د کاڼي کرښه حک پاتې دي او تر څو چې نړۍ وي ټاکونکې اهمیت او اغېزمن ارزښت له لاسه نه ورکوي.

هو کی! د داسې لوړ مقام په درلودلو سره د مور ستاینه د انسان له وسې نه بهر خبره ده لکه چې وایي: «د مور کلمه هغومره سپېڅلې او ښکلې ده چې د بشریت د ژبې په قاموس کې یې ساري نه لیدل کېږي».

«و. هاوف» مور ته په خطاب کې وایي: «ای مهربانې مورې! د ښتو زیاتو سپېڅلو مینو څخه یې، ستا د اسماني عظمت له ستاینې څخه، زما ځمکنۍ ژبه بیوسې ده. هر انسان د مینې او محبت مفهوم په یو شکل سره تعریفوي او تفسیروی او د هر چا د مینې کچه یو له بله سره ښکاره توپیرونه لري، خو په دې ټولو کې د هغې مینې مدارجو ته رسیدای نه شي چې د مور سره د مینې رښتیاني جاج ترې اخیستل کیدای شي. په دې اړه د نړۍ یو پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

«شامپسو» څه ښه ویلي دي «یوازې یوه مور کولای شي وپوهېږي چې ګرانښت او نیکبخت کېدل څه شی دی؟ څومره زیات مې په نارینه زړه سوځي چې د مور خوشبختي احساس کولای نه شي...

هو کی ! دا واقعیت په یوه پښتو متل کې څومره ښه توجیه شوی دی چې وایي «د مور زړه په اولاد دی او د اولاد زړه په تېږه».

«ګوته» د نړۍ پېژندل شوی او عالم شخصیت د مور د بې ساري لوړ ملکوتي مقام په اړه چې یې د عروج څوکې ته په کتلو د انسان له سره خولې لویږي داسې نظر په وړاندې کوي: هېڅ شی د مور په اندازه د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی او هېڅ شی د هغې مور په اندازه زمونږ د درناوی، عزت او تقدیس حس ویښولای نه شي.

چې د خپلو بچیانو سره یې احاطه کړې دی. «انسان چې د خپل عمر په هره مرحله کې وي حتی که د پلارولۍ او نیکه مقام ته رسیدلی وي، د مور په نسبت قدر شناس او حق پېژندونکی وي بیا هم د مور سره مینه لري او د ځان د هغې د حقونو پالونکی بولي او د قران مجید د احکامو له مخې د هغې په مقابل کې چې ګوندې وریښمین زړه یې د اولاد د غیر عاطفي چلند له بابته ونه ځورېږي.

اف قدري هم نه کوي راشي د پورتنۍ ادعا مصداق د نړۍ د یو بل ستر شخصیت اناتول فرانس په لاندې وجیزه کې وګورو: «زه پنځه د برش کلنۍ ته رسیدلی وم، یو ځل هم شوی نه دی چې کور ته زما تر راستنیدلو دمخه مې د مور سترګو ته خوب ورغلی وي» خو کاشکې چې هر اولاد د مور دا احساس درک کړي، د بچیانو په نسبت د هغې د ګرانښت پته ولګوي، مقام یې وپېژني او د هغې د درناوي او سپېڅلتیا لپاره د یوې واقعي حقدارې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه ورته د ستاینې او نمانځنې په خاطر سرتېټ کړي او جنت د هغې تر پښو لاندې ولټوي(۱)

(۱) هېواد، ۱۳۸۵د جوزا ۲۴.

په هرات کې د یوې نجلۍ وژنه:

د هرات په ښار کې د یوې پېغلې نجلۍ د جسد موندنه ددې ولایت د ښاریانو د اندېښنې لامل شو او د هغوئ خبرداری ورکړی دی که چېرته دا ډول پېښې تکرار شي نو خپلې لوڼې به کورسونو او حتی ښوونځیو ته ونه لېږي.

خو امنیتي چارواکی ادعا کوي چې هلته امنیت تامین دی او هغوئ به د ۴۸ ګړیو په اوږدو کې ددې نجلۍ قاتل ونیسي.

د ۱۷ کلنې نجلۍ سعیدې جسد د سلواغې په ۱۵ نېټه د هرات ولایت د امنیه قومندانۍ د ځواکونو په واسطه د ولایت له مخامخ پارک څخه وموندل شو او د پولیسو او ددې نجلۍ د کورنۍ په وینا نوموړې د کرندې په واسطه د سر له برخې وژل شوی ده او له کوره له وتلو څخه یوه ورځ وروسته ورکه شوې ده.

ددې نجلۍ پلار سید سرور سادات پژواک ته وویل: «زه په خپله په اسلام قلعه کې کار کوم او کله چې له کاره راغلم نو ماندینې مې راته وویل چې لا تر اوسه پورې سعیده له کورسه نه ده راستنه شوې او بیا کله چې زه کورس ته ورغلم هغوې وویل چې سعیده د ماز پښین تر ۳ بجو پورې همدلته وه».

نوموړي زیاته کړه: چې امنیتي مسؤولینو د شپې په ۹ بجو ورته خبره ورکړ چې د سعیدې جسد یې د ولایت له مخامخ پارک څخه موندلی دی مګر ضیأ الدین محمودي د هرات ولایت امنیه قوماندان پژواک ته وویل: د نجلۍ پلار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادعا کوي چې لور يې په کورس کې ده. خو د کورس مسؤولين وايي چې دا انجلۍ درې ورځې کېږي چې کورس ته نه وه راغلې».

دا په داسې حال کې دي چې د هرات د شپږمې ناحيې او سيدونکي چې دا نجلۍ پکې اوسېږي، ګوابن يې کړی دی که چېرته د دې ستونزې ته يې رسېدنه ونه شي نور حاضر نه دي چې خپلې لوڼې د درسونو لپاره ولېږي.

۴۳ کلن غلام سخي چې د دې ناحيې اوسيدونکی دی ووېل: « که چېرته زموږ د اولادونو ژوند په خطر کې وي موږ به پرې نږدو چې زموږ لوڼې د سعيدې په برخه ليک اخته شي».

۴۵ کلنه بي بي ګل د دې ناحيې يو بله ښاري څرګنده کړه: « زموږ امنيت تامين نه دی او دولت تر اوسه پورې قاتل نه دی پيدا کړی که چېرته داسې بې امنيتي وي زموږ لوڼې به څنګه وکړای شي چې په ارامه زړه درس ووايي».

امينتي مسؤولينو د څرګندونې له مخې د هرات د عامې روغتيا د رياست د تاييد له مخې دا انجلۍ تر تيرې لاندې نه ده راغلې.(۱)

(۱) واقعيت مجله، لومړی کال، لومړۍ ګڼه.

په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه :

د ښځې د وتلې شخصيت او لوړ مقام نمانځنه، د ښځې د نړيوال پيوستون له ورځې يعنې د مارچ له اتمې نېټې څخه په پرتمين ډول پيل کېږي. هغه د مارچ اتمه نېټه چې يا د ۱۸۵۷م کال راهيسې د امريکا د نيويارک په ښار کې د ښځينه کارګرانو له تاريخي جانبازانه پاڅون څخه يې مبدا اخېستلې ده او ورسره جوخت د دوو الماني ښځينه مبارزو او قهرمانو شخصيتونو يعنې کلارازتکين او روزالو کزامبورګ د وياړ ليونو مونو سره نه شلېدونکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکې لري او بیا د زمانې په تېریدلو سره یې د نړۍ په ټولو هېوادونو کې یو د بل پسې په شاندارو مراسمو او مارشونو نمانځنې پیل شوې.

اما افغانستان د نړۍ له ډېرو زیاتو وروستنیو هېوادونو څخه و چې د ښځې د دغې پرتمینې ورځې نمانځلو ته یې اقدام وکړ... یعنې د هېواد د ژوندانه د هر اړخیز اړخونو په ټولو ډګرونو کې د زمانې د غوښتنو سره سم د نووښتونو سره د افغانستان د ویاړلې تاریخ د ځلیدونکي خپرې پر سر د نه ښکته کېدونکي تاج غوندې عصر وتلې شخصیت د اعلیحضرت امان الله خلاقیتونه د پوره ویاړنې وړ دي.

چې یو یې هم د هېواد د ښځو په ټولنیز سیاسي، فرهنګي او مدني ژوند کې د خلاقانه بدلون راوستل دي.

هغه مهال چې اعلیحضرت امان الله خان پاچا شو او له انګلیسي دولت څخه یې د هېواد خپلواکۍ واخېستله، نو دده په عقیده دده د نورو پلانونو تر څنګه په افغانستان کې کورني موجود نظام یو ډول مربي توب و او دا ځکه چې په دې وخت کې د افغانستان په ځینو سیمو کې ښځې د پېسو په بدل کې خرڅېدلې او له همدې کبله ښځه مجبوره وه چې د مېړه د ټولو مظالمو مظاهر وګالي نو دا وه چې په ۱۹۲۰ م کې یې له ښځو څخه د ملاتړ په خاطر د خپلې خور (کبري جان) په سرپرستي یوه ټولنه تاسیس کړه او نوموړي ته یې دنده ورکړه چې ښځې وهڅوي چې د خپلو مېړونو د بې عدالتۍ په وړاندې اعتراض وکړي لکه چې د پغمان جشن په مراسمو او داسې نورو محفلونو کې یې ښځې وهڅولې چې د خپلو مېړونو د مظالمو او تاوتریخوالي په مقابل کې سرسختانه مقاومت وکړي.

ددې موسسې په چوکاټ کې د ارشاد نسوان په نامه یوې جریدې هم په ۱۳۰۰ هـ ل د ملکي ثریا په مدیریت په خپرېدلو پیل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا شان د ښځو د نهضت د ودې په مقابل کې د خندونو لرې کولو ته د ښځو تشویقول و د ښځو مشروعه او دموکراتیکه آزادی د اعلیحضرت امان الله خان په نزد د پوره اهمیت وړ وه او دا ځکه چې په شعوري او آګاهانه توګه یې په هېواد کې د ښځو نهضت رامنځته کړ او دا کار یې د لومړی ځل لپاره له خپلې کورنۍ او له دربار پیل کړ، چې ملکه ثریا د اعلیحضرت امان الله خان ماندینه او د افغانستان د ژونالیزم د پلار محمود طرزي لور د دې نهضت په سر کې ولاړه وه.

متاسفانه د اعلیحضرت امان الله خان له زماني را وروسته د محمد ظاهر شاه د پاچاهۍ تر وخته پورې د ښځو د غورځنګ د ودې او پرمختیا په لار کې هېڅ ګام پورته نه شو تر څو چې په ۱۳۲۰ هـ ش کې د ښځو نهضت یو څه وده وکړه او د یوې عیني ټولنیزې اړتیا له مخې په ۱۳۲۵هـ ل د هېواد د ښځو د سیاسي، فرهنګي او ټولنیزې کچې د پورته بیولو په خاطر د ښځو موسسه یعنې د میرمنو ټولنه بیا تشکیله شوه، په لومړي سر کې هغه نجونې چې چټې پیغلې (د پاخه عمر درلودونکي) وي. ددې ټولنې په مسلکي لیسه کې منل کېدلې.

د میرمنو ټولنې په دې مسلکي لیسه کې چې د «مستوراتو» په نامه یادېدله پر عمومي مضمونونو سربېره، تایپ، د لاس ګنډنې صنعتونه هم تدرېس کېدل.

ددې ټولنې د مېرمن د مجلې په نوم یوې مجلې فعالیت کاوه چې په هره میاشت کې یوه پلا خپرېدله.

د میرمنو ټولنې ریاست د معمول له مخې د پاچاهي کورني د یو غړي په غاړه و چې په افتخاري توګه یې دا دنده پر مخ بیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د پاچاهي نظام د طبقاتي نظام د ماهيت په بنا د مارچ د اتمې ورځې په ځای د جوزا ۲۴ نېټه د مور د ورځې په نامه په خورا شانداره مراسمو نمانځل کېدله.

د دې ورځې د نمانځلو په مناسبت د شعر، نثر، داستان کانکور په کار اچول کېده او هر يوه ممتاز او جايزه وړونکي اثر درې (۱-۳) نقدي جايزې او تصديق ليکونه ورکول کېدل، د دې په خوا کې د ټول هېواد په کچه درې تنه ممتازه ميندې د غوره شوو معيارونو له مخې انتخابېدلې له نيکه مرغه زه په خپله د پښتو د شعر لومړي جايزه وړونکې وم او د والاحضرتي ميرمن خاټول له خوا راته لومړي درجه نقدي جايزه او تصديق راکړ شو.

د محمد ظاهر شاه تر پاچاهي وروسته ميرمنې ټولنې، د ښځو د پيوستون او د مور د ورځې په نمانځلو کې د رژيمونو د سياست له مخې بدلونونه رامنځته شول.

تردې چې د بن د تاريخي کنفرانس نه را وروسته ميرمنه ټولنه د ښځو چارو وزارت ته ارتقا وکړه، او دا دي سږ کال د مور ورځ د جوزا په ۲۴ مه نېټه ونمانځل شوه، خو متاسفانه د مېرمن مجله او ارشاد النسوان جريده په پخواني حالت او کيفيت نه خپرېږي.(۱)

(۱) انيس، ۲۸/ ۳/ ۱۳۸۲کال

په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه :

د بشر د پيدا ايښت راهيسې چې د ښځې يعنې له موره زېږنده ده لکه چې په قران پاک کې دا موضوع صراحت لري چې وايي اې خلکو ما تاسې ټول لومړي له ښځې او نارينه څخه پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکې له آدم (ع) تردې د مه ښځه د بشري تاريخ په هر پړاو او هره دوره کې خورا وتلې مقام لري لکه چې بيا هم د ښځې دا مقام په نبوي حديث کې داسې جوت شوی دی « ستاسې بهترين اولاد ستاسې لوڼې دي».

لوڼې چې ښځې او بيا دا ښځې د خپلې ټولنې په منځ کې د ټاکونکي او اغېزمن نقش لوبونکي دي، په ټولنيزو، اقتصادي، فرهنګي، پوځي، سياسي، علمي او د ژوندانه په داسې ټولو ډګرونو کې يې ونډه څرګنده ده چې د بېلګې په توګه د پخوانيو ملتونو په تېره بيا زموږ د لرغونې فرهنګي بډايه ميراثونو د موروا کي (مادر سالاری) د دورې ويانده بېلګه ده او د دې تر څنګ په دغو فرهنګي ميراثونو کې د ښځې ټولنيزه او مذهبي منزلت هم خورا ارزښتمن دی لکه چې د مور واکي په دوره کې د ښځې د دريځ ممتاز توب په لاندينو څو ټکو کې په ښه توګه په ګوته کېدای شي.

د اور ساتنه، چې مذهبي تقدس يې درلود، يوازې د محدودو کسانو دنده وه او ښځې ترې د ګټې اخيستنې حق درلود.

ښځه د مينې محبت او باطني صفايي د درلودلو په وجه د ټولنو په منځ کې د سولې او پخلاينې مظهر ؤ.

په دغه دوره کې ښځه د ختينو لوښو، د ټولنې د اړتياوو اسبابونو او د آلاتو د جوړولو په فن او هنري نووښتونو کې پوره پياوړتيا درلوده.

د کورنې سرپرستي او د چارو مسؤوليت ورته ور په غاړه و د اولاد زيږول، روزنه، د ناروغيو او د ناوړو پېښو په مقابل کې د هغوئ ساتنه د دې وظيفه وه.

د کرنې او شپونتوب په چارو کې يې پوره لاس درلود او په ځينو کارونو کې به يې د نرانو سره همکاري درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم ښځه د تاریخ په ټولو پړاوونو کې دغه لوړ او له مسؤولیت نه ډک مقام تر اخره پورې ځانته مختص ساتلی دی، خو ګورو چې په هر پړاو کې یې خپل تاریخي اهمیت هم له لاسه نه دی ورکړی.

ترکومې اندازې پورې چې د لرغوني افغانستان په اوستایي عصر کې په تېره بیا د زردشتي آیین په تبلیغ او تعلیم کې د ښځې نقش ځلانده دی هغومره د کوشانیانو په غوړېدلې دوره کې یې هم دغه مقام له پاملرنې نه دی غورځېدلی.

همدا شان ترکومې اندازې پورې چې تر اسلام دمخه ټولنو کې ښځه تر یوه حده د درناوي وړ او د ویاړلې مقام لرونکې وه په اسلام کې د هغې مقام لا غوره او درناوي وړ ګرځېدلی دی زموږ په ګران هېواد کې د ژوندانه په هره برخه کې بې شمېره ښځینه وتلې شخصیتونه د بېلګې په توګه ښودلای شو چې کارنامې او شهکاري یې نه یوازې د تاریخ په پاڼو کې خوندي دي بلکې د ژبو پر سر او د زړونو په منځ کې ځانګړې ځای لري چې یادونه یې ددې بحث له حوصلې څخه وتلې خبره ده.

خو کاشکې زموږ د ټولنې ښځې د هغې مقام او نقش درلودلو سره سره د خپلو حقه حقونو یعنې اسلامي، مدني او ټولنیزو حقونو څخه لکه چې ښيي برخمنې وای او د ټولنې یو مظلوم، محکوم او محروم قشر ته منسوب نه وای.(۱)

(۱) انیس، ۲۲۸ګڼه، ۱۷/ ۱۲/ ۱۳۹۴ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بشري تاریخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلګه :

له کوم وخته چې د بشري تاریخ لرلید ته پام ور وګرزول شي ځرګنده ده چې له هماغه وخته ښځینه قشر د نارینه سره د یو طبیعي جوړه ایز موجود په صفت ملګري او مددګاره او د ژوندانه په ټولو اړوندو ډګرونو او برخه لیکونو کې ورسره هر اړخیز ګډون درلودلې دی، که چېرته د لرغوني زماني ټولنیز، اقتصادي فرماسیون (جوړښت) مطالعه شي نو د موروا کۍ (مادر سالارۍ) دوره پکې خورا ځلانده او له پرتمه ډکه دوره ګڼل کېږي. له دې واقعیت څخه دا حقیقت په ډاګه کېږي چې ښځه د نارینه سره یو ځای او یو شان د ژوندانه په ټولو مقدراتو کې فعاله برخه او ټاکونکي نقش لري.

لکه چې تقویمونه لیدل کېږي په هغوئ کې یو شمېر تاریخي ورځې ورځې څخه د سترو او ویاړلو پېښو له مخې او څه د شخصیتونو د اتلولۍ او فداکاریو او څه د ځانګړو ورځو له مخې د هغوئ د درناوي او یاد و بود په خاطر تجلیلېږي، چې د نارینه وو قهرمانو شخصیتونو د ورځو په خوا کې د قهرمانو ښځو ورځې هم د تاریخ په پاڼو کې د سروزرو پر کرښو نقش او د حماسو قدرداني یې په ځانګړو مراسمو سره کېږي.

که د دواړو اتلولي سره پرتله شي. نو د بېلګې په توګه ګورو چې که د نارینه وو په ډله کې روسي فضا نورد یوري ګامارین د لومړني انسان په توګه د لومړي ځل لپاره پورته فضا ته له تعجب او تهیج ډک سفر وکړ او دغه کیهاني سفر یې په نړۍ کې د قهرمانۍ نوی ریکارډ قایم کړ، خو بیا ګورو چې دده پسې روسۍ میرمن تریشکوا هم دغه بالمثله حماسه له ځانه په یادګار پرېښودله او دا یې په اثبات ورسوله چې ښځې هم کولای شي لکه د نارینه غوندې له اعجازه ډکې کارنامې وهستوي که په بشري تقویم کې د مې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشتې لومړۍ نېټه د نړۍ د کارګرانو د پیوستون ورځ، هغه تاریخي ورځ ده چې په دوهم انترناسیونال کې په کال ۱۸۸۹م کې تصویب او په ۱۸۹۰ کال په ټول جهان کې یې د تلینونو قدرداني پیل شوله او ددې ترڅنګه د مارچ اتمه نېټه هم د ښځو د نړیوال پیوستون هغه تاریخي ورځ ده چې د ۱۸٫۵۷ کال د مارچ په اتمې نېټې د امریکا د نیویارک د ښار د کارګرو ښځو، د خپل حقه حقونو د ترلاسه کولو په خاطر له مارش کوونکو مظاهرو څخه یې منشا اخېستې وه او د «کلارازتکین» الماني مبارزې ښځې د پرله پسې مبارزو او تلاشونو په نتیجه کې، ددې د وړاندیز په تایید او د آلماني بلې مبارزې ښځې په ملګرتوب په ۱۹٫۱۰ م کال په کوپنهاګن کې د سوسیالستو ښځو په دوهم جوړ شوي کنفرانس کې چې د نړۍ له ۷ هېوادونو څخه د سلو تنو په شاوخوا کې د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون په توګه په رسمیت وپېژندل شوه او د تجلیلولو پروسې یې کال په کال پراختیا ومونده او بالاخره نړیواله پراخه صبغه یې ځانته ونیوله.

زموږ په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل دومره لرغونتیا نه لري ځکه چې د دولتي چارواکو د تبعیضي ذهنیت پر بنا یې نه غوښتل چې دا ورځ تجلیل کړي، تر څو چې په دې وروستیو کلونو کې، ښځو ته یې د هغوی لوړ مقام ته د درناوۍ په خاطر په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل پیل شو او دادی نن سبا موږ ددې ورځې د لمانځلو په درشل کې یاستو. (۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ګڼه، جدی، ۱۳۹۰کال.

د ښځې اجتماعي مقام :

د کوم وخته چې انسان په نړۍ کې ژوند پیل کړي تر دې وخته پورې ښځه د نارینه نه جلا نه ده پاتې شوې د تاریخ په مختلفو دورو کې یې خپل ټولنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریز ساتلی د ژوند او نړۍ په جوړولو کې یې د نارینه و سره یو ځای اوږه په اوږه فعاله برخه اخیستلی چې د نمانځنې وړ ده د تاریخ پاڼې شاهدي دي چې نارینه نه یوازې په ښځو حاکم بلکې ظالم هم تېر شوی حتی د مورواکمنې په زمانه کې هم له دغه وضعې یې اغېزه نه وه پاتې شوي او ښځې د علم او هر ځای حاصلو ته لاس اچولی او په اجتماعي چارواکي یې فعال ګډون کړي دي ښځه د طبعیت نازولی مخلوق هغه انسان دی چې د نارینه وو له لاسه یې بیرحمي او بې عدالتي پر ځان ګاللی ترخه محرومیتونه یې پر ځان زغملی دي.

همدا ښځه ده چې مور کېږي په یو لاس زانګو او بل لاس جهان زنګوي دا چې ... یې جنت او شیدی جهاني ویني دي چې هر چا ته ژوند ور په برخه کوي.

څه وخت چې په نړۍ کې بیوګرافیکي ټولنې جوړې شوې او د حقونو د اعلامیې په ترڅ کې دغه محروم مخلوق ته انساني حق ورکړ شو نو یې په ښکاره سره په ټولنیزو چارواکي ګډون شروع کړ له هغه وخته تردې وخته د ژوندانه په هېڅ یوه بریالیتوب کې ښځه بې برخې او بې روله نه دي پاتې شوې.

د نارینه وو د جګړې میدان ته ځغاستلی دي د اور د جګړې قهرمانه نوی که په کیهاني الوتنو یې لاس پورې کړي دي دا ورسره هوا له ختلی همدا اوس په ټولنیزو چارو کې ښځه له هر پلوه بریالۍ ده بزګره، انجینر، ډاکتر، ښوونکې پوهه فیلسوفه سربازه، پیلوټه فضا نورده او داسې نور هغه هم په بریالۍ توګه شوی ده.

ښځه په قریحه استعداد او هر ډول وړتوب کې له نره هیڅ کمه نه ده.

ځینې وایي کوم کار چې نارینه کوي ښځه یې نشي کولای... خو د لیکونکي په عقیده دا حقیقت نه لري ځکه د ګران هېواد په ختیځو برخو کې ما د سر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګو ليدلی دي چې ښځه د نرانو کار په موفقانه توګه کوي او البته نارينه د ښځو وظيفې ترسره کوي.

اوس ګورو چې ښځه شپنه، بزګره ده او د کور د باندې وظيفې سرته رسوي او نارينه د کور کار لکه کاليو پريمنځل د غوا لوشل او شاوخوا نور کوي...

نو له دې ځايه حکم کېدلای شي چې په نړۍ کې په هيڅ يو داسې کار نه وي چې نر يې وکړي او ښځه يې سرته ونه رسوي.

دا چې وا يې ښځه د نيمګړې سد خاوند ده هم دومره به وويل شي چې ولې يې حتی تر نرانو درندی وظيفې ترسره کړي دي.

آيا ليلا خالد او جميله ښځې نه دي چا چې د ګران وطن د آزادولو لپاره د سرو لمبو سره لوبې وکړې؟ بېره نژدې ملالې د دې خاورې نه وه چې د غليم د تېريو په مقابل کې يې د خپل ثبات جنډه نيغه وساتله.

ممکن همدا مثالونه په کفايت وکړي نو ښکاره ده که ښځه د چا له نظره ... که څه هم پوره سدنلري مګر د ډېر هغو کسانو څخه غوره او د بشر لپاره ګټور کارونه کوي څوک چې پوره عقل لري.

لنډه دا چې ښځه قهرمانه ده هغه چې تاريخي شهکاري کوي او فنکاره ده هغه چې نړۍ جوړوي او نيکمرغه ژوند منځ ته راولی.(۱)

(۱) هېواد، ۷۸ګڼه، ۸/۱۲/ ۱۳۵۳ کال.

په راتلونکو انتخاباتو کې زموږ د ټولنې د ښځو ونډه :

ښځې زموږ د هېواد د زيات متسضعف قشر په توګه د هميشه لپاره د خپلو انساني او ټولنيزو حقوقو څخه محرومې پاتې شوی دي دا موضوع نه يوازې په کليو او بانډو کې بلکې د ښارونو او حتی د کابل په ښار کې صدق پيدا کوي چې ډېر مهم لامل يې د تحصيل او مدني حقوقو څخه محروميتا ده او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا لکه د نارینه غوندې په ټولنیزو او سیاسي چارو کې د هغوئ نه ګډون دي. حال دا چې ښځینه قشر زموږ د ټولنې تر نیمايي زیاتې برخې په توګه ښايي د هېواد د لوړتیا پرمختیا او د خلکو د سوکالۍ په خاطر د خپلو ټولنیزو، ملي او تاریخي سرنوشتونه په ټاکلو کې فعاله برخه واخلي.

له بده مرغه زموږ د ټولنې زیاتره ښځې نه یوازې د نارینه وو سره خوا په خوا د چارو د سرته اصولو سره مینه او علاقمندی لري بلکې د خپل سرنوشت د ټاکلو د تاریخي پروسې سره هم پوره یې تو پیره دي او له دې ځایه ده چې منوري او تحصیل کرده ښځې نه شي کولای چې نه یوازې د هېواد د نورو محرومو ښځو د حقوقو د تامینولو غږ پورته کړي بلکې د خپلو حقوقو د ترلاسه کولو په خاطر هم د هېڅ هڅو او مبارزې جوګه کېدای نه شي.

اوس چې زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د بیارغاونې اونوو جوړونې چارې پیل شوی او د ټولنیز ژوندانه په هر ډګر کې د یادونې وړ بدلونونه رامنځته شوي دي نو په کار دي چې ښځې له دې طلایي فرصت څخه اعظمي ګټه واخلي چې یوه یې دا وخت امکان لري چې ښځې هم په انتخاباتي پروسه کې فعاله برخه واخلي په انتخاباتو کې د داسې مطلوبې برخې اخېستلو په منظور لومړني لپاره د انتخاباتو لپاره د رای ورکولو د کارت اخېستل دي نو که ښځې غواړي چې په خپله ټولنه همداسې مظلومي محرومې او محکومې پاتې نه شي باید ځان د ټولنې د یو فعال، ګټور او سرنوشت ساز غړی په توګه احساس کړي، په دې ونه شرمېږي چې د رای ورکولو کارت اخلي او له دې لیارې په انتخاباتي پروسه کې ګډون کوي رای چې د انسان د وجدان او شرف حیثیت لري هغه چاته ورکولای شي چې په واقعي توګه د دوئ د ګټو د تامینولو ممثل او له هر اړخیزو ناخوالیو څخه د دوئ د ژغورلو متضمن وي او دوئ و کولای شي چې د دوئ په نسبت د خپلو ذمه واریو په باب ترې پوښتنه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې خبرې یادونه بیخې ضروري ده چې ایا زمور د هېواد ښځې چې د رای ګیرۍ کارتونه اخلي د چا په ګټه یې وکاروي، دا څرګند واقعیت دی که دوئ د کاندید شوی شخصیت که اهلیت، تقوی، شایستګی او د اخلاقي موازینو د ممزاتو څخه سترګې پټې کړي او د خپل کارت په کارولو کې ژبنیو، قومي، سمتي، ګروپي، ګوندي او داسې نور و تعصبات ته اعتبار او ارزښت ورکړي، دا موضوع نه یوازې د ښځو د قشر په زیان تمامېږي بلکې د ټولنې او هېواد په حق کې څرګند تیری تلقي کېږي او پایله به یې داوی چې د ښځو د ملي او ټولنیز ژوند په دورنما کې چې کومه روښنایي په ځلیدلو راغلي هغه به پراختیا ونه مومي او ښځې به هماغسې د ناپوهي، محرومتیا او محکومیت په تورتم کې پاتې شي.

لنډه دا چې په دې او سنیو مناسبو شرایطو کې چې د افغانستان د اساسي قانون د ارزښتونو په رڼا کې چې ښځو ته د نارینه وو سره سم برابر حقونه ورکړ شوی دی او دوئ ولې د ټولنې د یو مستقل، اغېزمن، فعال، معتهد او شایسته غړي په توګه له دې چانس او فرصته او دوخت د ایجاباتو څخه په خپله ګټه استفاده ونه کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۲ ګڼه، جوزا، ۱۳۸۳ کال.

د تاریخ د پاڼو په هېنداره کې د ښځې ټولنیزه څېره :

په پخوانیو زمانو کې په تېره بیا تر اسلام دمخه دورو کې د نړۍ یو زیات شمېر پوهانو فیلسوفانو او نوابغو که څه هم یې د علم په بېلا بېلو زمینو کې له تبحر څخه دک او فوق العاده مبتکرانه اثار په میراث را پرېښودلي دي، خو ددې ټولو تر څنګه یې زیاترو ته یوازې د ښځو د ستر مقام او ټولنیز شخصیت درناوی نه دی کړي بلکې که څه هم هغوئ له یوې مور څخه پیدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی بیا یې هم په سپکه سترګه ورته کتلي دي چې په لاندې ډول یې بېلګې وړاندې کېدای شي.

افلاطون نامتو فیلسوف وایي:

«له خدایانو شکر ګزار یم چې ماته یې اوه ښېګڼې را بخښلي دي، چې لومړی یې داده چې زه نړۍ ته ازاد راغلی یم او نه مریي او دوهم دا چې نارینه پیدا شوي یم نه ښځه...»

او یا میلتون لیکي:

«سړی د خدای لپاره پیدا شوی دی او ښځه د نارینه لپاره».

همدا شان بالزاک د فرانسي بورژوا ستر لیکوال چې په خپل کتاب «د واده فیزیولوژی» کې لیکلي دي: «د ښځې برخه لیک او ددې یوازینې سرلوړی او ویاړ دادی چې د نارینه زړه په لړځېدو راولي... ښځه هغه ملک دي چې د قبالې او د یو تړون یا قرارداد په واسطه تر لاسه کېږي، ښځه د کور د سامان غوندې ده... او د ښځې په اړه سم وایم: نو ښځه د نارینه یوه ضمیمه ده او یا دا چې نوموړی په خپل یو بل کتاب «خاطرات دو زن و شوهر جوان» کې لیکي:

«واده نه شي کولای چې د مینې او علاقمندۍ پایلې ولري ځکه چې د یو واده لپاره یوازینې توښه او یوازینې شی چې لازمي دی په دې لاندینو دوو کلمو کې نغښتي دي سړه سینه او فداکاري».

فیثاغورث، شوپنهاور، نیچه، ویني فرانسوي شاعر، ژاک کریسیستم سن توماس او داسې نور ستر پوهان لکه څنګه چې د ښځو د ستر او ویاړلي مقام سره ښایي، په هغسې مناسبو کلمو او توجیهاتو یې نه معرفي کوي او یا ناپېژندلي توګه او په پټو سترګو د هغې د شخصیت په اړه قضاوت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو بل عالم «ترتولین» لیکنې ته به ځیر شو چې پکې ښځه داسې مخاطب کوي:

«ای ښځې ته د یوې ملغلرې غوندې یې، چې د شیطان پر مخ بېرته کېږي نو ته باید همیشه د صبر او شکیبایي زاړه زاړه کالی واغوندي».

په هر صورت ځینې نورو پوهانو که څه هم غوښتل یې چې ښځه له دې ډول سپکاویو څخه وژغوري، خو بیا یې هم له لاسه یې هیڅ څه شوي نه دي، او له دې سپکاویو څخه یې د هغوئ د ژغورنې لار او چاره نه ده مشخصه کړې.

حتی د کلیسا رهبران هم په پریکوني ډول د ښځو د سپکاوي په لار کې ولاړ وو په پېړیو پېړیو ښځه په ټولو ټولنو کې، د یوې تړلې شوې، وینځې د خوند او خوش ګذراني، اولاد زیږونکي، ټېټ او ناقص مخلوقو نسبت ورته شوی او په ډېرو ټولنو کې یې تر زور زیاتې او مظالمو لاندې ژوند کړي دي او په سپکه سترګه ورته کتل کېږي.

تر څو چې د پاریس لومړنی کمون د خپل پاینبت په ډېره لنډه دوره کې ښځو ته په لازمو حقونو قایل شو، مګر د کمون تر ماتې وروسته بیا هم د ښځو حقونه تر پښو لاندې پاتې شول او درناوی یې ونه شو.

چې ډېرې څرګندې او انکار نه کېدونکي بېلګې یې تر اسلام څخه دمخه په خپله په عربو کې د نجونو او حتی د خپلو لوڼو په مقابل کې د بې سارو او کرکجنو مظالمو مظاهر ګورو، لکه چې په کورنیو کې د نجلۍ په زیږېدنې شرمېدل، او یا د هغوئ په خاورو ژوندۍ ښخول چې په خپله د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له یارانو څخه یوه یې تر مسلمان کېدو دمخه خپله لور ژوندۍ په خاورو کې ښخه کړې وه او یا دا چې نجونې د نذر او یا په بل عنوان پوسلل شوی د نیل سیند ته ویدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نیکه مرغه د اسلام د سپېڅلي دین په راتلو سره د ښځو د ژوندانه په تیاره او ډارونکي ماحول کې، روښنايي خپره شوه، ښځې او نارینه د ټولنې مساوي غړي او د متقابلو مساوي حقونو لرونکي وبلل شول د هغوی طبیعي او میثاقي حقونه مشخص شول او د ستاینې او پالنې وړ شخصیت يې د درناوی وړ وګرځول شو او حتی په ځینو برخو کې ورته تر نارینه زیات امتیازات ورکړ شول.

هوکی د پلار سره یو ځای د مور تر پښو لاندې جنت وګڼل شو او د هغوی په مقابل کې د اولاد د اوف قدری ویل هم ګناه وبلل شوه. په همدې ډول په یو شمېر قراني سپېڅلو ارشاداتو کې تر بل هر وخت زیات د مور یعنې د ښځې مقام برجسته، د درناوی او پاللو وړ وګرځېد.

د ځان وژنې، لاملونه او ډولونه :

بشري حقونه هغه ستر ارزښتونه او د لوی خدای بې ساري پېرزوینې دي چې په طبیعي او قراردادي توګه د هر انسان له نامه سره که ښځه وي که نر، ماشوم وي که بوډا ، نیستمن وي که شتمن، هر څوک چې وي او په هر ټولنیز او معنوي دریځ کې چې وي پرته له هر ډول، توپیر، امتیاز او تبعیض څخه تړاو لري.

لکه څنګه چې په کورنۍ او ټولنه کې او په نړیواله کچه د بشري حقونو مقام خورا لوړ دی او د انساني ژوند د جوړښت پاخه بنسټونه ګڼل کېږي، په هماغه اندازه یې د تحقق او عملي کولو پروسه څه ساده موضوع نه ده او پېچلتیا يې په دې کې نغښتې ده، چې په دې لار کې یو لړ خنډونه شته دی چې له منځه وړل يې زیاتو هڅو او هاند ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د بشري حقونو نوم اخېستل کېږي د ټولو په سر کې د ژوند حق راځي او له دې حق څخه بې برخې کول که د هر چا له خوا وي کبیره ګناه ده، حتی که په خپل لاس هم وي.

له بده مرغه زموږ په ټولنه کې په عمومي ډول ښځې له داسې غمیزو سره مخامخې دي او د ببلا بېلو لاملونو له مخې په ځان وژنې لاس پورې کوي.

که د موضوع لا وضاحت په پام کې ونیول شي، نو د دې ځان وژنو اساسي لاملونه، ټولنیزې بې عدالتۍ او ناروا وې، د ښځو په مقابل کې تبعیض او تاوتریخوالي او په ټولنه کې لاسبري ناوړه دودونه او رواجونه دي، چې په یوه کلېمه کې افغاني ښځې دهغې قرباني ګرځي. دا لاملونه داسې شمېرلې شو:

اجباري او پرته له رضا او رغبته ودونه، په بدو کې ودونه، درونډ ولور، بدلي ودونه، د نجلۍ او سړي ترمنځه د عمر زیات تفاوت، د نذراني او فالې ودونه، د پور او جوارۍ او د هیروینو په معاملو کې ودونه، د مېړه له خپلوانو سره د کونډې نکاح، کورنۍ تاوتریخوالي، مېړه او ښځې تر منځه نه توافق، د کمزوري اقتصاد فشار، حقوقي او عدلي ارګانونو ته د اړوندو ستونزو د شکایت په باب د ښځې له مراجعې څخه مخنیوي.

البته دا ټولې هغه ناولې پدېدې دي چې انساني ژوند له خاورو سره برابروي او دا په خپله نه اسلامي عمل دي او نه بشري.

را به شو دې خبرې ته چې زموږ په ټولنه :ې ځان وژنې په کومو شکلونو صورت نیسي ؟

دځان زندۍ کول او یا ځان په دار ځړول، ځان سین ته، له بامه او یا له یوه جګ ځایه غورځول، د زهرو خوړل یا د نشه یي توکو کارول، د نه خوراک او څښاک په وجه، ځان ته اور اچول، په ګولۍ ځان ویشتل او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې دا ځان وژنې که له هرې انګیزې او لامل څخه رامنځته کېږي او یا په هر شکل چې صورت نیسي د اسلام د مقدس دین له حکمونو او د ټولنیزو قوانینو او نړیوالو نورمونو سره پوره تضاد لري، چې باید لاملونه یې وڅېړل شي، د حل لاره یې وموندل شي او انساني ژوند یې وژغورل شي.

تر څو چې د دغو ځان وژنو د لاملونو اساسي جرړې ونه لټول شي او د هغه د حل لپاره کوټلي ګامونه وانخېستل شي، نو په پوره باور به د ښځو د ځان وژنو لړۍ چې د هېواد په ځینو ولایتونو کې را پیل شوې، پراخ اړخونه پیدا کړي او په یو بل انساني ناورین به بدل شي.(۱)

(۱) حقوق بشر مجله، دریيم کال، شپږمه ګڼه.

د ښځو او نارینه و د عاطفې مایل :

آیا ښځې او نارینه د عواطفو د کیفیتونو څخه یو شان برخورداره دي؟

تر او سه پورې ویل شوي چې ښځې تر نارینه زیاتې د احساساتو د کیفیتونو تر اغېزې لاندې راځي، ژر عصباني کېږي، ډېرې حساسي دي او په ډېره انساني سره مینه او کرکه پیدا کوي، خوشالېږي او خپه کېږي.

خو د شخصیت د اروا پوهې په برخه کې وروستیو څېړنو دا موضوع ثابته کړې ده چې د حېرانتیا وړ ده او هغه دا ده چې ښځې او نارینه یو شان د عاطفې کیفیتونو تر اغېزې لاندې راځي په داسې حال کې چې ښځې دا کیفیتونه ډېر زیات ښکاره کوي.

دامریکا د مشیګان د اروا پوهې د پوهنتون استاد «یال کامرون» په دې عقیده دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

« چې ښځې او نارينه د ورځې په اوږدو کې يو شان او په يوه اندازه مثبت او منفي عواطف احساسوي. داکتر کامرون دا علمي څېړنه په (۱۲۰۰) تنو باندې د دوه نيمو کلونو په اوږدو کې ترسره کړې او دې نتيجې ته رسيدلی چې د تېر وخت کلي اصل يې باطل کړي دي تر هغه ځايه چې نور نه شو ويلای ښځې تر نارينه وو زيات او په لنډ وخت کې د عواطفو حالات پيدا کوي ځينې نورې نتيجې چې د دې علمي څېړنې څخه په لاس راغلي دا دی چې د ورځو په اوږدو کې هر نارينه او ښځه له شلو دقيقو څخه تر دېرشو دقيقو پورې د عواطفو د حالاتو د اغېزې لاندې راځي د دی حالاتو په منځ کې د عاطفي مثبت اړخ د خوشالی، خواشينی، سرګرمي، مينې، حق پېژندنې لېوالتيا او نورو کلي تحريکاتو او نفساني غوښتنو څېره ډېره زياته، ښکاره کېږي خو منفي اړخ يې ډېر لږ د ډار، بې حوصلګی، قهر، عصبانيت او ټکنی توب په توګه پېښېږي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

مور د ټولنو او حماسو جوړونکی :

مور تر هر څه ډېر سپېڅلې قدرمنه او پورته ده، په هېڅ تعريف او کلمو زه د مور لوړ مقام ستايلي او ستر شخصيت يې نمانځلی نه شم.

مور جسماً انسان دی خو د معنوي شخصيت له مخې، د ګرانښت، مينې، پيرزوينې او فداکاری پريښته ده. هغه چې توده غېږه يې په دې نړۍ کې د جنت په شان د نيکمرغۍ او خوښې ځاله او پستې څنګلی يې د دې جهان د ډېرې سوکالی او هوساينې محل دی.

انسان د ټولو ښکلو پديدو او ښېګڼو سره بنيادي مينه لري خو د دې له منځه د مور سره انساني مينه ډېره توده او زياته ده او بيا د خپل اولاد په نسبت د مور مينه تردې هم زياته او دايمي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور مينه واقعي او طبيعي پديده ده چې د هغې له وينو مور موجوديت هسته تشکيله شوی، دهغې په وينو بيا دغې هستۍ تکاملي مرحلې بشپړې کړي او زموږ د وجود ټول غړی ترې پيدا شوی دی او تر زېږېدلو وروسته بيا هم تر ډېره وخته پورې مونږ ددې نازولی مخلوق په سرو او تودو وينو هغه هم په پاکو او سپينو شيدو تغذيه شوی يو، جسمي او ذهني وده مو ترې موندلې ده او پرې روزل شوی يو.

له دې ځايه دا کله کېدلای شي چې څوک دی د چا له وينو او غوښو پيدا وي او دهغه دی نه شليدونکی مينه ونه لري.

هو کې بيا هم مور زموږ سره مينه لري چې موږ وايو مور راته ګرانه ده. کاشکې هر انسان د مور آبدی مينه نه هيرولای.

که مور د يوې خوا د بشري تسلسل يوه نه شليدونکی ټېنګه کړۍ ده نو له بلې خوا د تاريخونو ارتباطات او علايق هم د مور د موجوديت څخه پرته نور څه نه دي څه ښه وايي:

مور په يوه لاس زانګو زنګوی په بل لاس نړۍ ته حرکت ورکوي.

هو کې مور قهرمانه او شهکاره ده دا ځکه چې د تاريخ په اوږدو کې يې تاريخي قهرمانان او جهاني شهکاران روزلي او پاللي دي.

مور ده چې د بشري تمدن او بقا زيربنا او روبنانی تشکيله کړي او تکامل يې ورکړي دي.

هو کې مور دا مادي او معنوي پانګې مينځ ته راوړي دي او بيا دا قيمتداره ثروتونه او ابدي شتمني يې له يوه نسل څخه بل نسل ته او له يوې زمانې څخه بلې زمانې ته په متکامله او مترقي توګه امانت سپارلی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور غېږ او خوا د نیکمرغیو ټاټوبي، د ښوونې او روزنې، لویه مدرسه او د مینې او عاطفې ستر کانون دي.

مور نه یوازې مور ده بلکې ښوونکې او لارښووده هم ده مور مونږ ته د ژوند د بقا د ژوندانه د کمال او جمال لوست را کوي.

زموږ خاپوڅي، قدم اخېستل، خبرې کول،... د مور د ډېرې مینې او پیرزوینې په پلوشو کې شوی دی.

مور زمونږ د روغتیا ، سلامتیا ، آرامی او ژوند په خاطر خپله روغتیا او ژوند په خاطر خپله روغتیا او آرامي هیره کړي او حتی خپل خوږ ژوند یې په خطر کې اچولی دي...

د مور د کمزوری وجود بی غوښو هډونو او کم وینو رګونو په برکت دا ټول پیاوړي او غښتلي شخصیتونه تاریخي صحنې ته راغلي او نه مړي کېدونکی کار وایي ګانې یې په یادګار پرېښودلی دی.

د کومو چې نن ورځ د بشریت د ویاړنې او پند سبب کېږي دا خو یو منونکي واقعیت دي چې د نننی جهان پرمختللی او متکامله بڼه د هغه سره ډېر توپیر لري لکه د بشریت د موجودیت په لومړیو دورو کې چې ده او د نړۍ دا ډېره ښکلی بڼه یوازې او یوازې د مور د شته والي او قرباني لویه ښنانه ده.

که مور نه وای رښتیا ده چې دا بشریت به هم نه وای او بشري تاریخ به هم او بالاخره د جهان دا متکامل سر و صورت او ابدی افتخارات به نه وای.

د نړۍ په علمي، اقتصادي، فرهنګي، اجتماعي، هنري... او نورو داسې ساحو کې د انسانانو دا بې ساري بریالیتوبونه، علمي او عملي پر مختګونه پرته د مور د فداکارۍ، لوړ همت او سترتوب څخه نور څه نه شي کېدلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکی مور بیا هم مور ده. که په هرې ژبې، هرې وینې او نژاد ، هر آیین او سیمې ته منسوب وي.

مور د تاریخ مور ده او په تاریخي دورو کې د مور په لوړ مقام کې پاتې شوی ده. ځکه وایو په هره کلمه چې خوله خوځېږي، زړه او دماغ خوشالېږي د مور سپېڅلې او خوږه کلمه ده.

مور دا د مینې او محبت مظهر دا عظمت او پیروزینې ښکارندویه هغه څوک ده چې تر څو پورې دا نړۍ اباده او بشریت موجود دی، ددې د مینې او لویې سندرې به هم د انسانانو د ژوندانه په ګردو اړخونو کې ازانګې ازانګی وي.

هوکی مونږ ته ښایي چې نه یوازې د مور پر لوی نوم باندې وویاړو بلکې په عملي توګه یې د زیار ایستنو او فداکاریو نمانځنه وکړو. ددې د درندو حقونو د ادا کولو په خاطر هسې یوه ټولنه او نړۍ ورته سنبال کړو چې دا راتـه د یوې روښانې ډیوې غوندې لکه چې په یوه کور کې بله وي بلېږي او مونږ یې په ابدي پلوشو کې په یوه زړه یوه خوله، د ورونو او خویندو په شان د خپلې ابرو مندې بقا او شرافتمند ژوند لپاره د مینې، آزادۍ او سولې سندرې ووایو د وروروللی او برابرې حرکتونه وکړو.(۱)

(۱) هېواد ، ۲۵/ ۳/ ۱۳۵۲ کال.

ښځه او دسترخوان :

ښه سلیقه د ښځې ښکلا او د هغې د دروني شخصیت ښکارندویه ده او د ښځې دا ښه سلیقه، ښکلیتوب او اهلیت د هغې په دسترخوان کې ځای ښکاره کوي، زه به په دې هکله د خپل ژوند یوه تېره خاطره را یاده کړم:

زه یو وخت کې د یو شتمن سړي مېلمه شوم، لویه حجره او ښه د برة ډنډه یې درلوده، د ښه نوم او رسوخ خاوند ؤ، نوکران او حاضرباشان یې درلودل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوې کليوالی سيمې او سيدونکې ؤ، که څه هم زما د دغسې بډايه خلکو سره مناسبات نه خوښېدل ځکه چې په دوستۍ کې مې ورسره د مهمان نوازۍ سيالی کولای نه شوه، خو دا چې زه له کابله ورغلی مېلمه وم نو دده د ټېنګار په وجه مې د هغه مېلمستيا ومنله.

داورې اوږدې ورځې وې او زه يې د غرمې له خوا مېلمه کړي وم څه دروغ به درته وايم د لوږې احساس د ښو خوړو لېواله کړي وم تر څو چې يې کوزه او چلمچې راوړل، دسترخوان هوار شو، او په پوره مينه او خوند مې ډوډۍ وخوړله، کله چې دسترخوان ټول شو او چای ورپسې راوړل شو نو مې په ټوکه خپل مېلمه پال ته وويل:

اشنا: که خپه کېږې نه زه درځنې څو پوښتنې لرم، خدای مه کړه چې ستاسې د دود سره په ټکر کې واقع نه شي هغه وويل: مهرباني وکړه:

- ما ورته وروره! ته درې ښځې لرې؟
- ويل يې، هو
- کتغ او نور خواړه دې يوې ښځې پاخه کړي؟
- ويل يې هو.
- وچه ډوډۍ دی په تنور بلې ښځې پخه کړي؟
- ويل يې هو.
- او چای دی هم د درېيمې ښځې وظيفه ده؟
- ويل يې هو.
- نو يې په تعجيب سره زما څخه پوښتنه وکړه.
- دا زما د کور دننه حال درته چا ووايه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما ورته په خندا وویل، ستا دسترخوان، دا ځکه چې هر څه یې په خورا سلیقه پاخه او برابره شوی وو.

زما مطلب د دی خاطرې له یادولو څخه دا هم دی چې ښځه نه یوازې د کور ښایست دی بلکې تردې ډېره مهمه د مېره د شخصیت بشپړوونکی او د هغه د حیثیت ساتونکی ده، کنه که زما د نوموړي دوست د خوړو په لوښی کې یا په ډوډۍ او یا په چای کې ویښته او یا بل شی وای، نو تاسې ویلای شي چې د هغه د کورنۍ ژوند او بهرني شخصیت په باب به مو څه فکر کړای وای.(۱)

(۱) هېواد، ۲/ ۳/ ۱۴۲۲ هـ ق.

هوښیاره ښځه :

ځینې ښځې پرته له دې چې مېړه ته د یوې موضوع د مطرح کولو مناسبې شېبې په نظر کې ونیسي په بېځایه تلوار او بې موقع وخت خپلو مېړونو ته د ځینو پېښو په هکله آګاهي ورسوي په تېره بیا په هغسې یو لنډ مهال کې چې مېړه یې نه یوازې د دغې خبریدنې ته روحاً آمادګی نه لري غوږ ورته نیولای او قبلولای یې نه شي بلکې د حساسیت عامل یې ګرځي او اعصاب یې متهیج کوي او په ناآګاهانه توګه د ښځې په مقابل کې سخت عکس العمل ښیي او په یوه شیبه کې د دواړو ترمنځه لفظي مشاجره په یو ډېر خوابدوونکی حالت بدلون مومي او حتی یو له بله په بېرازۍ یې تمامېږي.

مو ږ په کورنۍ ژوند کې د داسې عاقبت نااندیشنه او مناسبې موقع نه درکوونکو ښځو چې ځان هم ملامتیا ته نه ورکوي زیات مثالونه لرو، چې د دوئ په دغسې نامعقول برخورد سره د کورنۍ څو شېبې د مخه د صمیمیت او محبت نه ډکه فضا د خواشینۍ او کرکې په ماحول تغیر مومي لکه چې ځینې ښځې شته دي کله چې یې مېړه له وظیفې او یا له کاره ستړي ستومانه راشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا تردې چې دمه يې جوړه شي د واره ورته په کور کې دده په غياب کې د يوې ناوړې موضوع د پېښېدلو خبر ورکوي.

او يا دا چې کله چې سهار له کوره وځي، په همدغه مهال ورته فرمايشونه ورکول کېږي، حال دا چې د مخه ورته په دغه باب هېڅ نه وي ويل شوي.

د پورتنيو نزاکتونو د رامنځته کېدلو په تړاو او دې ته ورته مثالونه ډېر دي چې له هغې جملې نه په يوه داسې مثال بسنه کېږي چې يوه هوښياره او با نزاکته ښځه څنګه کولای شي چې د يوې زيانمنې پېښې څخه خپل مېړه خبر کړي.

دا خو يوه معمولي خبره ده چې ځينې مېړونه کله کله عادت لري هغه کالي واغوندي چې ورته په زړه پورې وي د همدې عادت لرونکي يوه سړي يوه ورځ خپلې مانديني ته وويل: چې زما پلانې يخن قاق راوړه چې نن هغه اغوندم.

ميرمنه يې ځی د هغه په عوض يو بل نوی يخن قاق ورته راوړی، او ورته وايي چې نن به زما په زړه دا کميس واغوندې مېړه ورته وايي: دا ډول نوی کميس خو مانه درلود له کومه دې کړ؟ ښځه ورته د ښځولی د ظرافت په لهمه وايي:

دا مې درته مور څه موده دمخه راوړی ؤ او نن غواړم چې د هغه... کمیس په عوض يې واغوندې.

مېړه هغه اغوندي او په پوره خوشالۍ له کوره وځي.

په دې منځ کې يو څه موده تېرېږي، يوه ورځ د دوئ کره دده د ښځې مور او نوره کورنۍ مېلمانه دي، ټوکې ټکالې دي او د صميميت او خوشالۍ له جذبو توده فضا موجوده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه ددې مناسبې موقع څخه استفاده کوي او د يوې عملي ښځې په شکل د خپل مېړه د کمېس کيسه داسې پيل کوي:

ګل آغا (ددې همسر) يو عادت لري چې ځينې يخن قاقونه يې زيات خوښېږي او کله کله يې په خاصو مواقعو کې اغوستل غواړي هغه بله ورځ يې هم غوښتل چې دغسې کمېس واغوندي، خو ما د هغه په عوض بل نوی کمېس پرې واغوست او ... اصلي خبره خو داسې ده، چې ما دغه کمېس تر پريمنځلو وروسته اتو کاوه نه پوهېږم چې څه پېښ شو زما پام ورته نه ؤ چې د هغه يوه برخه رانه سوی وه. ما د ګل آغا احساس ښه درک کولای شو نو دواړه په همدې ورځ ښار ته لاړم او په خپل ذوق مې ورته نوی کمېس واخېست او د مي ساته تر څو چې يې هغه بله ورځ رانه پخواني کمېس وغوښت چې وايې غوندي، خو ما يې پر ځای نوی يخن قاق ورکړ او په دې خبره مې تېر کړ چې مورجانې مې ورته رانيولی دی ښځې کېسه په دې ځای پرېښودله، درپ يې وهل او د کور له يو کونج څخه يې هغه سوزيدلی کمېس په لاس کې نيولی راوړو او په خندا يې ټولو ته وښود:

او په خندا يې وويل:

اوس د ګل آغا جان خوښه چې د خپل سوزول شوی کمېس له خاطره له ما سره څه کوي...

مېړه ورته په پوره مينه وويل: ډېر داسې کمېسونه دې ستا له سره ځار شي ښه دی چې په اتو دی ځان سيزلی نه دی.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه د سړي د شخصیت بشپړوونکې :

ښځه او نارینه د انساني ټولنې دوه جوړوونکی، لازم او ملزوم او نه جلا کېدونکي اړخونه لري هغه دوه مهم او ضروري اړخونه چې یو پر بل متقابله او متناسبه اغېزه لري.

« الفونس دورلاریتی» یو عالم وایي:

« د ښځو (د مور) غېږ د بشر لومړني ښوونځي او د سړي جوړولو لومړنۍ کارخانه ده.

له دې ځایه مورږ د نړۍ زیات شمېر نامتو شخصیتونه پېژنو چې د ښځې په مرسته او موثریت یې خوراغوره ټولنیز او نړیوال شخصیتو ور په برخه شوی دی. او د ژوندانه په زیاتو ډګرونو کې یې نوم او نشان د یادونې وړ څرګندوالی موندلی دی.

حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) زمورږ ستر لارښود فرمایلي دي:

« په کوم کور کې چې ښځه نشته، هلته خوښي او روښنايي نشته، نو له دې امله ښځه د کور ډیوه او څراغ دی».

ما له یو چانه چې د فکر او قلم خاوند ؤ او د ښځو په اړوند یې پراخه مطالعه درلودله او د هغوی له حقوقو پوره خبر ؤ او لا په فرهنګي ډګر کې یې د هغوی له حقونو په کلکه دفاع کوله اوریدلي ؤ :

کله چې د هغه د زیاتې برخې د عمر د ژوند ملګري مړه شوه نو نومو ړي د یو هغسې رواني او روحي حالاتو سره مخامخ شو چې نه یې د کوم عالم له خولې څخه په دغه هکله څه اوریدلي ؤ او نه یې په کوم کتاب کې د غه موضوع مطالعه کړې وه، نومو ړي د ور پېښې شوي مجردۍ په موده کې کله چې به په کور کې ؤ، د کور ماحول، فضا او د کورنۍ د غړیو په منځ کې یې خپل ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې احساسوو او د کورنۍ د چارو سره يې هيڅ علاقمندي او دلچسپي نه درلوده، د کورنۍ د غړيو سره د مشغولا او خبرو پر ځای يې مطالعې او خپلو ليکنو ته ترجيح ورکوله او په ډېره کوچنۍ خبره او نامطلوبه پېښه به ورته اورجن عصبانيت ورپېښېدو، او د يو ډول نوميدۍ احساس به يې کاوه او د کورنۍ څخه د باندې محيط يې چندان نه خوښېده، کله چې به د کوره د باندې ؤ د چاپېريال او د خپلې ټولنې په منځ کې به ورته ځان يو څه سپک، بې تمکينه او بې ارزښته ښکارېده، هميشه به يې زړه تنګي احساسوله، ددې تر څنګ له هر چا څخه به يې په خپل نسبت د همرازۍ او خواخوږۍ توقع کوله، له خپلوانو او دوستانو څخه به دده په دې احساس د نه درکولو په وجه ګيله من کېده او حتی بيزاری به يې ترې ښوووله، په کورنۍ کانون او بهرنې چاپېريال کې دغو رواني حالاتو ډېر ځورا وه او خبره يې دې حد ته رسيدلې وه چې کله ناکله به حتی د خپل ژوند د ژواک سره بې مينې کېده پاتې لا د ژوندانه د ورځينو چارو د اجرا کولو سره هميشه يې خپل روغتيايي حالت په زړه پورې نه احساساوه او هميشه د خپل عمر پوخوالي هم خوراوه ...

خو بيا چې يې له نيکه بختته دوهم واده وکړه نو بيرته خپل پخواني عادي حالت ته را وګرزيد رواني وضعې يې بدلون وموند او ګويا خپل مطلوب ژوند يې له سره پيل کړ.

له کورني چارو څخه نيولې، تر ټولنيزو او رسمي چارو، دغو ټولو سره يې علاقمندۍ او زړه تړنه پيدا شوه، روغتيايي حالت يې بيخي ښه شو، رنګ او رخ يې تازه د عمر پوخوالی ورته له پوره تمکينه او له درنښته ډک ښکارېده.

پورتنۍ عيني موضوع دا خبره په ثبوت رسوي چې ښځه د سړي د ډېرې ګرانې جوړې او د ژوند د رښتيانۍ او خواخوږۍ ملګرې په توګه د هغه په شخصي او اجتماعي ژوند کې پوره اغېزناکه او د هغه په رواني وضعې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې د پرېکونې اغېز غورځونې درلودونکی ده او حتی د هغه عقيدې او ارادې ته بدلون ورکولای شي او لا چې پوهه هوښياره رسالتمنده، هدفمنده او هم احساسه ښځه د چا په برخه وي.

يوازې ښځه ده چې په مهربانه او دلسوزانه لهجه خپل مېړه د ناوړو خصلتونو او عادتونو له امله تنبه کوي او په ډېره موثره ژبه يې له هغو منع کړي.

په يو مبارک حديث کې د نيکو کارې او پرهيزګارې ښځې په باب داسې راغلي دي:

« نړۍ او هر څه چې په نړۍ کې شته دي ډول ښکلي دي، مګر ديندار او پرهيزګاره ښځه تر ټولو زياته مقبوله ده».

کورنۍ محيط د ښځې په شتون په زړه پورې دی او که له کوره بهر را پيدا شوې ناخوالې، ستونزې او ستړياوې هم د ښځې په لطيفانه برخوردونو او رويو له منځه ځي او يا يې د ځوربدنې کچه را ټيټېږي لکه چې ژان ژاک روسو وايي:

« که چېرته د نړۍ ټول نعمتونه له منځه لاړ شي، په داسې شرط چې ښځه د ژوند په صحنه کې موجوده وي بيا هم هغه د تحمل وړ دی».

که په لنډه توګه وويل شي نو هغه به دا وی چې سيموند يو عالم وايي:

« هېڅ نعمت او پيرزوينه د يو سړي لپاره له يوې ښې ښځې څخه غوره نشته دی».

او بيا کله چې د ښځې سره د مور مفهوم هم يو ځای شي مقام يې لا لوړې درجې ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام مادر، از نگاه دین مقدس اسلام :

چون دین مقدس اسلام که یک دین کامل، جامع و پر فیض است، بدون شک و تردید تامین کننده و تضمین کننده تمام حقوق و امتیازات انسانی و اسلامی جوامع بشری میباشد.

از نگاه دین مقدم اسلام هیچ قوه و قبیله بر قوم و قبیله دیگر و هیچ جنسی بر جنس دیگری تفوق و برتری نداشته، و اگر نزد خداوند متعال کسی از منزلت مقام عالیتری برخوردار باشد همانا از جمله کسانی اند که دارای تقوا آنهم به مفهوم واقعی آن که عبارت از تقوا کردار، تقوا در گفتار و تقوا در پندار و در مجموع حایز تقوای ظاهری و باطنی بوده و طبیعی است که زن و مرد یکسان و هم برابر، تابع این مشخصات تقوا میباشند.

ارزشهای حقوقی زن نسبت به هر دین و آیین جوامع بشری در دین مبین اسلام، مامون، مصئون تر و متجلا ترند ، و دین اسلام است که زن را از تمام اشکال و انواع شقاوت ها ، محرومیت ها ، محکومیت ها ، برده گی ها و سایر مظالم اجتماعی نجات داد و ظلمت کشنده جهل و بیعدالتی که زیادتر زنان از آن تا حد زیادی متضرر بوده توسط درخشیدن نور جاویدانی خویش از جهان برچیده و به زن ارج و مقام همگون و مساوی با مرد اعطا فرمود و از آن زمان به بعد زن توانست که در تمام عرصه های حیات انسانی دوشادوش مردان نقش های متنوع را به عهده بگیرد حتی در معرکه ها و غزوات به خاطر پخش و نشر دین پر فیض اسلام در امور اکمالاتی و خدمات عقبی و ترغیب نمودن رزمنده گان نبرد اسلام خود گذری و فداکاریهای شایانی را از خود نشان داده اند.

دین مقدس اسلام به زن این مادر و همسر یعنی همسفر و همیار زنده گی انسانی حقوق و امتیازات و مزایای چشمگیری قابل بوده، بوضاحت کامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

به واقعیت های تلخ و رقتباری برخواهیم خورد که چگونه حیثیت و منزلت زن در درجه پایینتری قرار داشته و پدیده حقارت زجر دهنده نگریسته می شد.

عطیه های حقوقی دین مقدس اسلام، به زن بسا امکاناتی مهیا ساخت که در زمینه های مختلف زنده گی خویش سزاوار آن شد تا با مردان یکجا همسری کرده و سهیم گردد و با مرور زمان شخصیتش متکاملتر و مخلوق مورد احترام و تمجید محسوب گردید.

در تاریخ بشری در تمام عرصه های حیات اجتماعی، شخصیت برازنده و بالنده زنانی را سراغ داریم که همردیف مردان قابل ستایش و مباهات بوده و حماسه آفرینی های آنها جاویدانی میباشد.

پس پی انصافی خواهد بود که مقام و شخصیت زن را هر آنچه دین مبین اسلام به او ارج داده کمتر و نازلتر قابل شد و موجود فاقد تمام حقوق و امتیازات بشری پنداشت، چه زن یک بال بشریت و نیمی از پیکر جامعه آفریده شده است.

د ښځو اقتصادي خپلواکي :

څرنګه چې په افغانستان کې ښځو اقتصادي خپلواکۍ تر سرلیک لاندې د ښځو او ماشومانو د حقونو څېړنیز نهاد له خوا د یوې څېړنیزې پروژې متن چاپ شوی او زما له خوا په پښتو ژباړل شوی دی او دهغه د یو شمېر ژباړل شوی دی او د هغه د یو شمېر کوټلیو برخو په اقتباس سره چې د اهمیت وړ بلل کېږي دا مقاله ولیکل شوه.

په افغاني دودیزه ټولنه کې په عمومي ډول د ښځو څخه د «نفقه خور» په عنوان یادونه شوې ده کورنۍ په تېره بیا بیوزلې کورنۍ خپلې لوڼې د اقتصادي پلوه د «اوږو بار» په نامه ډېر ژر ودوي، هلکانو ته د اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک او د کورنۍ ډوډۍ راوړونکو په سترګه ګوري یا د خوړو غوره امکانات د هغوئ په واک کې ورکوي، هلکان د نجونو په پرتله زیاتره ښوونځیو ته ځي، ځکه دا سې ګڼل کېږي چې ښوونځي ته د نجونو ورتګ کورنۍ ته عاید نه په برخه کوي او په عوض کې که چېرته هلکان د علم او کمال سره را لوی شي، د اقتصادي اړخ له پلوه د کورنۍ سره مرسته کولای شي په تېره بیا که چېرته قرار وي چې ښوونځي ته د هلک نو زیاتره هلکانو ته لومړیتوب ورکول کېږي.

د او سني تصور له مخې ښځې پرته له دې چې په کورني اقتصاد کې ونډه نه لري بلکې زیاتره د لګونکې په نامه یادېږي په دې سربېره دا سې تصور کېږي څرنګه چې نارینه د کورنۍ ډوډۍ راوړونکي دي نو ځکه د کورنۍ تصمیم نیونه د دوئ پورې تړاو لري یا نارینه باید دا وټاکي چې څه چارې او کوم کارونه ترسره شي، که څه هم ښځې په دودیزه توګه د کورنۍ ورځنۍ لګښت خو په عمل کې په زیاترو حالتونو کې چې اقتصادي لویې تصمیم نیونې کې چې مطرح کېږي ښځې کلیدی ونډه نه لري.

د هغو ښځو زیات شمېر چې له کوره بهر کار کوي، د خپل عاید د لګولو د طریقې په اړه د تصمیم نیونې قدرت نه لري او له بلې خوا هغه شمېر ښځې چې له کوره د باندې بوختیا نه لري او یوازې د کور په چارو کې بوختې دي، نو یې په کورنۍ کې د برخې اخېستنې ارزښت نه پېژندل کېږي، نو دا مېرمنې دخپلو لومړنیو اړتیاوو د تامینولو لپاره ښایي په کراتو مراتو له مېړه او یا ورور څخه پېسې وغواړي.

د ښځو له اقتصادي خپلواکۍ څخه مقصد په مشخص ډول په اقتصادي امکاناتو د ښځو د لاسرسۍ پیاوړتیا او په دې خپلواکۍ سربېره، په خپله د دوئ له اقتصادي عاید څخه ګټه اخستنه ده، په د ې مقصد ښځې د اقتصادي سرچینو د برابرولو ظرفیت او یا په بل عبارت د اقتصادي عاید د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولو ظرفیت لري او د هغه د لګښت په طریقه کې په خپله د تصمیم نیوونکی ونډې لرونکي وي.

د ښځو د اقتصادي خپلواکی اهمیت یوازې له مادي پلوه په نظر کې نه نیول کېږي بلکې هغه ښځې چې له اقتصادي خپلواکۍ څخه برخمنې دي له هغو ښځو څخه ځو ځلې زیاتې د ټولو انساني حقونو د برخمنتوب د ځواکمنۍ درلودونکی دي چې له داسې حقونو څخه محرومې دي. هغوئ چې په کورني چارو کې د تصمیم نیونې له مخې په یو مناسب موقعیت کې قرار لري او ډېرې کمې تر تاوتریخوالی او زور زیاتې سره مخامخ شي په یو ډېر ښه دفاعي موقعیت کې درېږي.

د اسلامي شریعت، کورنیو قوانینو او په نړیوالو میثاقونو کې د ښځو د اقتصاد د تامینولو لپاره سرچینې ټاکلی شوی چې یوازې د نومونو په راوړلو یې سره بسنه کېږي د ښځو بوختیاوې، میراث، د مهر حق، نفقه او داسې نورې سرچینې.

د اسلام دین د ښځو د اقتصادي سرچینو د تامینولو لپاره څرګندې او ځانګړې لارښوونې لري او په هره برخه کې یې ښځې هڅولې دي چې په اقتصادي چارو کې په فعاله توګه برخه واخلي.

د ښځو کورنۍ چارې په ظاهر کې کم ارزښته ښکاري خو په واقعیت کې بنسټیز اقتصادي ارزښت دی چې د هغه په شتون د کورنیو اقتصادي نظام ډېر زیات زیانمن کېږي.

د افغانستان قوانین په خپلو مندرجاتو کې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره نسبي ضمانتونه لري او هیڅ ډول حقوقي څارنه د فقیرو، بې سرپرستو ښځو څخه نه وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې اوسني بېلا بېل رسمونه او عنعنې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره مناسب فرصتونه له منځه وړي او يا يې محدود وي او له بلې خوا نه دا عنعنې د ښځو د بوختياوو او شغلونو ساحه را تنګوي.

د مېړه او ښځې د ګډ ژوند د بري راز :

يو سړي چې له واده څخه يې تر څلويښتو کلونو زياته موده تېره شوې وه او د خپلې ماندينې سره د ګډ ژوند خوږې ترخې او تودې سړې يې تېرې کړې وې د يوې ګڼورې زده کړې په توګه دهغو د يو لړ پايلو په باب وايي:

که غواړې چې په کورنيو مجادلو او جنجالونو کې ګټونکی شی نو د بايلودنې په هنر يې ځانونه وپوهوی.

په ننې وخت کې اروا پوهان ددغه دوه اړخيزې مسالې د حل لپاره لياره ښيي:

يعنې هغه طريقه چې په دې مجادله کې مېړه او ښځه دواړه ګټونکی شي نو د واده په چارو کې د برياليتوب رمز په « بايلونکی – يايلونکي» کې نغښتلی دی ځکه چې په مينه کې د يو څه لاسه ورکول هيمشه تاسې ته د يو بل څه سوغات درکوي او هغه مينه او ګرانښت دی.

نومورې زياتوي: د واده په لومړي وخت کې زما او ښځې تر منځه د کوټې پر دننې ديوال د يوې تابلو د ځړولو په سر جنجال رامنځته شو زما يو ډول تابلو خوښه وه او دهغې بل ډول تابلو په سليقې اوذوق برابره وه. زموږ ترمنځه د يو لړ شخړو او جنجالونو وروسته مو يوه داسې تابلو انتخاب کړه چې د دواړو پرې موافقه راغله او دغه تابلو زموږ د ګډ ژوند په اوږدو کې د کورنې ژوند د شخړو د حل کولو ډېره اغېزمنه لپاره وه موږ هميشه خپل جنجالونه د همدغه فورمول له مخې اوارول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سړی وایي: ما هڅه کوله چې ماندینه مې کنترول کړم او دې احساس زما له ویرې، ناباورۍ او د امنیت د احساس له نشتوالي څخه سرچینه اخستله. خو ډېر ژر مې دغه ټکي ته پام شو چې ماندینه مې هېڅ ډول کنترولو لو ته اړتیا نه لري او یا دا چې هغه مې په پرله پسې ډول کنترولای نه شوه او که فرضاً ما دې کار ته دوام ورکړی وای زموږ تر منځه یې بې اعتمادي راوستله او په نتیجه کې یې زموږ د ګډ ژوند او مینې پیوند شکاوه.

په کورني ژوند کې باید وپوهېږو چې په یوه مباحثه یا مشاجره کې هېڅکله ګټونکي بریالي نه ګڼل کېږي او دا په دې معنا که چېرته کوم یو په لفظي شخړه کې ګټونکی شي نو خامخا مو، ماندینه مسله تاسې ته سپاري چې تصمیم ونیسی چې په اصل کې تاسې بایللې ده، نه هغې په کورني ژوند کې باید دا ټکي په پام کې ونیسو چې څه غواړو؟ دا چې دا راته ګرانه وي او یا هغې ته ګران واوسم او دا چې دواړه د بې غمۍ او خوشالۍ احساس ولرو نو باید دا احساس یو بل ته ور انتقال کړو او کله چې دغه احساس وده او تکامل ومومي نو د ګډ ژوند د ناپېژندل شوو ټکو لکه د شخصیت ډاډمنه او صمیمي پناه ګاه مو پېژندلي ده په ګډ ژوند کې یو عاطفي رابطه یوې باغچې ته ورته ده چې موږ په کې د یو ګټور شي تخم کرو خړوبوو یې او بیا ترې ډېر ارزښتناک حاصل یعنې خپل ځان اخلو او په همدې ترتیب زموږ ماندینه هم د ډېر ښه حاصل لپاره ښه خاوره انتخابوي او ډېر ښه تخم په کې کرې دا هم غواړي چې ډېر ښه حاصل ترلاسه کړي.

خو موږ نه شو کولای هغه چې څه غواړو ترلاسه یې کړو، مګر دا کولای شو هغه څه چې مو ماندینه غواړي ورته وېې بخښو که مو ماندینه د کومې موضوع په سر عصباني شي نو ښایي مېړه فکر وکړي چې ښځه یې حق په جانب ده چې عصباني شي او که موږ هم هر څومره عصباني شو نو بیا هغومره زیانمن کېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبانیت یوه وسله نه ده چې ډکه او تشه شي، قار ممکن د درد ځواب وي د یو ډول پټ درد. نو کله چې ورته مېرمن په عصبانیت ځواب ورکوي تاسې ښایي شخړه پای ته ورسوی او دا ډېره اسانه خبره ده هڅه وکړي چې د هغې د قار زور کینې، نو کله چې یې اعصاب ارام شي نو په خوږه لهجه ورته وواياست زه پوهېږم کله چې عصباني کېږي دا له دې کبله دی چې یو څه دې ځوروي، زه به هڅه وکړم د غه عامل لېرې کړم؛ ته ماته ګرانه یې او زه نه غواړم چې تا وځوروم. کېدای شي چې دا ورته د خپل عصبانیت عامل وښيي بیا هم کرار ورته غوږ ونیسه او هغه ډاډه کړه چې د غسې پېښه به بیا تکرار نه شي او که برعکس تاسې پرې هم عصباني شي نو ستاسې دا متقابل چلند نه یوازې هغه ارامولای نه شي بلکې عصبانیت یې لا اورجن کوي. نو هڅه وکړي چې په قار او په غوسه غلبه ولرلا شی او د عصبانیت د لامل له تکراریدو څخه په کله مخنیوي وکړي په دې توګه به موږ د کورنیو شخړو د رامنځته کېدو مخه نیولې او په کورني ژوند کې به مو د مینې، پېرزوینې او اعتماد فضا خپره کړې وي.

دا موضوع هم د پوره پاملرنې وړ ده چې باید په متقابل ډول ښځې هم د ګډ ژوند دغه رمز ته په کلکه پاملرنه وکړي.

د نارینه له خوا پر ښځو او له ښځو پر ښځو تاوتریخوالي:

تاوتریخوالي یوه ډېره ناولې، کرکجنه او تباه کوونکي ټولنیزه پدیده ده چې تاریخي ریښې یې ډېرې پخوانی زمانې ته ورغزیږي او ډېره دردوونکي پېښه یې تر اسلام دمخه هغه مهال چې د عربستان پر خاوره د جهالت او وحشت تیاري خپره وه د کورنیو له خوا نوي زیږیدلي نجونه به ژوندۍ تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاور لاندې کیدلي تر څو چې په دغه سیمه د اسلام د پلوشو په ځلیدلو سره د ښځینه ماشومانو مقام ته په درنه سترګه وکتل شو او ځانګړي حقونه یې تثبیت شول.

خو بیا هم په غیر اسلامي او اسلامي ټولنو کې د اسلامي ارشاداتو، مدني او میثاقي ارزښتونو خلاف د ښځو حقونه تر پښو لاندې او د تاوتریخوالي د لاملونو او شکلونو څخه یې د قربانۍ تجربې ولیدلې چې په دې اړه په زیاته کچه بحثونه او لیکنې شوې او په ځانګړو ورکشاپونو کې تجربوي ارقام ښودل شوي.

خو کومه موضوع چې ښایي غور پرې وشي، د جنسیتي تاوتریخوالي یوازې په دې کته ګوري مطلق کېدای نه شي او دا ځکه چې جنسیتي تاوتریخوالي په دې دریو برخو کې د بحث وړ دي.

۱.د نارینه له خوا پر ښځو تاوتریخوالي.

۲.د ښځو له خوا پر ښځو تاوتریخوالي

۳.د ښځو له خوا پر نارینه تاوتریخوالي.

۱.د نارینه له خوا تاوتریخوالي:

لکه چې څرګنده ده نن سبا د هېواد په ټولو اړوندو موسسو، نهادونو او رسنیو کې په پراخه کچه د نارینه له خوا پر ښځو باندې د تاوتریخوالي لاملونه او شکلونو ته انعکاس ورکول کېږي او دلته پرې له بحث څخه صرف نظر کېږي.

۲- د ښځو له خوا پر ښځو باندې تاوتریخوالي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو باندې دا ډول جنسيتي تاوتريخوالي کومه نوي خبره نه ده، زموږ د هېواد په ټولنيز ژوند کې د دا ډول تاوتريخوالي يو شمېر لاملونه او شکلونه په ګوته کېداى شي چې ډېر عمومي يې له دې قراره دي.

الف: دخواښې له خوا پر انګور تاوتريخوالي.

ب: د اندريندو (ننو) له خوا پرور نداري تاوتريخوالي.

ج: د مور، خويندو او د کورنۍ د نورو خپلوانو ښځو له خوا پر نجونو تاوتريخوالي په دې اړه چې ماد تخار او کندز په ولايت کې په ښځينه ښوونځيو کې د ورکشاپونو په ترڅ کې د يو ريسرچ له مخې نتيجه ترلاسه کړې، د يو شمېر ښځو ښوونکو د نظر يو په اعتبار د اندريااندو له خوا په خپلو ورندارانو تاوتريخوالي په لومړۍ درجه کې ښودل شوي دي.

۳ـ د ښځو له خوا پر نارينه تاوتريخوالي خداى مه کړه چې په دې ډول جنسيتي تاوتريخوالي بحث کول زموږ د يو شمېر خويندو د حساسيت او حسادت لامل نه شي، خو ښايي دې واقعيت ته غاړه کېښودل شي چې زموږ په ټولنه کې د ښځو له خوا پر نارينه و د تاوتريخوالي زيات موارد عملي شوي او لا تجربه کېږي هغه چې د متاثرو کورنيو صميمانه فضا يې مختله کړې او د يو شمېر کورنيزو ستونزو لامل ګرځېدلي دي.

د دې ډول تاوتريخوالي يو څو بېلګې په لاندنيو موارد و کې وړاندې کېداى شي. د مېړه او ښځې ترمنځه د عمر نه انډولتوب او دا په دې مفهوم چې ښځه ځوانه او مېړه د بوډاتوب په عمر کې وي. د شتمنۍ او اقتصاد له پلوه د مېړه او ښځې تر منځه توپير.

کله چې ښځې له شتمنۍ کورنۍ او يا په خپله شتمني وي او مېړه يې بيا له غريبې کورنۍ او يا په خپله اقتصادي پياوړتيا ونه لري نو د ښځې له خوا پرې تاوتريخوالي عملي کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېړه او ښځې تر منځه د زده کړې نا انډولتوب دا یو واقعیت دی چې زموږ په ټولنه کې ځینې ودونه د تحصیلي کچې په پام کې د نه نیولو له مخې کېږي یعني یوه تحصیل کرده ښځه، بې سواده او یا کم تحصیله سړي سره ودېږي، په دې صورت کې ښځه د تحصیلي لوړې کچې د لرلو په وجه په خپل مېړه د برترۍ احساس کوي او د دې روحیې د تسلط له مخې پر مېړه تاوتریخوالي ترسره کوي.

دعایداتو د درلودلو تو پیر:

کله چې یوه ښځه د خپل مېړه په نسبت د زیات عاید لرونکي او د کورنۍ د لګښتونو زیاته برخه د ښځې له عایده تامنیږي نو دا مساله هم د ښځې له خوا پر میړه تاوتریخوالی رامنځته کوي.

د روغتیا له مخې توپیر:

هغه شمېر ښځې چې د خپل مېړه په نسبت د روغتیا څخه برخمني وي او برعکس یې مېړه ناروغ، علیل او حتا عقیم وي او دهغې د اوږو بار او ورسره جوخت یې غریزوي غوښتنو ته ځواب ورکولای نه شي نو خامخا د خپلې ښځې د تاوتریخوالي لاندې راځي.

همدارنګه هغه شمېر ښځې چې په لوړو بستونو کې کار کوي او د تحصیلي موسسو آمراني او یا ښوونکې وي خپل زیرستان او زده کوونکي تر تاوتریخوالي لاندې راولي.

زموږ په ټولنه کې که څه هم په کمه کچه وي خو په ځینو کورنیو کې داسې ښځې هم موندل کېدای شي چې د خپلې کورنۍ په چاپیریال کې د پوره رسوخ خاونده د یوې واکمني او حاکمي حیثیت ولري. نو د کورنۍ دغړیو په اداره کولو کې د دې د خودمختارۍ په وجه د کورنۍ پر ښځو سربېره نارینه هم تر تاوتریخوالي لاندې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې د دې تریخ واقعیت په باب لا زیات بحث او د بېلګو وړاندې کولو ته اړتیا شته خو د لته ترې د مقالې د لنډیز په خاطر صرف نظر کېږي.

په افغانستان کې پر ښځو تاوتریخوالي د یوې لویې زیان رسونکې پدیدې په توګه :

په افغانستان کې د نړۍ د هېوادونو غوندې پر ښځو تاوتریخوالي د بشري حقونو په تړاو د پراخو موضوعګانو د زیاتو اندېښنو موارد جوړوي، د ملي او نړیوالو سازمانونو له خوا خپاره شوي رپوټونه په دې اړه مخ په زیاتېدو دي. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د ۲۰۰۷ کال د رپوټ له مخې، چې پر ښځو د تاوتریخوالي په باب ثبت شوې پېښې په سلو کې **۵۹** پېښو ته رسېدل. په داسې حال کې چې د دې کمیسیون د خپاره شوي رپوټ له مخې د ۲۰۰۸ کال تر لومړنۍ څلوریزې پورې اړه لري پر ښځو د تاوتریخوالي د ثبت رقمونه د تېر کال په اندول زیاتو پېښو ته رسېږي.

او که وویل شي اوس چې ۲۰۱۳ کال مخ په خلاصېدو دئ نو خامخا پر ښځو د تاوتریخوالی د ثبت په شمېر و کې د یادونې وړ ډېروالي لیدل کېدای شي.

لکه څرنګه چې څرګنده ده په افغانستان کې پلرونه، مېړونه او وروڼه پر ښځو د تاوتریخوالي له خورا ډېر عاملینو څخه ګڼل کېږي خو ټولنیز او دودیز موجود نورمونه څه د واکمن نظام په چوکاټ کې او یا په عرفي او قبیلوي جوړښتونو کې لکه جرګې او شوراګانې د دوي ځواکمنۍ ته مشروعیت ورکوي، پوځي او غیر مسؤول کسان هم پر ښځو د تاوتریخوالي د لویو عاملینو په ډله کې شمېرل کېږي چې له دې ډلې څخه په ډله ایزو جنسي تېریو کې زیات شمېر ګډون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنيو کې د ښځو په ځينو پېښو کې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په برخه کې نارينه هم ګډون لري او په زياترو پېښو کې د تاوتريخوالي د ترسره کوونکو په نوم لړ کې هم شامل دي. خو په هر صورت په ټولنه او کورنۍ کې نارينه پر ښځو د تاوتريخوالي مطلق زيا تنبت جوړوي، دا هم يو ښکاره واقعيت دئ چې د ښځو له خوا پر ښځو د تاوتريخوالي موارد هم دومره کم نه دي چې له دې ډلې نه د خواښې، بنې او ندرور له خوا پر ناوې« نګور» د تاوتريخوالي زياتې بېلګې وړاندې کېدای شي.

دا چې په افغانستان کې ددې نامشروعې پدېدې د مخنيوي لپاره کوم ميثاقي موارد شته او کنه؟ نو څرګندده چې د افغانستان پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو لبرې کول د نړيوال ميثاق له ذمه واريو څخه دي او په دې سربېره د افغانستان د اساسي قانون په سريزه او په اوومه ماده کې د هېواد ټول وګړي نړيوالو تړونونو ته په پاملرنې، درناوي او پلي کولو مکلف شوي دي، جنسيتي برابري او د تبعيض له منځه وړل د افغانستان د ملي پراختيا د ستراتيژۍ د پنځو توکونو بنسټيزه موضوع جوړوي.

د ښځو په وړاندې د تاوتريخوالي د مخنيوي لپاره د دولت په تېره بيا د ښځو چارو وزارت او اړوندو موسسو د بنسټيزو هڅو په لړ کې د نکاح ليک د سمون او بيا چاپېدلو په اړه له اقدام او پر ښځو د تاوتريخوالي د له منځه وړلو د قانون د تصويب لپاره د افغانستان د سترې محکمې له هڅو څخه يادونه کېدای شي.

د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت نوي اعلان کړی چې پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو د له منځه وړلو د کنوانسيون د پلي کولو په تړاو د لومړي ريوټ د برابرولو په موخه په ۲۰۰۹ کال کې يې اقدامات پيل کړي دي، ښايي وويل شي په دې تړاو د دولت چارې اميدواره کوونکې نه دي، چې په دې باب د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون له خوا هم څرګندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتون لري، د دې کميسيون د رپوټونو له مخې د ښځو د وضعيت په تړاو له اندېښنو ډکې شمېرې بيان کړای شوي دي، پدې رپوټونو کې څرګنده شوې ده چې کورني تاوتريخوالي په ټولنيزو فعاليتونو کې د ښځو د ګډون د مخنيوي، له کوره شړل، ځان سېزنې، د ښځو د وجود د غړو ماتول، د جنسي تېري او انساني کرامت د تر پښو لاندې کولو د مهمو پېښو په توګه ثبت شوې دي. وهل، ټکول، پر ښځو فزيکي تاوتريخوالي په افغانستان کې له ډېرو زياتو ټوليزو تاوتريخوالو له ډلې څخه دي.

د افغانستان د ښځو چارو وزارت د خپلې پاليسۍ په پيروۍ هڅه کوي چې د واکونو او ځواکمنۍ په پولو کې په افغانستان کې د تاوتريخوالي د ټولو ډولونو مخنيوي وکړي او تر ممکنه برېده د تاوتريخوالي له ناوړو پېښو د قربانيانو سره مرستې او داد رسي وکړي.

پر ښځو تاوتريخوالی يوه ناولې عمومي پدېده :

پرښځو باندې تاوتريخوالی هغه ناولې او ناوړه عمومي پدېده ده چې په اسلامي ارزښتونو کې تل رټل شوې او غندل شوې ده او په مدني ميثاقونو او د افغانستان په اساسي قانون کې د يوې ټولنيزې زيان رسونکې پدېدې په توګه ګڼل شوې ده.

دا چې تاوتريخوالی څه او پر ښځو باندې تاوتريخوالی يانې څه؟ پېژندګلوي يې په دې ډول کېدای شي:

پر ښځينه قشر باندې تاوتريخوالی چې فزيکي، جنستي، رواني او اقتصادي تاوتريخوالي په کې شامل دئ د معمول له مخې دا ټول د جنسيتي تاوتريخوالی په نامه يادېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتريخوالي هغه عملونه دي، چې ښځې په شکل د شکلونو د زيانونو سره مخامخ کوي او خامخا پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ دغړيو او يا د ټولنې د وګړو له خوا پلي کېږي.

لکه چې ښکاره ده په نړۍ کې له هرو دريو ښځو څخه يوه يې د تاوتريخوالي له زياترو ډولونو لاندې راځي. په ډېرو وختونو کې هغه کسان د تاوتريخوالي عاملين ګرځي چې په دې ډله کې د ښځو د کورنيو غړي يا نږدې خپلوان وي.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکې کچه مخ په پراختيا دئ او د بشري حقونو د ارزښتونو څخه د سرغړونو په برخه کې له زياتېدونکو اندېښنو سره مل دئ. پر ښځو باندې د هر ډول تو پير د له منځه وړلو نړيواله اعلاميه د بشري حقونو لومړني سند دئ چې پر ښځو د تاوتريخوالي موضوع يې په پوره صراحت او وضاحت سره مطرح کړې ده.

دا اعلاميه په دې خبره ټينګار کوي چې پر ښځو تاوتريخوالي د ښځو بشري حقونو ته پوره زيان رسوي او حتی هغوئ ترې بې برخې کوي او د اساسي آزاديو په لاسرسي کې يې خنډونه رامنځته کوي.

دا اعلاميه د جنسيت له مخې د تاوتريخوالي مشخصه پېژندنه وړاندې کوي او هر مهال يې يو داسې ناوړه عمل ګڼي چې ښځو ته فزيکي، جنسيتي او رواني زيانمني رسوي او په دې برخه کې يو ګواښ ګڼل کېږي. د يو داسې ګواښ او يا کړنې په توګه چې د خصوصي او يا ټولنيز ژوند په ساحه کې له ازادي څخه يې بې برخې توب په کې شامل دئ.

دادې پېژندنې د نوموړې اعلاميې په دويمه ماده کې بيا له سره پوخوالی موندلی دئ لکه هغه برخې چې پر ښځو باندې تاوتريخوالي په ټولنيزه توګه رامنځ ته کېږي په دريو برخو وېشل کېږي:

۱. فزيکي تاوتريخوالی

۲. جنسي تاوتريخوالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.رواني تاوتريخوالی

دا درې واړه برخې په کورنۍ چاپيريال کې رامنځته کېږي.

په دې ټولو کې وهل، ټکول، جنسي تېري، پر کوچنيو نجونو د ودونو په تړاو او دهغه د جهيز يې او لګښتونو په اړه د تاوتريخوالي په ګډون د مېړونو او د هغو د ودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتريخوالي لامل ګرځي، او د ناوړه ګټې اخېستنې په اړه تاوتريخوالی.

په ټولنه کې فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي، د جنسي تېريو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ازارولو او ځورولو او د کار په سيمه کې، تحصيلي موسسو او په نورو ټولو ځايونو کې، د ښځو قاچاق او بدکاريو ته د مخې کولو په ګډون تاوتريخوالي هغه فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي چې د دولت د اقدام او يا د سترګو پټولو په پايله کې هر چېرته رامنځته شوي دي.

پر ښځو باندې تاوتريخوالي هغه موضوع ده چې نور، دهغه د پای ته رسولو لپاره ښايي وخت ته انتظار ونه اېستل شي په ښځو د تاوتريخوالي شمېرې هم دا موضوع تاييدوي چې لږ تر لږه يو زيات شمېر ښځې تر وهلو، ټکولو لاندې راځي، د مور په ګېډه کې د ماشوم د جنسيت د ټاکلو نه په ګټې اخېستنې سره چې د ماشومو نجونو زيات شمېر نړۍ ته د سترګو غړونې قابو نه مومي. واقعيتونو ښودلې ده چې هيڅ يوه ښځه، يانې که بوډۍ وي او که ځوانه، په هېڅ يوه هېواد کې او په هيڅ يوه فرهنګ کې له تاوتريخوالي څخه خوندي پاتې نه ده.

پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په اړوند، د جنايتونو په زياترو برخو کې هغوی بې مجازاتو پاتې کېږي او عاملين يې په ازادانه ډول ژوند کوي.

اوس هغه وخت را رسېدلی دئ چې ټولې ښځې يو شان د نن او سبا لپاره د خپل ژوند، خپلو حقونو او آزاديو څخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور ملکوتي مقام

که بنیادم پرېښته کېدلای شوای نو بې له شکه به مور پرېښته وای، او دا چې د غورو انساني صفتونو، لوړو اخلاقي موازینو، رښتیني مینې، محبت، پېرزوینې، فداکارۍ او د یو واقعي انسان د لوړ مقام د لرلو په وجه یو انسان د پرېښتو سپېڅلي مقام ته رسیدلای شي او بیا مور چې ددغو غورو ځانګړتیاوو درلودونکې ده نو په حقیقت کې مور هغه رښتیانی انسان دی چې د پرېښتو مقام ته یې نسبت کېدلای شي.

دا موضوع نه یوازې د انساني ټولنو په فرهنګونو کې د اهمیت وړ بلل کېږي بلکې د اسلام په سپېڅلي دین په تېره بیا د لوی خدای په نزد په قرآني مبارکو آیتونو کې هم پوره جوته ده، او په قرآن مجید کې د اولادونو له خوا نه د مور د رضایت او خاطر ساتلو په اړه په تکرار او تاکید سره لارښوونه او سپارښتنه شوی چې د مور په وړاندې نور ناوړه چلندونه لا پر ځای پرېږده نه یوازې (اف قدري) کول هم لویه ګناه ده، بلکې په مقابل کې یې بې ادبي کول، حساسیت ښودل، په قاربدل، سپکاوي کول او ګوابښېدل، د هغې ځوروني او داسې نور لویې ګناوې دي چې د بخښلو وړ نه دي.

له همدې ځایه ده، چې د مور خوښې او رضایت او د هغې زړه ساتل، د اسلام په دین کې ځانګړې اهمیت لري، او دا چې ددې په حق کې د لوی خدای له خوا د ملکوتي مقام پېرزوینه شوې او هم د خدای رسول فرمایلي دي چې جنت د مور او پلار تر پښو لاندې دی یو انکار نه منونکي واقعیت دی.

د بشر تر پیدا ایښته تراوسه پورې (او تردې وروسته) د تاریخ په بېلا بېلو دورو کې د انساني ټولنو په تاریخي سرنوشت ټاکلو او مقرراتو کې، مور پریکوني نقش لوبولی دی چې بې شمېره او بې ساري مثالونه یې ښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي او په هره تاریخي دوره کې د بشریت په تکاملي پړاوونو کې د مور سرنوشت ټاکونکي نقش خورا ځلانده دي.

مور نه یوازې ښځینه جنس او قشر دی، خور او خپلوانه ده، ماندینه، د ژوند همکاره او همسفره ده، معشوقه او د مینې تمثال دی، یعنې د مینې عاطفي او ګرانښت پرېښته ده او ددې د امینه او ګرانښت دي چې د طبعیت ښکلاوو او رنګنیو ته او د فطرت استه تیکی مظاهرو ته خوند او رنګ او زړه راښوونکی کیفیت ورکوي؟

ددې تر څنګ مور د ژوند ملګري ده، د انساني ټولنې نیمایې ارزښتناکه اړخ دی او که انساني ټولنه د یو الوتونکي په توګه دوګڼو نو که یو وزر یې نارینه دي بې له شکه یې دوهم وزر ښځه او مور ده او طبیعي ده چې الوتنه په دوو وزرونو کېدای شي نه په یوه وزر د مور غېږه د سپېڅلې مینې، ګرانښت او پېرزوینې تود کانون دی، د مور غېږه د انساني ټولنو د ښودنې او روزنې یوه ډېره مهمه مدرسه ده، هغه چې په تاریخ کې د بشري ژوند په ټولو ډګرونو کې د پیغمبرانو، د لاوتلیو متبحرینو اتلانو، عالمانو نووښتګرو او تلپاتې نامتو شخصیتونو زیږونکې، روزونکي او پالونکې ده.

اما د مور ددې لا لوړ ملکوتي مقام او د تاریخ په اوږدو کې د بشري ژوندانه په ټولو برخو کې د ټاکونکې نقش د درلودونکې په صفت بیا هم په انساني ټولنو او حتی په ځینو انساني کورنیو کې د هغوئ دغه لوړ مقام ته نه یوازې د درناوی او لمانځنی په خاطر سر نه ټیټېږي او د هغوی مورنیو او د بشري او مدني حقونو ته په درنه سترګه نه کتل کېږي.

بلکې د هر اړخیزو تاوتریخوالي د ډول ډول پدیدو په وجه قرباني ورکوي، سپکاوی یې کېږي، رټل کېږي او حتی د اولادونو له خوا ښکنځل کېږي، وهل او ټکول کېږي... او ددې تر څنګه دولتي اړوند ارګانونو په تېره بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو چارو وزارت او په ولايتونو کې د هغه رياستونو لکه څنګه چې شايد او بايد دی د اړتيا وړ لازمو مالي او مادي امکاناتو او د هغو سره د نورو اروګانونو د لازمي مرستې او ملاتړ د نشتوالې له کبله په شکل د شکلونو د مور طبيعي حقه او ميثاقي حقونه نقض کېږي، چې د هېواد په هره برخه په کليو، قشلاقونو حتی په ښارونو کې يې بيخې زياتې بېلګې وړاندې کېدای شي، چې له دې جملې نه ځان وژني ځان سيزنې او يا د خپلوانو او نورو له خوا وژنې او داسې نورې زړه دردونکی پېښې يې مثال راوړلای شو.

ځو مره به ښه وای چې د مور ملکوتي مقام ته لکه څنګه چې ښايي د درناوی سر ورته ټيټ کړو او ټولو طبيعي، اسلامي، مدني او ميثاقي حقونو ته يې د زړه له کومې درناوی وشي.(۱)

(۱) دوطن جريده، د قبايلو وزارت.

د ناموسي وژنو او جنسي تېريو د لاملونو بررسي:

سرېزه:

په دې وروستيو کلونو کې ناموسي وژنې او جنسي تېري له پېچليو او د اندېښنې وړ موضوعګانو څخه ګڼل کېږي او د دې پروسو زياتښت هميشه د بشري حقونو او مدني ټولنې د دفاع کوونکو نهادونو د تاکيد او بررسي وړ ګرځېدلي دي.

لکه چې د افغانستان د بشري حقوقو خپلواک کميسيون په دې تړاو او د هغو د علتونو او لاملونو دموندلو او د بررسي په موه او د دې ناوړو پدېدو د لا زياتښت د مخنيوي او کمښت په خاطر د مناسبو او منطقي لارو چارو د موندلو لپاره فعاليتونه پېل کړي دي او د هغو څېړنو له مخې چې د قربانيانو او د هغوی د کورنيو د غړيو د بشري حقوقو د کميسيون او مدني ټولنې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهادونو، رسنیو او دولتي ارګانونو او آګاهو شخصیتونو له نظره په ټول هېواد کې ترسره شوي او په هغه رپوټ کې چې په دې برخه کې برابر شوي دي دا هڅه شوې چې د ناموسي وژنو او جنسي تېريو په پدېدو کې د لا مهمو او غېزناکو لاملونو برخې تر بررسۍ لاندې ونیسي.

ددې څېړنې له مخې ددې ناولو پدېدو د سرچینو او لاملونو څخه په دې ډول ښودل شوي دي چې په دوو برخو کې بحث، څېړنې او بررسي ور دي.

اقتصادي لاملونه او غیر اقتصادي لاملونه:

چې دلته به اقتصادي لاملونه تر څېړنې او بررسي لاندې ونیول شي چې په دې ډول دي:

۱.بیکاري

۲.نیستي

۳.د ښځو د شغل درلودلو په وجه ګواښونه

۴.د ودونو بېخې زیات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکید

۵.هغه بدلي ودونه چې د اقتصادي لاملونو له مخې وي.

۶.په نشه ایزو توکو د کورني د نارینه غړیو روږدیتوب

۷.په بوډاګانو او د څو ښځو په لروکو د لوڼو خرڅول.

۸.د ښځو د میراث حق په جبر سره

۹.د نارینه دکورنۍ له خوا د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل.

۱۰.په کورنۍ کې د ښځو کمزوري اقتصادي دریځ.

چې دا هر یو په دې ډول د څېړنې او بررسي لاندې نیول کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. بیکاري یا بې روزګاري:

بیکاري همیشته ستونزې رامنځ ته کوي او په هغو ناوړو اغېزو سربېره چې په اقتصاد ، اخلاقو او په مجموع کې د کورنۍ پر ژوند یې غورځوي، ددې لامل ګرځي چې وزګار نارینه او ښځې هغه فرصت چې تر بل هر وخت زیات د جنسي تمایلاتو او اړتیاوو د پوره کولو لري نو بیخې زیات جنسي ارضا ته لاس اچوي څېړنو ښودلې ده بیکاره نارینه زیاتره وختونه د کورنۍ او یا د ګاونډیانو پر نجونو او ښځو جنسي تیري کوي، همدارنګه لکه ښودل شوې ده ددې تېریو قربانیانې ددې د پېښې د پټولو او د کورنۍ د ابرو د خوندي ساتنې، تر تیري وروسته وژل شوې دي او دا له ناموسي وژنو څخه عبارت دي.

د څېړنو د رپوټونو له مخې په سلو کې **۵۳** د جنسي تېریو پېښې د هغو کسانو له خوا رامنځته شوي دي چې د قربانیانو سره یې په یو ډول د خپلولۍ اړیکې او یا خاص نسبت درلودلی دي چې دا کسان د قربانۍ شوې د پلار، ورور او کاکا څخه عبارت دي، همدارنګه د ناموسي وژنو په لړ کې د قربانۍ شوې خپلوان ډېر لوړ رقم تشکیلوي د قربانیانو د لاملونو په سلو کې **۲۱** او خپلوان یې په سلو کې **۳۵** دي.

۲. نیستي:

نیستي هم د بیکارۍ غوندې یو ځورونکي لامل دی چې زیاتې ستونزې رامنځته کوي څېړنو ښودلې ده چې د هغو کسانو زیات شمېر چې د ناموسي وژنو او جنسي تېریو جرمونه یې کړي دي د بېوزلو یا منځنیو کورنیو څخه دي، چې له دې جملې نه یې په سلو کې **۷,۳۷** له نیستمنو کورنیو څخه او په سلو کې **۲,۳۲** له منځنیو کورنیو څخه دي او یوازې په سلو کې **۹,۲۵** پاتې یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کسان دي چې په سلو کې ۸ د اقتصادي ځواکمني لرونکي او په سلو کې ۹٫۱۷ یې د سیاسي قدرت لرونکي دي.

د څېړنیزو رپوټونو په سلو کې ۲٫۵۸ له قربانیانو څخه د فقیرو له کورنیو او د قربانیانو په سلو کې ۷٫۳۲ د متوسط الحالو کورنیو څخه دي او یوازې په سلو کې یو له قربانیانو د سیاسي ځواکمنو کورنیو پورې تړاو لري.

۳.د ښځو د پاره د بوختیا لرلو له کبله ګواښونه:

زمونږ په هېواد کې بیکاري د یو عمومي افت په توګه له مصیبته ډکه ستونزه ده، په تېره بیا ښځې له دې آفته بیخې زیاتې اغېزمنې دي او دا ځکه چې د مرد سالاري عنعنې کورنیو ته دد ې اجازه نه ورکوي. چې ښځې او نجونې یې له دې امله چې په ټولنه بې باوره دي له کوره بهر د کار اجازه نه ورکوي، دا چې له بده مرغه دا کورنۍ چې د ټولنې زیاته برخه رانیسي له کوره بهر د ښځو او نجونو شکل خپله بې آبرویي او حتی د کورنۍ د بې عفتي لامل بولي نو دا وجه ده چې د دوی زیات شمېر تر هر چا زیات د شخصي ژوند د اړتیاوو د پوره کولو لپاره په ځانګړې ډول نقدو روپو ته ضرورت لري او دا موضوع ده چې دوی زیاتې د جنسي تېریو لاندې او یا د ښځو او لوڼو د بې ابرویي د مخنیوي لپاره وژل کېږي.

۴.د ودونو بیخې زیات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکید :

بې له شکه دا موضوع د زوم د کورنۍ لپاره د هغې د اقتصادي کمزورتیا په وجه یو ډېر ملا ماتونکې ده یو شمېر کورني په دې وجه له ودونو څخه کرکه کوي چې د زیات ولور او د واده د تجملي مراسمو په وجه د بیخې درانده اقتصادي لګښت د بار لاندې راغلي دي او ددې کورنیو واده شوې نجلۍ د کورنیو د غړیو له خوا د تاوتریخوالي لاندې راځي او یا دا چې د مېړه او یا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن د کورنۍ د غړو له خوا ځان خرڅونې ته ګومارل کېږي او د جنسي تيري لاندې راځي.

۵. بدلي ودونه:

زموږ په ټولنه کې يوه ډېره پخواني عنعنه د نيستمنو کورنيو ترمنځه د يو ساده رواج په توګه بدلي ودونه دي، چې په دې ډول ودونو کې د تاوتريخوالي زمينې ډېرې برابرېږي، په دې ډول کې يوه ښځه مېرمن په کور کې تر تاوتريخوالي لاندې راشي، د کسات اخېستلو په عنوان هم متقابل ډول تر تاوتريخوالي لاندې واقع کېږي او حتى وژل شوې هم دي.

۶. په نشه يي توکو د کورنۍ د نارينه غړيو روږدي توب:

که څه هم نشه ايزو توکو په خلاف د مبارزې هلې ځلې رواني دي خو بيا هم په ټولنه کې دا ناوړه پديده ددې پر ځای چې کمښت په کې راشي لا زياتښت مومي لکه کال په کال يې رقم لوړېږي نو يې شمېر د اوږدې کورني، ښځې او لوڼې د خپل عايد د يوې منبع په توګه بدکاريو ته مجبوروي چې د هېواد په کچه يې بېلګې وړاندې کېدای شي لکه د غور په ولايت کې يوه مېرمن د روږدې مېړه له خوا بدکارۍ ته مجبوره شوه او که چېرته د دا ډول مېړونو ښځو د دوی له غوښتنې سرغړولی دی د دوی له خوا وژل شوي دي.

۷. په بوډاګانو او د څو ښځو په لرونکو د لوڼو خرڅول:

دا ډول ودونه چې د شرعي حکمونو سره هېڅ رابطه نه لري ددې ډول ودونو يو شمېر ښځې، ددې ډلې کسانو سره د واده د نه رضايت په وجه، د مېړه سره تر اخره ژوند ته دوام ورکولای نشي نو داده چې د تاوتريخوالي د رامنځته کېدو لامل ګرځي، او ددې ترڅنګه ددې اجبارې ودونو قرباني شوي ښځې د تاوتريخوالي د ببخې زيات زياتښت په وجه، حتى د مېړه د کورنۍ له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژل کېږي او يو شمېر ښځې د کسات اخېستلو په توګه د مېړه د کورنۍ د يو غړي له خوا د جنسي تېري مورد ګرځي.

بل مهم علت دا دی چې دا ډل مېړونه د خپلو مېرمنو جنسي غريزې د ارضا کولو وس نه لري نو يې پيغلې مېرمني جنسي تېري ته غاړه ږدي.

۸.د ښځو د ميراث حق:

زموږ د هېواد ښځې د قانون او شريعت له مخې د ميراث حق لري، په ځينو مهالونو کې دا حق ددې لامل شوي چې حق غوښتونکې ښځه د پلار د کورني د غړيو له خوا ووژل شي او حتی په ځينو مواردو کې د جنسي تېري لاندې راځي.

۹.د نارينه د کورني له خوا په جبر سره د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل:

زموږ په ټولنه کې ځينې کورنۍ شته چې د مور او يا د کورني د نجلۍ د عايد له لياره ژوند کوي او حتی ځينې نارينه له دې امله هېڅ کار نه کوي او که چېرته دا ښځې خپل عايد خپل مېړه او يا کورني نارينه ته ور نه کړي، نو تاوتريخوالي رامنځته کوي د وژلو او يا جنسي تېرې لاندې راځي.

۱۰.په کورني کې ښځو د کمزوري اقتصادي حالت درلودل:

دا موضوع په ځينو کورنيو کې د جنسي تېري او ناموسي وژنې لامل شوی دی چې په دې اړه يو لړ بېلګې هم وړاندې کېدا ی شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان، ۹۰ ګڼه د زمری مياشت ۱۳۹۲ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو د جنسي تېري يو ډېر زړه بوګنونکی شکل :

د خپلواکۍ مجلې د مدير په وينا : څو کاله د مخه د تخار ولايت د تالقانو ښار ته د افغانستان د مطالعاتو د مرکز له خوا د يوې ټولنيزې دندې د اجرا کولو لپاره تللي وم، يوه ورځ چې د هغه ولايت د ښځو چارو د مشرې سره د هغې په دفتر کې ناست وم نو موړې تر حده زياته خواشيني او په عين حال کې عصباني وه، دې وويل : د دې رياست د امن خونې ته د دوهم ځل لپاره يوه مېرمن په ډېره ناوړه صحي حالت کې راوړل شوې وه چې دوهم ځل پرې ډله ايز جنسي تېرې شوي وو، زما د پاره د دې موضوع بېخي نوې والي د رلودلو ځکه چې تردې وخته پورې په هېواد کې پر ښځو د تاوتريخوالي دا ډول کرکجنې پېښې نه وې ليدل شوې. خو په ډېرې خواشينۍ ښايي وويل شي چې په دې وروستيو کلونو کې لکه څنګه چې د ډله ايزو رسنيو په واسطه خبر يږو ، زموږ د هېواد په يو شمېر سيمو کې پر ښځو د جنسي تېرې دا بې شرمانه شکل په نړيواله کچه بې سارې دی، نه يوازې په کې کمښت راځي بلکې له يوې ورځې نه بلې ورځ ته په کې زياتښت راځي.

زما په عقيده هغه څوک چې د سالم وجدان او انساني ضمير د رلودونکې وي هغوی به په دې تړاو حتی د خبرو اوريدو تحمل هم ونه لري.

د پوره حيرانتيا او افسوس خبره ده چې په يوه افغاني او اسلامي ټولنه کې يو شمېر ځناور خويه، خو يوازې په شکل انسانان دغسې ډېر فجيع او له شرمه ډک عمل ته هغه په پوره افتخار اقدام کوي، يو هغسې تيرې کوونکې عمل ته چې په ځنګل کې د يو زور ور ځناور له خوا په نورو وحشي حيواناتو د عملي کېدو بېلګې يې وړاندې کيدای نه شي، نو څرګنده چې په دغسې يو چا د انسان د نوم انتسابول په انساني کرامت له توره به بل څه نه وی او ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري چې دغه شیطان فطرته او شیطان کرداره موجود انسان په جامه کې یو شیطان وبلل شي.

دلته د دې زیاته اړینه لیدل کېږي چې د دغې ټولنیزې ننګینې پد بد ې په لاملونو یو څه رڼا واچول شي:

- په هېواد کې ټوپکسالارۍ او زورواکۍ د دې پدیدې مهم لامل ګڼل کېږي دا ځکه دغسې زورواکان د هېڅ ډول ټولنیزو ضوابطو او حقوقي قوانینو او اسلامي ارزښتونو ځان تابع نه ګڼي، له هیڅا حتی د خدای (ج) څخه نه ډارېږي او غواړي چې د جنسي تېریو یو نوي ریکارډ قایم کړي، د دوی زورواکي او تهدیدونه پوره اغېزمن دي په تېره بیا هغه مظلومې کورنۍ چې د دوی تر تجاوز لاندې راغلې دي کله د دوی د مقابلې وسه لري.

- د زور او شتمنۍ واکمني: دا ډله کسان د پریمانه شتمنۍ او قارونې بډاینې په وجه خامخا پر مځکه له هر ډول موازینو څخه په نه پیروتۍ بغاوتونه کوي، نو دوی په دې فکر کې کېږي چې له خپلې شتمنۍ څخه څنګه ګټه واخلي، دوی دغه شتمنۍ په نامشروعه ډول او نامشروعو لیارو کاروي، دوی ته د خپلې ټولنې د یوې کورنۍ ابرو او پتمنۍ هېڅ ارزښت نه لري او ښه ډاډه وي چې دا شتمني د دوی هغه کاري وسله ده چې هر څوک پرې مغلوبولای شي.

۱- ځینې کسان چې د اخلاقي فسادونو د درلودلو په وروستنۍ کچه کې وي او هېڅ ډول موازین ورته ارزښت نه لري، نورو ته د بدنامۍ اړول څه، چې په دغسې عمل په بدنامۍ افتخار کوي، بې ایمانه کسان وجدان او حیا نه لري.

۲- د مظلومو او د دغه تیریو لاندې راغلي کورنیو هر اړخیزه بې وسي، چې نه زور لري او نه زر او نه یې ملاتړ کوونکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.دهېواد په ټولو دولتي او سيمه ييزو اروګانو کې، که اجرايوي، قضايي او عدلي وي د پورتنيو کته ګوريو د تيري کوونکو پريکونې اغېزمنې او هر اړخيزه وابستګي يعنې دا چې متل دی چې «... دې قاضي... نو حق غوښتنه له چا غواړي» دا خبره د دوی په حق کې پوره صدق کوي.

۴.د اړوندو صلاحيت لرونکو ارګانو کمزورتيا : دا په دې مفهوم که څه هم ددغه ارګانون اړونده مسوليت د دوی پورې هېڅ دول تړاو نه لري او غواړي چې په سخته جزا محکوم شي، خو نه يوازې د دوی پريکړې عملي کېدای نه شي بلکې ملاتړ يې هم بې ګټې دی.

۵.د سيمې او سيدونکي هم د دوی له شر او زيان رسولو څخه ډاربږي او نه شي کولای ددغه ډول ډېر کرکجن جنايت مخه ونيسي او زيان رسيدونکی کورنۍ سره مرسته او کومک وکړي په دې تړاو د دوی بې تفاوتې هم ددغه ناوړې پديدې د رامنځ ته کېدو لامل ګڼل کېږي.

۶.له مظلومې کورنۍ څخه نه ملاتړ او دوی د نه محکومېدلو او د عمل په سزا نه رسيدلو موضوع هم دوی په مطمينانه ډول خپلو جنايتونو ته په پوره بې اعتنايې، جرات او ډاډه زړه ادامه ورکوي.

وړانديزونه :

ددې لپاره چې د ټولنې دغسې جنايتکاران، د ټولنيزو ضوابطو او هېوادنيو قوانينو له مندرجاتو څخه سرغړونکی پرې نه ښودل شي چې زموږ په افغاني او اسلامي ټولنه د دوی دغسې ناوړه عمل نور تور او رټه ونه ګرځي نو په کار دی.

۱ـ دولتي اړوندو اروګانونو ته په کار دی چې د زيانمنو کورنيو سره خواخوږي او ملاتړ په خاطر په لومړي سر کې، دجنايتکارانو د نفوذ تر سلطې لاندې اشخاص تثبيت او پر يې نه ږدي چې د دوی په پلويتوب قوانين

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر پښنو لاندې کړي. که دولت د دغسې کسانو ډلې په ډېره سخته او عبرتناکه جزا ورسوي او د زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې ډېره اغېزمنه لاره ګڼل کېږي.

۲- په ټولنه کې د ملايانو، روحانيونو او نفوذ لرونکو اشخاصو له خوا د دې جنايتکارو ډلو چې د هر چا سره اړيکې ولري که وغندل شي او زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې هم ښه وسيله ده.

۳- د سيمې خلک بايد په ډله ايز ډول يو موټي شي او په لومړي سر کې د دغو لنډه غرانو د دغسې شوم عمل مخه ونيسي او ورسره جوخت د هغوی پر ضد او په جزا ورسولو په برخه کې متحدانه عمل وکړي، نو په دې صورت کې په يوې متحدې کتلې د زرو او زور د واکمنيو زور رسيدای نه شي.

۴- رسنۍ بايد د دغسې کسانو ناولې څېرې افشا کړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۹۰ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال د اسد مياشت.

د کورنۍ د سالمې فضا په تامين کې د ښځې ونډه :

د کورنۍ سالمه فضا يانې د مينې، پېرزوينې او صميميت ډکه په زړه پورې له ګرمۍ او خوشالۍ ډکه فضا يوازې اقتصادي مسايل تامينولای نه شي بلکې يو لړ داسې نور عوامل هم شته دي چې هغه کورنۍ له مينې، دوستۍ، ګرانښت، نېکمرغۍ او خوشحالۍ څخه سرشاره کوي چې يو له دې ډېرو زياتو مهمو عواملو څخه په کور کې د مهربانۍ، دلسوزۍ، همدردۍ، همرازۍ، هوښيارۍ ښځې شتون والی دی.

د ښځې او مېړه ترمنځه نه شلېدونکې له مينې او صداقت ډکې عاطفي اړيکې ځانته يو لړ محملونه لري، چې په دې کې د مېړه او ښځې د متقابلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خصوصیتونو او خاصیتونو ژور درک او پېژندنه شامله ده، ځکه چې په دې ټکو جدي پوهېدنه د دوارو جوړو ترمنځه هر اړخیزه بېگانگي او خلا له منځه وړي. هوښیاره ښځه هغه ده چې د خپل مېړه سره هم فکره، هم احساسه، هم هدفه او همرازه واوسي.

البته په دې واقعیتونو پوهول د یو او بل لخوا د خولې او خبرو له لیارې دومره مناسب او اغېزمن نه دي، بلکې ښځې او مېړه ته په کار دي چې د خپل گډ ژوند په اوږدو کې د یو او بل د پېژندنې او د ښو صفتونو د پوهېدنې په لړ کې په دغو ټکو هم ځان وپوهوي او دا خو دومره سخته خبره نه ده چې یوه ښځه په دې ځان وپوهوي چې مېړه یې د دې له خوا په کوم ډول چلند او کړنه د خوشالۍ احساس کوي او کوم کار یې د رضایت او حساسیت لامل گرځي او یا برعکس یانې مېړه نه غواړي چې ښځه یې د طبیعي او میل خلاف کوم کار وکړي.

نو ښځه باید په دې نزاکت پوره پوهه وي چې دا موضوع نه یوازې د ښځې او مېړه صمیمي ژوند تر اغېزه لاندې راولي بلکې د مېړه په وړاندې د هغې شخصیت ته هم زیانمن تمامېږي.

د بېلگې په توگه:

مېړه نه غواړي چې د ښځې د هغو خپلوانو کره چې دده په نسبت ځینو کورنیو او مناسباتي نزاکتونو ته ارزښت نه ورکوي او یا دا چې د دوی سره لازمه راشه درشه نه کوي، ښځه یې ورکره لاړه شي او ځان نابللې مېلمه کړي.

هوښیاره ښځه باید د مېړه د دې احساس سره هم غږې واوسي او که فرضاً په ځینو حالتونو کې مجبوره شي چې د مېړه د احساس خلاف عمل وکړي، نو بیا په کار ده چې د مخه د ښځولۍ د ظریفانه سلیقي په مرسته د هغه رضایت جلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوښیاره ښځه باید د مېړه د شخصیت درناوی وکړي او هغه ته په لوړ شخصیت او ارزښت قایله شي، په مناسبو مواردو کې یې ملاتړ وکړي او د خپلوانو د ناوړو چلندونو تر اغېزه لاندې رانشي.

ځرنګه چې مېړه او ښځه په خپل ګډ ژوند کې د یو او بل د شخصیت متمم دي او هم ګډ سرنوشت لري نو دا به ډېره ناوړه خبره وي چې د یو او بل په وړاندې بې توپیره واوسي.

د مېړه او ښځې په منځ کې حوصله، برده باري، ښښنه او تېرېدنه ځانګړي ارزښت لري، ښايي د یو بل اشتباهات «ښو بېدنې» او نېمګړتیاوې په خاصو او صمیمانه موارد و کې یو او بل ته په ډاګه کړي. مېړه او ښځه باید د عصبانیت ځواب په عصبانیت ورنه کړي.

تجربو ښودلې ده چې ښځه د کورني ژوند د نیمکرغۍ ډېر ستر عامل دی او د کورنۍ د سالمې فضا هغه ډېوه ده چې کور پرې روښانه او د کورنۍ غړي په خوښۍ او خوشالۍ کې پرې راغونډ وي(۱) .

(۱) ارشاد النسوان، ۸۹ ګڼه، د سرطان میاشت ۱۳۹۲ کال.

ښځې او سوالګري :

ګدايي او سوالګري د اسلامي شریعت له مخې یو ناروا عمل شمېرل کېږي یو لامل یې دا دی، چې دا دې ننګین عمل په وجه د سوالګر انساني شخصیت ته پوره زیان رسېږي او په شکل د شکلونو د سپکاوي وړ ګرځي.

خو په پوره خواشینۍ سره ښايي وویل شي چې نن سبا زموږ د هېواد په سرکونو، کوڅو او بازارونو او همدا راز د خلکو په ګڼه ګوڼو ځايونو لکه د جوماتونو، نانوايانو، قصابیو مخې ته او حتی د نورو د کورونو د دروازو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټکولو سره، ګدايي ګران چې له ښېلا ښېلو ټولګيو څخه عبارت دی په هره موخه چې وي، خو زياتره د خيرات د ترلاسه کولو په موخه سوال کوي.

له دې ډلې نه ښځينه سوالګرې لويې رقم جوړوي او لکه چې ليدل کېږي دوی نه يوازې په ښېلا ښېلو ښاري سيمو کې بلکې په ښېلا ښېلو حالتونو چې د ليدونکو د ترحم وړ وګرځي، دغه ناروا عمل ته لاس اچوي، يو شمېر ښځې چې نجونې او ميندې په کې شاملې دي، پښې لوڅې او په زړه او شليدلو جامو او فلاکتباره حالت کې ګدايي کوي او حتی نارينه او ښځې له کاليو څخه رانيسي.

يو شمېر د لويو واټونو په غاړه په داسې حال کې چې کوچني بچيان او څو مياشتني شيده خواره ماشومان ورته پراته وي او ځينې يې په لويو واټونو کې په موټرونو پسې منډې وهي او يا يې مخه نيسي او په زوره ترې خيرات غواړي او د هېواد د لويو واټونو په ځينو برخو او د موټرونو په تم ځايونو کې هم دغسې حال دی.

په دغسې او نورو عاطفه لړزونکو او خواشينونکو حالتونو کې د ښځينه سوالګرو ليدل ښايي د پوره افسوس وړ موضوع وګڼل شي او دا په دې وجه چې د خپل ډېر لوړ انساني او ټولنيز مقام په درلودلو سره يې شخصيت بايد دومره راټيټ نشي.

ښځه د مور په توګه د ژوندانه د ملګرې په توګه او حتی د يو انسان او اشراف المخلوقات په توګه، هغه چې د بشري نسلونو د تسلسل ساتلو طبيعي کړۍ ده، هغه چې د انسان برخه ليکونه ددې د فداکارۍ، زيار ايستنې او اتلولۍ په برکت ليکل کېږي او بالاخره هغه بشري لطيف مخلوق چې د ستايلو او درناوی وړ دی او لکه ګل تازه او ښکلې وسايل شي، نو د داسې ذليل توب او سپکاوي وړ دي؟ په هيڅ صورت نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا دوئ د یو انسان او بیا د یو هېوادوال په توګه د یو لړ طبیعي، اسلامي، میثاقي او قانوني حقونو لرونکې نه دي؟ او په دې صورت کې ترې ولې بې برخې شوې دي؟

له دې ځایه ټولنیز وجدان حکم کوي چې په دې برخه کې افغاني سرې میاشتې، د کار، ټولنیزو چارو، معیوبینو او معلولینو چارو وزارت، نور خیریه بنسټونه او د ښځو چارو وزارت چارواکي په ګډه توګه اړینې کړنې ترسره کړي تر څو دا ډول ښځې له دې بد او ناروا حالت څخه خلاصون ومومي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۹ګڼه، د سرطان میاشت ۱۳۹۳ کال.

د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه :

لکه چې اسلامي ارزښتونه ښايي او په یو لړ حقوقي او مدني میثاقونو کې څرګنده ده ښځې په یوه ټولنه کې یا په مشخص ډول او یا د ټولنې د یو قشر په توګه د یو لړ حقونو څخه برخمنې دي او دولت د هغوی د پوره کولو، ملاتړ او په خوندي ساتلو مکلف دی. لکه: د تابعیت حق، د انساني کرامت د خوندي توب حق، د قانون په وړاندې د برابرۍ حق، د ژوند ازادۍ او روغتیا حق، د نه ځورولو حق، د انتخابولو او انتخابېدو حق، د بیان د ازادۍ حق، د سوله ایزو لاریونونو حق، د ملکیت حق، ښوونې او روزنې ته د لاس رسي حق، د کار حق، د کورني د تشکیل او خوندیتوب حق او داسې نور حقونه...

خو دلته به د افغانستان د اساسي قانون په یو لړ مندرجاتو کې د ټولنې د افرادو په کلیه کې د دوی یو لړ عمومي حقونه وښودل شي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۲۲) ماده کې راغلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د افغانستان د اتباعو ترمنځ هر راز تبعیض او امتیاز منع دی، د افغانستان اتباع د قانون په وړاندې مساوي حقوق او وجایب لري).

د ښځو د ژوند په تړاو د قانون (۲۳) ماده داسې صراحت لري:

(ژوند د لوی خدای (ج) لورینه او د انسان طبیعي حق دی، هیڅوک له قانوني مجوز پرته له دې حقه بې برخې کېدای نه شي).

او د ازادۍ او انساني کرامت د حقونو په باب د قانون په (۲۴) ماده کې داسې سپارښتنه شوې ده:

(آزادي د انسان طبیعي حق دي، دا حق د نورو له آزادۍ او له عامه مصالحو پرته، چې د قانون له لارې تنظیمېږي حدود نه لري).

د انسان ازادي او کرامت له تیري خوندي دي.

دولت د انسان د ازادۍ او کرامت په درناوي او ساتنه مکلف دی.

دافغانستان په اساسي قانون کې د یو انسان په توګه د ښځې تعذیب او ځورول منع دی لکه چې د قانون نه ویشتمه ماده سپارښتنه کوي:

د انسان تعذیب منع دی، هیڅوک نشي کولای چې له بل شخص څخه حتی د حقایقو د ترلاسه کولو لپاره که څه هم تر تعقیب، نیونې یا توقیف لاندې وي او یا په جزا محکوم وي، د هغه د تعذیب لپاره اقدام وکړي یا یې د تعذیب امر وکړي.

د داسې جزا ټاکل چې د انساني کرامت مخالف وي منع ده.

د رای ورکولو حق او یا د ځان او د بل د انتخابولو حق په ټولنه کې د ښځو د مسلمو حقونو څخه شمېرل کېږي لکه د قانون (۳۳) ماده چې ښايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان اتباع د انتخابولو او د انتخابېدو حق لري، له دې حق څخه د ګټې اخېستنې شرایط او لارې د قانون په واسطه تنظیمېږي.

همدارنګه د بیان د ازادۍ حق د افغانستان د اساسي قانون په ۳۴ ماده کې داسې بښودل شوي دی:

د بیان ازادي له تیري څخه خوندي ده، هر افغان حق لري چې خپل فکر او وینا ، لیکنې، انځور یا نورو وسیلو له لارې، په دې اساسي قانون کې د راغلیو حکمونو په رعایت څرګند کړي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۳۶) ماده کې د سوله ایزو لاریونونو د کولو د حق په اړوند ویل شوی دی:

(د افغانستان اتباع حق لري چې د خپلو روا او سوله ایزو غوښتنو د تامین لپاره له قانون سره سم، بې وسلې غونډې او لاریونونه وکړي.

همدارنګه د ملکیت د حق د خوندیتوب او ملاتړ په باب د افغانستان اساسي قانون په څلوریشتمه ماده کې داسې ښودل شوي دي:

(ملکیت له تیري څخه خوندي دي. قانون په دې اړه داسې څرګندونې لري. هیڅوک د ملکیت د ترلاسه کولو او په هغه کې د تصرف کولو څخه نه منع کېږي مګر د قانون په حدودو کې).

(د هیچا ملکیت د قانون له حکم او د باصلاحیته محکمې له پرېکړې پرته نه مصادره کېږي).

(د شخص د ملکیت استملاک یوازې د عامه ګټو د تامین په مقصد د مخکیني او عادلانه بدل په ورکولو ، د قانون له مخې مجاز دي).

(د شخص د شتمنۍ پلټنه او اعلان یوازې د قانون په حکم کېدای شي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د اساسي قانون (۴۳) ماده په ټولنه کې د زده کړې د حق د تامین په باب په دې ډول سپارښتنه کوي:

(زده کړه د افغانستان د ټولو اتباعو حق ده چې تر ثانوي دورې وړیا د دولت له خوا تامینېږي).

(دولت مکلف دی چې په ټول افغانستان کې د متوازن معارف د عامولو او د منځنیو اجبارې زده کړو د تامین لپاره اغېزمن پروګرام وضع او تطبیق کړي او د مورنیو ژبو د تدریس لپاره په هغو سیمو کې چې پرې خبرې کوي لاره هواره کړي).

د کار د حق د تامین په باب د افغانستان د اساسي قانون (۴۸) ماده په دې شرح حکم کوي:

(کار د هر افغان حق دی).

(د کار د ساعتونو ټاکل او با معاشه رخصتي، د کار او کارګر حقوق او له هغو سره نورې مربوطې چارې د قانون په وسیله تنظیمېږي).

(د قانون د حکمونو په حدودو کې د کار او کسب انتخاب ازادی).

کورنۍ چې د یوې ټولنې مهمه هسته او بنسټ ده د افغانستان په اساسي قانون کې ورته ځانګړې اهمیت ورکړل شوی دی. د قانون په (۵۴) ماده کې راغلي دي:

(کورنۍ د ټولنې اساسي برخه جوړوي او د دولت تر ملاتړ لاندې ده. دولت د کورنۍ او په ځانګړې توګه د مور او ماشوم د جسمي او روحي روغتیا د تامین او د ماشومانو د روزنې او د اسلام د سپېڅلي دین له حکمونو سره د مغایرو رسومو د له منځه وړلو لپاره لازم تدبیرونه نیسي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون د نورو يادو شوو سپارښتنو په پرتله په دې ماده کې د ښځو په جسمي او روحي روغتيا ځکه په صراحت سره تاکيد شوی دی چې د کورنۍ په جوړولو کې يې نقش مهم او خورا ټاکونکی دی.

ښايي وويل شي چې د قانون په (۵۵) ماده کې د وطن دفاع او ساتنه هم د افغانستان د اتباعو وجيبه ګڼل شوې ده.

(له هېواد څخه دفاع د افغانستان د ټولو اتباعو وجيبه ده).

د عسکرۍ د مکلفيت د دورې د تېرولو شرطونه د قانون له لياري تنظيمېږي. او بالاخره د افغانستان د اساسي قانون د ټولو حکمونو څخه پيروي د دې قانون په (۵۶) ماده کې په دې ډول تسجيل شوې ده:

(د اساسي قانون له حکمونو پيروی، د قوانينو اطاعت او د عامه نظم او امنيت ساتل د افغانستان د ټولو خلکو وجيبه ده او د قانون له حکونو څخه بې خبري عذر نه ګڼل کېږي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۲ ګڼه، حمل ۱۳۹۲.

د ښځينه پښتو لنډيو ځينې حماسي او رزمي بېلګې :

که د پښتو لنډيو په هکله يو څه کتنه او څېړنه وشي نو ښېځې ثرګنده ده چې د هغوی زياتره برخه له هغو پښتو لنډيو څخه عبارت دي چې د پښتني ښځو له خوا ويل شوی دي يا په بل مفهوم د هغوئ ويونکي زمونږ د لرغوني هېواد پښتنې ښځې دي له کومه وخته چې زمونږ د ولسونو په ژوند کې دا لرغوني ولسي ادب منځته راغلي دي د خپل پيدا ښت له هماغه لومړني وخت راهيسې زمونږ د خلکو د پراخو پرګنو د ژوندانه ډېره ستره او بډايه معنوي برخه ګرځېدلې ده او د هغوی د تاريخ د ډېرو اړخونو واقعيتونو يې په ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساده عامه فهمه او ویانده توګه انځور کړي دي او زموږ د ټولنې د ژوندانه د زیاتو برخو انعکاس په کې شتون لري، خو دلته یوازې د دې لنډیو په حماسي او رزمي برخو باندې لنډ بحث کېږي او تر ټولو دمخه به یې لزومه نه وي چې دا لیکنه د پښتني تلپاتې ویاړلې ملالۍ په دې تاریخي، حماسه هستوونکي او هڅوونکی لنډۍ پیل شي چې ویلي یې دي:

که په میوند کې شهید نه شوې

خدايږو لالیه ! بې ننګۍ ته دې ساتینه

زموږ د هېواد د تاریخي پېښو او سوابقو له مخې د میوند جګړه د غه د انګریزانو په خلاف د افغانانو عادلانه او ازادي غوښتونکي جګړه چې د ملي پت او ناموس څخه د دفاع په خاطر په ډېر زور روانه وه او د پوځي محاسبې له مخې د ځواکونو انډولتوب د دښمن په تفوق او د وسلو تناسب هم د افغاني ځواکونو سره بېخې د مقایسې وړ نه و یعنې که له یوې خوا افغانان په ډېره ساده او عادي او حتي جارحه وسله جنګېدل، خو په مقابل کې د دښمن د وخت په مډرنه وسله سنبال وو او دا موضوع په دې خبره بیخې مدله وه چې د دښمن بریالیتوب خامخا د افغانانو په ماتې تمامیده او نږدې وه چې د افغانانو د لښکر سرغندویه توغ د غه زموږ د باتورو نیکونو د برمونو، پتمنۍ او شرف سمبول پر مځکه را ولوېږي نو په دې حساسو او حسابي شېبو کې پښتنه ملاله د جګړې سور ډګر ته ور دانګي او پرته له دې چې د ژوندي پاتې کېدلو مسئله ورته مطرح وي په پوره پښتني مړانه د غه توغ په خپلو لاسونو کې کلک رانیسي راپورته کوي یې او په رپیدو یې را ولي او په ډېر لوړ آواز پر افغاني جنګیالیو دا چیغه کوي:

که په میوند کې شهید نه شوې

خدايږم لالیه ! بې ننګۍ ته دې ساتینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي غرور د دې هيجاني لنډۍ په اوريدلو سره د ميوند په خونړۍ او اورجن ډګر کې د هر زوړ او ځوان ننګيالي ويني له ډېر غيرته په جوش راځي د مېړانې او سرښندنې ولولې يې توپاني کېږي او پر غليم باندې د يرغل ور وړلو په سيالۍ کې يو له بله څخه مخکې کېږي او په ډېرو لنډو شېبو کې د جګړې سرنوشت ته په تاريخي او ښتون ورکوي، هغسې ټاکونکي او ښتون چې انګريزان ننګينه ماتې خوري او افغاني مجاهدينو ته وياړلي کاميابي او نيکنامي ور په برخه کېږي او له هغې نيتې را وروسته دا پښتو لنډۍ زموږ د ملي تاريخ يوه تلپاتې حماسه ګرځي چې نه يوازې په ليکلي توګه له يو کتاب څخه بل کتاب ته بلکې په شفاهي او له يو زړه څخه بل زړه ته او زموږ د تېرو نسلونو له يوې خولې نه بلې خولې ته د يوې وياړلې ميراثي په توګه ور انتقالېږي.

لنډه دا چې توريالیتوب او مېړانه، ننګ او غيرت، جنګياليتوب او زړور توب د پښتني ښځې له نظره د نارينتوب د کمال په زړه پورې منل شوي معيارونه دي.

او پښتنه ښځه په همدغو معيارونو سنبال ځوانان د خپلې مينې او ياراني لپاره وړ بولي او برعکس د دې معيارونو د نه درلودونکو ځوانانو سره يوه پښتنه پيغله خپله مينه په پښتو يوه لنډۍ کې داسې غندي او ځان ملامتوي.

عالمه! راشئ مخ مې تور کړئ

ما د بې ننګه ياري کړه وشرميدمه

پښتنه پيغله دومره په اسانۍ سره خپل مين ته د سپينې خولې د ورکولو وعده نه ورکوي پاتې لا د خولګۍ ورکونه، مګر دوی د ياراني کوم مناسب زلمي چې د ننګ او غيرت په سنګر کې مېړانه ښودلې او بې ننګي يې کړې نه وي او د قرباني ورکولو په امتحان کې يې د دښمن د تورو ګزارونو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرات او شهامت خپل ټټر سپر کړي وي نو کله چې له جګړې وروسته را ستون شي بې له شکه چې د خپلې کورنۍ او قام د وياړنې وړ توريالي ګرځېدلي وي د غسې پښتون زلمي ته محبوبه په خطاب کې دا لنډۍ وايي:

ټوکړې ټوکړې په وينو راشي

چې پرهرونه دې ګنډم خوله درکومه

ځومره ښکلي او خوږه وعده چې خپل د توريالي مين د مېړانې په خاطر ورته عاشقانه وعده د انعام په توګه ورکوي.

يا پښتنه پېغله چې د خپل يار په مېړانه پوره ډاډمنه ده، نو يې د لا هڅولو او د مينې د پاللو په خاطر ور سره په ګډه روانېږي او د جګړې تر سنګره يې ملتيا کوي او پوره يقين يې راځي چې هغه به د جګړې په ډګر کې بې ساري اتلولي وښيي نو په دې باب په يوه پښتو لنډۍ کې خپل احساس داسې انځوروي.

جانان به ولې توره نه کړي

تر نيمايي سنګره زه ورسره ځمه

ځرنګه چې د پښتني ددې غوره دود له مخې ښځو د نرانو سره په جګړه کې سمه برخه اخېستله او به او خوراکي توکي يې ورسول او ددې په خوا کې به يې هغوی تورو وهلو ته هڅول نو داوه چې په هيڅ يوه جګړه کې يې ماتې نه وه خوړلې.

د پښتني رسم او رواج له مخې هېڅ يوه پښتنه پېغله يا ښځه د نارينه سره نه غاړه غاړي کېږي، خو پښتنه پېغله وايي که يې مين د جګړې له ډګر ځخه توريالي او بريالي راوګرځي نو دا به يې ددغې تور زنۍ او مېړانې په بدل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مينې په پيرزوينه وپالي او د هر کلي په مهال به ورسره پرته د چال ډاره غاړه وځي لکه چې په دې لنډۍ کې به دا انځور وګورو:

غاړه غړۍ به درقربان شم

که دې د جنګ په ډګر وکړل يرغلونه

دا هم د خپل مين سره د پښتنې د هغه د مېړانې او سرښندنې په صورت کې د هغې د مينې بې باکانه او خلوصانه وعده.

پښتنه د خپل ګران محبوب د بې ننګۍ او بې غيرتي هيڅ تحمل نه شي کولای او ورځني کرکه کوي او ډارېږي. دا ځکه چې په هيڅ ډول نه غواړي د خپلو همزولو په منځ کې د پيغور وړ وګرځي نو مخکې تردې چې يې مين له جګړې څخه راستون شي د هغه د نيکنامۍ په خاطر له خپلو ګاڼو څخه يو قيمتي شي نذر او خيرات نيسي او وايي:

د ننګي لال به پرې خيرات کړم

که مې اشنا د دښمن مات کړي سنګرونه

پښتنه په خپل کې کلي کې تر هر څه زياتره د خپل مين د بې ننګۍ او بې غيرتۍ له بدنامۍ څخه بدې وړې او د هغه هر ډول قرباني يې خوښېږي، خو دا اوازه يې تر تحمل د باندې ده چې لا د جګړې له سنګره څخه يې د بې ننګۍ احوال راشي لکه چې خپله انديښنه په دې لنډې کې انځوروي.

ټوټې ټوټې په تورو راشي

د بې ننګۍ آواز دې رامه شه مينه

يا يوه پښتنه پيغله چې د خپل مين د ډېرو ننواتو او زاريو، د ګوټ د نيولو او د ريبارانو په خوله د خپلې مينې درور څرګندولو سره سره بيا هم د خپل مين يارانه نه مني او د هغه زياتو رنځيدنو او ځوربدنو په مقابل کې له پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

استغنا څخه کار اخلي، خو چې خبره شي چې هغه د جګړې ډګر ته تللي دی نو يې پښتنه مينه تيندک خوري او د هغه په نسبت يې عاشقانه ولولې را لړزيږي او په خپل زړه کې په دې شرط د هغه مينې ته په خپل زړه کې ځای ورکوي چې:

که په زلمو کې بريالی شوی

قسم مې کړي د ياري لاس درکومه

په مينتوب کې د هجران او بيلتون پېښه د مينانو لپاره ډېره کړغېږنه او رنځوونکې پېښه ګڼل کېږي او هغوی مړينې ته غاړه ږدي خو د بېلتانه زغم نه باندې د ننګي په خاطر حتی که خپل مين يې د شهادت په بڼه قرباني هم ورکړي، بيا هم په پوره شهامت او سربښندنې سره د ننګ په وړاندې خپله بې ساري او قهرمانانه جذباتو ته په لاندنۍ پښتو لنډۍ کې داسې انعکاس ورکوي.

که تور اوربل مې ميراتېږي

پر وطن ننګ دي جانان نه منع کومه

چې داهم د يوې پښتنې پيغلې د پښتونولۍ د لوړ پښتني احساس نهايي تصوير دي او بس.(۱)

(۱) د ايلبند مجله، د کوچيانو ديانت، ۷ ګڼه، ۱۱-۱۲ ، ۱۳۸۸ کال.

زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې :

که څه هم د اسلامي د سپېڅلو لارښوونو په رڼا کې د ښځې حقونو په تاکيد ي توګه تسجيل شوي دي د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو ته يو لړ حقونه ورکړي شوي دي، او دولت يې په تامينولو او رعايتولو مکلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدل شوي دي. او د دې ترڅنګه په نړیوال کچه د بشري حقونو په نړیوالو سندونو کې په ډېر صراحت سره د ښځو په اړه هر اړخیز حقونه تثبیت شوي او د هغوی د اړوندو دولتي ارګانو ته، د هغو د تامینولو په ګمارلو سربېره، په خپله په هغه هېواد کې د بشري حقونو خپلواک کمیسیون هم مکلف شوي دي.

خو د دغو اسلامي او اعتباري سندونو سره سره لکه چې لیدل کېږي په پراخه کچه او هر اړخیز ډول او په بېلا بېلو شیوو د دې حقونه په پوره بې باکي او بې رحمي تر پښو لاندې کېږي چې بېخې زیاتې بیلګې یې وړاندې کېدای شي چې په بیا ویلو یې د انسان وجدان ربړي او ضمیر یې په یادولو ځوربږي.

چې له لاندنیو څو مواردو کې به یې په مستند ډول وړاندې کړو:

۱.له کوره د ښځو شړل:

بې له مبالغې به د میرو نه د بېځایه تهمت لګولو نه په غیر د یوې میرمنې په ژوندنه کې د یوې غمېزې کیسې ته مراجعه وکړو.

البته د دا سرګذشت له یوې دولتي ورځپاڼې څخه اخېستل شوي دي.

« د فرشتې له واده څو کاله تېرېږي، کله چې د دې له واده څخه د لاو لاړ شوي رنځ او کړاو په اړه خبري کوي نو په ریږېدلي حالت وایي :: «خاوند مې هر وخت وهلم ماته یې هیڅکله د یو انسان په سترګه نه کتل په پای کې یې زه پریښودم او طلاقه یې کړم» او د مېړه له کوره وشړل شوم، ټول شته مې هلته پاتې شول په تش میدان پاتې شوم او بالاخره یو ازینې استوګنځای مي د پولیسو د ماموریت د یوې خونې یو کونج دي».

د فرشتې د پریښودو تېښتونې پر هغې د جنسي تیري او ناخوالیو کیسه د هغې د بې چاره توب ښه انځور دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرشتي د پوليسو د ماموريت په يوه خونه کې، اى دبليو پى ار، د خبريال سره زړه نا زړه خبرې پيل کړي، فرشته د ښکلي څېرې لرونکي ده. هڅه يې درلوده دخبرو په مهال د خپلو اوښکو د بهيدو مخه ونيسي او دخپل ژوند سرنوشت بيان کړي، فرشته چې دخاوند له کوره وشړل شوه نو په سوالگري يې پيل وکړ که څه هم په شروع کې دا عمل ناروا دي، يوه ورځ يې د لوگر دموټر په تم ځاى کې د عبدالهادي نومي سړي سره مخامخ شوه هغه ورته وويل چې له سوالگري دا ښه ده چې ورسره لاړه شي او د هغه د زوى سره واده وکړي داوه چې د هغه سره د کنگار ولسوالي ته ځي.

او پوهېږي چې غولول شوي ده، نوموړي سړي زوى نه درلود او يوازې اوسيده، فرشته ورسره دوه مياشتې پاتې شوه او په دې موده کې به يې وهله او ډبوله او البته د هغه نامشروع غوښتني ته يې غاړه نه ايښودله تر څو چې د کابل ښار داتمي حوزې د پوليسو د مشر عبدالروف تاج د وينا له مخې چې د نوموړي سړي له خوا پرې جنسي تيري هم شوي ؤ «بيا يې د زور ډالرو په بيه په بل سړي پير محمد پلوري او ورته وايي چې فرشته يې ښينه ده.

د لوگر د روغتون چپراسي پنځه اويا کلن محمد اکرم هغه ځانته په نکاح کړه هغه د واده اتلس مياشتې سره تيروي، فرشته وايي دهغې نوى خاوند هغې ته فزيکي سزا ورکوله او خپلو گاونډيانو ښځو ته خبر و کولو ته پريښودله يوه ورځ يې ورته اجازه ورکړه چې کابل ته لاړه شي، کله چې ښار ته ورسېدله په بيړه د پوليسو ماموريت ته لاړه د پوليسو ماموريت ته يې خپله عريضه وړاندې کړه اکرم او هادي دواړه بنديان شول.

له دې سرگذشت څخه جوته دي چېرته د فرشتې واده ددې په رضا او رغبت شوي وايي نوهغه به ددغې درديدلي او فاجعو سره نه واى مخامخ شواى.

د ښځو سنگسار کېدل :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پېښنه دویچه ویلي « د انترنت له پاني را اخېستل شوي او د ۱۳۸۴ کال د ثور د اومي نېټې په یوې جریدې کې له خپرېدو وروسته اقتباس شوي ده.

د پولیسو د یوې اعلامیې په ترخ کې د امیني په نوم یوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوه او دا لومړۍ ځل دی د ښاغلي حامد کرزي په دوره کې دا پېښنه رامنځته کېږي.

د بدخشان د « اوغو» په کلي کې د چارواکو دحکم نه پرته یې دا ښځه سنګسار کړه د پولیسو د یو لوړ رتبه افسر جنرال شاه جهان نوري په وینا د زنا په تهمت داوغو د ملا محمد یوسف په فتوا دا ښځه سنګسار شوي ده.

خو افغانستان د بشر د حقونو د مستقل کمیسیون د راپوټ له مخې دا ښځه سنګسار شوي نه ده بلکې دمېړه د کورني له خوا په دې توګه وژل شوي ده.

د یو عیني شاهد په وینا دا ښځه ددې د مېړه او دولتي چارواکو د یو نماینده په واسطه له کوره اېستل شوي او سنګسار شوي ده. ویل کېږي هغه سړي چې ددې سړي نامشروعه رابطه درلوده د ۱۰۰ قمچینو وهلو سزا لیدلی ده د امیني سړي پنځو کلونو وروسته له ایران څخه راستون شوي و او دده دجنسي کمزوري په درجه یې ترې د طلاقو ورکول غوښتنه کړي ده، خو په نتیجه کې ددې د ناورې رابطې په وجه سنګسار کېږي.

اصلي خبره داده چې په شرع کې سنګسار هغه مهال د شرعي فتوا له مخې اجرا شوي چې د زنا په بالفعل مهال کې ونیول شي نه په نورو وختونو کې.

د وهلو ټکولو په وجه وژل :

زه باور لرم چې د زجر او شکنجي ورکولو له ډېرې پېښې شته دي خو دا فاجعه چې ډېر کم خلک به پرې خبر او خواشیني نه وي هغه د مېړه په واسطه د نادیا انجمن وژل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادیا انجمن په ۱۳۵۹ په هرات کې زیږیدلي یوه شاعره دانشمنده او فرهنګي شخصیت و د معاون سرمحقق عبدالصابر جنبش په وینا چې ددې د مړینې په مناسبت د نادیا انجمن قرباني خشونت ترسرلیک لاندې یوه لیکنه کړې ده دا یې غزل بوله او عارفه شاعره بللې ده.

نادیا انجمن چې د مېړه له خوا د زیاتو وهلو ټکولو په وجه په نازک بدن ټپونه خوړلي و د هرات په روغتون کې مړه شوه.

ښځو باندې مکرر جنسي تېري :

په افغانستان کې پر ښځو په تېره بیا په نابالغو نجونو باندې د جنسي تېریو پېښې بیخې نوي، ناولې د اسلامي لارښوونو، زموږ د ملي دودونو او انساني ارزښتونو په خلاف پدیده ده هغه چې د جنګ سالارۍ، ټوپک واکي او زرداري ترنفوذ راهیسې را پیدا او عمومیت یې پیدا کړې دی د ځان سیزلو تر څنګه ددې ناوړه عمل بیخې زیاتې بېلګې د هېواد په ځېینو سیمو کې ښودل کېدای شي چې د نمونې په توګه به لومړی د سرپل په ولایت کې پر یوې نجلۍ دد غه مشهود جنایت له پېښې یادونه وشي هغه چې تر ډېر وخته پورې حتی په لوړه دولتي کچه وغندل شوه او دجنایتکار د محاکمې سپارښتني وشولې زما ښه په یاد دي چې د نجلۍ پلار په یوه تلویزیون کې په داسې حال کې چې یې ژړل د عامل د جدي محاکمې غوښتنه وکړه.

او لا ددې مقالې د لیکلو په شېبو کې د طلوع تلویزیون د یو خبر له مخې په سرپل کې پر یوې نجلۍ شپږو تنو ډله ایز تېري کړې او جنایتکاران اوس په کابل کې او بیا هم په دغه ولسوالۍ پر یوې بلې نجلۍ هم جنسي تجاوز شوی دی.

پر ښځو باندې د جنسي تېرې ډېره دردونکي او کرکجنه پېښه چې تراوسه پورې یې په هېواد کې ساري نه دی لیدل شوي په تخار کې پر یوې ښځې ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایز جنسي تیري دي چې د هغه ولایت د ښځو چارو د رییسي محترمه رزم اراحواش د خپلې یوې مرکې په ترڅ کې ترې یادونه شوي ده.

«م» نومې یوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ییز ډول تر جنسي تېرې لاندې راغلې ده.

محترم رزم ارا حواش په ډله ایز ډول پر یوې ښځې د ډله ایزو دردونکو تیریو په اړه زما سره په مرکه داسې ویلي و.

«د یوه **۵۵** کلنه ښځه د یو بیبخې زیاتې جاني ډلې پر واسطه له کوره اېستل شوې او (۱۳) تنو پرې جنسي تیري کړي دي دا ښځه دوې ورځې بې هوښه وه او تر اته ورځو پورې د خوځېدو نه وه تر هغې چې د تخار د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه او له معاینې او درملنې وروسته ېېرته خپلې کورنۍ ته ورستنه شوه، یوه اوني لا تیره نه وه چې بیا د همدې جنایتکارانو ۱۲ کسیزې ډلې پرې جنسي تیري وکړو او د مرګ تر پولې ورسول شوه اته ورځې وروسته د تخار ولایت روغتون او بیا دې ریاست ته راوړل شوه که څه هم د دې کرکجنې پېښې په اړه قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده خو زما په عقیده هغو زورواکو جنایتکارانو ته سزا ورکول کېداې نه شي(د حقوق بشر د دربیم کال اتمه ګڼه له ۲۱مخ څخه).

پر نجونو د تېزابو پاشل :

د خبرې رسنیو په حواله « څه موده مخکې په کندهار کې د ښوونځیو د نجونو پر مخ تیزاب شیندل شوي او د هغو زیاته ډله زیاته شوي او حتی د کابل روغتونو ته درملنې د پاره راوړل شوي دي« چې په دې اړه د یو لړ زیاتو تبلیغاتو او ریدونکي یاستو حتی ولسمشر حامد کرزي هم د خپلې خواشیني د څرګندلو په ترڅ کې د قضیې پر څېړنې تاکید کړي او بیا د هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځپاڼې د روان کال د جدي د ۲۲۲ ګڼې په حواله د غه ترهګر د پاکستاني محمد طاهر په امر کندهار د نازو انا د ليسې پر نجونو تيزاب شيندلی دي.

له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې پېښې :

له ډېر پخوا نه زموږ په هيواد کې پر ښځو د کورنيو د تاوتريخوالي په وجه له کوره د ښځو تېښتېدل ترسره کېدل، خو په اوسني وخت چې د ښځو د حقونو د سلبولو لړۍ په بېلا بېلو شکلونو روانه ده، ښځې دې ته مجبورېږي چې د ځان د موقتي ژغورنې په خاطر له کوره وتېښتي چې بېلګه يې د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۲ کال د سرطان د ۲۲ نېټې په ګڼه په دې عبارتونو وړاندې شي.

« در سال جاری ۱۰ واقعه فرار دختران و زنان از منزل؛ در رياست امور زنان ولايت بلخ ثبت ګرديده است، که چهار مورد آن در اين رياست حل و فصل و برخانه های شان پس برګشته شده اند و متباقی در خانه امن اين رياست زنده ګی ميکنند».

د بلخ ولايت د ښځو د چارو رييسې محترمې فريبا مجيد له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې لاملونه له اجباري ودونو، ډول فشارونو، د وهلو ټکولو، دکورني تعصباتو، اقتصادي کمزوري او د ښځو له حقونو له نا آګاهي څخه عبارت دي».

پر سپيو د ښځو او ماشومانو خوړل :

دا فاجعه کومه تبليغي خبره نه ده، د ښځو او ماشومانو د حقونو د تر پښو لاندې کولو په لړ کې او پر ښځو د تاوتريخوالي په تاريخ کې تقريباً دا يوه بيخې نوې خبره ده په تېره بيا د هغه چا له خوا نه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو کلک ملاتړ کوونکي ځان بولي، دادی ددې پېښې جريان به د خوست په ولايت کې ماشومان او ښځې په سپيو خوړل شول په نامه يې يو رپوټ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د محترم حيات الله حليم له خوا ليکل شوي او اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د نيټې په **۱۵۲۳** ګڼه چاپ شوي دي.

دا پېښه يو انکار نه کېدونکی واقعيت دی د ځو شپو را په دې خوا يې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توګه خبروي او د هېواد ولسمشر حامد کرزي يې هم غندنه کړې ده دا کرکجنه او د انساني کرامت ضد پېښه زړه بوګنوونکي پېښه تردې دمه نه ده ليدل شوې.

دافغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون د بشري سرغړونې د څارنې او پلټنې امر شمس الدين احمدزي په دې اړه وويل:

« انسان وژنه که په هره بڼه او د هر چا له خوا وي جرم دي، چې د دې اصل له مخې نه ايتلافي قواوې او نه هم نور څوک د دې حق نه لري چې بې دفاع او مظلوم عام خلک ووژني ...

دا د هر ډول انساني کرامت څخه ليري خبره ده په خوست کې ايتلافي ځواکونو د القاعدي د ځو تنو د له منځه وړلو په پلمه د خوست يو شمېر ماشومانو او ښځې په خپلو سپيو وخوړل.

اوس نو بايد د بشري سالم وجدان په حکم قضاوت وشي په داسې حال کې چې ددغو ايتلافي ځواکونو اړوندو هېوادونو د بشري د حقونو ټولو نړيوالو سندونه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو د دفاع ملاتړ او تامينولو په اړه دي له دې جملې نه د ملګرو ملتونو د سازمان منشور د حقوق بشر اعلاميه، د ښځو د حقونو تړونونه، د حقوق بشر د نړيوال کنفرانس اعلاميې پر ښځو باندې د هر ډو تبعيض د ليرې کولو کنوانسيون د ماشومانو د حقونو کنواسيون ته پوره ذمه واري لري ايا په کوم حق او صلاحيت زموږ په بې ګناه او بې دفاع خلکو ددغو سندونو د ارزښتونو په خلاف تيري کوي، اوحتی زموږد هېواد بې ګناه مظلومې ښځې او معصوم ماشومان لا نورې وسيلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه هوايي بمباريو ته او د درنو وسلو کارول خو لا پر ځای پرېږدي چې په لیونیو سپو یې خوري.

لنډه دا چې په هېوادني کچه د ښځو پراخ حقونه د یو موټي جابرانو او زورګیرانو له خوا تر پښنو لاندې کېږي. اوس یې په نړیوال کچه ګورو چې ددوی انساني کرامت ته د سپکاوي په نامه په ډېر رټلي او ننګینه توګه دوی حقونه تر پښنو لاندې کېږي لوی خدای دي زموږ د ټولنې د مظلومو محکومو او محرومو ښځو له دغو یادو شوو مظالمو فریادونه واوري.(۱)

(۱) واقعیت مجله، ۲۸ ګڼه، میزان،عقرب، ۱۳۸۷ کال

ښځې او رواني ناروغي:

زموږ هېواد چې له یوې خوا د نړۍ د زښتو زیاتو شاته پاتې او د ټولنیزو ډېرو ناوړو شرایطو لرونکو هېوادونو له ډلې څخه دی او د ناوړو رسمونو او دودونو تر تباه کوونکو اغېزو لاندې دي نو د هیڅ شک او تردید ځای نشته چې په سلو کې ۴۷ وګړي یې په بېلا بېلو ناروغیو اخته دي او حتی په سپکو شکلونو یې دا رقم په سلو کې (۹۸) ته رسېږي.

د اروا پوهنې پوهان « رواني روغتیا» داسې تعریف کړې ده:

« د عاطفي مثبتو احساساتو او رواني تعادل، د ژوند او د ټولنیزو مناسباتو او لوړ شخصیت درلودو ته رواني روغتیا وايي».

« خو په خپله روغتیا د نړۍ د روغتیایي سازمان، د یو لړ ځانګړتیاوو او معیارونو له مخې، د انسان له جسمي، فزیکي، رواني او ټولنیز هوسا حالت څخه عبارت ده چې انسان د هغه په درلودلو سره د کټورو فعالیتونو د ترسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو وړتیا لرلای شي. طبعاً دا ددې مانا نه لري چې یو انسان دې په بشپړه توګه د روغتیا له نعمته برخمن وي.

د پورتنیو تعریفونو په رڼا کې بیخې جوته ده چې زموږ په هېواد کې حتی (۹۹) په سلو کې انسانان په شکل د شکلونو د رواني ناروغیو سره لاس او ګریوان دي، د بېلګې په توګه که چېرته د تشوشاتو او رواني ناورغیو یو شمېر اعراض او نښې نښانې وړاندې شي نو په باوري ډول ویل کېدای شي چې دې ناروغیو عمومیت تقریباً د مطلقیت بڼه لري په کوټلې توګه پوهان او روانشناسانو دغه اعراض او نښې نښانې د لاندنیو مواردو په دننه کې ځانګړي کړي دي:

۱.افسردګي Depressive چې د زړه تنګې او مړاوي توب څخه عبارت دی.

۲ـ خواشیني چې په لړزیدنه، ټوپیدنه، خواشیني توب، غوسه کېدنې بیتابۍ، ناکرارۍ او تلوسې باندې تعبیرېدای شي.

۳.رواني فشار (Stress) یا ستریس.

۴ـ او هغه رواني فشارونه چې د جګړې له زیان رسیدنې څخه انسان ته رسیدلی وي.

که د رواني ناروغیو پورتنۍ نښې نښانې او اعراض زموږ د هر هېواد که نارینه وي یا د ښځې په وجود ، اخلاقو او سلوک کې وپلټل شي او ارزونه یې وشي نو هر یو په تېره بیا د لومړنۍ کټه ګورۍ اعراض یعنې افسردګي او اختلالات په کې ځانګړې عمومیت لري.

او زموږ د ټولنې بیخې زیات شمېر په خپل ژوند د هر اړخیزو محرومیتونو Frustrations، ناهیلیو Disappoints، افسردګۍ او عقدو Complexes او په داسې نورو اخته دي او له دې امله شپه او ورځ او د ژوند ارزښتناکه شېبې په تریخوالي او ناخوالیو کې تیروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځينو مدارکو کې له مخې چې زيات عموميت لري نارينه په سلو کې (۱۵) او ښځې په سلو کې (۲۵) په دې ناروغۍ اخته دي. او که په ټوليز ډول وويل شي په سلو کې (۲۰) د رواني ناورغۍ، افسردګي تشکيلوي او بيا د ښځو په تړاو دا فيصدي ځکه په لوړه کچه کې ده په ښځو کې د نارينه په پرتله د هورمونونو زيږونو، د نارينه له خوا د تاوتريخوالي لاملونه او داسې پوره نقش لري د يادونې وړ ده پر ښځو باندې د تاوتريخوالي اغېزې او لاملونه زمونږ په هېواد کې د ټولنيزو ناوړو شرايطو او تباه کوونکو عنعنو له واکمنۍ څخه سرچينه اخلي، او يو عالم چې (جورج ال بي Gorg Alby) نومېږي په پورتنيو لاملونو کې ارثي لامل هم اغېزمن بولي.

د رواني ناروغۍ او تشوشاتو دوهم اعراض او علامې چې له اضطراب څخه عبارت دي او په لومړي سر کې يې نور حالتونه هم په ګوته شول په کلي توګه د انسان د هغه نامطلوب او ځورونکي احساس څخه عبارت دي چې انسان بې موجبه په خپل روان او سلوک کې په مخبره (آګاهي ورکوونکي) په توګه د ويرې او ډار احساس کوي او په اند ښنو کې ډوبېږي.

په اضطراب اخته ناروغان هميشه د يو خاص شي په اړه سوچ او فکر نه کوي او کله کله په دې خاطر يې انديښنې پر مخ اخلي چې د څنګه اينديې سره به مخامخ شي، د څه او د چا سره چې علاقمندي لري د هغوی راتلونکي مجهول برخليک يې په تلوسو کې غورځوي.

د پورتني اثر د يوې مقالې په حواله اضطراب هم په لاندنيو برخو کې تر کتنې او څېړنې لاندې نيول کېداى شي.

- تشنجي ناڅاپي حمله (هول يا Ponic) چې په يو انسان راځي چې د مړينې او يا ليونتوب له ډاره رامنځته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دهغه ګڼ جمعيت له فضا نه ډاريدنه چې و تل ترې ستونزمن وي او دې ډول ډار ته Agoraphobia ويل کېږي. لکه لکه ګڼې ګوڼې ډار، د عامه ټولني له محلونو لکه سرويس، جومات، کتابتون ميله ځايونه، له کوره ليرې ځايه له سفره او داسې نورو ډاريدل.

- ټولنيزه ويره :

لکه په کنفرانسونو، سيمينارونو، تالارونو، محفلونو او د خطابې پر ميز دست و پاچه کېدل چې په دې مهال په کې د اضطراب اعراض او نښې نښانې را څرګند يږي.

-عمومي اضطراب :

په دې حالت کې انسان د يو خاص شي په باب سوچ نه کوي، کله ديوې موضوع په باب خواشيني کېږي او کله د بلې موضوع او داسې نور ...

او طبيعي ده چې ددې رواني ناروغۍ اعراض له رواني او جسمي اعراضو څخه مشتمل دي.

د رواني ناورغيو له دريمه اعراض څخه روحي فشار دی چې ستريس ورته وايي او د نورو رواني ناروغيو غوندې ددې ناروغۍ اغېزمنې هم زموږ په ټولنه کې خورا عموميت لري.

دې ناروغۍ ته چې دماغي اعراض ورته هم وايي په عام ډول په دوو بڼو څرګند يږي.

الف: تخريشيت (Anxity) او يا ژر قارېدنه.

ب: جګر خوني، ژړا او يا د هغو احساساتو لاندې راتل چې ګټور توب نه لري.

ددې ناروغي اعراض او نښې نښانې په لاندينو پېښو کې څرګند يږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړی سر کې د بدن ټول غړی خوږېږي، بیا ورپسې چې دا ناروغي پرمختللي پړاو ته ورسېږي نو ناروغ له ټولنې او د خلکو له ګڼې ګونې ګوښه توب غوره کوي او چې بیا حادې مرحلې ته ورسېږي نو ناروغ ټولنیزو ضد عملونو لکه جنسي تیري، خیانت، غلا وژنو عام وژنې او ځان وژنې او داسې سادستي عملونو ته لاس اچوي اوس به راشو هغو عواملو ته (چې په دریو واړو کټه ګوریو کې وښوول شو) تر څنګه یې زموږ د ټولنې ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو اخته کړي دي په لنډ ډول په ګوته شي.

- په ټولنه کې واکمن ناوړه دودونه او رواجونه چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د لاملونو سرچینه ده او جلا بحث غواړي.
- ټولنیزې ناخوالې
- ناسم قوانین
- جسمي مزمنې او حادې ناروغې لکه سرطان، سل، د زیږولو ناوړه او عیبجنې بڼې
- جبري لېږدیدنې
- بیکاري
- بې کوري او خانه بدوشي
- اقتصادي څورونکې ستونزې
- د ماشومتوب او کوچینیوالی په مرحله کې له سمې ښوونې او روزنې څخه بې برخې توب
- جنسي تیري
- د مېړه او ښځې ترمنځه کورنۍ ناخوالې او نه روحي توافق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مکرر ودونه
- وهنې، ټکونې شکنجې او بندیتوب
- د عقیدې نه درلودل او داسې نور.

نو که په خپله ټولنه کې غور وکړو په څرګنده توګه لیدل کېږي چې زموږ په ټولنه کې په رواني ناروغیو د ښځو اخته کېدل سلنه په ګوته شوې ده، هغه په دې دلیل هم د منلو وړ ده چې زموږ د ټولنې ښځینه قشر د پورتنیو لاملونو له منځه د زیاتو سره مخامخ دي او له بلې خوا ډېره ځورونکي خبره داده چې له دې ټولو څخه د ژغورنې لپاره د اغېزمنو لارو چارو د کارولو لارې ورته برابرې نه دي.

که زموږ د هېواد د ښځینه قشر چې زمونږ د ټولنیز جوړښت نیمه برخه جوړوي او په اوسمهال کې زموږ د هېواد یو محکوم، مظلوم او محروم قشر دی په پراخه توګه په رواني ناروغیو د اخته کېدو د لاملونو یوه بله ډېره غوره سرچینه هم له یوې خوا د ښځو، له اسلامي، مدني او قانوني حقونو څخه د دوئ هر اړخیز بې برخه والي همدا شان د هغوئ د تحقق په تړاو د چارواکو د یادونې ورته پاملرنه او نه دلسوزي ده او له بلې خوا دې حقونو څخه په خپله ددوی د نه آګاهي ډېره ټېټه او حتی په هیڅ حساب کچه ده.

لنډه دا لکه چې نورې فزیکي ناروغۍ دا ناروغي هم تر یوه حده د دوا درملنې لارې چارې لري چې د بحث د نه اوږدېدو په خاطر ترې صرف نظر کېږي.(۱)

(۱) اخځونه:

- د نړۍ روغتیایي سازمان (WHO) احصائیوی سند، فرهنګ عمید، ۱۳۶۲ کال، هییت صحی بین المللی (IMC) صحت روانی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مجموعه مقالات کنفرانس (آگاهی عامه در مورد سلامت روانی (IMC) به اهتمام نړیوال و غروب، صحت روانی جامعه (WHO) ۲۰۰۳م.
- مجموعه مقالات کنفرانس فوق.

د نورستان د ښځو د ژوند ځوروونکي حالت د يو رپوټ په حاشيه کې :

نورستان کې ختيځ نورستان (بلور) او يا لويديځ نورستان (کتور) دي که تر اسلام نه دمخه شرايطو کې يعني د امير عبدالرحمن تر دورې نه پخوا د هېواد يوه ليرې ځنګلي سيمه ده او د نړدې ولايتونو له مرکزونو څخه ګوښه پرته او تجريدي شکل يې درلود.

په او سنيو شرايطو کې که څه هم ځينو برخو ته يې لارې غزول شوي او د ښارونو سره يې په نژديتوب کې د يادونې بدلون راغلي دي بيا هم ښځينه قشر يې په هماغې لرمړني دورې په شرايطو کې د يو محروم مظلوم او محکوم انسان په توګه ژوند لري، هلته چې نه دومره ښځينه ښوونځي شته او نه په کې د ښځو د حقوقو د پېژندنې او رعايتونو په اړه کوم ورکشاپونه تدوير شوي او له بلې خوا دوی په دغسې حالتونو کې پاتې کېدلو کې پرې ناوړه دودونه او ظالمانه عنعنې واکمني لري.

ما د ۱۳۴۶کال په پسرلي کې تر کامديشه پورې د ختيځ نورستان سرک ته نږدې سيمې ليدلې وې، تر اوسه پورې ۴۱ کلونو تېر شوي دي خو د نورستان ښځينه قشر د هماغه مهال د ترخو شرايطو نادودی او مظالم ګالي ما هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال داسې ښځې هم ولیدلې چې د غرونو په اړخې ځمکو کې یې، د غویانو سره یو ځای یوې را کښېدلې ...

داسې ښځې هم وې چې ماشومان یې، شاته تړلي او له غرونو یې، مرګي راوړل او د نورو تولنو برعکس یې د کورنۍ چارو له جملې څخه د پخلي یعنې د تنور او نغري سره دومره سرو کار نه درلود.

اوس به راشو داصلاح په ورځپانه کې د روان کال د زمري د میاشتې د پنځمې نېټې د راپور سره د مقایسې موضوع ته چې د تکړه ژورنالیست ښاغلي نعمت الله کریاب له خوا برابر شوي ده، نوموړي لیکي: «سره له دې چې په افغانستان کې د ښځو د ژوند ژواک د ښه والي په موخه یو شمېر دولتي او مرستندویه ټولنې په کار لګیا دي، خو بیا هم په نورستان کې د ښځو ژوند له زیاتو کړاوونو ډک دی».

چارواکي وایي څو کلونه وړاندې دود ، اوس هم حاکم دي چې ترمخه ښځې په سختو چارو کې ښکیلې پاتې دي (البته دا هغه درندې چارې دي چې ښایي دود یې پر ځای کې نارینه سرته ورسوي چې له دې منځه کرکیله یادولې شو.

د نورستان ولایتي شورا مشر رحمت الله راشیدي له دې اړخه د ښځو چارو اداره ملامتوي او وایي چې د نورستان د ښځو د ژوند د ښه والي د پاره یې هیڅ کار نه دي کړي (البته دا کار له یوې خوا له یو پلوه له خپلو اسلامي، مدني او میثاقي حقونو څخه د نورستان د ښځو او نارینه وو له پوهاوي او د بل پلوه د هغو په رعایتولو د نارینه وو له مکلف کولو څخه عبارت دي، په داسې حال کې چې، د نورستان ولایت د وګړو ژوند لویو ستونزو ډک دي، خو چارواکي او د نورستان د ولایتي شورا غړي وایي، دلته ښځې له ډېرو حقونو محرومې دي.(۱)

(۱) واقعیت مجله، شماره ۲۳-۲۴، حمل – سرطان، ۱۳۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنيز ژوند کې د ښځينه قشر فعاله ونډه :

موږ په تاريخي دورو کې مادر سالارۍ يعنې مور واکۍ د يو عيني واقعيت په توګه منو ، همداسې د ژوندانه په ټولو برخو کې ښځينه قشر لکه نارينه، تر ځانه کارنامې پريښې او له نيکه مرغه تراوسه پورې دا لړۍ روانه ده.

له دې ځايه له کوم طبيعي، اسلامي او ميثاقي او قانوني حقونو څخه چې نارينه برخمن دي تر هغو ښځې زياتې برخمن دی چې ددې ادعا ډېر څرګند دليل او مصداق په وراثت يا د ميراث په حق کې د ښځو د برخې درلودل دی.

همداسې اوس د اسلام په مقدس دين کې د ښځو حقونه ښودل شوی دی، د هېوادونو په تدوين شوو قوانينو کې د ښځو حقونه تثبت دی په نړيواله کچه د بشري حقونو په اعلاميې، کنوانسيونو او داسې نورو کې د ښځو هر اړخيز حقونه تسجيل او په تامينولو او رعايتولو يې پوره تاکيد شوی دی.

خو اصلي خبر داده چې ولې ښځې له خپلو دغه ټولو منل شوو حقونو څخه ګټه نه شي اخېستلای او په بشري ټولنو کې د يو مظلوم، محروم او محکوم انسان په توګه ژوند کوي؟ ځواب يې بيخې ساده او څرګند دی او هغه دا لکه د تاريخي تجربو او واقعيتونو په ډاګه کړې ده، حق سوغات او تحفه نه ده چې ورکړ شي حق لکه ازادۍ اخېستل کېږي او دا په دې مانا ښځينه قشر ته په کار دی چې د خپلو حقونو د اخېستلو او له هغو څخه د برخمن کېدو د پاره ځان جوګه کړی.

په لومړۍ سر کې ښايي د علم د لاس راوړلو په واسطه، د خپلو حقونو په ټولو اړخونو پراخه آګاهي پيدا کړی. ځکه هغه ښځه چې له خپله حقه خبره نه وي هېڅکله خپل حق ترلاسه کوای نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دوهم ګام کې ښځې باید د خپلو حقونو د ترلاسه کولو په لارو چارو وپوهېږي او په علمي او منطقي توګه له هغوئ ګټه واخلي.

ښځې په دې لار کې ښايي هېڅکله بې تفاوته پاتې نه شي او د خپلو حقونو د حاصلولو په خاطر همیشنۍ عادلانه مبارزه وکړي او نارینه وو ته ثابته کړي چې ښځه د هغوئ بازیچه نه ده بلکې د هغوئ د ژوند ملګري ده هغه چې په فامیلي، ملي او نړیوالو فعالیتونو کې بوخته ده.(۱)

(۱) مېرمن مجله، ۱۳۸۷ کال.

په کورنۍ کې د تند خويي د شته والي علتونه :

زیاتره او په معمولي توګه په کورنیو کې د کورنۍ د غړیو په منځ کې تند خويي او پر خاشونه له یو لړ اساسي عواملو څخه را پیدا کېږي چې د دې ټولو په سر کې د مېړه او ښځې ترمنځ روحي، سلیقوي او اخلاقي نه توافقونه دي.

دا ټولنیزه ناروغي زیاتره په کلیو او ښارونو کې په هغو کورنیو کې لیدل کېږي چې مور او پلار خپلو زامنو ته د هغوی د انتخاب او موافقې پر خلاف ودونه کړي دی. په تېره بیا چې دا ودونه د وصیتونو، لوزونو او پورونو د تادیه کولو د کوژودو له مخې د هلک او نجلۍ د ماشوم توب په پړاو کې ترسره شوي وي، طبیعي ده چې دا ډول ودونه چې اجباری بڼه لري د مور او پلار په خوښه صورت نیسي او د هلک او نجلۍ رضا ته په کې ځای نه ورکول کېږي نو تر واده وروسته چې د دوی په منځ کې هیڅ ډول مینه نه وي او لا ډېره موده دوئ یو له بله بیرازی لري او کرکه کوي، او د ګډو ژوند مفهوم یې په حقیقت کې پر دښمني تعبیرید ای شي په دا سې کورنیو کې زیاتې تند خویي او غوسې لیدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم ټاکونکي عامل چې ددې تباه کوونکي ناروغۍ په منځ ته راتلو کې پوره اغېزمن دی هغه د ټولې کورنۍ اقتصادي نه حل کېدونکی ستونزې دي، په دې مانا چې اړتیاوې او لاس ته راوړنې؛ یعنې ګټې سره په هیڅ صورت د انډولتوب وړ نه وي.

نو کله چې مېړه او یا د کور سرپرست تش لاس او خالي جیب کور ته ننوزي او بې شمېره اړتیاوې ورته را مخې ته کېږي نو طبیعي ده چې یې اعصاب تر سخت فشار لاندې راځي او د مینې او محبت پر ځای د رواني ګډوډۍ له مخې له بد خویي څخه کار اخلي.

باید وویل شي دا سې نور عوامل هم شته چې په کورنیو کې د تند خویي او شخړو د پېښېدو لامل ګرځي.

د هلکانو زېږېدنه سخته ده:

یوې نوې څېړنې ښودلې ده چې د ښځو لپاره د نجونو د زېږېدنې په پرتله د هلکانو زېږېدنه ډېره زیاته ګرانه ده. د هلکانو د زېږېدنې سختوالې نکلونه همیشه د ښځو په منځ کې کېدل خو تر اوسه پورې هیچا دا هڅه نه ده کړې چې ددې واقعیت لاملونه وپېژني خو په دې وروستیو وختونو کې هغه څېړنې چې په روغتونونو کې د زېږېدنو پرمهال ترسره شوې دي؛ څرګنده شوې ده چې د هلک د زېږېدنې په پرتله د نجلۍ زېږېدنه د طبیبانو د خالت له دې جملې نه له هغه درملو او تدبیرونو څخه چې له جین څخه د نوزاد د را ایستلو په خاطر د جراحۍ په عملیاتو کې ګټې اخېستلو کې زیاته اړتیا ده څېړونکو د زرو نجونو او زرو هلکانو زېږېدنې تر کتنې لاندې ونیولې او دا هغه میندې وې چې یې لومړنۍ زېږونه وه او د امیدوارۍ په وروستۍ مرحله کې یې زیات دردونه لرل دې څېړنې وښودله چې له نجونو څخه د هلکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیرېدنې زيات وخت نيوه او د هلکانو د يو کم شمېر زیرېدنه په طبيعي ډول او بې درده سرته ورسېدله.

له دې منځه د سزارين له لارې د هلکانو د زیرېدنې د شمېر موارد ۲۴۹ او د نجونو لپاره ۱۷۰ موارد. همدا شان د هلکانو د زیږولو لپاره په ۹۲۵ مواردو کې له انبرک ښځه کار اخېستل شوی ؤ په داسې حال کې چې د نجونو د زیږولو لپاره د مواردو اندازه ۷۷۱ وه له هغو بالقوه لاملونو ښځه چې څېړونکي ترې په دې اړوند يادونه کوي هغه د هلکانو د سرغټوالی دی چې د مور له خيټې ښځه يې راوتل ګران دی همدا ډول نور لاملونه لکه د مور د بدن اناتومي په بدن کې د ماشوم موقعيت او د زیږولو لپاره د ښځې د عضو طاقت هم مطرح دی چې کېدای شي د سر د حجم په اندازه د زیږولو په طريقه کې اغېزمن واقع شي بايد زياته شي چې د هلکانو زیرېدنه د توقع خلاف اسانه عمليه نه ده.

دوه احساسه:

لوی خدای چې حضرت آدم عليه السلام يې له خاورو نه پيدا کړو د خپل يزداني خلقت له مخې چې د هغه نسلونه د دنيا پر مخ ميشته شي بې بې هوا يې هم ورسره پيدا کړه.

همدا شان يې ژوندي مخلوقات د تنازع د بقا د پاره په نارينه او ښځو وويشل، او له دې واقعيته دا حقيقت په پوره صراحت سره څرګند ېږي چې ددې مخلوقاتو موجوديت همېشه په جوړه توب کې دی که ددې موضوع د فلسفي او تحقيق بحث ښځه تېر شو او بشري ژوند ته ورتم شو نو ښايسته ده چې ښځه او نر د انساني مفهوم دوه تعبيري اړخونه دي، او يو يې پرته له بله افاده کېدای نه شي، نو په طبيعي او غريزوي خصوصيت هر کله چې يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان د بلوغ مرحلې ته ګام ور پورته کوي د يو تخنونکې او لمسوونکې تلوسې سره د مخامخ کېدو احساس کوي يا په ساده مفهوم په اورجن احساس ددې ليوالتيا لري چې ځانته جوړه پيدا کړي يعنې د يوې نجلۍ سره واده وکړي.

واده د انساني ژوند په قاموس کې د طبيعي قانون يو اجباري پديده ده دا د خدای تعالی لوربېدنه ده که يې د نورو مشخصاتو د يادونې څخه صرف نظر وشي نو بر علاوه له هغې چې د تېر نسل او راتلونکي نسل تر منځه د پيوستون نه شلېدونکي کړۍ ده د يو انسان د شخصيت بشپړونکي وسيله هم ده.

د بشري تاريخ د واقعيتونو په شهادت دا جوړه توب او دا تسلسل تر اخره ټينګ نه پايي، ناعلاجه يو يې مري يا مخکې او يا وروسته او زموږد اسلام مقدس دين او اسماني قانون پر حکم انسان ته ددې واک ورکړي که نر وي يا ښځه دوهم او يا ځووم واده وکړي او ځان بې جوړې پرې نږدي.

را به شو دې ته کومه موضوع چې مانه له چانه اورېدلې او نه مې په کوم کتاب کې لوستلې ده هغه د عمر په وروستيو مرحلو يعنې سپين ږيرتوب کې د بې جوړه توب له امله د يو کونډ شوي سړي احساس او رواني حالت دي.

په دې کې شک نشته چې دی و انسان د پاره د عمر په ټولو مرحلو کې د هغه د ښځې مړينه يوه ډېره دردونکې سانحه او نه هېرېدونکی ماتم دی خو په پاخه عمر کې يې درد او سوز او د رواني حالت ګډوډي د نورو مرحلو په تناسب بيخي بيې ساري ځورونکي اغېزې لري چې دا دی دلته ددې غميزې د اغېزمنې له منځه دوی بېلګې په ګوته کېږي.

۱ـ کله چې د کوم پاخه عمر سړی ميرمنه ومري که څه هم هغه کور او کورنۍ ولري، اولادونه او انګيندي ولري، خو د دوی با وجود کله چې د خپل کور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازه را ننوزي د يو نااشنا او له تعجبه ډک احساس سره مخامخ کېږي او هغه دا چې خپل کور په منځ کې ورته ځان پردي ښکاري او د يو شي د کمبودی او ورکوالی خيال ورسره جوړه کېږي، نو خپل کور ته زړور نه ورننوځي او د پخوا غوندې د کورنۍ سره د دومره راز مني جرائت نه کوي، رښتيا چې ښځه د انسان رازمنه، خواخوږې هم عاطفه، هم احساسه اوهمکاره ده او د ژوند په ټولو برخو کې ورسره شريکه ده او بالخاصه د عمر په دې له حيرت او حسرت ډکه مرحله کې.

۲-د پورتني احساس نه بر علاوه د نوموړي ګونډ شوی سړه يو بل احساس هم ملګري کېږي او هغه دا کله چې د کوره د باندې وي ماحول ورته غير عاطفي او ځان د پخوا په نسبت يو څه بی تمکينه او سپک محسوسوي. لنډه دا چې الله تعالی دې هيڅکله د ژوند په وروستنۍ مرحلو کې د ژوند ملګري له چانه نه اخلي، ځکه چې د بل هر وخت په پرتله يې درد او نوميدی زياته ده.(۱)

(۱) ارمان ملي ورځپاڼه، ۱۱۲ګڼه، اسد ، ۱۳۸۱ کال.

کورنۍ اقتصاد د کور د ښځې په چلند پورې اړه لري :

کورنۍ د انسان د ژوندانه د ګردو نيکمرغيو ، برياوو او هوسايني ډېر ښه ډاډمن کانون دی او کورني اقتصاد چې د انسان د لومړنيو اړتياوو د پوره کولو اغېزمن عامل دی هم په کورني کې د کورنيو د لويانو په تېره بيا د کورني د ميرمنې له خوا په مثمره توګه سمبالېږي. که د کورني د اړتياوو د پوره کولو سرچينې د کار او وظيفې درلودل او نور اقتصادي فعاليتونه تشکيلوي، خو که چېرته لاس ته راغلي عايدات تر کنترول او څارنې لاندې مصرف نه شي بې له شکه په راتلونکي کې د اقتصادي ستونزو په لېږې کولو کې د يادونې وړ مطلوبه برخه نه شي اخېستلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عمومي صورت دا موضوع په هغو کورنيو کې چې شتمني او پانګوالي نه دي، پوره اهميت او تامل وړ بلل کېږي، په دې کورنيو کې اقتصادي مسئلې بايد په دقت او مسؤوليت سره په پام کې ونيول شي هو کي په هغو کورنيو کې چې سرپرست غړي يې دماموريت په تنخوا د ژوند چارې چلوي. پوره مطرح کېد ای شي نو په دې کورنيو کې د کورنۍ مېرمن په خاصه توګه بايد د کورني دخل او اړتياوې سره محاسبه کړي، اوعايدات داړتياوو او خرڅ سره په متوزان شکل مصرف کړی شي ښه داده چې اړتياوې او خرڅ د عايداتو د اندازې له مخې محاسبه شي. ددې توازن ساتل د ښځې په چلند پورې اړه لري، ښځه بايد له خپلو عايداتو څخه يو څه اندازه د راتلونکي پيش بيني شوو ضروري او احتمالي پېښو په مقابل کې د تدبيرونو د نيولو په مقصد پس انداز کړي. دا حتمي نه دې چې له سوګل توب او له ډېر سختوالی څخه کار واخېستل شي او يا دا چې هسې ګزاف مصرف وکړي چې يې د عايداتو سره هيڅ انډول موجود نه وي، يعنې د سر د پاسه لوکول په کار نه دي، په دې مفهوم چې د يوې مياشتې په اوږدو کې دومره خرڅ وکړي چې راتلونکي مياشت ته پوره وړې پاتې شي چې د پورونو دا سر پر سر کېدل د هغې اقتصادي ستونزو د ايجاديدلو عامل وګرځي چې د کورني اقتصادي ملا ور ماته کړي.

ما له پخوا نه ډېرې داسې کورنۍ ليدلی دی چې مېرمنې د خپل مېړه د يو موټې معاش څخه يې هم کورني چلولې لازمي اړتياوې يې ورته پوره کړي دي اوهم يې دکور ضروري سامان برابر کړي او حتی د خدمت په موده کې يې دهمدې معاش له درکه کور هم پيدا کړي دي اما د داسې ښځو اضافه خرځې مې هم ليدلی دی چې د خپل هوس له مخې يې هر څه په سيند لاهو کړي دي. يعنې ټول عايدات څخه چې د سامان او شتمني د خرڅلاو له درکه هر څه يې په خېټه خوړلی پر سر يې باد کړ او يا يې په زياتې فيشني شيونو لګولي او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې د سیال او سیالداري په مسابقو کې له لاسه ورکړي دي نو تر هر څه دمخه یوې میرمنې ته په کار دي چې د یو کورني اقتصاد ټول اړوندې چارې په یوې عیاري شوې محاسبې سره تنظیم کړي خپلې پښې له بړستني سره وغزوی.

سیال او سیالداري هم د خپلې اقتصادي وسې سره سنبال کړي دا د شرم او خجالت خبره نه ده چې په حلال عاید تر وسې پورته د چا سره سیالي ونه کړي او په سیالداري کې د هغه چا سره د برابرولو هڅه ونه کړي چې د زیاتې شتمنۍ درلودونکي وي او یا له نامشروعو سیالیو سره لوبې کوي آبرومند ژوند تر هر څه قمیتداره متاع او ارزښمنده سیالداری ده.

مېرمنو ته نه ښايي چې په بې فرصته توګه کورني يا د کورني نه د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته وړاندې مطرح کړي :

که یوه مېرمنه د خپل مېړه د رښتیانی نیکمرغي او روحي ارامي اسباب برابر کړي په حقیقت کې یې د خپلې کورني نیکمرغي تامینه کړي ده.

او کله چې په یوه کورنۍ کې دمینې سپېڅلتیا ، پیرزوینې صمیمیت فضا منځته راشي د کورنۍ هر غړي د هغې د ښکلیو بلوشو د لاندې په واقعي توګه ژوند کولای شي او چاته چې بیا ددې نیکمرغي؛ تودې فضا او واقعي ژوند د ایجادولو مسؤولیت په لومړۍ سر کې ور په غاړه دي هغه یوازې او یوازې دکور میرمن ده ځکه همدا ذهنیت دی چې پښتانه میرمنې ته دکورني د خوندي کولو د نورو ډېرو نومونو تر څنګه « کورودانۍ» هم وایي.

هوکې ! په ټولنو کې د کورنیو نیکمرغي په رښتیا سره د مېرمنو د معقولیت او غیر معقولیت پورې مستقیماً اړه لري.

د یوې میرمنې څخه باکل پوره ده چې په یوه شېبه کې دکورني د محبت او صفایي فضا خړه پړه کړي او یا دا همیشه دپاره د خپلې کورني ګرد ، غړي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعي نیکمرغي د بختورۍ بریښتي په پسته غبرګه کې د تل د پاره نیکمرغه وساتي او دې مقصد ته د رسېدلو په خاطر په لومړۍ مرحله کې یوې مېرمنې ته په کار دی چې د خپل مېړه د نیکمرغي عوامل برابر او هغه وساتي هېڅکله داسې زمینه مساعده نه کړي حتی په بحراني مرحلو کې هم چې مېړه یې د هر اړخیزو ناخوالیو له امله د کور د نیکمرغي په پاکي فضا کې د کمبختي وریځي را خپرې کړي.

مېرمنو ته ښايي چې د خپلې کورنۍ په ګرد و چارو کې او ځينې تصادفي او ناوړو مسئلو په ټولو مواردو کې؛ د معقولیت حوصلې او هوښیارتیا څخه کار واخلي. همدارنګه د خپل مېړه سره د یوې مېرمنې ګوزاره او تماسونه ښايي یو ثابت شکل ونه لري بلکې په الستیکي اړخونو بنا وي؛ یعنې مېرمن ته ضرور ده چې د خپل مېړه شخصیت په خورا غور مطالعه کړي او بیا د هغه روحیاتو ته قیمت ورکړي او ددې قیمت ایښودلو له مخې د هغه په مقابل کې خپل ټول وجایب تنظیم کړي.

د مثال په توګه یوه مېرمنه ښايي د خپل مېړه سره د مېړه د خوشحالي او خپګان په وخت کې د یو رنګه ثابتي او ټاکلي رویې څخه کار واخلي د هغه روحیه وګوري همغاسې رفتار ورسره وکړي کنه په دې کې هېڅ شک نشته چې ډېره د روحي نارامیو د زیاتولو زمینه به یې برابره کړې دي.

د موضوع د ښې څرګندونې په غرض لازمه ګڼم چې د یوې سړي د خولي کیسه دلته رانقل کړم.

ده نوی کمیس په تن کړي و کله چې یې ملګرو ولیدو په تعجب سره یې د هغه را نیولو علت تري وپوښته دا ځکه دده پخواني کمیس د بدلولو وړ نه و دې په خندا سره هغوی ته وایي:

ملګرو ! زما کمیس یوه اوږده کیسه لري او هغه داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميرمنې د غلفت له کبله دده ماشومانو هغه کمېس له کاره ايستلی ؤ کله چې هوښياره ميرمن ګوري چې کمېس خو د اغوستلو نه دی نو د واده خپل مېړه د پاره نوی کمېس له بازاره رانيسي سبا يې په مېړه دريشي اغوندې ګوري چې کمېس يې بدل دی له خپلې مېرمنې د هغه علت پوښتي مېرمن يې په پوره متانت وايي دا کمېس درته زما مور را نيولی دي او اوس چې ستا زوړ کمېس خيرن دي نو ښه به داوی چې وايي غوندي مېړه کمېس اغوندې او ډېر وخت وروسته يوه ورځ چې د کورني ټول غړي په پوره خوشالي او صميميت سره ناست دی؛ ميرمن مېړه ته د کمېس کېسه را اخلي.

ستا کمېس خو ستا زامنو له اغوستلو ايستلی و نو مادې لپاره چې ستا د نارامه او د اعصابو د ګډوډې عوامل برابر کړي نه وي دا مې لازمه وګڼله چې د بازار نه درته نوی کمېس واخلم او د مور د هديې په نامه يې در واغوندم او اوس چې ډاډه يم بې له دې چې تا وخندوم خپه کېږي نه داده ستا د زوړ کمېس کيسه:

د پورتني کېسې څخه مور ته د هوښيارۍ او معقولې ميرمنې د پيش آمد ښه نمونه په لاس راځي هغه چې د خپل مېړه په وړاندې له ځومره احتياط څخه کار اخلي.

له دې ځايه دا نتيجه اخلو چې يوه ميرمنه په ښه ډول کولای شي په کور کې او يا د کورني د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته څه وخت مطرح کړي که فرضاً نوموړي مېرمنې په هغه لومړۍ مرحله کې خپل مېړه د کمېس د منځه وتلو کېسه کړې وای ايا هغه وخت به يې په نتيجه ورکړې وای که په داسې حال کې چې د مېړه د خندا او خوشالی سبب شو...

مېرمنو ته نه ښايي هر وخت چې وغواړي مېړه ته يوه پېښه بيان کړي کله د دې کار نتيجه نه يوازې په خپله دا متاثره کوي بلکې د ټولې کورنۍ ارامه فضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـر اغېـزې لانـدې راولـي او نـاكـراره كـوي يـې ميرمنـې ښـايي د خپـل مېـړه د شخصيت د تحليل له مخې دا كار وكړي او مساعد فرصت هم ورته وګوري.

كله چې په كور او يا كلي كې يو خبره پېښـېږي د دې د پـاره چې مېـړه پـرې خبـر كړي په كار دي چې د خبرېدو زمينه ورته مساعده شي.

كه مېړه له وظيفې څخه او يا د بل ځاى څخه سـتړي راشـي مخكـې تـردې چې دريشي بدلـه كـړي ايـا پـه دې وخت كـې د يـوې پېښـې او مسـئلې مطـرح كـول معقول كار دى.

همدا رنګـه څـه وخـت چې مېـړه د وظيفـې خواتـه روانـېږي دهغـه نـه د اوږدو پوښتنو ځوابونه غوښتل څه معنى لري؟

پـه دې كـې هـيڅ شـك نشـته چې د كـورنۍ د نيكمرغـۍ تـامينول د مېـړه او مېرمنې كړي سلا او همكاري ښكاره ننبه ده خو د (سلا) او مشـورې د ځينو مسئلو د مطرح كولو خپل وخت غواړي.

يوه مېرمن بايد هڅه وكړي چې د خپل مېړه روحي ارامي او خوشالي دهميشه د پاره تامينه كړي ځكه په دې صورت كې دى نه يوازې د مېړه رضـايت حاصـل كړي او د هغه د نيكمرغۍ اسباب يې برابر كړي دي بلكـه د ګردې كورنۍ پـه خوشاله او ارامه ساتلو كې فعاله نقش لوبولى دى.

كله چې مېړه له وظيفې او يا له كاره كور ته راستنېږي خامخا به يا يې روحي ستړيا محسوسوي او يا په جسما ستړي او ستومانه وي څه كه دا نـارامي او ستړيا ورته يـاد كـار پـه وجـه او يـا د مختلفـو خلكـو د تمـاس پـه واسطه پيـدا شوى دى.

دا وخت د يوې ميرمنې لومړنى وظيفه ده چې هغه د ډير همت او سپېڅلتيا لـه مخې استقبال كـړى د كـورنۍ پـه ارامـه فضـا كـې د هغـه څخـه ټـولې سـتړيا او نارامي ښې ښانې له منځه يوسي كه هر څومره پېښـې شـوى هـم دى پـه كـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چې هغه ته داسې وښودل شي چې دده په غیابت کې په کور کې خیر او خیریت دی.

همدارنګه کله چې مېړه عصباني او قارجن کور ته راځي بې مورده ده چې له واره دهغه څخه دهغه عصبانیت او خپګان علت وپوښتل شی ځکه کله چې ده دمه جوړه شي په دې کې هیڅ شک نشته بې له دې چې پوښتنه وشي خامخا په هغه څه چې تیر شوي دي د کورني غړي خبروي.

په دې خو پوهېږو چې په یوه کورنۍ کې د مېړه او ښځې رابطه ډېره نږدې او کلکه ده خو ددې خبرې هېرول هم په کار نه دي چې کېدای شي د بې احتیاطي او نامعقولي په واسطه چې د هرې خوا څخه وي ددې ترمنځه ددغه رابطه په دغه ډول پاتې نه شي.

په کومه اندزه چې بې مورده د ځینو مسئلو مطرح کول خطرناک دی په هم هغه اندازه د ځینو نورو مسئلو نه مطرح کول او په زړه کې پټ ساتل هم د کورني د فضا په نور تحولو کې ښکاره برخه لري.

د یوې موضوع مطرح کول د عباراتو او د افاوی پورې اړه هم لري که یوه بده پېښه په مناسبو عبارتونو او ښې افادې سره مېړه ته څرګند شي ممکن دهغه د اعصابو د توفاني کېدو سبب نه شي او کېدای شي چې هغه ته د هغې د بدو عواقبو د منځه وړلو امکانات په لاس کې ورکړي.

لنډه دا چې د کورني او د کورنۍ د باندې دټولو مسئلو په مطرح کولو کې میرمنو ته په کار دی چې د معقولیت حوصلې او هوښیارتیا څخه کار واخلي او په پوره زیرکي مېړه پوه او د هغه قناعت حاصل کړي.

نیکمرغه څه دی هغه کورنۍ چې د واقعي میرمنو د عمل څراغو ټولې فضا سپېڅلې صمیمي او له بې ډکه کړې دی.(۱)

(۱) بیدار ورځپاڼه، مزارشریف، رازقي نړیوال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو پر خلاف غوسه او تند خويي :

د ښځو پر ضد تند خويي په لاندې توګه ويشل کېږي:

غوسه کېداى شي داعمالو د څرنګوالى له مخې پر جنسي، رواني، فزيکي، اقتصادي او يا احساسي ډولونه باندې وويشتل شي.

تندخويي د قرباني د ځانګړتياوو پر بنسټ ويشل کېداى شي چې البته ددې موضوع تفصيل د يو لړ اخلاقي نزاکتونو له مخې لازم نه ليدل کېږي.

دتند خويي علت څه شى دى؟

د هغو څېړنو له مخې چې ترسره شوي هغه نارينه چې د ښځو په نسبت له خشونت څخه کار اخلى او په وهلو او ټکولو يې پيل کوى زياتره دا پر هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې هلته د تند خويي له چلنده کار اخېستل کېږي، معمولاً ددې کورنۍ غړي جنګ او جدل خوښوونکى شخصيتونه لري او ځينې يې پر رواني ناروغي اخته وي چې دا خپګان يو ډول ناروغي بلل کېږي د ښځو ځورول او ټکول زياتره په هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې غړي يې په الکولو او الکولي مشروباتو روږدي وي همدا شان ناوړه دودونه، رواني پېښې او شخصتي فکتورونه دا له هغو موادو څخه شمېرل کېږي چې پر تند خويي باند سمه اغېزه لري.

په کورنۍ کې تند خويي او د هغو اغېزې:

د تندخويي په باب څېړنې ښيي چې په کورنۍ کې د تند خويي شته والي د کوچنيانو پر رواني ودې او کړو وړو باندې ډېره خطرناکه اغېزه لري او ممکنه ده چې د کورنيو شخړو د رامنځته کېدلو او په راتلونکي کې د هغوى د خپګان، ټولنيزوضد کړو وړو د الکولو او مخدره موادو د روږدې کېدلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر عامل وګرځي، د دې تر څنګ هغه میندې چې د دې تند خويي قرباني دی بې له شکه يې پر خپل ځان باور ته پوره زيان رسېږي او انساني وقار يې د يادونې وړ ضرر وينې نو له دا سې مېندو بايد هيله وشي چې د خپلو اولادونو په سالمه روزنه کې ګټوره او اغېزمنه برخه واخلي. دا چې په کورنيو کې دا تباه کوونکي ټولنيزه ناروغی څنګه منځ ته راځي يو جلا بحث غواړي.

د مور او پلار غير منطقي دخالت :

دا ډول ستونزه په تنکيو ځوانانو او ټولنې ته د ورګډېدلو په درشل کې او د راتلونکي ژوند د لارې د ټاکلو په حساسه او ستونزمنه مرحله کې رامنځته کېږي په دې مهال کې يازوی د مور او پلار له منطقه لرې او سخت دخالتونه نه دي چې د اولادونو پر فکر او روح ناوړه اغېزه کوي بلکې د هغوی خير غوښتونکي نصيحتونه او پندونه هم د زلموټو د سالمو فکرونو په ګمراه کولو کې هم پوره اغېزه لري ځکه چې تنکيو ځوانانو ته هر ډول تلقين او يا تر اغېزه لاندې د هغوی را ورستنه په دې دوره کې د شخصيت د متعادلي ودې او فکري بشپړ بلوغ ته د لاس بري په لار کې خنډ ګرځي په تېره بيا هغوی چې په مور او پلار پورې تړلي وي او يا هغوی چې سر کښته او فرمان نه منونکي دي او هميشه له فکري خپلواکي څخه خبرې کوي لومړنی ډله چې هميشه د خپلواکه مسؤوليت او له تصميم نيونې څخه د تېښتې لپاره تياره زمينه لري د شغل يا تحصيلي څانګې د غوره کولو په مرحله کې چې د ځانګړې نظر څرګندونې د عقيدې د ښکاره کولو لپاره ښه قابو دی د مور او پلار د تلقين او بې ځايه دخالت له امله يې دا وروستني دريځ له لاسه ورکړې دي او د عمر تر پايه پورې د سړي په دوهم صورت او علي البدل غړي په توګه ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه ډله هم چې له مور او پلار سره يې دښمني او لالچ خپل هميشني عادت ګرځولي دي او دا مقاومت د خپل شخصيت د اثبات لامل بولي او کله چې ټولنې ته د ورننوتلو او د راتلونکي لارې د انتخاباتو په مرحله کې د مور و پلار له خير غوښتونکيو نصيتحتونو او توصيو سره مخامخ کېږي بې له دې چې ځان ته د فکر کولو زحمت ورکړي يوازې له مور و پلار سره د مخالفت لپاره هغه لاره غوره کوي چې د هغوی د تمايلاتو او غوښتنو پر خلاف وي او يوازې په همدې سبب چې ځان او نورو ته ثابت کړي غواړي او کولای شي چې په خپله راتلونکي لار د ژوند کړنلاره غوره کړي په دې توګه د مور و پلار زړه سيزنې اوغير منطقي مداخلي او خير غوښتونکي مهرباني ډېر ژر په يو ډول مزاحت او زړه سوړوالی اوړي.

له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل :

خواړه د لوی خدای تعالی په پيرزوينو کې ډېر اغېزمن نعمت دی او د انسان د ژوندانه له عواملو څخه هم يو مهم عامل دی، او بيا ددې خوندور نعمت خوند هغه مهال لا زيات شي چې په روغ صورت او خوشحالۍ سره وخوړل شي او بل لامل چې ددې نعمت خوند لا زياتوي هغه د کورنۍ له غړيو سره په يوه دسترخوان يو ځای په خوښۍ او خوشالۍ دهغو خوړل دی. د کورنۍ په ګډه د غذا د خوړلو يو مهم اغېزه پرته له دې چې لوږه له منځه وړي او په اشتها خوړل کېږي.

يو بل درمليزه اغېزه هم لري په تېره بيا د تنکيو ځوانانو په رواني حالت سمه او سالمه اغېزه کوي. دا خبره د پوهانو څېړنو او مطالعو جوته کړې ده هغوئ وايي هغه تنکي ځوانانو چې په رواني ناروغي اخته دي که دوئ د کورنۍ له غړيو سره په ګډه خواره وخوري نو يې د رواني سلامتيا په برخه کې پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستندوي تمامېږي د تجربو په نتيجه کې دا موضوع ثابته شوې ده هغه ځوانان چې تر رواني درملنې لاندې وي هغوئ په منځني ډول په اونۍ کې له پنځه وخته کم له خپلې کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړلي دی حال دا چې دده روغو همزولو بیا په اونۍ کې له ۶ وختو زیات په ګډه د کورنۍ له غړیو سره ډوډۍ خوړلې ده.

دا څېړنه چې په ۲۵۹ تنکیو ځلمیانو ترسره شوی د خپل مور او پلار سره یې ګډ ژوند کاوه او ددوئ له منځه ۸۲ تنه په رواني ناروغي اخته او تر درملنې لاندې و او د دوی د ناروغۍ یو بل لامل روحي ګډوډی او اضطراب و.

په یوه دسترخوان د کورنۍ د ټولو غړیو د ډوډۍ خوړل چې زموږ په ټولنه کې د یو ګټور دود او د معاشرتي ښو ادابو څخه دی، د کورنۍ غړي چې یو بل ته سره خوا په خوا کښیني دې ته رابولي چې په خپلو منځونو کې د مینې او محبت ډک چلند کوي، او د دوی دا مهربانه چلند ونه حتی د ټولو د رواني حالت د سلامتي سره پوره مرسته کوي. په دې برخه کې ددې ټکي یادول هم په کار دی چې ښایي د کورنۍ هر یو لوی غړی هڅه وکړي چې دلته داسې خبرې مطرح نه کړي چې خواشینوونکی وي او یا لکه زهر د خوړو خوند او کیفیت له منځه یوسي او اشتها ووژني.

نو ښه ده د هغو موضوعګانو سره تماس ونیول شي چې له خوښۍ ډکې او خندا راوړونکي وي ددې تر څنګه یو پر بل په یو ډول پیرزوینه ښکاره کړي ځکه خوښې او غوسه یا خپګان د اشتهایي غدو څخه د ترشحاتو په زیاتوالي او کمښت څرګند اغېزه کوي.(۱)

(۱) هېواد ، ۱۲۸ګڼه، ۱۳۸۱کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه په پښتو متلونو کې :

ښځه د بشري کورنۍ پخه خښتـه او د نسلونو د تسلسل ډېره کلکه کړۍ ده ښځه د بشري ټولنو ، ډېرین تهداب او د مادي او معنوي میراثونو له یو نسل څخه بل نسل ته سپارونکي مخلوق دی.

ښځه د انساني ټولنې د ډېر مهم قشر او لطیف جنس په صفت بللي شوي ده ، او د انساني ژوند په ټولو اړخونو کې یې نقش پوره ټاکونکي دي.

همدارنګه د انساني ټولنې د نورو ایجادي او ټولنیزو ډګرونو تر څنګه ښځه په علمي او فرهنګي اړخونو کې هم د یادونې وړ مقام لري، په تېره بیا په عامیانه او ولسي ادب کې له یو خوا ددې فرهنګ ډېرې برخې د ښځو له خوا هستي شوي دي نو له بلې خوا زیاتره یې په خپله د همدې ښځو په اړوند ویلي شوي دي په کومو کې چې د ښځو د مقام لوړوالی ، دریز ، ارزښتمندي ، درنښت او ګرانښت په ډاګه کوي.

د سړي د شخصیت په خوا کې د ښځې د شخصیت جوړه توب یو لازم او ملزوم حکم دی او د سړي د مفهوم سره د شخصي مفهوم نشلیدونکي موضوع ده او د یوې سکې دوه مخونه ګڼل کېږي ، لکه په دې پښتو متل کې « ښځه د تن جامه ده ».

ددې متل مانا داده چې د سړي لپاره بربنډه توب او لوڅوالي د شرم او سپکوالي خبره ده سړي هغه وخت له شرمه په پرده کې خوندي پاتې کېدای شي چې جامې یې په تن کې وي ددې په خوا کې هیڅ یو سړي په ټولنه کې یې لباسه او سیدلای نه شي او د جامو اغوستل له لومړنی ضرورت څخه شمېرل کېږي نو داده چې ښځه د سړي لپاره د جامې حیثیت لري پښتو متل دی چې وایي : « سړي غرونه دي ، ښځې اړمونه دي ».

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې متل کې که هم د سړي شخصیت لکه غر ډېر لوړ، ډېر درووند او له ډېر برمه ډک دي خو د دې تر څنګه د سړي پر شخصیت باندې د ښځې پریکوونې اغېزمنې هم تر هغه کمه نه ده ځکه په پورتني متل کې دا حقیقت پوره په ډاګه شوي دي چې د غه غرونه د نړۍ بل هېڅ قدرت نه شي خوځولي او اړولای، مګر د یوې پیاوړي قوي او خارق العاده اړم په توګه یوازې د ښځې اغېزناکي ده چې دغه غرونه خوځوي او یا یې اړوي او په خپل ذات کې دا معجزې ته یوه ورته پېښه ده خو دا معجزه بس د همدې ښځې پورې مختصه ده او دهغې د دراندہ شخصیت څرګندو یه ګڼل کېږي.

دا یوه منطقي خبره ده چې ښځه د خپلو ظریفانه خصوصیتونو او ملکوتي خصلتونه په برکت د سړي د شخصیت په معنویت کې نفوذ کوي، د هغه روح او روان د خپل تسلط لاندې راولي.

دا نفوذ او تسلط یا د سړي شخصیت ته وده او روانق ورکوي او یا یې شخصیت د چا خبره پر مځکه منډې او سپکوي یې نو دا یو واقعیت دي چې دغو رو انساني مشخصاتو درلودونکي ښځه فرښته ده او برعکس د ناوړو خویونو او کرکجنو عادتونو لرونکي ښځه بلا ده هغه چې په افغاني ټولنه کې همیشني ملګري او تر مړینې پورې تر خلاصون نه لري لکه چې په دې متل کې د ښځې ناوړتیا او شومتوب داسې تعبیر شوي دي.

«بده ماینه تنګه موچڼه ده».

نو له دې ځایه د ښځې په واده کولو کې ښایي له ډېر غور او سنجش څخه کار واخېستل شي ځکه ښځه مړۍ نه ده چې لري وغورځول شي او یا د جنس غوندې خرڅه شي په افغاني کورنۍ او ټولنه کې د ښځې لپاره د پت درنښت منښت او ګرانښت معیارونه په دې موضوع کې پراته دي چې د خپلې کورنۍ په تېره د خپل مېړه د ننګ او عزت او نیکنامې شمله جګه وساتي او دهغه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکمرغۍ او هوسا ژوند تامینونکي، د مینې او ګرانښت وړتیا ولرلای شي چې دا د افغاني مېړمنو سوچه افغاني او اسلامي ممیزه ده، برعکس کېدلای شي چې زموږ د ټولنې د دې اخلاقي غورو موازینو او ټولنیزو غوښتنو څخه یوه ښځه سرغړونه وکړي د مېړه د کورنۍ د بدنامۍ او په ټولنه کې د هغو د رسوايي لامل وګرځي د داسې ښځې څېره په لاندې پښتو متل کې په ډېر ویانده شکل داسې کښل شوې ده.

«سرخیلي ښه ده نه مېړه شړلي».

پورتني متل په دې دلالت کوي چې د ښځې د سر وېښتان د هغې د پت عزت ننګ او ښځینه شرافت سمبول دي او د ټولنې په حاکمو مقرراتو او مسلطو دودونو کې د هغې د سر د وېښتانو خریول د نه بخښونکي جرم جزا ګڼل کېږي، تردې لا پورته د یو ښځې د شخصیت د سپکاوي او رسوايي لپاره د مېړه له کوره شړل لا د بې ساري شرم او عار خبره ده نو داده چې پښتني مېرمنې هر ډول کورنۍ ستونزې، فامیلي ناخوالي او نادودې او د تاوتریخوالي شکلونه پر ځان مني حتا ګویا د اور په منځ کې د اوسېدنې شرایط ګالي خو د مېړه له کوره شړل ورته تر هرې سپکاوي او جزا ډېره لوړه سزا تلقي کېږي.(۱)

(۱) اصلاح، ۱۰ حوت، ۱۳۸۱.

پر ښځو باندې تاوتریخوالی :

پر ښځو باندې د تاوتریخوالی پدیده لکه نن سبا په افغانستان کې د نشه ایزو توکو د تولید، تورید او قاچاق کولو، ترهګرۍ او تروریزم، اداري فساد او یو لړ نورو فسادونو غوندې عمومیت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاوتريخوالي او خشونت مفهوم چې پر ښځو باندې د زور زياتې، د قار او غوسې د هغوئ د حقه اسلامي، بشري، مدني او ټولنيزو حقونو يا په بل عبارت د هغوئ د طبيعي، ميثاقي او قانوني حقونو تر پښو لاندې کولو په عملونو او چلندونو کې افاده کېداى شي يوه خورا کرکجنه ټولنيزه پديده شميرل کېږي، چې د خورا پراخو بُعدونو او اړخونو لرونکي او د فرد د کورنۍ څخه نيولې تر ټولنو پورې د خورا زياتو زيانمنيو او بدبختيو لامل ګرځي. تاوتريخوالى او پر ښځو تاوتريخوالى يعنى څه؟

که په يوڅه وضاحت او د هغه د مفاهيمو په پاملرنې سره تعريف شى نو ويل کېداى شي، پر ښځو باندې تاوتريخوالي چې فزيکي، جنسي، رواني او اقتصادي تاوتريخوالي په کې شامل دى د معمول له مخې د جنسي تاوتريخوالي په نامه يادېږي چې په خاصه توګه څه د فرد او کورنۍ له خوا د څه د ټولنې له خوا پر ښځينه جنس تطبيقېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتريخوالي هغه عملونه دي که چېرته د ښځو پر ځاى پر يو مامور، ګاونډي او يا په بل چا په ټولنه کې ترسره شي نو په دې صورت کې د مجازات وړ دى خو د معمول له مخې جنسي تاوتريخوالي پر ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ د غړيو له خوا عملي کېږي.

نن سبا په نړۍ کې نړدې له هر يوې ښځې څخه درې ښځې تر وهلو ټکولو، جنسي تيريو، او د تاوتريخوالى د داسې نورو ډولونو لاندې راځي او په زياترو وختونو کې هغه کسان چې د تاوتريخوالي د ناوړه عمل عاملين ګرځي په دې جمله کې د ښځو د کورنيو غړي او يا نږدې خپلوان شامل دى.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکى کچه پراختيا مومي او د عامې روغتيا او له بشري حقونو د سرغړونو په برخه کې د لويو انديښنو څخه شميرل کېږي پر ښځو باندې د هر ډول تبعيض د محوه کولو نړيوالـه اعلاميـه د بشري حقونو لومړنى سند دى چې پر ښځو د تاوتريخوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوع يې په پوره صراحت او مشخص توب سره مطرح کړي ده، دا اعلاميه په دې تاکيد کوي چې پر ښځو تاوتريخوالي د ښځو د بشري حقونو ته پوره زيان رسوي او د هغوئ په اساسي ازاديو په لاسرسي کې خنډونه رامنځته کوي او په هر مهال کې يې يو داسې عمل ګڼي چې ښځو ته جنسي او رواني زيانونه رسوي او په دې برخه کې يو جدي ګواښ تلقي کېږي د يو داسې ګواښ اوناوړه عمل په توګه چې د خصوصي او يا ټولنيز ژوند په ساحه کې له ازادۍ څخه بې برخې توب په کې شامل دی. دې تعريف د دې اعلاميې په دوهمه ماده کې بيا له سره پوخوالی موندلی دی په دې ماده کې هغه برخې چې پر ښځو تاوتريخوالي په کې په عمومي توګه رامنځته کېږي په دريو برخو ويشل شوی دی.

۱.فزيکي تاوتريخوالي

۲.جنسي تاوتريخوالي

۳.رواني تاوتريخوالي

چې دا درې ډوله تاوتريخوالي پر ښځو باندې د کورنۍ په چاپېريال کې تطبيقېږي. په دې ټولو کې وهل ټکول، جنسي تيريو پر ماشومانو نجونو د ودونو په تړاو او د جهزيې او لګښتونو په اړه د تاوتريخوالي په شمول د مېړونو او د هغو دودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتريخوالي لامل ګرځي او له ښځو څخه د ناوړه ګټو اخېستنو په اړه تاوتريخوالي.

په ټولنه کې فزيکي جنسي او رواني تاوتريخوالي، د جنسي تېريو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ښځو د ازاديو او ځورولو او سپکولو، د کار په محل، تحصيلي موسسو او د نورو ټولو محلونو، د ښځو د قاچاق او د هغو بدکاريو ته د مخې کولو په ګډون تاوتريخوالي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه فزيکي جنسي او رواني تاوتريخوالي چې د دولت د اقدام او يا د سترګو پټولو يعنې اغماض په نتيجه کې هر چېرته رامنځته شوي وي (په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي.

د تاوتريخوالي مظاهر :

که په عمومي توګه په ټولنه کې د تاوتريخوالي لاملونه وڅېړل شي ښځو پر وړاندې تاوتريخوالي په لاندنيو مواردو کې روان دي:

۱.د ماشومو نجونو د قانوني عمر څخه دمخه، د مورو پلار او يا د ورونو په خوښه اجباري ودونه.

۲.تر زېږنې دمخه په نوم کول.

۳.په بدو کې ودونه

۴.په بدل کې ودونه، د ځارويو سره د ښځو تبادله

۵.په پور او جوارۍ کې ودونه

۶.نذرۍ او خيراتي ودونه

۷.د ملاتړ په خاطر ودونه

۸.د ځوانانو له خوا غولوونکي ودونه

۹.په ودونو کې د زيات ولور اخېستنه

۱۰.د پيسو په مقابل کې بوډاګانو ته ودول

۱۱.په ودونو کې له حده وتلي لګښتونه او داسې نور

۱۲.د مېړه تر مړينې وروسته د مېړه خپلوانو ته په نکاح کول

۱۳.د زده کړې له حقه بې برخې کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. د کار او ټولنیز فعالیت په لار کې خنډ کېدل

۱۵. له میراثه محرومول

۱۶. په روغتیایي خدمتونو له لاسرسي بې برخې توب

۱۷. د فزیکي تاوتریخوالي له مظاهرو څخه وهل، ټکول، پزه غوڅول، د وجود غړي عیبجن کول، داغل، په اور سوځول په شاقه چارو ګومارل.

۱۹. جنسي تیري، د هغو په بېلا بېلو ډولونو، حتی په ډله ایز ډول د مرګ تر پلې د هغو ترسره کول او لابدکاریو ته ګومارل.

۲۰. د رواني تاوتریخوالي له جملې څخه لکه سپکې سپورې ویل، ښکنځلې کول د بدو کلمو کارول تهدیدول، سپکول، ځورول او ازارول او ددې ډول ورته چلندونو له لیارې لیونتوب ته رسول.

۱. د مور و پلار له کوره منع کول

۲. له تحصیله او یا له وظیفې ابستل

۳. د تحصیل په موده کې د ښوونځي او کور ترمنځه په لار کې بې امنی

۴. طلاق ورکول

۵. یا دا چې کورني تاوتریخوالی یعنې د ډېر زیات زرو زیاتې په وجه، ځان سیزنې، زندی کول، زهر خوړلو، ځان سیند ته غورځول او د ځان وژنې داسې نورو عملونو ته لاس اچوي.

۶. له کوره تیښته هم د دغه ډول تاوتریخوالی له مظاهرو څخه شمېرل کېږي.

۷. له کوره شړل یا په کور کې د کورني حقونو څخه محرومول او د کور په چارو کې بې صلاحیته کول.

۸. د ښځو تښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په لسګونو داسې نورې پدیدې چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالی مظاهر او ډولونه ګڼل کېږي.

که په پایله کې وویل شي دغه ټولې د تاوتریخوالي هغه پېښې او چلندونه دي چې زموږ د هېواد په هره ګوښه کې پر ښځې عملي کېږي او د ښځو د امظلوم، محکوم او محروم جنس ترې ځورېږي او قرباني کېږي او که په تاکید سره ښايي وویل شي چې د تاوتریخوالي د سترو لاملونو څخه په ټولنه کې د ناوړو دودونو واکمني، بې سوادي او بې علمي د ښځو له حقونو ناخبرې، اقتصادي کمزوري او داسې نورو لاملونو څخه عبارت دي چې پر ښځو د تاوتریخوالي په اعمالو کې ټاکونکي نقش لري. (۱)

(۱) میرمن مجله، **۳۵** ګڼه، میزان- عقرب، **۱۳۸۹** کال.

د کورنۍ ژوند رمزونه :

په طبیعي ډول کور او کورنۍ د یو ټولنیز نعمت په توګه د انسان لپاره د هر اړخیزو نیکمرغیو هوساینو، خوښیو او راحت په یو کلي مفهوم سره د ډېرو نیکبختیو په زړه پورې او ډاډمن کانون ګڼل کېږي.

دا یو بیخې تجربه شوي او منطقي واقعیت دي کله چې څوک د ورځینو رسمي او شخصي چارو او یا نورو مصروفیتونو د درلودلو له مخې له کوره بهر یو څه وخت تیروي، په دې موده کې ناګریز یا به د وظیفوي ستونزو او جنجالونو په وجه او یا د عصبي تشویش یا کېدای شي چې د ټولنیز خصوصیت له مخې د ځینو کسانو د ناوړو برخوردونو او چلندونو او یا د یو لړ خواشینوونکو پېښو او داسې نورو ناوړو پدېدو سره د مخامخ کېدو وروسته په عصباني، کسالت او یا د روحي ګډوډ حالت تر فشار لاندې په غیر روماله وضعه کور ته راستون شي دلته امکان لري چې د دوو متفاوتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالتونو سره مخامخ شي يا دا چې د دغه ځورونکي فشار لپاره د کورنۍ په زړه پورې فضا، د میرمنۍ او د کورنۍ د نورو غړو له صمیمانه او مینې ډک هر کلي او په خلص مفهوم د کورنۍ د مسکیز او سندریز چاپیریال سره د مخامخ کېدو په صورت کې له اوږو غورځي او په بشپړه توګه د راحت، هوساینې او رضایت احساس یې د ورځې، د تېر شوي له ناخوالیو څخه د را پیدا شوي د ستومانه حالت په معکوس ډول تعریفوي او یا دا چې کور ته د راننوتلو سره سم د کور فضا سړه غیر عاطفانه او جنجالي وکتل شي د سړي په اوږو د ورځې د ناخوالیو کې دغه دواړه متقابل مخالف او متضاد حالات باید عادي خبره ونه ګڼل شي او په دې ټولو کې د ښځې د خالت او اغېزمنې ټاکوونکي برخه لري او دا له دې امله چې د ښځې او مېړه ترمنځه اړیکې په زښته زیات عاطفي تار تړل شوي وي او په دې مواقعو کې ډېره کمه بې پروا یې، بې تفاوتي غیر مسؤولانه او غیر عاطفانه برخورد دغه رابطه تر سختې اغیزې لاندې راولي او حتی د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، نفرت، بدبینۍ او نومیدۍ فضا رامنځته کوي او د دې لپاره چې د مېړه او ښځې تر منځه د همسرۍ مناسبات د مینې، عاطفي صمیمت خلوص او ګذشت له ښېګڼو ډک همیشني ټېنګ او نورمال پاتې شوي وي، نو په دې برخه کې د یو لړ اخلاقي موازینو، کورنیو نزاکتونو، د متقابل احترام او حقوقونو جدي رعایت کول ته پورته ضرورت دی.

د دې مناسباتو د ټېنګو او خوږو د برقرارۍ اساس د ښځې او مېړه په هر اړخیزه دقیقه او ژوره ماهوي پېژندنه ولاړ دي او حتی د واده په لومړنیو شپو او ورځو کې باید دواړه یعني مېړه او ښځه خپله پاملرنه همدې موضوع ته ځېرمه کړي چې یو او بل په تمام مانا وپېژني او خپل سایکولوژیکي مشخصات په بشپړ ډول درک کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د هرې ورځې په تېریدلو سره په دې برخه کې خپل معلومات مخ په تکمیل او د تجربو په غناتمندۍ کې هڅه وکړي، د پند او عبرت او د راتلونکي ژوند د زده کړو د پاره ترې کار واخلي که موضوع یو څه بربنډه شي نو ښايې د یو او بل په طبیعي عادتونو، فطري خاصیتونو، روحي ځانګړتیاوو په لازمه توه و پوهېږي د یو او بل د کمزورو نقطو او یا په هغه څه ښه پوهېدنه حاصله کړي چې د حساسیتونو او نزاکتونو د رامنځته کېدو عامل ګرځي.

دا ډېره ساده او معمولي خبره ده، چې مېړه او ښځه که وغواړي د خپل ګډ ژوند په بهیر او اوږدو کې د ډېرو نږدې او خوږو مناسباتو په درلودلو سره د خپلې کورنۍ فضا له مینې او پیرزوینې ډکه وساتي او د هغو عادتونو له تکرار څخه په کلکه ډډه وکړي چې حساسیتونه او حسادتونه رامنځته کوي، د یو او بل تر منځه له ګرانښت او مینې ډک مناسبات د زهرجني اغېزې لاندې راولي.

دا به د یوه مېړه او ښځې لپاره ډېره نامناسبه خبره وي چې د ګډ ژوند په جریان کې د ګډ سرنوشت باوجود یو او بل ونه پېژندلای شي، سره بیګانه د اخلاقي ممیزاتو او فطري طبعو او سلیقي سره معرفت ونه لري.

باید پورتنۍ موضوع ته کم ارزښت ورنه کړ شي ځکه په دې مورد کې ډېر لږه بې پروای بې احتیاطی او سهل انګاري او د نه مسؤلیت نه احساس د کورنۍ فضا مغشوشوي، د مېړه او ښځې ترمنځه د مینې رښتینولي پیرزوینې او عاطفي رابطې ته زیان رسوي او حتی تکرار او د تکرار تداوم یې د دوئ ترمنځه فامیلي او د همسرۍ پیوندونه شلوي او وروسته د طلاق موضوع رامنځته کوي او یا دا چې کورنۍ د دې په ځای چې د انسان د هوسا، خوشاله بختور ژوند کانون او په زړه پورې دمه ځای وي، برعکس له جنجالونو او ناخوالیو ډک ماحول باندې اړوي او حتی له نفرت او انزجار نه په ډک محیط

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې بدلوي، نو داسې ځوک به له کوره چيرته و تښتي او ځومره ګرانه ده چې ځوک له بهره ستړي ستومانه، خپه او په عصباني حالت کورته راشي، د کور له عاطفي ښېګڼو، تودې فضا له ټولو ستړياوو او ځورونکو تصوراتو ځخه فارغوي.

د مېړه او ښځې رابطه ډېره حساسه بڼه لري که يو له بله ګيله من شي نو د نوميد يو په صورت کې به د چا سره د زړه خواله وکړي و کېدای شي د يو زهرجني عقدي په شکل ور سره پاتې شي او ددې غوټې چاودنه ټول کورنۍ مناسبات په زهرو ککړوي.

دمېړه او ښځې ترمنځه اړيکې د ډېر کلکوالي باوجود ډېر نازکې هم دي خو کلکه ساتنه يې دومره ګرانه خبره هم نه ده په دې مفهوم کې مېړه او ښځه يو او بل ښه وپېژني او يو پر بل باندې پوره ډاډه او باوري وي نو که چېرته هر يو يې د کومې موضوع او يا عمل سره حساسيت ولري نو په کار دي چې په جدي توګه له هغوی ځخه ډډه وکړي او د عکس العملونه له تبارز ځخه د مخنيوي په خاطر ډېره ښه مشوره او تدبير د دواړوو خواوو حوصله مندي، چوپتيا، چشم پوشي صبر، او ګذشت دي، کېدای شي دا ناوړه وضع ډېر دوام ونه کړي او کله چې بېرته نورمال حالت رامنځته شي نو په صميمانه لهجه د يو او بل ملامتول ناوړه عکس العلمونه نه ايجادوي.

زموږ په هېواد کې ډېرې کورنۍ شته دي چې د جګړه ايزو ناوړو او تباه کوونکو شرايطو د اغېزمنې په وجه د هغوی غړي په شکل د اشکالو سره په روحي ناروغيو او عصبي تشوشاتو اخته دي او همېشه دا ناروغي لکه ګوګړو چې اور اچوي لګېږي.

په کورنۍ کې ددې حالتونو په پاملرنې سره بيا هم د مېړه د روحي حالت درک ډېر مهم او ارزښتناک دي مېرمنې بايد دا ټکي هميشه له يادو ونه باسي. که

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېره يې پهتر يو تندې، قهرجني وضعي، په اولادونو قاربدل، وهل او بد رد ورته ويل او داسې نور برخوردونو او د رويو خپه کېږي او د محترق کېدلو عامل يې ګرځي ښيي په کلکه ترې ډډه وشي کنه که چېرته مېره د خپلې مېرمنې د پورتنيو ملحوظاتو په پام کې دنه نيولو له کبله عصباني شي او يا د عصبي شوکت سره مخامخ شي او ماندينه يې بيا هم خپلو ناندريو او د پورتنيو لاملونو تکرارولو ته دوام ورکړي او د مېره حساسيت ته لا اور واچوي، نو څه فکر کوي چې مېړه به د څومره ځورونکي حالت او مايوسۍ سره مخامخ شي، صرف نظر له دې چې دا وضعه د دوئ د اولادونو په رزونه او راتلونکي حياتي سرنوشت بده اغېزه کوي، بې له شکه د مېړه او ښځې ترمنځه د مناقشو، بيزارۍ، کرکې او نفرت عوامل برابر وي او ډېر ناوړه عواقب رامنځته کوي، خو دا ډېره اسانه خبره ده چې ښځه له پوره دلسوزانه او عاطفي چلند او له پورتنيو يادو شوو مشورو څخه کار واخلي ډېر داسې ممکن کېداى شي چې مېرمن او مېړه د ډوډۍ خوړلو په مهال او يا د مېلمنو په موجوديت او يا داسې نورو مواقعو کې د خپلو اولادونو سره هغسې ناوړه برخورد کوي چې د مخه ترې يادونه وشوه آيا څه فکر کېداى شي دا بې تفاوتي او له کم اهميتي نه ډک عمل به په دسترخوان په ناستو کسانو باندې خواړه زهرجن نه کړي؟ او يا مېلمانه په داسې استنباط نه کړي چې ګوندې دوئ کره په راتګ يې خپه دي، لنډه دا چې مېړه او ښځه د يو بل لپاره د ژوندانه ډېر ښه خواخوږي، مخلص او وفادار ملګري دي او د ژوندانه شپې او ورځې د کورنۍ او ژوند د رمزونو په ژورو پوهېدونو سره په ډېره خوشالۍ، نيکمرغۍ تېرولاى شي او بالاخره وطن او خلکو ته په پوره وړتيا او پياوړتيا سره د برياليو اوګټورو خدمتونو مصدر ګرځېدلي شي.(۱)

(۱) هموطن مجله، قبايلو وزارت، ۸۲ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کونړ ولایت کې د ښځو په وړاندې د تاوتریخوالي پدیدې په ډېره ټیټه کچه کې دي:

دکونړ ولایت د ښځو چارو ریاست چې د هغه ولایت د اداري تشکیل په چوکاټ کې د ۱۳۸۲ کال د چنګاښ په میاشت کې په نهو څانګو تاسیس شوي دي، عبارت د لاندنې څانګو څخه دي:

اداري، جنسي، اقتصادي، زده کړې، خپرونې، ښوونې او روزنې، روغتیا او حرفي.

چې ددې څانګو کار کوونکو ګټور او اغېزمن فعالیتونو په هغه ولایت کې د ښځو دحقونو د تامینولو لپاره او په کلیو او بانډو کې د خلکو د عامه پوهاوي او د ښځو په وړاندې د تاوتریخواي د کچې د مینه وړلو کې د یادونې وړ ونډه لوبولي دي، څرنګه چې په دغه ولایت کې ټولنیزو پېښو ښودلې ده چې هلته د ناوړه رواجونو او رسمونو د واکمنۍ له امله په یو شمېر کورنیو کې نجونې په کوچنیوالي کې کوژده او واده کېدلي حتی کوچنې نجونې سپین ګریو ته واده کېدی او یو خاوند له دوو تنه زیاتې ښځې درلودلې په پور او بدو او په بدل ورکول کېدلې، ښځه په څاروو او جنسونو مبادله کېدلې، په نذر کې ورکول کېدلي او په شکل د شکلونو د دوئ د راتلونکي برخلیک سره ناوړي لوبې لوبې کېدلې او قرباني کېدلې.

ددې کرکجن برخلیک ځېنې قرباني شوي نجونې او ښځې د خپل ژوند ددغو ترخو او زهرجنو پدېدو څخه د ځان ژغورولو په خاطر له کورنیو څخه تنښتېدلي او یا به یې دکونړ او پیچ سیندونو ته ځان وراچوو، ځانونه به یې زندۍ کول، ځانونه ته به یې اور اچاوه یا به یې زهر خوړل او د کورنیو د نارینه له خوا به په دې ډول تېري کېدل تحمیلیدلي ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا ډول پېښې د کونړ په ولایت کې بیخې زیاتې وي. دا هغه څرګندونې وي چې د کونړولایت د ښځو چارو د ریاست مشري محترمې الحاج مرحبا کریمي وړاندې کړې دي. نوموړې یوازې د تاوتریخوالي له مظاهرو څخه د ګوتو په شمېر یو څو پېښو ته په اشارې سره وویل: تر اوسه پورې د اسعداباد د شین کوړک په کلي کې د یوې ښځې مېړه د مور او پلار په لمسونې سره هغې ته اور واچوو خو ډېر ژر هغه له دغه تیري وژغورول شوه.

په ځینو کلیو کې بیخې کمې داسې کوژدې شوې دي چې ماشومه نجلۍ بوډا سړي ته واده شوې ده او یوازې هغه پېښه بیخې ځورونکې او زړه بوږنوکې وه چې د نرنګ ولسوالۍ د غونډو په کلي کې د ټوپکوالو له خوا په یوې کورنۍ برید وشو او د یوې ښوونکې ښځې په شمول یې د کورنۍ یو شمېر ښځې په شهادت ورسولې. کله چې د کونړ د ښځو چارو د مشرې څخه په کونړ کې د تاوتریخوالي د مظاهرو د کچې د بیخې را ټیټېدو په اړه پوښتنه وشوه هغې وویل: ددې ریاست ټول مدیریتوونه په تېره بیا د زده کړې، تعلیم و تربیې او خپرونو څانګو په دې تړاو خپلې دندې په اغېزمن ډول اجرا کوي او د خپلو کړنو د لا اغېزمنتوب په خاطر د ښځو چارو ریاست له خوا په کلیو او بانډو کې سیمه ییزې شوراګانې جوړې شوې دي او هلته د ملا امامانو او عالمانو او د کلیو د مشرانو له خوا د تاوتریخوالي د ټولو مظاهرو د منځه وړلو لپاره د خلکو سره غونډې جوړېږي او د ښځو چارو ریاست د اړوندو څانګو د مسوولینو په ګډون پراخ تبلیغاتي کړنو تر سره کېږي، چې ددې عامه پوهاوې په نتیجه کې خلک د ناوړو دودونو او د تاوتریخوالي په زیانونو پوه شوي دي او په عنعنوي ډول اوس د هغو ټولو مخنیوي کوي او په خپلو متقابلو حقوقو هم پوهېدلې دي.

که څه هم نجونې په دوديز ډول د مېړه په انتخابولو کې هیڅ صلاحیت نه لري. خو پوهېږي چې مور او پلار یې ددې د نیکبختې لپاره هغه چاته ورکوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلونکي ژوند يې تباه نه شي نو واده چې د هغوئ لـه پريکړې سرغړونه عـار ګڼي او رضايت ښيي.

محترم مرحبا کريمي زياته کړه:

خو دوئ دغو محلي شوراګانو له خوا د نارينه او ښځو په حقوقو د پوهېدلو په اړه د روغتيا د ځانګې په مرسته دعامه پوهاوني چارې پر مخ رسولي او حتی د اميدوارو ښځو سره د هغو د نازيږېدنې ماشوم او د دوی د ميندو د روغتيا په اړه لازمي لارښووني کوي. د لازم خوراک، څښاک، او د نورو تدبيرونو سپارښتنه ورته کوي طبيعي ده چې د بشپړ ډول د تاوتريخوالي عوامل چې د ناوړو عنعنو څخه سرچينه اخلي او هغه هم په کليو کې له منځه وړل ډېر سخت کار دي او خامخا ځينې کورنۍ ترې زيانمنې کېږي.

الحاج مرحبا وويل: کېدای شي چې په ځينو کورنيو کې پر ښځو تاوتريخوالي تحميل او د هغوئ حقونه نقض شي مور د غسې پېښې د ولايت حقوقي، ځارنوالۍ او جنايي ځانګو ته وړاندې کوو او تر زور زياتې لاندې راغليو ښځو له حقوقو څخه هم د دوديزو جرګو له لارې او يا د حقوقي له لارې دفاع کوو.

بايد وويل شي چې په سلو کې ٪۷۰ ښځې له خوابنو او همدا فيصدې د نندريانو له ناوړو چلندونو څخه شکايت لري چې د کونړ په ښځينه ليسه کې د ځوښوونکو په منځ کې دغه څېړنه ترسره شوه.(۱)

(۱) واقعيت مجله، ۲۰۱ ګڼه، ميزان – عقرب، ۱۳۸۲کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تپل شوې مېنې :

د ځارنې او تپل شوې مېنې طريقه يا په بله وينا نازولتوب او په مينه کې بنديدل په اصل کې د شخصيت ناروغۍ ته ورته دوه علتونه دي چې په ستونزمنه توګه سره ګډ شوي دي په داسې حال کې چې يوه له بله جلا کېدای نه شي او که هر څومره جلا جلا تر کتنې لاندې ونيول شي. بيا هم دا دواړه لاملونه چې د اولادونو په نسبت د مور او پلار له نرمو عواطفو او سختو احساساتو څخه را پيدا شوي دي د کوچنيانو او زلموټو د شخصيت په بنسټ کې په هغسې په کراره او زيان رسوونکي توګه سورې او وده کوي چې انسان تر ډېرې مودې پورې د هغې د خطر احساس کوي او حتی کله چې د شخصيت په وده کې د وروسته پاتې والي او په ټپه دربدنې نښې نښانې را ښکاره شي. ډېر مور او پلار يو زيات شمېر بيا هم نه شي کولای چې د دې فاجعې پر ژورتيا باندې ځانونه وپوهوي او ځينې وخت چې دا پېښې په روښانه توګه را څرګندې شي او د مور او پلار ورته پام کېږي چې څومره نازولی او بې ارادي ماشومان يې راوړي دي هغه چې د ژوندانه له زغملو څخه کمزوري دي نو څرنګه چې د هغو د را څرګندېدنې د رښتيني سبب يعنې له خپل غلط چلند څخه خبر نه دي هغسې چارو ته لاس اچوي چې نه يوازې په دردنه خوري بلکې هغه لا زيانمنوي لکه رټنه، اخطار، نصيحت، ګواښ او سپکاوی او حتی وعدې او وعيد چې دا ټول هېڅ ګټوره پايله نه لري او دا چې مور او پلار د کمزورتيا احساس کوي او د روزنې له سلاکارانو څخه دې مرسته وغواړي.

ملا خوږی:

دا اميدواري په مهال اميدوارو ښځو ته ملا خوږي ډېره ځورونکي ستونزه ده اميدواري ښځې له اميدواري کېدو سره دواره په ملا خوږي اخته کېږي. لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه چې په دې مرحله کې جنین وده کوي ورسره جوخت رحم له خپل لومړی حالت څخه غټېږي.

ددوی دا اندازه چې په یوه برخه کې راټولېږي د امیدواري ښځې د بدن پر انډول توب اغېزه کوي او د ستونزو د رامنځ ته کېدو لامل ګرځي.

د امیدواري په وخت کې د ملا خوږي لاملونو :

د امیدواري په مهال ملا خوږي زیات لاملونه لري؛ او په معمولي توګه د ملا د عضلو له کشش څخه را پیدا کېږي د ګېډې د عضلو کمزورتیا هم د ملا خوږي لامل ګرځېدلای شي، د ګېډې عضلې په طبیعي، ډول د مهر و ستنه پیاوړي کوي او د ملا په سلامتي کې د یادونې وړ برخه لري.

دامیدواري هورمونو ته عضلې شلوي او دا هم پر ملا خوږي اغېزه کوي ملا خوږي معمولاً د امیدواري له دوهمې دورې میاشتني څخه پیل کېږي او امکان لري تر زیږېدو وروسته هم ملا خوږي پر خپل حال پاتې شي.

سلیقه:

سلیقه د انسان د ننني او باطني شخصیت، د ښکلیتوب داړخ ویانده تصویر او دهغه د تمکین تعبیر دي هغه چې د انسان په کړو وړو ، خوراک، پوښاک، ناستې، ولاړې او د ژوندانه په داسې نورو چارو کې ځان ښکاره کوي، له همدې ځایه د یوې کورنۍ د غړو سلیقه دهغوی په دسترخوان کالیو او کړو وړوکی په ډېره ښه توګه تجسم مومي.

سلیقه د یوه شی د کیفیت او ارزښت پورې دومره تعلق نه لري بلکې د هغې ډېر ویانده معیار له هغې شی څخه په پوره ذوق سره د غورې ګټې اخېستنې په برخو کې جوتېږي د مثال په ډول، که څوک یوه قیمتي ټوټه په لوړه بیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راونیسي اما په نالایقه خیاط یې وګنډي چې د قدو قواری او اندام له مخې ورسره هېڅ تناسب ونه لري، خو دا ډول کالي د هغو کالیو سره چې له ساده او ارزان بیې ټوټې څخه په پوره سلیقه او تناسب جوړ شوی وی ښکاره توپیر لري، په دې مانا چې د شخص په ځان کې مناسب ښکاري او د نورو په نزد یې با وقاره ښیي او یا که ښه او مکفي خواړه په بې سلیقه توب سره پاخه شي، په ناولو لوښو او خیرن دسترخوان کې د چا په مخکې کېښودل شي نو طبیعي ده چې د هغو عادي خوړو سره د مقایسې وړ نه دي چې په ښه سلیقه پاخه، په پاکو لوښو کې اچول شوي او په پاک دسترخوان کې په ښه سلیقه د چا و مخکې کېښودل شي، بې له شکه دا خواړه چې د ښه رنګ، ښه بوی او ښه خوند درلودونکی دی، د انسان اشتباه تحریکوي او په شوق ترې استفاده کېدای شي دا چې وایي د یوې ښځې ښکلا او قابلیت د هغې له دسترخوانه او کالیو څخه جوتېږي پر ځای او منطقي خبره ده.

وایي یو وخت یو ځوک د یوه نوی اشنا کره مېلمه شو کله چې یې ډوډۍ وخوړله نو کوربه ته یې وویل: اشنا ستاسې په کور کې دا پخلې درو ښځو کړی دی؟

یعنې وچه ډوډۍ یوې ښځې؛ نګولی بلې ښځې او چای یوې بلې ښځې تیار کړي دي کوربه په پوره تعجب ورته ځواب ورکړ، هو کی همدغسې ده خو له څه وپوهېدلی؟

مېلمه ورته وویل: ستا له دسترخوانه وپوهېدلم.

رښتیا ده چې سلیقه د ژوند په ټولو برخو کې خاص اهمیت لري، سلیقه ده چې د انسان شخصیت ته قیمت ورکوي او معنوي ارزښت یې تعینوي او د نورو په نزد یې درونډ او با تمکینه ښکاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیقه ده چې د انسان موقف اهلیت او لیاقت په ډاګه کوي، یعنې کله چې د چا په ځان کې ناموزونه او یا خیرن کالي وګورو دی خبرې ته هېڅ حاجت نه پاتې کېږي چې د هغه کورنۍ وضعه له نژدې څخه وکتل شي.

د پورتنیو لنډو څرګندونو په بنا هر چاته په کار دی چې د کورنۍ په ګردو چارو کې سلیقه کلکه په پام کې ونیسي، په تېره بیا ګرانو مېرمنو او ماشومانو ته ښایي چې د خپل ژوند په ټولو برخو کې سلیقه په پام کې ونیسي، او خپل ورځنې عادت یې وګرځوي.

ددې موضوع یوه مهمه برخه ده چې د سلیقې یوه مهمه برخه نظاظت او پاکي ده له تهذیب او متانت سره برابر کړه وړه او د شیانو او استعمال کې له ظریفانه ذوق څخه کار اخېستل دی.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۹ ګڼه، ۲۳ قوس، ۱۳۸۱ کال.

ښځه یا د طبیعت یو نازولی او غښتلی مخلوق :

ما چې کله د لومړي ځل لپاره نړۍ ته سترګې وغړولې او وزیږېدلم لومړی مخلوق چې مې وپېژانده غه مور (ښځه) ده.

ما دهغې تو دی او خوږې شیدی کوم چې د هغې له وینو او غوښو څخه راوتلې رودلې...

څومره چې ما ساه او غوښه اخېسته څومره چې زما هډونو او هډوکو وده کوله هغومره د هغې په وینو او غوښو کې کمو الی راتـه. هو کی، زه دهغې له وینو پیدا شوی وم د هغه په وینو روزل کېدلم په دغه وړو کوالی کې چې زه د هغې د زړه ټوټه وم ما یوازې د هغې غوښن تیونه او سترګې موندلی او د هغې د یوې سره آشنا کېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه وخت دا زما د وجود عکس العمل وو چې په غیر شعوري توګه مې د نورو مینـدو تیونـه نـه رودل زه چې څـومره لویـدلم هـډوکی او غوښـه مـې اخېسـتله هغـومره راتـه خپـل مـور ګرانیدلـه زه د هغـې د سینې ګـل وم چې هـر وخت د خپل ټټر پورې کلک نیولم او مینه به یې را باندې ماتولـه، ماتـه هـم د هغې پسته او توده غېږه د ټول جهان له هر هوسا ځایه غوره ښکاریدله...

هر چېرته چې په پروت وم خو چې خپلـه مـور پـه مې ولیدلـه ځان بـه مې ورتـه ورګوزاروه ګوندې ما په غېږه کې واخلي او تیونه راکړي...

کله چې په زه موړ وم نو به مې د هغې تیونه په خوله او دوو لاسونو کې لوبول هو کې هغې ته هم زه ډېر ګران وم حتی تر خپله ځانه هم.

ما به لا چغې کړې نه وې چې دی به راته په ځار او قربان ځان را رسولی و او لـه څه وخت چې به زه ناروغه وم نو دې به حتی خپله ساه له مانه نذرانه کوله...

د طبعیت دی نازولی مخلوق به زما د لویدلو خاطر لـه هـیڅ ډول نـاخوالیو او تنګسو څخه ځان ته ژغوره، ټوله شپه به ویښه وه ګوندې زه یې د ټټرد لاندې نه شم...

د کورنیو چارو د سرته رسولو په غرض دا مجبوره وه چې ما یو څه له ځانه بېل وساتي نو یې راته زانګو واچوله دې زانګو که زه ویده کولم او یوه څه کراري یې راته را کوله هغومره یې د هغې تکلیف نه کماوه، ټوله شپه ویښه ناسته وه زما زانګو به یې زنګوله او لولو، لولو به یې راته ویل:

که زما د زیږېدنې سره سم یې زما سرته توره ایښودلی او په ورونې کې یې کلک تړلم په زانګو کې هم توره زما د بالښت لاندې وه، دې عقیده درلودله چې زه به مېړه او توریالی شم د کلکي عقیدې او کلک عزم څښتن شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ پـه ورځ، اونـۍ پـه اونـۍ میاشـت پـه میاشـت او حتـی کـال پـه کـال زه غتېدلم، فکري او جسمي وده مې کوله ددې ودې تـر څنګـه زمـا د چاپېریـال د دایرې شعاع هم اوږدېدله...

زه د کورنـۍ د نورو غړو سره آشنا کېدلم د محیطي شرایطو لـه مخـې بیـا هـم د پـلاره سره ناآشنا پـاتې وم... لکـه چـې بـه مـې هغـه ولیـده لاس او پښـې بـه مـې ورپسې غورځولی ګونـدې پـه غېـږ کـې مـې واخلـي ... او راتـه ګـران وو څـومره چې د نورو سره بلدېدلم هغومره د موره جلا کېدلم...

ماته مې مور د نړۍ او ژوند د مینې او راز لوست را کـړی وو. دغـه وخـت ماتـه هر څوک ګران وو دا ځکه زما د ژوند لـه لومړیو پېښو همدغـه وه چـې زمـا او د مور ترمنځه بې ساري او سپېڅلې مینه وه ... او هر څومره چـې زه نـور حلقـو تـه ور ننوتلم مینه هم راسره سمه ورتله...

زما د هغه هوښیار خبره په یاده ده چې وايي:

(زه د موره کمبخت، بندي ګنهګار نه یم زېږېدلی بلکه دا شیان محیط زمـا پـه برخه کړل).

ما دهر چا سره مینـه درلودلـه او راتـه ګـران وو دا زمـا زړه و چـې مینـې تـه یـې پسخولم...

ورو ورو مې د شعوري وده تـر څنګـه لـه چاپېریالـه دا زده کـړل چـې څـوک راتـه قار کوي او برندو سترګو مې ډاروي ښايي دهغه غېږې ته ور نه شم، دا وخـت مې همدا کولای شو او په همدې پوهېدلم په خړپو څوکې ما دویمه غېـږه هغـه چې زما د مور د غېږې غوندې پسته وه ومـې منېدلـه او دا زمـا د لوبـو خـاوره وه...

بیا هم راته مور ګرانه وه ... بیا هم راته د کورني نور خپلوان ګران وو...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ته مور ناز را کاوه ... د مینې او ژوند په رمز یې پوهولم.

زه وګرځېدلم خو ددې پر مرسته راتګ راته هم دی را زده کړو ...

ما پښې وکړي او له کوره ووتلم ... همزولان مې پیدا کړل ... په لوبو مې پېل وکړ ... د هغوی سره مې هم مینه درلودله خو بیا هم راته مور ګرانه وه... او مابنام چې به له لوبو ستړی ستومانه راغلم ددې په ورونونو به بید بدلم ...

زما د خوړو ، کالیو تاوبې دوا درمل ... هر څه غم ددې په سر وو خیر که د ځینو میندو غوندې چې د باندنیو کارونو لکه شپونتوب، بزګري منزل وهل او داسې نورو چارو سرته رسولو په غرض به یې زه د شا پورې تړلي ګرځولم... زه یې د چا سره نه یم ګرزولي خو بیا هم را باندې ګرانه دي.

ما په لوست پېل وکړ ... ددې لپاره چې د هغې د مینې او ژوند راکړ شوی زده کړې پوره کړم ... بیا هم زما د کتاب قلم او نورو درسي سامانونو غم زما د مور او پلار په سر و ما یو ټولګي د بل پسې پای ته رساوه له یوه محیط بل محیط ته چې د هغه سره په هر څه کې توپیر درلود آشنا کېدلم بیا هم ګردې اړتیا وې مې همدغې مور پوره کولی ځکه دا لکه د نورو میندو په شان د چا مزدوره نه وه. د چا ښکنځلې ستوغي سپورې او نادووی یې نه دی زغملی ...

ځکه دا ډول نورې ناخوالی میندو ته عیب نه دی بلکه قهرماني یې ده. زه چې څومره د مور د غېږې او له کوره جلا کېدلم هومره د هغه په سبب زما مینه کمېدله ...

دا نو زما ګناه وه ځکه دهغې چې به هر څومره اولادونه زیاتېدل بیا هم پر ما مهربانه او ورته ګران پاتې وم...

د ځوانۍ په وخت کې د طبیعي عزیزي او انساني خاصي له مخې زه مجبور وم چې د خپل مخالف جنس سره مینه ولرم او ژوند ورسره یو کړم ... نو دلته به

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې مور کله کله هیروله... او د هغې قدرداني ته مې شا کوله ... نه، نه بیا هم راته ددې لیوني ځوانۍ، په وخت کې مور ګرانه وه ...

زه چې له کوره ... کلي او وطنه جلا کېږم خپه کېږم دا ځکه چې له موره جلا کېږم.

په ځواني هم را باندې د نورو ګرانښتونو تر څنګه مور ګرانه ده...

اوس که یې تیونه لوبولای په سینه لوبیدلای په ویښتو کې یې لاسونه وهلي او درسي د ماشومتوب کارونه کولای نه شم...

بیا هم راته ګرانه ده ... که په ورونونو یې ګېږدم ... د تټره پورې یې ځان ونیسم، لاسونه یې مچ کړم او په غېږ شم ورکړه ... نه یوازې عیب نه دي بلکه دهغې د شهکار زیار ایستني قدرداني ده ځینې اولادونه شته چې د مېرمنې اولادونو او شتو خاوندان شي نو مور او پلار هیروي خو دا مور ... هوکي دا ستر مخلوق بیا هم دهغه سره مینه لري او حتی خپل نوه سیان اوکړو سیان ورته ګرانه وي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې:

د یو عیني واقعیت او طبیعي پدېدې په توګه زمونږ په جګړه وهلي هېواد کې له څوورو ستیو کلونو را په دې خوا بیخې څرګنده ده چې زمونږ هېوادوال که نر دی او که ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو او له دي نه په را پیدا شوو ستونزو اخته کېږي، چې یو شمېر په خپلو دغو ناروغیو اعتراف کوي خو یو زیات شمېر نور یې ځانونه په تجاهل او هیڅکله نه ښیي چې ګوندې دوئ په رواني ناروغیو اخته او د رواني ستونزو سره نه یوازې لاس

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګريوان دي بلکې کورنۍ او ټولنه او حتی په خورا لوړه کچه د دې ناروغي نه را پيدا شوو رواني ځوروونکو ستونزو په بيخې زيا تو ګوابنونو کې ژوند کوي، دلته بنايي دا پوښتنه را منځ ته شي، چې د دې شومي پدېدې بنسټيز لامل څه دي؟

چې د دې پوښتنې مدلل او محقق ځواب يوه څېړنيزه کتنه غواړي چې په کوټلي توګه په دې ډول تصريح کېدای شي:

د روان پوهانو او ټولنپوهانو په عقيده لکه څنګه چې د ښځو رواني ستونزې له رواني ناروغيو څخه سرچينه اخلي په همدې ډول د يو ډېر ترخه او خطرناک واقعيت په توګه رواني ناروغي پر ښځو باندې له تاوتريخوالي په تېره بيا فزيکي تاوتريخوالي بنسټيزه سرچينه د هېواد په ګوټ ګوټ کې د واکمنو او ناوړو دودونو او رواجونو يعنې په کورنيو کې د اسلامي ارزښتونو سره په نه مطابقت د ښځو او نارينه وو تر منځه له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو ناوړو پايلو او عاقبت نا انديشانه پېښو څخه سرچينه اخلي چې له دې منځه په ماشومتوب او حتی تر زيږېدلو د مخه ودونو، په زور ودونو، په بدو کې ودونو. د پور او جوارۍ په مقابل کې د ودونو، د پيسو په مقابل کې د ودونو د ملا ماتوونکي ولور په مقابل کې ودونو، د مورو پلار او يانورو خپلوانو په خوښه ودونو، د ميراث په خاطر له ودونو او د اسې نورو څخه يادونه کېدای شي او ورسره جوخت اقتصادي بې وسي توب، بې سوادي، بيکاري، د مېړه او ښځې تر منځه د عمر توپير، په نشه ايزو توکو روږديتوب، د مېړه په نزد د ملکيت په عنوان ګڼل، د خپلو شرعي او ميثاقي حقونو څخه د ښځو آګاهي نه درلودل، د مېړه هر اړخيز قدرت او نفوذ، او اړوندو حقوقي مرجعګانو ته له شکايت او حق غوښتنې ډډه کولو او د داسې نورو موارد و دوه پريکوني نقش لري چې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول پورتني ودونه او ياد شوي موارد ځانته جلا جلا څېړنيز او هر اړخيز بحث غواړي.

زموږ اصلي خبره پر ښځو د تاوتريخوالي او بيا فزيکي تاوتريخوالي ده چې دا هم ډولونه لري، باندې ولاړه ده نو کله چې کورنۍ تاوتريخوالي ښځو په ډول ډول شيوو ويلو، تر خپلو اغيزو لاندې راولي، د مېړه او کورنۍ د غړيو د ناوړو چلندونو، بد او شيني، وهلو ټکولو، سپکو سپورو ويلو، يې ارزښتي او په خلص مفهوم د عنودانه بدر رفتاريو سره او هغه هم په دوامداره او تکراربدونکي ډول تر اغېزمنو لاندې راشي، نو طبيعي ده چې له تاوتريخوالي رامنځته شوو بدو چلندونو، د کچې په اندول په رواني ناروغيو اخته کېږي، چې دا ټولې د نه جبرانيدونکي اغېزو او پايلو په توګه د مزمني افسردګي، سخت اضطراب، شخصيتي ناخواليو، رواني ګډوډيو په تصميم نيونه کې د ښځو فلج کېدنې، عاطفي او رواني تعادل له لاسه ورکول، ګوښه توب خوښونه، د ځان او ژوند په وړاندې بې توپيري، د کورني په چارو کې نه ګډون او بالاخره د ليونتوب په ورته حالت تمام شي او د جسمي ناروغي له بابته په بې خوبي، سرخوږي، د ملا او شمزيو په درد، بي تحرکي، رواني، ناکراري اخته شي، نو ددې لپاره چې له دغو رواني ستونزو د او هميشني تاوتريخوالي له مظاهرو څخه يې ځان ژغورلي وي، له چارې او د خپلو ستونزو د حل د لياري د نه موندنې په صورت کې د کورنۍ د غړيو، د ټولني او اړوندو حقوقي او قضايي مرجع ګانو د نه ملاتړ په وجه ډېرو خطرناکو لارو چارو ته اقدام کوي يعنې په دې مفهوم او تعبير چې ځان وژني او دهغې ډولونو لکه ځان ته اور اچونې د ځان زندي کولو، ځان سيند ته غورځولو، د زهري توکو خوړلو، ځان له بامه غورځونې او داسې نورو ډېرو خطرناکو کړنو ته لاس اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیتونو ښودلې ده چې په دې رواني ناروغیو او رواني ستونزو اخته ښځو دوا درمل یوه پېچلې موضوع ده او حتی ناشونې کار دي او دا ځکه چې د هري ناروغې درملنه هغه مهال کېدای شي چې طبیبان دهغې په هغه ریښې او انګیزې په پوهېدنې لاسرسي پیدا کړي چې دغه ناروغي ترې رامنځته شوي ده، او بیا چې د هغې درملنه وکړي نو لکه چې یوه ونه او یا بوټې د ریښې په کیندلو او غوڅولو وچېږي او له منځه ځي په دې ډول رواني ناروغي او رواني ستونزې هم له هغو نه د را پیدا شوو لاملونو په وجه له منځه ځي او بې له شکه د یو ناشونې کار دي ځکه چې د کورني او ټولنې د اصلاح کولو موضوع، په تېره بیا په ټولنه کې د ښځو په نسبت ناوړه واکمن رواجونه او عنعنې چې په یوه کلیه کې د ناوړو ډولونو کې پېژندل کېدای شي بیخې ناشونې موضوع ده، او لکه چې ټولنیزو حالتونو ښودلې ده په هیڅ ډول او لارو چارو له منځه وړل کېدای نه شي.

خو دا چې په نړۍ کې هیڅ کار ناشونې ګڼل کېدای نه شي، نو په مذهبي او عقیدوي طریقه په دې برخه کې د دیني عالمانو او روشنفکرانو، د ټولنیز رسوخ او قدرت له بابته دکلیو د مشرانو، روحانیونو، په دولتي کچه د اداري، قضایي، محاکماتي قوي (البته د قانون د تطبیق له لارې (د نهادونو د تبلیغ او ترویج (د بشري حقونو او کنوانسیونونو د مندرجاتو په باب د آګاهي ورکولو) له لیارې او بالاخره د ښځو د شرعي، قانوني او میثاقي حقونو څخه په خپله د نجونو او ښځو او د مورو پلار د پوره آګاهي حاصلولو او د ښځو دحقونو او ژوند په اړوند د هغوئ د ملاتړ او خواخوږۍ له لیارې د افغاني ټولنې رواني ستونزې له منځه تلای شي او بس.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور په کليو کې :

مور په کليو کې لکه د ښاري ميندو غوندې له لازمو مدني حقونو څخه برخمنه نه ده، دا ځکه کومې اسانتياوې چې د ژوندانه په ډګرونو کې ترې بايد ګټه واخلي دوی پرې لاسرسي نه لري.

په لومړي سر کې کليوالي مور په عمومي ډول د علم له زده کړې څخه چې په نارينه او ښځې يو شان فرض ده محرومه او بې سواده پاتې کېږي او که په سيمه کې د ښځينه ښوونځيو د شتون په صورت کې تر دوولسم ټولګي زده کړه پای ته رسولې وي بيا هم له کور او کلي بهر په دولتي او غير دولتي ارګانونو کې د چارو سرته رسول لا څه چې په خپل کلي کې په ښځينه ښوونځي کې د ناوړو دودونو د واکمنۍ له مخې د ښوونکو په توګه هم دنده اجرا کولای نشي، او د دوئ د کورنۍ به نزد ورته عار ښکاري، نو اجازه ورته نه ورکوي، تر څو چې د وخت په تېريدلو سره دا هم د بې سوادو ميندو غوندې حالت نيسي.

مور په کليو کې له روغتيايي حقونو څخه هم پوره بې برخې ده او دا ځکه چې له ښارونو څخه په ليرې پرتو کليو کې روغتيايي مرکزونه شتون نه لري او که فرض کوم يو هم تاسيس شوي وي نو لکه د ښاري روغتيايي مرکزونو په شان څه د ماهرو مسلکي طبي پرسونل له پلوه او څه د طبي سامان الاتو د نه درلودلو په وجه، د لازمو روغتيايي خدمتونو د سرته رسولو جوګه کېدای نه شي نو خامخا دا چې په کليو کې د ناسالم چاپيريال او روغتيايي چارو ته په نه پاملرنې سره کليوالې مور د ډول ډول ناروغيو د ګواښونو سره مخامخ کېږي، او هغه مهال ښاري روغتون ته وړل کېږي چې ور څېرمه ناروغي يې حاد او وخيمې درجې ته رسېدلې وي او زياتره ددې پر ځای چې بېرته خپله روغتيا ومومي د مړينې سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلیوالي مور لپاره څه د امیدواری په پړاو کې او څه د زیږېدلو په حساسو شېبو کې او څه دماشوم تر زېږونې وروسته یې بیخي زیاتې ستونزې په وړاندې پرتې وي، او دا ځکه چې دامیدواری په پړاو کې کوم روغتیایي تدبیرونه او طبي سپارښتنې چې له یوې خواددې د سالم روغیتایي حالت په اړه وي او له بلې خوا دماشوم په تړاو وي د مور او ماشوم د ملاتړ دمرکزونو د نشتوالي په وجه، دا د ناوړو پېښو سره مخامخ کېږي چې په طبیعي ډول د زیږونې په پېښه کې، مور خپل ژوند له لاسه ورکوي او یا یې نوي زیږېدلی ماشوم تلف کېږي.

بله موضوع چې د پوره پاملرنې وړ ده هغه داده چې د طبي لارښوونو په نه لاسرسي سره یې زیږونې پرله پسې او بې وقفې وي، نو په دې شرایطو کې کلیواله مور له سالمې روغتیا څخه بې برخې او ماشوم یې د ډاډمنې روغتیا درلودونکي نه وي. ددې تر څنګه ماشومان یې د وقایوي واکسینونو د نه تطبیقېدو له کبله حتی د یو عیبجن انسان غوندې رامنځته کېږي چې د کورني لپاره دا هم یوه پوره ځورونکې موضوع ګڼل کېږي.

په کلیو کې د مور لپاره د ماشوم روزنه او پالنه هم له پوره سرخوږي څخه ډکه ده یعنې کله چې ماشوم ناروغه وي نو طبیعي ده چې ډېر ژاړي اوناآرامي کوي مور یې د کارولو لپاره باید ټوله شپه دده زانګو وزنګوي او یا یې په غېږ کې په للو للو ویلو او خوځولو ارام کړي، او حتی ټوله شپه کې څه هم تحمل یې ونه لرلای شي شوګېره تېره کړي.

تر هغې چې د ماشوم توب دوره یې تیرېږي مور باید دغه ټولې ستونزې وګالي، کلیواله مور د ښاري میندو برعکس مجبوره ده چې کلیوالي فزیکي چارې ترسره کړي یعنې که د بزګرې وي د کورني د کار وړ غړو سره په کرکیله او دحاصل اخېستلو په مهال، په لو لور، راچلولو، غوبل، ټکولو، درمند پاکولو او کور ته د وړلو په ټولو چارو کې ګډون وکړي، ښکاره ده چې ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارو په خوا کې مور نورې کورنۍ چارې لکه پخلی، پرېمینځل، د کورپاکوالی او داسې نور هم ترسره کوي، په کلیو کې که څه هم میندې امیدواره وي دنارینه او یا ښځینه مشرانو له خوا تر رواني، لفظي او فزیکي تاوتریخوالي لاندې هم نیول کېږي.

بله موضوع چې د پوره غور وړ ده د کلیو په زیاترو کورنیو کې د مور حقونو او درانه مقام ته پاملرنه نه کېږي، هلته د مور د ورځې به مفهوم څوک نه پوهېږي. لنډه دا چې د پورتنیو واقعیتونو له مخې به د یوې کلیوالي مور ټولنیزه څېره تر یوه حده انځور شوې وي او هغه څه چې په کل کې د پوره اندېښنې او غور وړ ګڼل کېږي له طبیعي، اسلامي، قانوني، مدني او نورو اړونده حقونه څخه د کلیوالې مور بشپړ بې برخې توب دي، نو ویل کېدای شي چې دا ډول یوه کلیوالـه مور یو محروم، مظلوم او محکوم انسان بلل کېدای شي.

دا خبره هم د یادونې وړ ده چې له کلیو څخه پرته په غرونو او بانډو کې د مور ټولنیز وضعیت هم د پوره اندیښنې وړ دي داځکه چې هلته د ژوندانه په هیڅ ډول لازمو امکاناتو لاسرسي نشته دي.

دا هم یو څرګند واقعیت دي چې دولت د خپلو اقتصادي کمزورو محدودیتونو له مخې لکه چې لازم دي حتی په ښارونو کې د ځینو میندو له حقونو څخه ملاتړ کولای او تامینولای نه شي.

نو د پوره ویاړ او شاباسي خبره ده چې یو شمېر میندې چې په دغسې ډېرو ناوړو شرایطو کې خپل اولادونه د وطن، خلکو، سولې، ترقي او د عمومي سرکالي سره د مینې په روحیه روزي او د یو نافع او صالح غړي په توګه یې ټولنې ته وړاندې کوي، ددې مور له فداکاري، اتلولۍ او وتلي توب څخه استازي توب کوي چې زیاتې ببلګې یې وړاندې کیدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په عقیده که د ښځو چارو وزارت، دمور د ورځې په ویاړ د ممتازو میندو په ډله کې له کلیو څخه هم یو شمېر میندې انتخاب او د هغوی د وتلې توب نمانځنه او درناوی وکړي دا به په خپل ذات کې پوره نوښت وي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جریده.

د ماندینې نقش د مېړه د شخصیت په تکوین کې :

د تاریخي واقعیتونو په شهادت که چېرته یوه مېرمن د یو واقعي انسان په توګه د ټولو ښځینه غوره اخلاقو، عاطفانه او لطیفانه ممېزاتو او چلندونو څخه برخمنه وي د خپلې کورنۍ او بالخاصه د خپل مېړه په وړاندې د خپلو ور څېرمه مکلفیتونو ترسره کول خپله فریضه وبولي او لکه چې ښایي هغه په ډېره مخلصانه او صادقانه توګه ادا کړي، نو بې له شکه نومورې ښځه د خپل مېړه د انساني لوړ شخصیت په غوره وده او مطلوب تکامل کې د یادونې وړ ونډه اخېستلای شي، چې په بشري تاریخ کې د داسې وتلیو ښځو زیات شمېر بېلګې وړاندې کیدای شي.

لیرې به نه ځو زموږ په اسلامي تاریخ کې که څه هم حضرت محمد ص له وړوکتوب څخه د غوره نبوي صفتونو او وتلیو اخلاقو لرونکی انسان و او لوی خدای یې د مینې څخه نړۍ پیدا کړې، او په حقیقت کې د دده د شخصیت په لا تکامل او تبارز کې د هیچا مرستې ته اړتیا نه لیدل کېدله، خو بیا هم تر یوه حده کله چې یې د حضرت خدیجه الکبری سره د لوی خدای (ج) د حکم له مخې واده وکړ، نو د هغې مبارکې بي بي په معنوي او حتی اقتصادي مرسته یې د اسلام د مبارک دین د تبلیغ او ترویج په چارو کې زیاتې برباوې ترلاسه کړې او حتی د نبوت د وحې دنزول په حساسو شېبو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې آنحضرت محمد صلی الله علیه وسلم سختو هیجانونو تر خپلې اغېزې لاندې راوستي و، همدا بي بي یې ملګرې او مددګاره وه.

په همدې ترتیب که د غیر اسلامي نړۍ د ښځو تاریخ ته ور وګرځو، نو جان کینېډي د امریکا د فقید جمهور رییس له خاطراتو حخه یوه مهمه خاطره داوه، چې ویلي یې دي:

«که چېرته ژاکلېن دده مېرمن او دده پر شخصیت اغېزمنه نه وای نو دې په هیڅ کله د امریکا د جمهور رییس دغه لوړ مقام ته رسېدلای نه وای».

دا چې د ژاکلېن شخصیت دده تر مړینې وروسته څنګه پر ځمکه را ولوېده دا بله موضوع ده.

ما د یوې لیکوالې مېرمنې له خولې اورېدلې ؤ چې ماته یې وویل:

زه مې مور او پلار یو چاته کوژده کړم چې په علمي سویه کې زما څخه ښکته و، په دې مفهوم چې زه لیسانسه او هغه بلکوریا پاس و. دا چې زما شخصیت پر هغه نفوذ درلود، نو تر واده وروسته یې را سره ومنله چې زما په خوښه به دی هم لوړ تحصیلات سرته رسوې دا وه چې درې کاله وروسته یې د کابل پوهنتون په یو پوهنځي کې تر لوړو زده کړو وروسته لیسانس واخیست او په تحصیلي کچه کې زما سره همسیال شو.

که دې میرمنې خپل مېړه د خپل نفوذ په وجه د لوړ زده کړو سرته رسولو ته نه واي اړ ایستلای نو هغه به په هیڅ صورت لوړو زده کړو ته ملا تړلی نه وای.

او که چیرته ځینو عادي او کورنیو موضوعګانو ته مراجعه وشي نو په کورنیو کې په تېره بیا په پخلي او په نورو چارو کې، د ښځې ښه سلیقه، مهارت او چلند د نورو په نسبت ددې د مېړه په شخصیت سمه اغېزه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې وايي: يوه ورځ د مېړه او ښځې تر منځ مشاجره شوه او ماندينې يې ادعا وکړه، چې زه د نورو په نسبت ستا د شخصيت په مقام اغېزمنه يم، کنه په دېره لږه خبره دي، زه د نورو په نسبت شخصيت پوره راتېټولای شم، خو مېړه د خپلې ماندينې دغه ادعا نه منله، او هغې ورته وويل: چې زه به يې عملاً دروښيم.

وايي يوه ورځ يې مېړه په حجره «دېره» کې د مېلمنو سره ناست و، ميرمن يې خپل يو ماشوم ورولېږه او ورته يې وويل: چې دخلکو په مخکې به دې پلار ته وايي: چې کور ته رانئوزي او اوږه واغږي (يا بل داسې ښځينه کار وکړي) ماشوم په حجره کې د ټولو په مخکې خپل پلار ته د مور خبره وکړه، او په سړي په دې شبېه کې له ډېر شرمه سړې خولې را ماتې شوې او په قار کور ته ننووت، ښځې ورته وويل: اوس خو دې وليدل، د نورو په نزد د درندولو او يا کم راوستلو کيلي زما په لاس کې ده.

داسې زياتې پېښې د ښلګې په توګه وړاندې کېدای شي چې يوه بلهورړه ښلګه يې داده: که ښځه د ننه په کور کې له غوره سليقې او نظافت څخه کار وانخلي او په خوراکي لوښو کې چې د مېلمه په مخکې ايښودل کېږي وينښته، مچ او يا يې د ديګ د تورو شوو ګوتو نښانه وليدل شي نو په دې شبېه کې د سړي ټولنيز شخصيت تر کومه حده تر جدي پوښتنې لاندې راتلای شي؟

لنډه دا چې د مېړه د شخصيت په تکوين کې د هغه د ماندينې نقش هغه موضوع ده چې په زياتو مواردو کې يې اهميت جوتېدای شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جريده، ۸۸ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال د جوزا مياشت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د نړيوالې ورځې د را رسېدو په وياړ :

مور د مينې او ګرانښت په زړه پورې پد بده ده په نړۍ کې د بل هېڅ موجود نوم دومره خوږ او په زړه پورې نه دي لکه چې د مور مفهوم خوږ او په زړه پورې دي او دا ځکه چې د مور په نوم کې عاطفه مينه او محبت پروت دی او مور د يوې ډېرې خوږې مينې خورا ويانده ننښه ده.

هوکې انسان د خپل پيدا ايښت له هماغې لومړنۍ شېبې څخه چې له چا سره پېژندنه پيدا کوي هغه مور ده د مور د سپېڅلې نوم خوږوالي او له انسان سره د عاطفي نه شلېدونکي پيوند له دې موضوع څخه ډېر ښه جوتيدای شي چې کله انسان په کوم مصيبت اخته کېږي او يا ورته درد رسېږي نو بې بې اختياره مور ته د خطاب کلمې په خوله کې پريوزي او دا ددې مانا هم ورکوي چې په رښتيا سره مور تر هر چا زياته د خپل اولاد غمخواره او خواخوږې ده.

دا د بشري منطق حکم دی چې که مور نه وای نو بشري نسل به هم په جهان کې نه وای، که مور نه وای د لوی خدای د ارشاداتو له مخې به انسان هم د ځمکې د خلافت وارثت او وړتيا نه وای پيدا کړې. د مور مقام په دې د پوره درناوی او ستايلو وړ دي چې ښځه نه يوازې د هر انسان مور ده بلکې د پيغمبرانو، نوابغوو، متبحرينو، فيلسوفانو، اتلانو او د ډېرو لوړو تاريخي او فرهنګي او پوځي شخصيتونو مور هم ده، هوکې د مور په پسته او توده غېږ کې هغه انسانان هم روزل شوي دي چې په اسماني کايناتو کې د لوی خدای د محيرالعقولو خلقتونه اسرارو نه لټوي، رښتيا چې مور که په يوه لاس زانګو زنګوي نو بيا په دا بل لاس جهان خوځوي او زموږ تاريخ د دا ډول خوزونو او خوزېدنو بې شمېره او بې ساري بېلګې لري او د ښځې زياتو نوميالیو او وتليو شخصيتونو نومونه په کې ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې ځایه ده چې لوی خدای (ج) مور د یوې طبیعي بې ساري او ارزښتمنې عطیې په توګه پر انسان لور والې ده.

هو کې ! په قران مجید کې د مور د درناوی او قدردانی او زړه ساتلو په باب پوره تاکیدی لارښوونه شوي ده چې فرمايي:

« د مور زړه به ساتي هغه به نه خپه کوي او د رضا مندي به يې کلک خيال ساتي، ددې په مقابل کې دنورو نامناسبو او قهرجنو لفظونو استعمالول خو لا څه چې اوف قدری به هم ورته نه کوي».

لنډه دا چې که په دنيا کې څوک غواړي چې قدر او منزلت ته ورسېږي او يا اخروي فلاح او صلاح يې په برخه شي نو دا نعمتونه او جنتونه د مور تر پښو لاندې دي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۸۲ ګڼه، ۱۵/ کب/ ۱۳۸۴.

خشونت که وحشت :

يوه شپه چې پا غوندي پاغونډي واوره ورېدله او چاپيريال يو ډاروونکي ماحول ګرځيدلي وو، يوازې د سړښت په وجه د سپو غپا او دولی اورېدل کېدلي د يوې بيوزلي ميرمنې کور ته نژدې يوه زړه بوږونکي فاجعه د پېښېدو په حال کې وه، هو کې د بختوري ترور کور ته نږدې د ماشومانو ژړا او فريادو دا خوب ته نه پرېښودله او لږه شېبه وروسته ورسره ددې د ماشوم ژړا هم ورغبرګه شوه، خو ژر يې خپل ماشوم ته تي ورکړه، په زانګو کې واچوو او تر څو ټاليو ورکولو وروسته يې ماشوم ويده شو، خو د ګاونډي د ماشوم ژړا همداسې روانه وه، کله به غلې او کله به يې زياته شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور يې زړه طاقت ونه کړ تيلي څراغ يې ولګاوه، ځان يې زړه کمپله کې راتاوه او خپل سوري بوټان يې پښو کړل او له کوټې راووتله...

خو د ګاونډې په کور کې د ماشوم ژړا په کښيناستلي آواز اوريدل کېدله، داوه چې د هغوی د احوال د اخېستلو لپاره د خپل کور دروازه يې ببرته کړه او کوڅې ته ووتله، دهغوی د کور وربيرته و ... کېسه داسې وه، د بختوري ګاونډۍ ښځې د اميدواري وروستي شېبې وي يوه ورځ يې دمخه د زيږولو له درده په ځانکنده کې تېره کړې وه، په داسې حال کې چې يې مېړه ته ژړل، زاري او ننواتي يې ورته کولې چې مرسته ورسره وکړي او ډېر ژر يې زيږنتون ته ورسوي تر څو چې يې ماشوم په زيږنتون کې پيدا شي، خو کاشکې چې مېړه يې صله رحمي درلودلې زړه سوي يې درلودلي او د مېړه توب او ښځې توب په حق پوهېدلې...

دده زړه نه يوازې له سختي ډېره وه بلکې غوږونه يې هم کاڼه وو، ددې زاري او ننواتي يې نه اورېدل چې له ډېره درده لکه مار تاوېږي او تا وېږي...

هغې درې اولاده درلودل چې مشر يې يوه اته نهه کلنه نجلۍ وه.

مېړه ته يې زاري کولې چې دخپلو درېيو ماشومانو په خاطر يې روغتون ته يوسي خو مېړه يې لکه وچه ونه بې حرکته او بې تفاوته ولاړ و او داسې حال کې چې له قهره ډک يې مظلومې ښځې ته کتل همدا يې ورته ويل:

مړه شه مړه شه، په دې کې زما پت دي نه دا چې زيږنتون ته دې نامحرومو ډاکترانو ته بوځم، زه خو غيرت لرم، ننګ او ناموس لرم هيڅوک خپله ښځه ډاکترانو ته نه بيايي زه هيڅ دا کار کولای نشم.

او که مرې همدا اوس مړه شه نو اوس هغه شيبې را رسيدلی دي چې ښځه بې حرکته شوې او د دريدونه وه او ماشومانو نظر د پلار سترګو ته کتل چې د مور سره يې مرسته وکړي خو د هغه وحشي انسان زړه هم نه په خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومانو نه سوځېده په دې وخت کې د يوې بوډۍ ښځې په مرسته يې نوی ماشوم پيدا شو او دده په زيږېدلو سره يې مظلومه مور له دنيا نه سترګې پټې کړې او د مېږه د تاوتريخوالې له ټولو مظالمو څخه يې نجات وموند. او ماشوم يې مشرې لور ته پرېښوده په داسې حال کې چې د مور جسد يې د زاړه دوشک د پاسه پروت و ماشومانو يې کوکارې وهلې که يې پلار د عاطفې ډک زړه درلودلې نو ده به هم د هغوی سره سمې کوکارې وهلای خو هغه د يو بې احساسه مخلوق غوندې په عادې حالت کې ولاړ و دا وه چې ګاونډيانو د هغې مړې ښخ کړه او وروستې ښځه چې دده له کور ووتله هماغه بختوره ترور وه.

د سړي په کور کې د هغه اته کلنه لور دوه کوچنې زامن او يوه ورځنې زوی پاتې شو. ماشوم ټوله شپه ژړل او مشرې خور يې داسې چاره نه درلودله چې هغه پرې ارام شې بې رحمه سړي چې يې حوصله له لاسه ورکړې وه ماشومان يې مشرې لور ته پرېښودل او نژدې جومات ته لاړ او هلته ويده شو نجلې خپل ورور په زانګون اچولې او ټوله شپه يې خوزاوه خو دوه نور ماشومان چې دورخې ناکرارې يې تيره کړې وه ويده وو.

که څه هم نجلې د مور وظيفه اجرا کوله خو هغه څه چې مور يې کولای شو دا ترې عاجزه وه او يوازې يې د هغه پرله پسې ژړا سره د خپلو اوښکو تويول ملګرې کول نجلې به کله کله خوږ چای د هغه په خوله کې اچاوه ګوندې څه چاره يې وشې په دوهمه ورځ بختوره ترور د هغوی کره ورغلله، خو سړي په کور کې نه و دا وه چې ماشوم يې په چادرې راونغښت او د نجلې او د هغې د دوو کوچنيو ورونو سره يې خپل کور ته راوستل.

اوکله چې يتيم ماشوم ته خپل تې ورکړ، هغه تې واخيست او د ترې غوندې يې وروده. په دې وخت کې بې رحمه سړي چې ماشومان يې په کور کې نه وو د بختورې ترور دروازه يې په لغته ووهل او په زيات قهر و غضب هلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننووت او په تنده لهجه یې ورته وویل: ته نه پوهېږې چې پرته زما له اجازې ځخه ماشوم ته د شریعت له مخې شیده ورکولي نه شې، ته ګنهګاره یې که هر څو بختوري او د هغه مېړه کوښښ وکړه چې دا وحشي سړي ته قناعت ورکړي هغه په ډېر وحشت سره خپل ماشومان کور ته یووړل.

څرنګه چې د ماشوم مشري خور هیڅ خوب او استراحت کړي نه و داوه چې سختي تبي ونیوله، ژړل یې او اسمان زړه هم سوځېده او ورسره سم یې ژړل، اوزیاتې خپل ورور کرارولي نه شو.

دا هغه شپې وې چې پلار او ورونه یې ویده وو د ماشوم ژړا او ددې ژوند هم په دې شېبو کې پای ته رسیدلی وو.

ورور یې په زنګونو کې پروت او دواړه په همشینۍ خوب وېده پراته وو.(۱)

(۱) واقعیت مجله، ۲۸ ګڼه، حمل و ثور، ۱۳۸۸ کال.

د بنولی حساسیت :

دا یوه طبیعي او عاطفي موضوع ده چې هېڅ یوه ښځه بنه نه خوښوي، کینه او حسد ورسره لري که څه هم تر بن توب د مخه یې یا نژدې خپلوانه او یاد خورولي د اړیکو له مخې ورته تر خوره هم ګرانه او زړه ته نژدې وي.

ډېر داسې لیدل شوي چې ځینو ښځو د نارینه اولاد د نه راوړلو له کبله په دې خاطر چې مېړه بې میراث نه شي نو په خپله خوښه او انتخاب یې ورته دوهمه ښځه واده کړې ده نو د واده سره سم یې بیا هغه د مخکني دوستۍ او خورولۍ مینه او ګرانښت په پخواني حال نه دې پاتې شوې او پر عوض یې د هغې په نسبت د کرکې کینې او رخې احساس په زړه کې ځای نیولی دی او ددې سره یې مېړه ډېره کمه پیرزوینه او لوریدینه یا تمایل ددې لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدلي چې شعور يې تر اورجني اغېزې لاندې راغلي او حتى په کورني چاپيريال کې يې د تاوتريخوالي شرايط رامنځته شوي دي او د کورنۍ هغه له صميمته، پيرزوينې او ګرانښته ډکه پخوانۍ فضا يې په جهنمي او ډېره ځورونکي فضا اړولې ده.

زموږ په فرهنګي اثارو، فلکوريکو کيسو او عنعنوي روايتونو او ورځينو، ټولنيزو بحثونو کې په دې تړاو زيات مثالونه کېسې او پېښې راوړل کېږي زه باور لرم چې زيات کسان به د ښځې د بنولۍ له دې حساسيته دومره آګاهي ونه لري چې ايا يوه مېرمن که څه هم د مېړه د لومړنۍ مېرمنې چې مړه شوي او هېڅ ډول پېژندنه او اړيکې يې ورسره نه درلودلې بيا هم ورسره د بنتوب حساسيت ښيي، د هغې له نامه، يادونې او يادګارې پدېدو څخه کرکه کوي ترې ځورېږي پر روحياتو يې فشار راوړي، متشنج کوي يې او حتى کله کله يې په ناوړو لفظونو يادوي...

زه په خيالي ډول او په ګومان سره دا ادعانه کوم بلکې په واقعي توګه راته جوته ده چې يوه مېرمنه د مېړه د مخکينې مړې ښځې په نسبت هم ځورونکي حساسيت لري يوه سړی چې مېرمن يې مړه شوي وه.

دوهم واده وکړه دا چې له دې موضوع څخه يې نقلي او کتابي هيڅ آګاهي نه درلودله چې يوه مېرمن په هر حالت د بنی په نسبت حساسيت ښيي او د هغې له هر څه يې بدې راځي نو يې د پخواني ميرمن عکس د هغې د ياد د درناوی په خاطر د ميز لپاسه اينبودلې و خو کله چې به يې ولېدل عکس به چپه شوی و، او حتى داسې مهال هم راورسېد چې د هغې مرحومې عکس له ځايه لرې شوي او چېرته پټ اينبودل شوي دي چې سترګې يې پرې ونه لګېږي.

مېړه يې ډېر ناوخته د هغې په نسبت د خپلې نوی ميرمن په دې حساسيت وپوهېده، او بيا يې دا هڅه نه کوله د مرحومې ښځې عکس د کتلو وړ ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کېږدي. ځکه دا يې درک کړې وه چې د مړې مېرمنې د عکس سره دا ډول چلند يوازې دده دوهمه ښځه کوي. نو د دا ډول نزاکتونو په پاملرنه سره يې د مړې ښځې په اړه له نوې ښځې سره په چال چلند کې له پوره احتياط کار اخيست، خو بيا يې هم ځينې وخت دا خبره هېريدله چې ميرمنه يې د پخوانۍ ښځې د هر څه سره حسياست لري د هغې ستاينه او پر ښه نوم يادونه خو دده لپاره د زغم وړ نه ده.

او بالاخره يې په دې نزاکت هم هغه مهال سرخلاص شو چې مېرمن يې بنزيو ته د قاربدو په وخت کې د هغو د مور په ادرس سپکې کلمې وکارولې خو مېړه ته يې د هغې دغه ناوړه چلند د تحمل وړ ښکاره نه شو ځکه چې هغه مرحومه خو لا د مخه مړه وه او اوس ددې د ماندنيې په ژوند کې هيڅ ګډون او اغېزه نه لري، دا خو ډېره له انصافه لرې خبره ده چې په ډېره کوچنۍ خبره ګويا هغه له ګوره راوايستل شي او په کورنۍ کې د کدورت فضا رامنځته کوي او د دوئ ګډو او صميمي اړيکو ته زيان ورسوي.

ميړه يې دځان سره وايي هغه بيچارګۍ خو په خپل ژوندانه کې دده د ځوانۍ نازونه منلي، پاللي او زيات خدمتونه يې ورته کړي. د کورنۍ سرشتيې او ناخوالې يې ورته ګاللی دي، اولادونه يې ورته زېږولي او لوی کړي او روزلې يې دي او لا ډېره مهمه دا د چې په هر ډول شرايطو کې يې د کورنۍ نوم او د پت خوندي ساتلی دي او ددې تر څنګه اوس چې مړه ده نو ددې ميرمنې ته يې څه زيان رسېږي.

که د احساساتي او سرسري موضوع څخه پرته، په منطقي او غريزوي شکل ددې مسلې ماهيت ته په ځېر شو سوچ په کې وکړو دا مهمه ده چې په دې اړه نه په کوم کتاب کې څه ليکل شوي او نه چا دا موضوع درک کړي ده، مګر واقعيت دا دی چې د يوې ښځې لپاره بن بيا هم بن ده، د هغې ژوندينه او مړينه ورته نسبي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې میرمنې لپاره په هیڅ شان د زغم وړ نه وي چې مېړه یې لا څه بل څوک ددې په مخکې ددې د مړې بنی ستاینه وکړي او یا یې د یاد او یادګاري شیونو درناوی وکړي.

که هغه مړه ده خو ددې د مېړه لپاره مړه ده ددې په نسبت خود حساسیت، رخې او کینې له پلوه مړه نه ده، که هغه مړه ده خو بیا هم په شکل د اشکالو د هغې په کورنۍ ژوند کې یې ګډون او اغیز لا پر ځای پاتې دي.

اولادونه، د کورني نور او د هغې په نسبت یې د مېړه ښې خاطرې او داسې نورې ریښې چې د هیرولو او ایسته غورځولو وړ نه دي موجودې دي.

ددې لیکنې څخه چې تقریباً نوی موضوع رامنځته کولو څخه زما مطلب دادی چې د مېړه او ښځې دواړو لپاره په دې پوهېدنه او ګټه اخبسته ترې پوره اهمیت لري.

۱ـ مېړه ښایي پوه شي چې دده مرحومه میرمن دده په کورنۍ ژوند کې په غیر مستقیم ډول بیا هم شریکه، اغېزینه او یو څه نقش لري او د هغې په اړوند یادونه دده د نوي ښځې لپاره لپاره داسې مثال لري چې ګویا ژوندی ده، نو په کار دي چې د هغې په نسبت د خپلې میرمنې دغه حساسیت په ژوره توګه درک شي او ددې سره په ټولو چلندونو کې هغه په پام کې ونیسي، که څه هم هغه حتماً مړه ده خو ددې په حضور کې دی هغه په معنوي ژوندۍ وشمیري او د هیڅ ډول مواردو کې ترې هسې یادونه نه کوي چې ددې حساسیت را پاروي.

۲ـ میرمنې ته هم په کار دي ددې لپاره چې د کورنۍ صمیمي فضا یې تامینه کړې وي او د مېړه د مینې او ګرانښت او درناوي وړ ګرځېدلې وي نو دهغه خوشحالي لپاره دې که څه هم د مړې بنی په باب یادونه ورته د زغم وړ نه ده بیا دی هم دومره زیات حساسیت نه ښیي او دهغې د نوم او یادونو څخه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

درناوی وکړي او له دې يې مور ده او بې ګټې او له تعصب نه ډک حساسيت څخه دې ډډه وکړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۱۴ ګڼه، ۵ قوس، ۱۳۸۳ کال.

د کوچيانو د ژوند يو کوچنی انځور :

کله چې د کوچيانو نوم اخېستل کېږي بې له شکه زموږ د سترګو په وړاندې چا چې د کوچيانو سرګردانه او لالهنده ژوند ليدلی وي نو دواړه دهغوی هميشني سفرونه او ږدي او بې منزله لار وهني، ستړې کوونکي مزلونه، موقتي دمې، کېږدې وهني، زياتره حيواني غذا خوړني، رمې دښتې دامانونه او داسې نور لکه د فلمونو پردې يو د بل پسې مجسم کېږي، هغه چې موسمي مرغانو غوندې نه دميوه خورو مرغانو په څېر (دا دواړه زما د دو شعرونو عنوانه دي چې زموږ د ټولنې د طبقاتي ژوند يو څه مشخصاتو په کې انعکاس موندلی دي).

له سړو او تودوښې څخه د يو څه مساعدو او خوندې سيمو په لټون او هلته د موقتي استوګنې لپاره کال و سر تګ راتګ او په لوڅو پښو سفرونه او له کړاونو ډک واټونه وهي.

هو کې، د کوچيانو د ژوندانه صحنې چې د بشريت د ژوندانه د لومړينو دورو سره دومره توپير نه لري، هميشه يې کډې په اوښانو او خرو بار او رمې يې په مخکې وي له يوې سيمې بلې سيمې ته کوچونه کوي.

کوچيان که څه هم د ټولنې يو مهم قشر دي بيا هم په خپل وطن کې بې وطنه ګرځي. نه ځانګړې ديره او نه خپله هديره لري، هماغه سيمې، کڅې، دښتونه او دامانونه او ورغالې د دوی استوګنې دې چې د خپلو سفرونو په ترڅ کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روڼ اسمان لاندې د دوئ د ژوندانه يو څه شرايط په کې موجود او دمه يې په کې جوړېداى شي کوچيان د خپلو استوګنو په سيمو کې نه د ښاک صحي اوبه پېژني، نه د برېښنا د انرژۍ او په ګټه پوهېږي نه سوتره کالي، محکم او پاسته پايزارونه او نه داسې نورو شيانو سره اشنايي لري.

دوې هميشه د بارانونو د شپېو لاندې په لنډه بلو ځمکو، لمدو کيږديو لوګنو خيمو کې اوسېږي او لامده کالي کاروي، هغه چې د ناروغيو لامل ګرځېدلاى شي او اوړې مهال پرې ځمکه د تنور غوندې تود ه ګرځي د دوى د خوړو په جمله کې نه له تازه ميوو او نه له وچو ميوو او نه د نور خوراکي موادو څخه ګټه اخېستلاى شي، پر دسترخوان يې يوازې لبنيات يعنې د دوى د څارويو محصولات لکه شنده، ماسته، شړومبې، چکه، قروت او پوڅه او داسې نور په ځانله ځانله وختونه کې پراته وي، خو ډېر کم له پيروي او کوچو څخه او ډېره کمه له غوړيو څخه ګټه اخېستلاى شي، او داځکه هغه خوراکي شيان چې په غوړيو کې پخېږي د دوى په واک کې نه دي.

غنمينه ډوډۍ او سوکړک يعنې جواري د څپياکو (د څارويو فضله مواد) او ډېر کم د سارا يي بوټو په واسطه پخوي او انګولي (کتغ) هم په دې توګه پخوي کوچياني ښځې خپل څاروي په غير صحي حالت کې لوشي، مستې يې شاړبي کوچ او شړومبي ترې اخلي، لوګجنو او بوى ناکو نغريو ته ناستې او نه د هغوې په پخلي کې د روغتيايي شرايط په پام کې نيولو امکانات موجوديداى شي د تشناب او بيت الخلا د شتون لپاره هيڅ ډول امکانات د دوې په واک کې نه وي کوچيان له دوا درملو او درملنې څخه ګټه اخېستلاى نه شي که څه هم د دوى استوګن په تېره بيا ښاري شتمن وطنوال د ژوند په ډېرو پر مختللو سوکاله او عصري شرايطو کې ژوند کوي د دوى ناروغان په طبيعي توګه رغېږي او يا داچې بې وخته مري او دا ځکه چې دوى کلنيکي درملنې او يا داخلي بستر د معالجوي امکاناتو څخه بيخې محروم، ډاکټر،

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمل او درملنه د دوی په ژوند کې بیخي ځای نه لري، د دوی ماشومان لکه بیدیاني ګلونه بې روزنیزې سالمې پالنې رالویږي او له منځه ځي یعنې د زده کړې، روغتیا او نه روزنې له حقه محروم او یوازې د اسلام بناوې لکه کلمه او د لمانځه قرایتونه د خپلو مشرانو څخه په ناسم ډول زده کوي دوی حتی نه ملا پېژني، نه جومات نه ښوونځي او ښوونکې او قلم او کتاب او داسې نور...

د ډېر افسوس او خواشینې خبره ده چې دوی دمور او ماشوم د حمایې له ملي اونړیوالو حقونو، او قوانینو بیخې برخمن شوې نه دي میندې د امیدوارې په موده کې اوږده سفرونه کوې او دهغې د ماشوم په درلودلو سره دراندہ بارونه جګوي او هغه چارې ترسره کوي چې دمور دپاره په دې موده کې پوره زیانمنې تمامېږي.

د ماشوم د زیږولو پروسه دمور لپاره چې نوی ماشوم زیږوي یو ډېره دردونکې او رنځورونکې پېښه ده او څرګنده ده چې په دې پېښه کې زیان کوي زیږېدلي ماشوم تلف کېږي او یا هم مور خپل ژوند له لاسه ورکوي که په لنډ ډول وویل شي کوچیان د افغانستان د تبعه وو په حیث له ټولو بشري حقونو څخه چې د اسلام مقدس دین او دولتې قوانینو کې تثبیت او یا په نړیوالو کچه د بشر د حقوقو په اعلامیه کې راغلي محروم دي.(۱)

(۱) ایلبند مجله، ۴ ګڼه، حمل – جوزا ، ۱۳۸۸ کال.

پر ښځو د تاوتریخوالي د کرکجنې پدیدې له منځه وړل یو مهم ضرورت دی:

ټولنیزو واقعیتون ښودلې ده چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې پر ښځو باندې تاوتریخوالي کومه نوی پېښه نه ده او له ډېر پخوا نه په شکل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکلونو زمونږ د خلکو په کورني ژوند او حتی په ټولنیز ژوند کې دغه ډول تاوتریخوالي نه یوازې د کورنیو دغړیو ترمنځ د پیوندونو د شلولو لامل ګرځیدلی او په کورنۍ کې یې له مینې او محبت څخه ډکه فضا د جلا والي، کرکې او دښمنۍ په دوړو خړه کړې ده بلکې د یو تباه کوونکي لامل په توګه یې د ټولنې په منځ کې د خپلولیو او دوستیو اړیکې هم له منځه وړي دي او بې له شکه په دې برباد وونکو پېښو او تراژیدیو کې قرباني ښځې ورکوي.

یا د ښځو د حقونو په وړاندې زور زیاتې او تاوتریخوالي په کورنیو او ټولنو کې په خپل سر را پیدا شوي او ناڅاپي پېښې نه دي بلکې د ښځو په وړاندې تجربو او د تاوتریخوالي په اړه په څېړنیزو سندونو او اثارو کې یو شمېر لاملونه او سرچینې په ګوته شوي دي چې د ښځو په وړاندې یې او دهغوی دحقونو په مقابل کې د زور زیاتې دعملي کېدلو زمینې برابرې کړې دي چې په لاندې توګه یې په کوټلی شکل یو څو بیلګو ته اشاره کېږي:

پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او له هغوی سره د زور زیاتې د رامنځته کېدو ډېر مهم لاملونه دادي:

- په ټولنه کې د ناوړو عنعنو او دودونو واکمني او د دودیزو اصولو او قاعدو په توګه له هغوی څخه پریکونې متابعت.
- د نجونو د ودیدو له قانوني عمر نه دمخه د هغوئ کوژدی.
- په زور او جبر، د نجونو له رضا او رغبت نه پرته دهغوی اجباري کوژدی او ودونه.
- په بدو کې د نجونو ورکول او ودول.
- د یوې متاع او قیمتي شی په توګه د زیاتو پېسو د ترلاسه کولو په خاطر شتمنو بوډاګانو او غیبجنو ته د کوچنیو نجونو ودونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د نجونو پر سر د زيات ولور اخيستل او په ودونو کې يې د زوم پر کورنۍ باندې د واده د ګاڼو، سامانونو او زيات لګښت تحميلول.
- د عمر له زيات توپير سره سره د کوچنيو نجونو ودونه.
- د پور د تاديه کولو په خاطر د نجونو ودول.
- د ميراث په خاطر ودونه
- د ځينو عاطفي اړيکو پر بنسټ تر زيږېدو د مخه کوژدې.
- د خسرګنۍ په خوښه او رضا، د دوی د کورنۍ غړيو ته په زور د کونډې په نکاح کول.
- په ندز کې د نجونو ورکول او نور. هيڅوک له دې واقعيت څخه انکار کولای نه شي چې د دې ناوړو عنعنو د واکمنۍ په نتيجه کې يو زيات شمېر نجونو او ښځو په ډول ډول شکلونو لکه ځانته په زندۍ اچونې، سيند ته د ځان غورځولو، د زهرو پر خوړلو، ځان ته اور اچولو، له کوره تښتيدلو او داسې نورو لارو چارو ته پناه وړي او کورني يې له غميزو، پيغورونو او رنځونو سره مخامخ کړي دي. بايد يادونه وشي په پورتنيو لاملونو بحث کول اوږده مطالعه او څېړنه غواړي چې د مقالې د لنډيزب په خاطر ترې صرف نظر کېږي.
- د تاوتريخوالي بل ډېر مهم او اغېزمن لامل بې له شکه د نارينه او ښځې له خپلو شرعي، قانوني او مدني حقوقو څخه هر اړخيز بې خبرې ده په تېره بيا له خپلو حقونو څخه د ښځو د خبرتيا نه درلودل د دې سبب کېږي چې دوئ له خپل حق څخه؛ لکه چې ښايي دفاع کولای نه شي.
- د سواد او علم له نعمته د ښځو بې برخي توب بل مهم لامل دي چې ښځې له تاوتريخوالي او د کورنۍ د بدبختيو له غميزو سره مخامخ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ښځو د اقتصادي خپلواکي نه درلودل هم د دوی په مقابل کې د زور زياتې او تاوتريخوالي د عملي کولو په باب پر کورنيو ناوړي اغېزې اچوي.
- د کورنيو اقتصادي کمزورتيا هم ددې ناوړې او ناولې پدېدې د رامنځته کېدو يو ستر عامل ګڼل کېږي.
- دنارينه له خوا د هغه له مقام او دريځ څخه بشپړه او يا نسبي بې خبرې ده چې اسلامي، قوانينو او مدني ميثاقونو ورکړي دي. له دې جملې نه زموږ په دوديزه ټولنه کې د ښځينه اولاد يعنې لور په پرتله نارينه اولاد يعنې زوی ته امتياز او برتری ورکړ شوی ده او د زامنو په هر اړخيزه پالنه، روزنه او ښوونه او دکورنۍ او ژوندانه د نورو حقونو په تامينولو کې ورته تر لور زياته پيرزوينه او پاملرنه راګرځول کېږي چې دا ټول له اسلامي حکمونو او نبوي لارښوونو سره مطابقت نه لري. وړانديز مو دادی چې پر ښځو باندې بايد د تاوتريخوالي له مصيبته او د هغو د لاملونو له اغيزو څخه د ځان ژغورنې په خاطر او له خپلو حقونو څخه دګټې اخېستنې په باب له افراطی، تقليدي نامشروعو او داسې نورو ناوړو چلندونو او تاوتريخوالي څخه کار وانه خېستل شي افغاني اړوندی اداري او اړوند نړيوال سازمانونه دي د افغاني ښځو په وړاندې د تاوتريخوالی د له منځه وړلو لپاره پر کوټلو، اړينو او بيړنيو اقداماتو لاس پورې کړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۵۸ګڼه، ۱۲/ ۱۱/ ۱۳۸۵کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورد ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان :

هر انسان کله چې د خپل ژوند دوهم جهان ته سترګې وغړوی لومړی څوک چې یې د پېژندنې وړ ګرځي هغه یوازې دده مور او یا هغه څوک ده چې د مور ولې مسؤولیت یې په غاړه اخلي، شیده ورکوي او روزنیزه پالنه یې کوي.

دلته د مور طبیعي مقام په دې ډېر لوړ، د پالنې ستاینې او نمانځنې وړ ګڼل کېږي چې دده تر زیږېدنې دمخه یې تقریباً د نهو میاشتو په اوږده موده کې ددې نازیږېدلی ماشوم په تړاو ټول طبي سپارښتنې او حقونه په پوره زړه سوی او عاطفی مینه رعایت کړي دي او بیا تر زیږېدلو وروسته یې دده په سالمه وده، روزنه او پالنه کې نه سترې کېدونکی هلې ځلې کړي او حتی تر وسې پورته ربړونه یې ګاللی دي، د بېلګې په توګه په شپو شپو ماشوم ته د شېدو ورکولو، اراملو او د دردونو د ګډېدلو په خاطر ځورونکي شوګیرونه پر ځان مني او په شپو یې ورته زانګو زنګولی ده په خبرو راوستاو او تګ په ورزده کونو کې یې فعالانه برخه اخېستلې ده او حتی په هغه دوره کې دغه ماشوم د خپل عمر د ودې لوړو او وروستیو پړاوونو ته هم رسیدلی همدا مور یې همکاره په درد، دردمنده او واقعي غمخوراه پاتې شوي ده د یو اولاد په متعلق پورتني او نورې فدا کارۍ او له وسې بهر زیار ګاللې دي چې لوی خدای ورته ملکوتي مقام او ناپایه حقونه ورکړي دي.

چې څرګنده بېلګه یې د لوی خدای په دې مبارک ایتونو کې پوره جوته ده چې فرمایي: د مور او پلار په مقابل د اوف قدري هم مه کوي هېڅکله پرې قاربږي مه او په مهربانه قولونو یې یادوی او خطاب ورته کوي. بې له شکه خدای په دې تناسب بل هیچا ته دومره لوړ مقام او سپېڅلې تاکیدي حقونه نه دي ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا خو ځکه چې مور نه يوازې د نړۍ د سترو او له سترو شخصيتونو لکه پيغمبرانو اولياوو، پوهانو، نوابغو، مبتکرينو يا په خلص مفهوم د ژوندانه په هر ډګر کې د وتليو تاريخي شهکارونه او اتلانو زيږونکې، روزونکې او شخصيت ورکوونکې ده. بلکې ځای لري چې وويل شي مور په يو لاس زانګو زنګوي او بل جهان يا په مفهوم مور هغه د درناوی او ستايلو وړ انسان دي چې د نړۍ او د بشر د ټولنيز ژوند د برخه ليکونو په ټاکلو کې اغيزمنه او فعاله برخه اخلي.

په يوه حديث شريف کې فرمايلي شوي دي «جنت د مور تر پښو لاندې دی» طبعاً د دې حديث محتوا په زياتو اړخونو کې تر څېړنې لاندې د غور وړ ده، که يې مفهوم ته يو څه صراحت ورکړ شي، نو دا چې يو مسلمان هغه د جنت مقام مستحق ګرځېدلی شي چې پر خپلو افعالو، کردارو، وينااوو او پندارکې لوی خدای رضايت حاصل کړي او چې وايي لوی خدای هغه مهال له خپل بنده څخه راضي کېږي چې مور او پلار ترې راضي وي.

د مور د حقونو د رعايت په اړه که وويل شي د مور حقونه له پيدا ينبته تر مړينې د احترام او رعايت وړ دی خو په خواشينی سره ويل کېدای شي چې ځينې اولادونه د مور په اړه پورته لارښوونې او سپارښتنې تر پښو لاندې کوي او کله چې کورني جوړوي نو د خپلې کورنې د غړيو يعنې ماندينې او اولادونو په نسبت د مينې او ګرانښت تر ناپايه اغېزې لاندې دومره راځي چې انسان فکر کوي ګويا له هيچا نه دې پيدا شوي هيچا روزنه او پالنه نه ده ورکړې او د بلوغ دغه مرحلې ته په ور رسولو کې يې هيچا ونډه نه ده اخيستې.

همدارنګه ښايي په دې موضوع تاکيد وشي چې د مور د لوړ مقام نمانځل به يوازې کافي نه وي چاروا کو ته په کار دي چې د هغوی حقونو ته د صادقانه درناوی په خاطر، د هغوی د ژوند د وړ څېرمه ستونزه و بالالخاصه د دوی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتیا او سلامتیا په تړاو اغېزمنو عملي لارو چارو څخه کار واخلي او د مور څخه حمایت په واقعي او مسؤلانه مفهوم وکړي.(۱)

(۱) وطن جریده، قبایلو وزارت، اول سرطان، ۱۳۸۸ کال.

زموږ ټولنه او بشري حقوق :

نن سبا په ملي او نړیواله کچه د بشري حقوقو د رعایتولو، تامینولو، اعادې او دفاع په اړوند زیات بحثونه او تبلیغات کېږي او ددې حیاتي موضوع د موخو د سرته رسېدلو په منظور بهرني او کورني سازمانونه جوړ شوي او خپل بشر پاله فعالیتونه کوي، خو کومه موضوع چې په دې تړاو د زیات اهمیت وړ بلل کېږي، تر هغو زیات یې عملي اړخونه خورا ګټور او مهم دي او دا ځکه هغه مهال د بشر د حقوقو ارزښتونه او ګټور توب رښتیني مصداق پیدا کولای شي چې په عملي ډول په ټولنو کې تطبیق شي، کنه د کاغذونو پر مخ به د کرښو بڼه ولري. بله موضوع چې د خاص اهمیت وړ بلل کېږي هغه په دې ټکي پوهېدنه ده چې زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو ارزښتونو ته تر کومې اندازې پورې قیمت ورکړ شوي دي؟ او بیا د بشر د حقوقو د ارزښتونو سرغړونکی او د هغو له حدودو څخه تېرې کوونکي په کومو برخو کې معرفي کېدای شي؟

بې له شکه پورتنیو پوښتنو ته په پوره څرګنده زموږ د ټولنې یو شمېر ترخه عیني واقعیتونه ځواب ویلای شي.

دا خبره هم د یادونې وړ ده چې د بشر د حقوقو په سرغړاوي کې کوم عوامل نقش لوبوي؟ که د بېلګې په توګه په هېواد کې د وروستنیو دوو لسیزو ناوړو پېښو ته وروګرځو، نو په څرګنده توګه دا نتیجه ترې اخیستلای شو چې ددغې مودې په اوږدو کې د تباه کوونکو جګړو، ناتارونه او ناورینونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بل هر یو عامل زیات د بشر د حقوقو پر خلاف اعمالو کې برخه لري او ویل کېدای شي چې بالذات په خپله جګړه او دهغې بربادوونکي شرایط په بشري ټولنو کې هغه شومې پدیدې دي چې د بشر حقوق په کې په یو ډول نه یو ډول تر پښو لاندې کېږي او د هغو په بهیر کې د بشر د حقوقو د رعایتولو په برخه کې بې شمېره خنډونه رامنځته کېږي.

که دې موضوع ته یو څه وضاحت ورکړ شي نو ویل کېدای شي چې په جګړه ایزو شرایطو کې د ژوندانه طبیعي حق، په سوله او امنیت کې د ژوند کولو حق، د شخصي ملکیت د درلودلو او خوندي پاتې کېدنې حق، د ازادۍ حق، د ناموس او شرف د خوندیتوب حق، د انسانانو ترمنځه د متقابلو حقونو د رعایت حق او داسې نور هغه برجسته اصلونه دي چې د بشر د حقوقو ټول مفاهیم په کې تعبیرېدلای شي، نو بیخي ښکاره ده چې په جګړه کې په هیڅ صورت نه یوازې دغه حقوق نه رعایت کېږي بلکې دفاع ترې هم کېدای نه شي او دا ځکه چې د جنګ او جګړې مسلکي هدف او غایه هغه مهال تر لاسه کېدای شي چې په پریکونې او بې رحمانه ډول د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښو لاندې شي، د جګړې په جریان کې دا حتمي ده چې د انسانانو، که څه هم په جګړه کې ګډون ونه لري وینې یې تویې شي، ووژل شي او د خپل طبیعي یعنې د ژوندانه له حقه بې برخې کړای شیو په جګړه کې په مقابل ډول له دواړو خواوو څخه انسانان اسیران کېږي، او د زنداني کېدو په وجه د ازادۍ له حقه محرومېږي، په جګړه کې ټپي کېدل او معیوب کېدل یوه حتمي پېښه ده، چې انسان په کې د وجود او غړو د روغتیا او سلامتیا له حقه محرومېږي، په جګړه کې د انساني حیثیت د حق سپکاوي بېخي عادي خبره ده او دا چې څنګه د جګړې د قربانیانو سره چلند کېږي دا هم ښکاره خبره ده چې د متقابل کسات اخېستلو روحیې د شتون په وجه په هیڅ صورت لکه چې د مخه وویل شول انساني کرامت ته په درانه سترګه کتل کېدای نه شي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د جګړې له غمیزو او مظالمو څخه تېر شو نو دا هم یو انکار نه منونکی واقعیت دي چې جګړه لا د نورو زیاتو بدمرغیو د منځ ته راتګ اغېزمن عامل دی، چې په ټولنه کې د هغوی شتون د بشري حقوقو د نه رعایتولو لپاره پوره زمینې برابروي.

پرته د جګړه ایزو پېښو، زموږ ټولنه ددې شاهده ده چې زموږ په هېواد کې ټوپکسالارۍ او زورواکۍ هم هغه لاملونه دي چې په بیخې زیاته کچه زموږ په ټولنه کې د بشري حقوقو پر ضد عمل کوي، را به شو د دوی له خوا څرګندو بېلګو ته.

څو کاله دمخه چې کومې پېغلې په مکروریان کې له ډېر لوړ پوړ څخه د خپلې ابرو د ساتنې په خاطر ځان راګوزار کړ او پتمنې مړینې ته یې ترجیح ورکړه ایا د بشر د حقوقو پر ضد د مفهوم څرګند تعبیر نه شي وړاندې کولای؟

نن سبا د رسمي او غیر رسمي ډله ایزو رسنیو له لیارې پوره خبرتیا ترلاسه کوو چې زموږ په ټولنه کې د سړی تښتوونکو له خوا د کورنیو نازولي غړي تښتول کېږي او د کورنیو غېږې ترې خالي کېږي، ایا تکراري جنایتونه دا حقیقت نه په ډاګه کوي چې دوی په څومره وحشیانه بڼه د ژوندانه له حقونو بې برخې کېږي، آیا د یوې مال التجارې په توګه پر دوی ډېره کرکجنه او زهرجنه سوداګري نه کېږي؟ آیا د دوی څه د نشه یې توکو په قاچاق کې استفاده نه کېږي؟ دا او داسې نور هغه ناروا عملونه دي چې په پوره صراحت د بشري حقونو له حدودو څخه د تېریو بېلګې په ډاګه کوي.

همدا شان زموږ په کورنیو او بهرنیو زندانونو کې له داسې پېښو سره مخامخ کېږو چې په هغوی کې نه یوازې د انسانانو د ازادۍ حق سلبېږي بلکې دهغوی په اړوند د یو لړ انساني ضد اعمالو په واسطه له بشري حقونو څخه تیري کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنیو کې د تاوتریخوالي (خشونت) ناولې پدیدې ایا د بشر د حقوقو دارزښتونو پر ضد مشخصات نه افاده کوي؟ په ځینو کورنیو کې د ښځو او ماشومانو وهنې، ټکونې، ګواښونې، سپکاوی او داسې نورو ناسالمه چلندونه آیا د بشري حقونو تر پښو لاندې کېدل نه دي؟

لنډه دا چې دغه پورتنۍ بېلګې ټولې له بشري حقونو څخه د سرغړونو ښې ښکارې دي. اصلي او منطقي خبره داده چې باید د بشري حقوقو رعایت عملي بڼې پیدا کړي او په واقعیت کې ترې پلویتوب او دفاع وشي، ښه به دا وي چې زموږ د ټولنې پورتنۍ شومې پدېدې لا بربنډې شي او د خبرتیا سیمې ته یې پراختیا ورکړ شي، تر ممکنه حده پورې د اخلاقي او وظیفوي جرئت له مخې یې عاملین رسوا او پر ضد یې پریکونی عمل وشي، دهغو له تورو، خونړیو او فسادي څېرو څخه نقابونه وغورځول شي او محکمو ته وسپار شي.

زموږ نوی اسلامي جمهوري نظام چې زموږ په هېواد کې د لومړی ځل لپاره، د تاریخ په دې حساس او برخلیک جوړونکی پړاو کې، د دموکراسي په لور ګامونه پورته کړي دي تر هر څه لومړی باید زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو د تامینیدلو په برخه کې جدي دفاع او د سرغړونکو سره یې قانوني چلند وشي، په دې اړه له دولتي ځواک څخه په ګټه اخېستلو، د بشري حقونو دخوندې ساتلو په اړوند اغېزمنې لارې چارې باید وکارول شي او هیچا ته ددې اجازه ورنه کړ شي چې د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښو لاندې کړي او لا نور هم د جکړو د ناخوالو او مظالمو څخه را پاتې شوی اثرات اغېزمن پر پرېږدي.

همدا ډول د بشر د حقوقو په اړوند د بشر د حقوقو د خپلواک کمیسیون څخه نیولی بل هر سازمان او ټولنه چې نن سبا په ملي او نړیواله کچه فعالیت کوي هغوی ته په کار دي چې د خپلو کړنلارو او موخو سره سم له تبلیغاتي اړخونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره، سره عملي اقداماتو ته لومړيتوب ورکړي او په خپل ټول توان او قدرت سره په بشري ټولنه کې په تېره بيا زموږ په جګړه ځپلې ټولنه کې دغه زرين او بشر پاله اصل (بشري حقوق) ته اړين ارزښت ورکړي، د خوندي ساتنې او دفاع په چارو کې يې هر اړخيزې هلې ځلې لا ګټورې او اغېزمنې کړي او سرغړونکي يې بې له سزا وو پرې نږدي، په پوره باور دا قدمونه به زموږ په هېواد کې د بشري حقوقو د ساتنې، څارنې او خونديتوب لپاره اړين وي او په راتلونکي کې به د بشري حقوقو په اړه د زړه بوږونکو پېښو مخه ونيول شي. (۱)

(۱) مجله حقوق بشر دوهم کال، نهمه ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليکوال چاپي اثار :

- په مذهبي ادبي- علمي تحقيقي، لرغون پېژندنه، بيوګرافي، پوځي طنزي او داستاني برخو کې تر چاپ لاندې په شمول ۳۲ عنوانه اثار.

- په اهتمام چاپ شوی اثار: د قاضي عطاالله خان د پښتو تاريخ د لومړی ټوک په شمول ۳ عنوانه.

- ژاړل شوی اثار، د رسالو په شمول تر ۲۲ عنوانو زيات

- تر چاپ لاندې ددې اثر په شمول يو عنوان

- په ټولو زمينو کې تر (۱۵۰) عنوانو زيات

- په بېلا بېلو برخو کې مقالې په سلګونو عنوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (غفور خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رازقي نړيوال

د خپرونو لړ: ۳۵

د افغانستان ملي تحريک
www.melitahrik.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library